שבועון ידיעות אחרונות

בצומת בית ינאי ● השער: עמיר רום לפי תצלום של ציפי מנשה

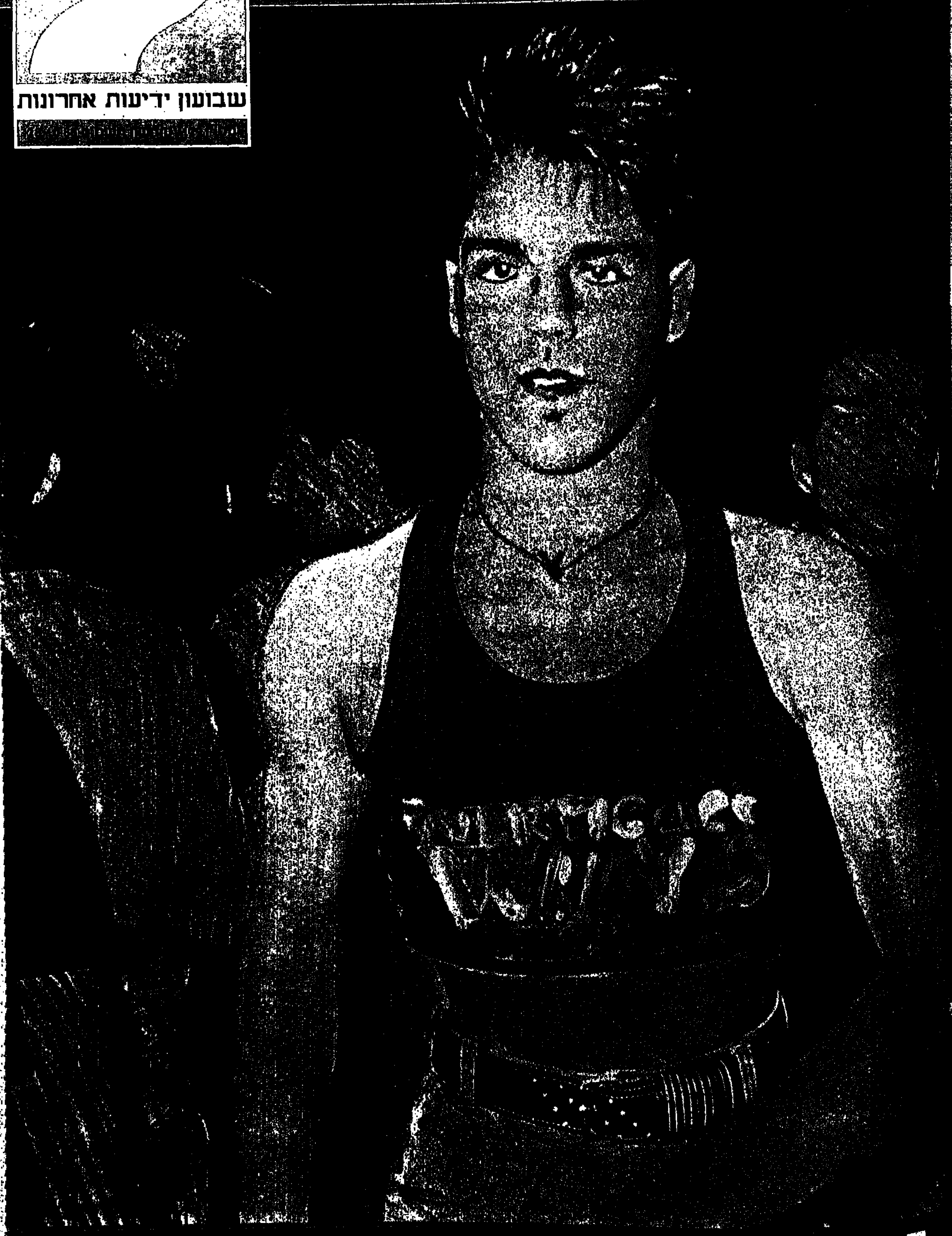

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות –

בואו לכל-בו שלום

לפני שהחורף יתפוס אתכם "על קר"

תפסו את ההזדמנות לרכוש מוצרים מוזלים ב"ימי המוצר"

פתוח במוצ"ש מ-6:30 עד 10:00 בלילה

...קורא חוויה חיים ...כל קונה החל ...משעה 16:00 ...עד שעת הסגירה.

משהו קורה בכל-בו שלום

תל-אביב: מגדל שלום רח' הרצל וחיפה: מרכז סמרמת. מרכז הכרמל שד' הנשיא 109. חוצות המפרץ בחיפה: צ'ק פוסט. רח' שלמה בן יוסף 7.

טמיר כהן (יעקבסון)

כדאי

מאת ג. יפית

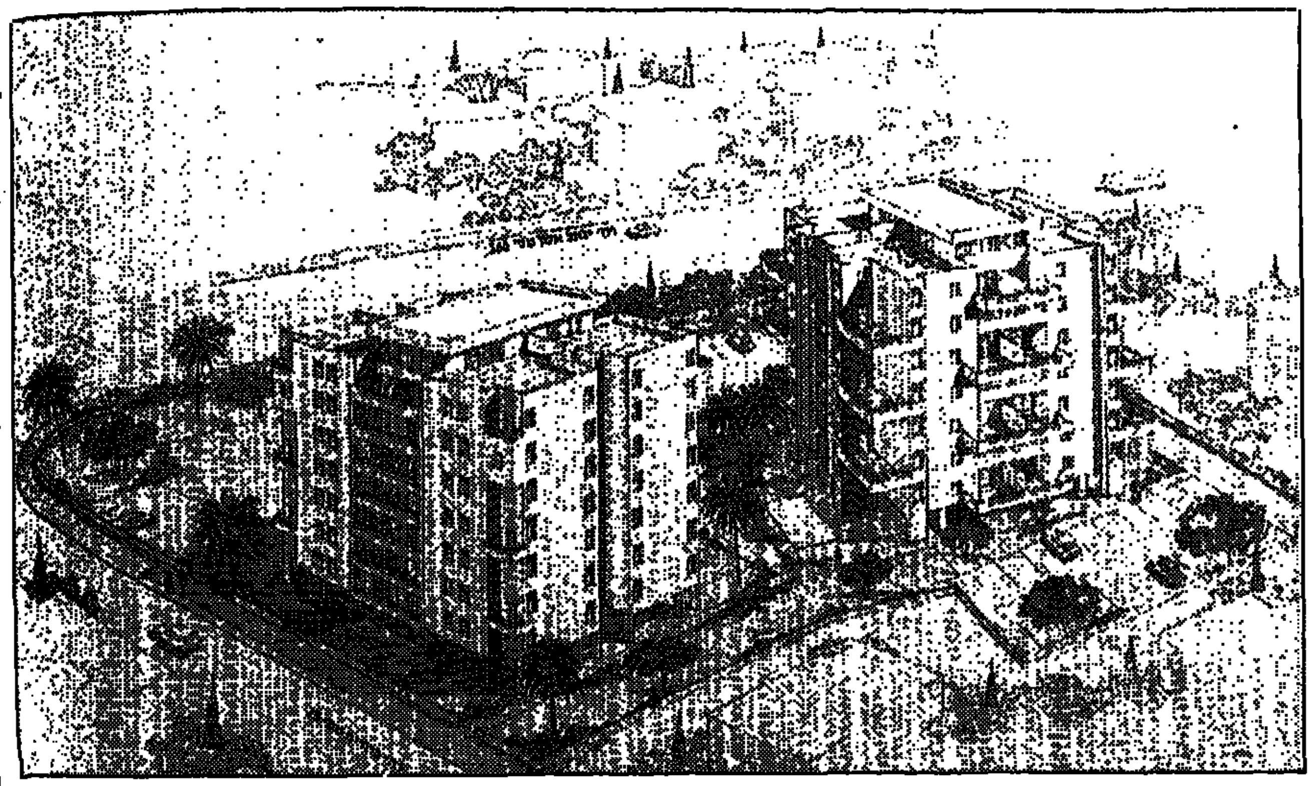

דיור עכשיו

שני בניינים על שטח ירוק, בצפון של ת"א • השילוב המוצלח של כל מרכיבי הדיור • כדאי למהר ולהחליט עוד לפני הבחירות, לפני הכלכלה החדשה שבדרך, בדירה לדוגמא ניתן לבקר גם בשבת.

לא ידוע מה בדיוק יקרה למחירי הדירות אחרי הבחירות. ברור רק שהם לא ירדו. בעלי נסיון עוד זוכרים איך רכשו את דירתם לפני הבחירות באחת הפעמים הקודמות, והרוויחו את קפיצת המחירים הגדולה שהיתה זמן קצר אחר – כך. האמת היא, שכל אחד בציבור הישראלי, חש כי לאחר הבחירות נותרו עוד מספר שבועות של חסד, עד הרכבת ממשלה חדשה. ואז ממשמש ובא שינוי. מדברים על פיחות, מדברים על המיתון, על האטה.

דירה היא לא עניין של מותרות. זה הכרח. אם טעית בשיקול ולא קנית מעיל פרווה בזמן – תסתפק במעיל צמר. אבל דירה?! אין ספק, מי שעומד בפני רכישת דירה – זה הזמן להחליט ולעשות את הצעד.

יחד עם זאת, אין לנהוג בפזיזות. אחרי הכל, דירה היא נכס יקר, וחשוב להקפיד שתהיה הקניה הטובה ביותר, המביאה בחשבון את כל הגורמים החשובים.

חשוב שתהיה בעיר עצמה, ותחסוך מאתנו את הפקקים. שתהיה מרווחת, מתוכננת היטב, באיכות טובה ו...מחירים לא מוגזמים.

וכך מצביעות העובדות על נוה אלון. זהו אזור מגורים חדש וסימפטי, ההולך ונבנה בצפון של ת"א. דירות 4 חדרים מרווחות ונוחות בשני בניינים. התושבים הותיקים של ת"א מגלים עניין ער בבתים האלגנטיים העומדים לקום. שילוב מוצלח של סביבה טובה וסולידית עם תכנון חדשני ואיכותי.

שלווה בבית, שלווה בדרכים

הבניינים בנויים בבלוקים המומלצים של איטונג. בדרך זו מובטח בידוד מקסימלי לא רק מתנאי החורף והקיץ, אלא גם מדירות השכנים: כשהדירה סגורה. אפשר ליצור שלווה מבורכת, מנותקת מההמולה שבחוץ, שלווה אחרי יום עבודה.

בנוה־אלון אתה זוכה לשתי שעות שלווה נוספות ביום, לפחות שעה בבוקר ושעה בערב שחוסכים במריטת עצבים בכבישים. אנשים מוכרים דירות יפות בכל גוש דן, כדי להפטר מהמטורד הקשה של הדרך לעבודה והביתה. חלקם עוברים גם לנוה־אלון. כאן בנוה־אלון זהו מיקום נהדר. רגע מנתיבי איילון, דקה מרכבת צפון, ושלוש דקות ממרכז העיר.

איכות חדשה – בסביבה ותיקה

כדאי להקדיש כמה מלים לאיכות. בניה טובה וגימור קפדני משרתים שתי פונקציות: ראשית, הרבה יותר נעים לגור בתוך יופי, בדירה שהכל בה מתפקד בדיוק כמו שצריך. זוהי גם השקעה בטוחה ומוצלחת יותר. דירה כזו תהיה גם בעוד שנים במצב טוב. את כל אלו מבטיחים איכות הבניה וטיב החומרים. לכן דירות נוה־אלון נחשבות לקניה מוצלחת.

מבט קצר מגלה שהושקעה מחשבה רבה בכל פרט. הדלתות – למשל. דלת פלדה אמיתית בכניסה, ודלתות בעיצוב מיוחד לחדרים. חלונות אלומיניום באיכות גבוהה והריצוף המשובח והמרשים שיש בסלון מעניקים טעם של מותרות. כשמתרווחים בסלון האלגנטי מול מכשיר הטלוויזיה, נהנים מן השידורים שמעבירה אנטנה מיוחדת לקליטה מלוויינים. בחדרי השירותים מקבלים ציפוי קרמיקה על הקירות ועל הרצפה. זה כלול במחיר. הבניינים מרשימים גם מבחוץ, חזיתות מצופות בפסיפס מרהיב ועיצוב יפהפה ומעניין שובים את העין.

אינטרקום־טלוויזיה כבר אמרנו? יש! למעלה, בדירה, אפשר לראות מי מצלצל בפעמון האינטרקום. זה חשוב גם לבטחון וגם כדי לדעת אם צריך למהר ולשים סיכה בשיער או להעמיד פני עסוקים במטבח...

ת"א – ירוק בחוץ

הבניינים היפים של נוה־אלון ניצבים על שטח ירוק של כ־4 דונם. זה בהחלט לא מקובל ולא שגרתי בנוף הבניה התל־אביבי. בד"כ מצופפים על שטח כזה מספר רב יותר של בניינים. אפשר לשלוח בלב שקט את הילדים להתגלגל במדשאות הנרחבות, אפשר לשאוף אויר־טבע צלול לאחר יום עבודה עמוס ואפשר סתם להנות מיופיו של הגינון. שני בניינים בלבד בלב ריאה ירוקה של העיר התוססת, הרבה יותר נעים וקל לא רק בשעות העבודה, אלא גם לבילוי בערב. יוצאים לסרט, למועדון, לבילוי אמיתי, הכל תוך דקות ספורות.

קחו למשל את עניין הקניות. החיים נראים אחרת כשהכל בהישג יד. דיירי נוה־אלון נמצאים במרחק רגע מכל מרכזי הקניות החשובים של ת"א. חסל סדר "מבצע גיחה" לצורך השלמת המלתחה וחיפוש אחר פריט נחוץ. פשוט ניגשים ומשיגים.

שכנים טובים

דירה איננה רק קירות וגינה. חשוב לדעת גם מי יהיו השכנים. בנוה־אלון נעים לגלות כי רוכשי הדירות הם רופאים ומהנדסים, אדריכלים ועורכי דין, אנשים שהבינו מיד את הפוטנציאל הגלום באתר החדש, והזדרזו להצטרף לסיפור ההצלחה.

ענייני כספים

רכישת דירה היא פרוייקט כלכלי לא קטן. חשוב לדעת ממי רוכשים דירה, להשוות מחירים ולדאוג לערבויות. בנוה־אלון מקבלים הכל בעסקת חבילה.

הדירות נבנו ע"י האחים קחטן נכסים והשקעות, החברה היציבה והאחראית הזו הקימה במשך 25 שנה אלפי דירות ברחבי הארץ. אלפי משפחות נהנות עד היום מתוצאות העבודה המדוייקת והקפדנית של האחים קחטן.

אבל זה לא הכל. מאחורי הפרוייקט החדש עומד בנק לאומי. הוא מעניק לרוכשים בטחון וגיבוי פיננסי, המבטיח השלמת הפרוייקט במהירות האפשרית ובקצב משביע רצון. הגיבוי הזה פרושו קבלת ערבות בנקאית צמודה לפי חוק המכר. זאת כדי להבטיח את בטחון ההשקעה. הגיבוי הזה פרושו גם משכנתאות מפתיעות בהיקפן – עד 80,000 ש"ח. לזכאי משרד השיכון ממתינות משכנתאות גבוהות במיוחד + מענקים, עד יותר מ־50% מערך הדירה!

ואשר למחירים עצמם – זוהי ההפתעה הגדולה מכל. מי שבקי במחירי הדיור התל־אביביים נדהם לגלות כי הדירות בנוה אלון מוצעות במחירים החל מ־149,000$ בלבד, כולל מע"מ ופיתוח, לדירת 4 חדרים. במלים אחרות, אפשר לזכות בדירת 4 חדרים חדשה, ברמה גבוהה, העומדת בלב שטח ירוק – במחיר דירת שני חדרים רועשת בתל־אביב הישנה.

אין ספק, זוהי עסקה כדאית, בעיקר למהירי ההחלטה.

תשקיף

יונה ברטל / תדמית

זהו סיפור של שנים ממושכות של עבודה שקטה, עקבית, מאומצת ונכונה, של אדריכלים, אנשי תכנון וביצוע קפדניים, שידעו להיות עם ה„אנטנות" במקומות הנכונים, צמוד למילה האחרונה באופנת המטבחים העולמית. היום זהו אחד מסיפורי ההצלחה היותר־מרשימים בענף המטבחים המקומי. אם מישהו היה מדרג את ה„ליגה הלאומית" בענף היפה הזה, היה מוצא שם – למעלה בצמרת – את „מטבחי דניה ישראל".

מקורבים לענף יפליגו ויאמרו כי חברה זו היא היא המובילה בין יצרני המטבחים המתוחכמים והיותר־חדשניים בארץ. אותם מקורבים יודעים לספר כי המטבחים האלה משולבים היום כמעט בכל פרוייקט בניה נחשב ויוקרתי, ובשנים האחרונות, בעיקר, רושמים לפניהם מנהלי „מטבחי דניה ישראל" היקפי פעילות מדהימים.

רשימת הפרוייקטים היוקרתיים בהם השתלבה, ארוכה. הרשימה החלקית הבאה כוללת את „אזורי חן", „גני ערמונים" – הנחשב לפרוייקט המדובר ביותר ברמת־גן, השכונות היוקרתיות של „ברנוביץ" ברמת־אביב ג', בגבעתיים וביהוד. המטבחים החדישים של „דניה ישראל" נבחרו והותקנו גם בחולון, בפרוייקטים של „דנקנר־סאראב", ואפילו בשומרון, שם „דניה ישראל" נותנת את הטון: בישוב מכבים, לדוגמה, כשמונים אחוז בחרו במטבחים האלה; בבית אריה ובכוכב יאיר, הנוכחות של דניה מאסיבית ביותר. וזוהי, כאמור, רק הצצה לרשימה ארוכה בהרכבה.

נתון מעניין: קבלנים מעדיפים לעבוד עם „מטבחי דניה ישראל". ומדובר, במקרה זה, במרבית הקבלנים הפרטיים המובילים באזור גוש דן. למשל: הקבלן ישראל אדלר, אחד הגדולים בגוש דן. מזה 4 שנים אינו מוותר על מטבחי דניה, בכל אחד מהפרוייקטים הרבים שבנה. וכך מצטרפים לרשימה המרשימה, קבלנים מקצועיים רבים.

מה שבטוח

למה הם מעדיפים את „מטבחי דניה ישראל"? הסבר אחד: כל חברה גדולה וקבלן העוסקים בפרוייקטים רציניים, מונחים על־ידי שיקול מרכזי, שהוא, בעצם, שיקלול של כמה גורמים: מוצר מעולה, עלות סבירה יחסית לרמת המוצר, ובעיקר: בטחון בגב הכלכלי האיתן של החברה. במילים אחרות: בחברה שיכולה לעמוד בהתחייבויותיה. היום כשהמצב במשק נזיל ביותר, חברות פושטות רגל, בעלי חברות נעלמים לחו"ל ונגרים פרטיים אינם יכולים לקחת בחשבון את תהפוכות הכלכלה, ולפעמים פשוט נעלמים עם המיקדמה. הגדולה, בולטת חברת „מטבחי דניה ישראל" כגורם יציב וותיק, עם גב חזק. התזמנות הרבות מגורמים גדולים ואמונה בעתידה הבטוח, רק מחזקים את הרושם כי זהו הפרטנר הנכון לעשות איתו עסקים.

צריך להוסיף לבטחון הזה של „מטבחי דניה ישראל" גם את העמידה הקפדנית בלוח הזמנים ורמת הגימור יוצאת הדופן, כדי להבין מדוע לא רק חברות גדולות וקבלנים מעדיפים אותם. גם אדריכלים, מבינים ופרפקציוניסטים – אוהבים לעבוד עם החברה הזו. הטעם הוא פשוט: דניה משלבת בתעשייתה נגרים מיומנים ומעולים ואדריכלים מקצועיים. קומבינציה יחודית המניבה מוצרים חדשניים ברמת פונקציונאליות גבוהה.

אדריכלים מעדיפים את „מטבחי דניה ישראל" גם בגלל הגמישות. אין אצלם סטנדרט. כדי להמחיש את שפע האפשרויות שניתן להפיק בעבודה עם דניה, אפשר להגדיר את המפעל שלהם כ„בית אופנה למטבחים". לא צריך להתפשר על הממוצע, או על היש. ניתן „לתפור" אצלם את המטבח הספציפי על־פי הדרישות המיוחדות של כל לקוח. צריך לקחת בחשבון: יצרני המטבחים הסטנדרטיים אינם יכולים לעמוד במבחן המסיבי של המיכון החדיש והמעודכן. בדיוק מהטעם הזה נחשבת חברת „מטבחי דניה ישראל" יוצאת דופן.

אדריכלים אוהבים לעבוד איתם בגלל השפה. הם מדברים עם האדריכלים של דניה באותה טרמינולוגיה, באותה שפה מקצועית, והמוצר הסופי הוא בדיוק זה שהוזמן, בלי פיספוסים או אי הבנות.

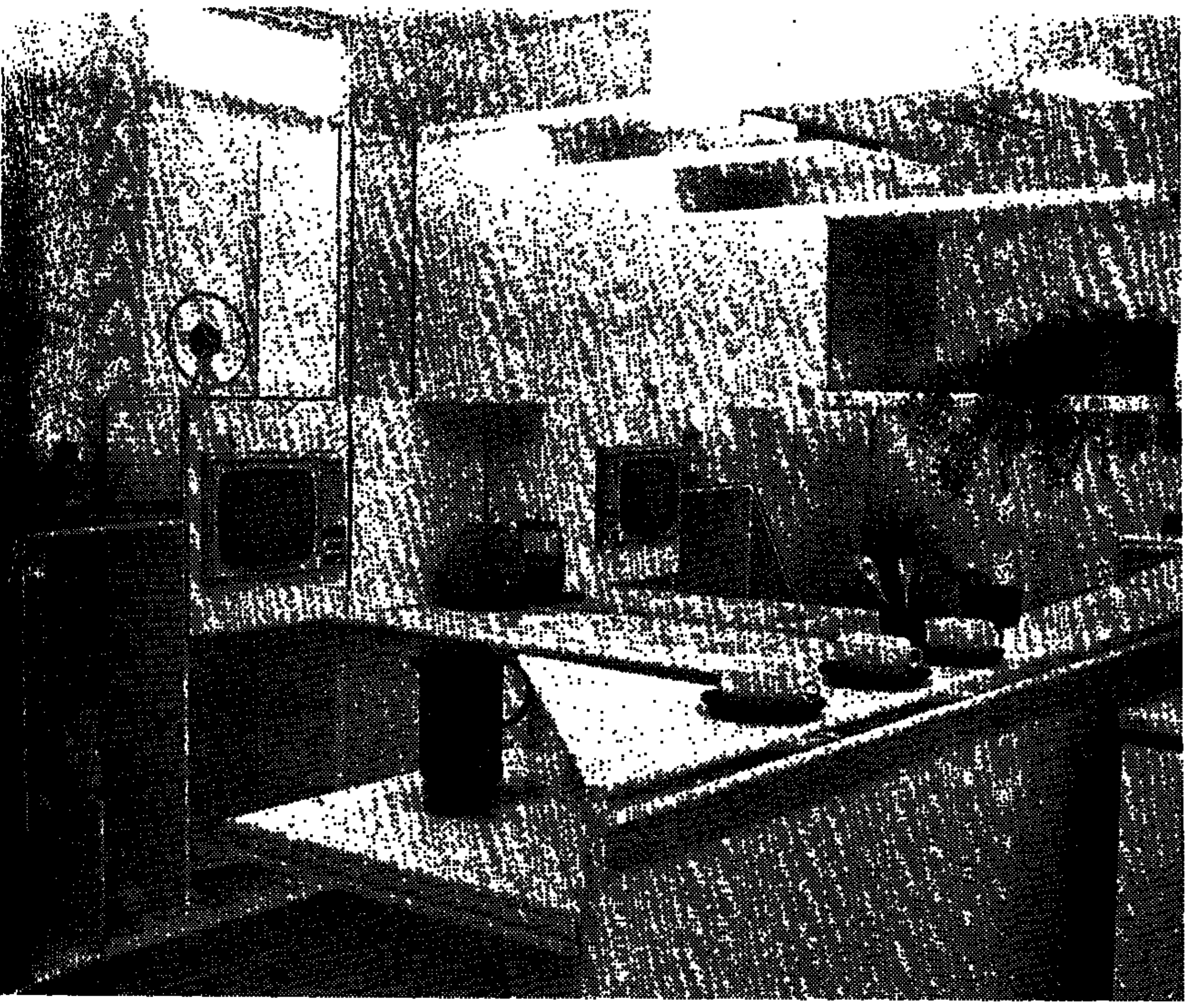

טלוויזיה במטבח, המלה האחרונה. הריטה מיוחדת בדלתות (מטבחי דניה ישראל) תצלום: עמרם גלמי.

מטבח עם גב חזק

שנים של עבודה שקטה, עקבית ומקצועית, צמוד למילה האחרונה באופנת המטבחים העולמית, הציבו את „מטבחי דניה ישראל" בצמרת הענף היפה הזה אצלנו, עם היקפי פעילות מדהימים. קבלנים מובילים, אדריכלים ולקוחות פרטיים, שנחשפו לעוצמה ולייחוד החברה, יודעים לקבל כל מטבח („אין אצלנו סטנדרט"), ברמת עיצוב וגימור בינלאומית, בזמן שהובטח, והפתעה בנקודת המחיר. סיפור הצלחה עם גב חזק. חשיפה.

מחלקת מו"פ בינלאומית

„מה שנראה כשגעון אמיתי, אצלנו הוא סטנדרט", מסביר מנכ"ל „מטבחי דניה ישראל", ומוסיף: „כמעט כל שגעון אישי אנחנו מוכנים ליישם, מילת המפתח: גמישות. זה אומר צבעים וגוונים מיוחדים, צורות ופריטים אוריגינליים. וזה למרות המאסות הגדולות בייצור והיקפי הפעילות הגבוהים של המפעל.

„יש לנו מחלקת מחקר ופיתוח בינלאומית, אומר המנכ"ל. „המחלקה עוסקת בפיתוח מוצרים חדשים ובקבלת מידע שוטף מכל העולם, המכתיבות את האופנה החדשה [...] המטבחים וגם חדרי האמבטיה. האדריכלים שלנו נוסעים ומבקרים בכל תערוכה מקצועית בענף. הגמישות שלנו מאפשרת שילוב [...] של חידושים מיד, זאת, כמובן, תוך התאמה לטעם ולדרישות הישראליות".

היום אפשר לראות ב„מטבחי [...] ישראל", לראשונה בארץ, שילוב של [...] במטבח, מדפי זכוכית אלגנטיים, [...] מבד ברזנט רך, ארונות חרס מיוחדים [...] אלמנטים הנחשבים למילה האחרונה [...] הגדול. גם השרות של „מטבחי דניה [...] נחשב לאמין ביותר בענף. חברה [...] צוות פיקוח מיוחד, המבטיח ביצוע [...] כל פרט בהרכבה.

הקניה הכדאית

בדיקת מחירים יסודית של [...] השונים בשוק, מראה בבירור [...] המטבחים והאמבטיות של „מטבחי [...] ישראל" מהווים את הקניה הכדאית [...] בפרט נוכח הרמה הגבוהה, חומרי [...] המשובחים והאביזרים המיוחדים, אשר [...] בוודאות שמחירי „מטבחי דניה ישראל" נחשבים היום לאטרקטיביים, למרות [...] התדמית היוקרתית.

„מטבחי דניה ישראל", אולם [...] מרכזי: רחוב מודיעין (כר־גוהיון) [...] טלפון: 4–03-5792971. סניף השרון: [...] אחוזה 130 רעננה. טלפון: 052-442469.

ומה עם חומרי הגלם ?

המקצוענים של „מטבחי דניה ישראל" מקפידים להשתמש בחומרי גלם מובחרים בלבד, גם בקנה מידה עולמי. הם משתתפים בתערוכות מיוחדות לאביזרים בעולם ובוחרים במשובחים ביותר. וגם אז לאחר בדיקת איכות קפדנית, ברמת תקנים מחמירה.

מה זה אומר? – גוף ומדפים: מסנדביץ' מצופה בלבד. צירים: SALICE אל־חלד מהמובילים בענף. מסילות: GRASS מאוסטריה. דלתות: לפי הזמנה – גם בפורניר, אלון גושני, שילובים של פורמאיקה עם פרופילי עץ בגוונים שונים, שילוב של פורמאיקה מכופפת (POST FORMING), פורניר צבוע בצבע פתוח ועוד. המטבח כולל תכניות חשמל ואינסטלציה פנימיים, תוך שילוב כל האלמנטים הדרושים תחת קורת גג אחת. הלקוח מקבל את המטבח המושלם, כולל כיורים, ברזים, תנור, כיריים ואפילו מיקרו־גל. הכל מתאים בדיוק – בגוון, בצבע ובגודל. לא צריך להתרוצץ ולהתפשר.

לקנות מהר

והיום, בנקודת המחירים, נכנס עוד גורם: יהיה פיחות? לא יהיה? לקוחות רבים שמריחים את הפיחות, מתברר, לא מוכנים לקחת שום צ'אנס. הם נוהרים בימים אלה לאולמי התצוגה של „מטבחי דניה ישראל", מתייעצים ומבצעים הזמנות. מבחינתם – מה שיותר מוקדם, יותר בטוח ועשוי בהחלט לחסוך כסף יקר. „רצוי לפני הבחירות", הם אומרים. אם גם לכם יש תכנית להכניס מטבח חדש הביתה, הזמן קצר.

הפעם מחמאות בלבד לא יספיקו

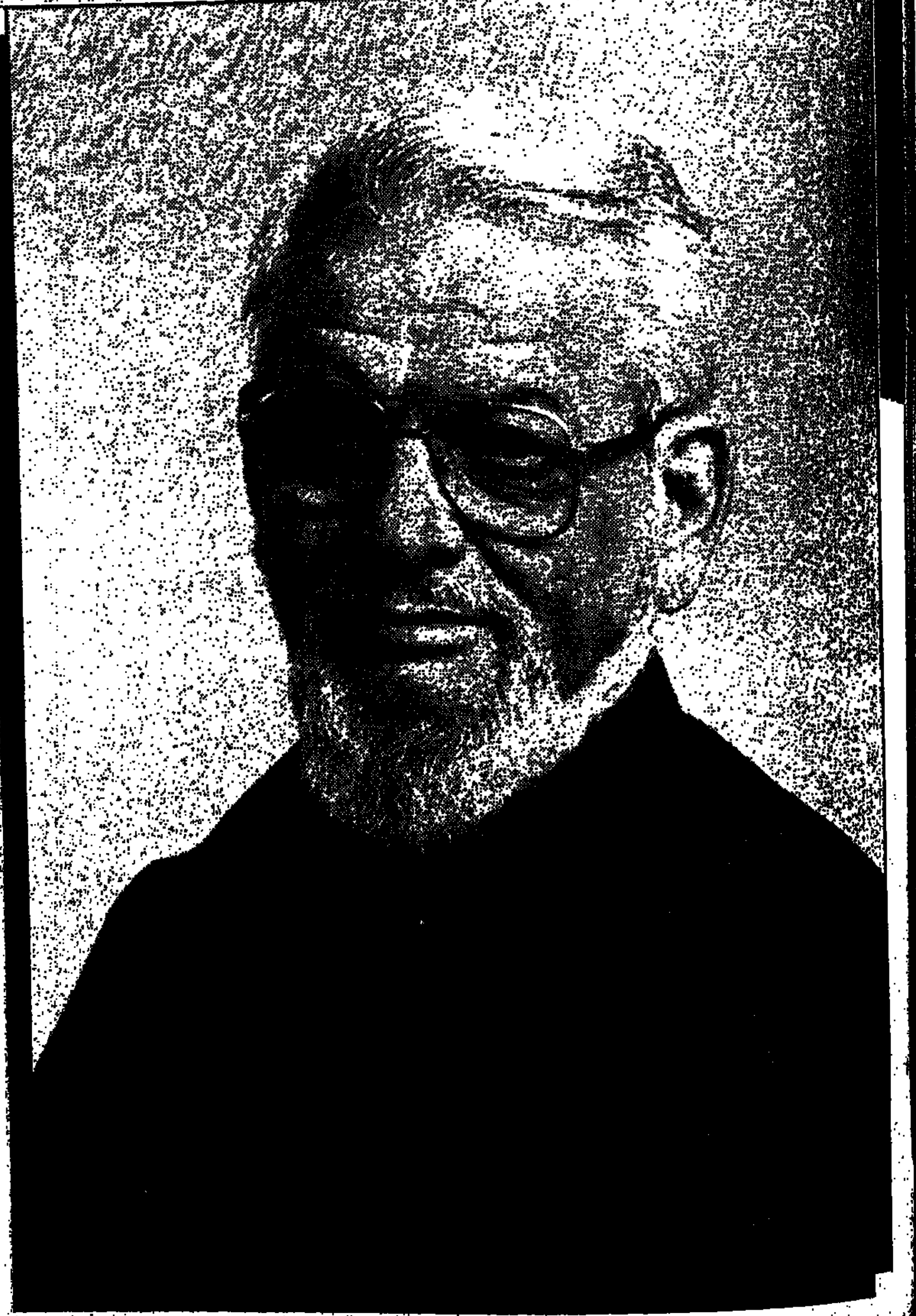

ח"כ יאיר צבן, ראש רשימת מפ"ם לכנסת

שלום לך,

אני יודע. יש לך רק קול אחד. וכל כך קשה להחליט. את הקול האחד והיחיד הזה אני מבקש ממך היום. אני יודע, בקשה גדולה ובכל זאת–

למה בעצם מפ"ם? מה נעשה בקולך ששום מפלגה אחרת לא תעשה בו?

אני מבקש את אמונך בשם עשרות אלפי עובדים שפקדנו בארבע השנים האחרונות במפעלים, והושטנו להם סיוע חיוני בשעת משבר.

אני מבקש את אמונך, כי מפ"ם היא הלוחמת האמיצה והעקבית למען השלום. ניתן לבטוח במפ"ם, שתשתתף בממשלה בראשות מפלגת העבודה, שתעשה הכל כדי שיוזמת השלום תצליח ותכוון אותה לבעיה העיקרית – לפתרון הסכסוך עם הפלשתינאים.

רק הצבעה למפ"ם תעניק לקולך את הכוח המאוחד מאבק לשלום עם מאבק לצדק חברתי.

אני מבקש את אמונך בזכות העובדות המדברות בעד עצמן:

סיעת מפ"ם בכנסת היוצאת יזמה והעבירה חוקים ותיקונים יותר מאשר המפד"ל, ש"ס, המתקדמת, חד"ש ור"צ גם יחד. יותר מזה, החוק היחיד בתחום המינוך שנתקבל בכנסת זו, התקבל כתוצאה מיוזמתה ועקשנותה של ח"כ אמירה סרטני ממפ"ם.

אני מבקש את אמונך הפעם כי יצקנו במפ"ם תוכן חדשני ודמוקרטי במושג סוציאליזם. ושלא יספרו לך סיפורים על רוסיה ופולין, זה פשוט לא לענין. זה שבדיה, למשל, כדרך למימוש שלם יותר של ערכים, של חופש, והעיקר – של מאבק ממשי לצד העובדים, הגימלאים והאנשים הצעירים.

מלאכה קשה לפנינו בארבע השנים הקרובות ואנו רוצים לעסוק בה. אני מאמין שאפשר אחרת, אפשר שיהיה טוב יותר. אם גם את וגם אתה שותפים לכך – הצביעו הפעם מפ"ם.

במחמאות ובטפיחות על השכם אין די. הפעם אנו זקוקים ליותר. אנו זקוקים לתמיכתך המלאה והשלמה, לקולך.

שלך בברכה,

יאיר צבן

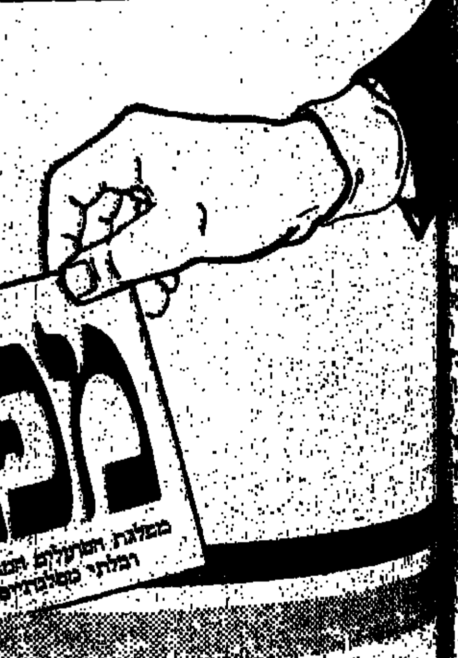

הפעם מפם

כי צריך סדר קדימויות לאומי חדש

בס״ד

להוביל את הציונות בדרך של תורה

רק המפד״ל יכולה.

אגודה וש״ס?
מפלגות קיצוניות לא ציוניות.

אגודה וש״ס החרדיות אינן שותפות לעשייה הציונית במדינה, ואינן לוקחות חלק בעול המוטל על כל אזרח בישראל.
אין היום מקום למפלגות אשכנזיות לחוד וספרדיות לחוד.
רק באחדות אפשר לכוון את דרכה של המדינה. לכן אסור לחזק את החרדים הקיצוניים שהם לא־ציוניים.

הליכוד?
הם אומרים "בעזרת השם" אבל רחוקים מן התורה.

המפלגה הגדולה במחנה הלאומי, עם כל הכבוד, רחוקה מאד מדת ישראל. הנה העובדות: בימי שלטון הליכוד גבר חילול השבת במדינה, יש יותר נישואים אזרחיים, החינוך הדתי והיהודי ספג מכות קשות ביותר, ודמותה היהודית של המדינה נפגעה.
המצביע הדתי־לאומי אינו יכול להשלים עם זה.

צומת? מולדת? התחיה?
מפלגות חילוניות של נושא אחד בלבד.

עם ישראל זקוק למנהיגות עם אמונה, הרואה את חיינו במדינה בהשקפת עולם המקיפה את כל תחומי החיים.
מפלגות הימין החילוניות קמות ונופלות רק על נושא אחד, אבל ציונות בלי יהדות זה לא מספיק. כי בלי אמונה זה לא ילך.

מימד?
לא תעבור את אחוז החסימה.

הפלגנות היא מוקש בדרכה של הציונות הדתית ושל המדינה. ביזבוז הקולות מחליש את כוחנו במאבק על דמותה היהודית של המדינה, ומסכן את ההישגים של התנועה הדתית־לאומית בכל התחומים.
הסקרים מוכיחים חד־משמעית שמימד לא תעבור את אחוז החסימה, והקולות שתקבל יבוזבזו כולם. אסור לתת לזה לקרות, ולכן גם לא חתמנו איתם על הסכם עודפים. (החוק קובע שמפלגה שלא עברה את אחוז החסימה – קולותיה פסולים – עם או בלי הסכם עודפים).

המערך?
מה הם עשו בשביל האמונה?

המערך באמת לא בא בחשבון. זוהי מפלגה חילונית מובהקת שכל דיבוריה בנושאי דת נובעים רק משיקולים קואליציוניים.
המערך רואה את הציונות כתנועה חילונית, והוא רוצה מדינה חילונית, כמו חבריו ברצ ובמפ״ם. המערך תומך ברפורמים, ומקצץ בסמכויות של החינוך הדתי. איזה אדם דתי־לאומי יכול לבחור בדרך אנטי־דתית כזאת?

תורה עם מדינה
יהדות עם ציונות
אמונה עם מעשים.

מראשית ימי שיבת ציון מובילה התנועה הדתית־לאומית את הציונות בדרך של תורה – בחינוך, בהתיישבות, ברווחה, בחיזוק המשפחה, במאבק על דמות המדינה, בהגנה על ערכי היהדות ומסורת ישראל, בשילוב בין לימוד תורה לשירות בצבא, בבניית גשרים בין עדות, בקירוב לבבות בין חילוניים לדתיים, בהקמה ובטיפוח של מוסדות דת ומפעלי תרבות יהודית.

המפד״ל היא היחידה שמניפה במדינה את כל שלושת הדגלים – תורת ישראל, עם ישראל וארץ ישראל. רק מפד״ל חזקה, עם כוח פוליטי מוגבר בכנסת ובממשלה, יכולה להשפיע על חיי העם והמדינה ברוח תורת ישראל וערכי הציונות הדתית. היום חייב הציבור הדתי־לאומי לתמוך באמונה במפד״ל – כי בלי מפד״ל חזקה זה לא ילך.

צריך אמונה במדינה.

מפד״ל ב

הצבע ב

התנועה הדתית־לאומית

7 ימים

10
היום האחרון
סיפור חייו הקצרים של יוסי פז, חייל בן 19, שחלם לשיר, להופיע. החלומות נגמרו בצומת בית ינאי ● יגאל סרנה

16
במעמד צד אחד
אדם ברוך עם ישראל קיסר. עמוס קינן על ראיף אליאס והבוהמה הירושלמית. האב מרסל דיבואה על פסילת הסרט „הפיתוי האחרון של ישו". יותם ראובני על סיום מסע ההופעות של אסתר עפרים

18
פרשת דה מאן
חשיפת עברו הנאצי של פול דה מאן, דמות מפתח במימסד האקדמי באמריקה, מכה גלים ● יוסי מלמן

20
הדריון של עפרה
עפרה ויינגרטן לקראת הצגה חדשה, „הריון", בבימויו של בעלה, איציק ויינגרטן. האם הם עומדים להיפרד? ● ירמי עמיר

22
התפוז המיכני
...ומונית והקבלן רוני שריג ... באכזריות בניו־יורק על ידי ... צעירים שעבדו אצלו. הם ... את אשתו ובתו. עכשיו, ... שהרוצחים נתפסו, טובה ... מדברת ● צדוק יחזקאלי

25
הנדיבה הידועה
... צימרמן רותמת עכשיו את ... „מלוה ב'" לגייס אהדה לישראל. ... טיפים על תורמים ותרומות, ... שעשתה מכך קריירה ● עדית נעמן

ישראל קיסר. תצלום: שלום בר־טל. אולי קיסר איכשהו נכנס לשידורי התעמולה של המערך, אבל הם בעצם הסתירו אותו

עפרה ויינגרטן. תצלום: אסנת קרסננסקי. החלום שלה, להופיע לצידם של ויליאם הארט, האריסון פורד ורוברט רדפורד. כל אחד לחוד

אירק איראנוש. תצלום: ציפי מנשה. „ההרגשה ההודרת הזאת של החופש. לא ציפיתי לשום דבר מאף אחד. מה שיש לי זה יותר מדי"

26
הרקדן הפולני
מה קורה עם אירק איראנוש, הרקדן הפולני שערק אלינו לפני כחודשיים. בסך הכל, הוא מרגיש איתנו טוב ● עמית רייכר

30
גלאט כושר
עסקני המיפלגות הדתיות אוהבים לקיים את הישיבות שלהם על ארוחה טובה. אם אתה רוצה אותם, אתה חייב להכשיר את המטבח ● דוד גולן

32
רבקה, הסרט
עכשיו בוידיאו. יצירת המופת של אלפרד היצ'קוק, על־פי הספר של דפנה דה־מורייה ● יהודה סתיו

43
עדיין מותחים
חלק שני של קורס מתיחת הפנים על פי שיטת קתרין הורביץ. 5 דקות ליום, עור במעט כמו של תינוק ● כיופים, אודטה דנין

44
תותים, תותים
הזמר מאיר בנאי עבר שינויים רבים בשנה האחרונה: התחתן עם עות, ביסס את מעמדו כזמר יוצר מוכר ומצליח. ועכשיו, תקליט שלישי ● יואב קוטנר

36
תרבות ספרות ואמנות
יונה הדרי־רמג' מראיינת את ק. א. ברתיני לרגל ספר שירין החדש ● ירון לונדון מסביר כיצד לצמצם את סיכוניו של הסקנדאל הספרותי ● אריה סיון מפרסם שיר פוליטי חדש

החיים הקצרים של יוסי פז

יואל סרנה

ב יום חמישי, באור הבוקר הרך עדיין של אמצע אוגוסט, שש ארבעים וחמש שעון קיץ, ריסקה משאית כבדה שבאה מכיוון חיפה את החיפושית האפורה של יוסי פז, חייל בן 19. צומת בית ינאי. הים קרוב מאוד. המוות נקרה למקום לעיתים קרובות מדי. יוסי חזר מבילוי לילה תל אביבי וניסה להגיע בזמן למיסדר בוקר בבסיס. כחמש שעות טרם מותו, צולם במיקרה בדיסקוטק תל אביבי, אחרי חצות, שני חברים וידידה לידו, הוקפא לנצח בתוך רגע של ריקוד חושני. עיניו למצלמה.

הצילום הבא כבר יתפוס, בשמונה בבוקר, את מכוניתו המרוסקת בצומת. נהרג באמצע הדרך בין תל אביב לבסיס, בין שני העולמות של חייו הצעירים, בשעה מוקדמת, בין היום ללילה. בתפר הריק, שהיתה בו רק עייפות קשה. המשטרה תעלה אפשרות ראשונית של התאבדות. השיחזור פוסל אפשרות כזו. מדובר כנראה בעייפות בוקר בצומת דמים, שבו עירנות גבוהה הוא הנשק היחיד שלך.

מותו של יוסי פז, אני מגלה, כבר מתועד, כמו מוות של גיבור בלדות סקוטי, בהמון שירים שכתבו חברים שלו בימים אחרי מותו, מתוך צורך דוחק של אנשים צעירים, בראשית חייהם, לעבד מכה קשה מדי. כתיבה ילדותית, בוסרית, רגשנית מאוד, שעניינה פרידה פתאומית. בנהריה תגיד לי חברתו קורין, ילדה דקה ויפה להפליא, שגם חשבו לכתוב על חייו ומותו של יוסי לתוכנית של סאיים. סאיים, גיבור רדיו רומנטי רווי צער, נראה להם כמיקום מדוייק למצבה לחבר מת. "שיחרור ללב של כל אחד. והייתי מתחילה את הסיפור בקירבה של יוסי אלינו, לחברים שלו. כמו בובה שנתת לתינוק, ופתאם מנסים לתלוש אותה ממנו".

עולם מנותק

הצילום האחרון של החייל הצעיר יוסי פז, בוצע אחרי חצות של יום רביעי, 18 באוגוסט, במועדון בתל אביב. מקום ותיק שעבר הרבה תלאות והחליף בעלים, לחוץ בין בית משרדים מרופט למלון נמוך. צולם במיקרה. הצלמת ציפי מנשה תיעדה ל"7 ימים" מועדוני ילדים בתל אביב, לכתבה על בעל מועדונים משגשג. הכתבה פורסמה חודש אחרי הצילום והמוות, והיא נגעת בסכין של קולנוע דן, באלימות, בבילוי, בכסף טוב שזורם שם, ובחושניות של ילדים וילדות יפים.

יוסי פז הנהריני גילה את תל אביב כמקום טוב, כשחיפש דרך למוסיקה שלו, לניסיון שלו לשיר, להופיע. התחיל לבוא הרבה לעיר, לעשות את הדרך הארוכה מנהריה. יצר פה עולם מנותק לגמרי מעולם הילדות שלו. חברים חדשים, ראש אחר. הגשים את החלום הזה של כל נער על מיקלט, מקום מסתור, פינה משלך בגיל שלחץ הבית גובר, לצד צורך חריף בפרטיות. השאיר אחריו תקליטון די ג'י אחד וכמה שירים. נער יפה, חם, שידע להקרין החוצה חום שקיבל מאם שהיה קשור אליה.

היה לו קול טוב וכישרון מסויים. יום אחד, קיווה, יכבוש את העולם עם חברים אחרים שמנגנים או שרים. תאווה כזאת, נטולת גבולות, ששואבת ממקורות בלתי נדלים של אמונת־נעורים. היו לו בתל אביב חברים מנהריה, מפתח תקוה, מחולון, מבת ים, מבית שאן. כולם נפגשים בתל אביב, מתנקזים אליה כמו נחלים קטנים לדלתה ענקית שנשפכת לים. נמחקים. תל אביב מצטיירת כמטרופולין ענק, קסום, מחוז כיסופים, המספק אינטימיות בתוך אנונימיות, גודל מגונן, רעש חזק, תנועה דוממה מלאה.

כשאני נפגש עם החברים של יוסי פז בבתיהם, בחדרי הילדות שלהם, דוחקים בובה או צעצוע אחר הצידה, הם מתקשים עדיין לתרגם תחושה חזקה למילים. עולמם, הנח תחת ביתי, קשה לפעמים לפיענוח יותר מארץ אחרת, אפילו השפה, ואני לא יודע אם זה נובע מערי השדה הקטנות או מגילם הצעיר. נעוריהם מיטיבים להתבטא דרך הריקוד, החברות, הכמיהה להצלחה מהירה, הניסיון הנוגע ללב לכתוב שיר, להקליט די ג'י באולפן "כוכב נולד".

החצרות הצרות

איזור המועדונים של תל־אביב קרוב לים, כמו שכונת נמל בעיר ים נטולת נמל. שעשועים ואפילה וריח מלות. תמיד, בכל שעה, תראה כמה ילדים אוכלים ב"נרגילה" או יושבים על הגדר או מחנים חיפושית על המדרכה. תמיד, כמה שחורים יצאו ממועדון סוואטו, ישתרך התור הקבוע לפני "לידי איב" בקולנוע פריז שלא מפסיק להקרין. הקציצות של עליזה, המלונות הזולים, המלון היקר. החצרות עם ריח השתן, הכתים המתקלפים מהים, הדיירים הקשישים שלא עזבו. היום והלילה, ריח הצ'יפס והקטשופ, והשתן.

מגורי הערבים והצד האחורי של המטבחים. דיסקוטקים של ילדים טובים וילדים רעים. בנים ובנות. פאבים וברים והקסם ההמוני שיש למקום הזה. "המועדון היה בשבילנו כמו בית", תגיד גילת, שהיא אחת מהחבורה, ילדה־אשה יפה מאוד, חברה טובה של יוסי ושלומי וכל החבורה. "היינו חופשיים שם, ביחד עשינו מה שרצינו. והמלה היא: מקום מוגן. מוגן מהאנשים שבחוץ, ממי שלא שייך לחברה, מכאלה עם סכינים כמו בקולנוע דן. מקלט, מקום קטן, מעט אנשים שבזכותם הראש שלי מתנקה, הבעיות נשכחות. לוקחים אותך לרחבה, רוקדים.

"היתה פינה בה יוסי ואני היינו רוקדים שם מול הראי, אהבנו לראות את עצמנו. והרעש שעוזר לך להתרכז בחברים, מנקה לך את הראש כמו כאב ראש או פטיש, ואתה חושב רק עליו. וההתפרקות בריקוד עד אפיסת כוחות. אחרי שיוסי נהרג נכנסתי לתרדמה, השתניתי, הייתי בדיכאון, לא אכלתי חמישה ימים".

גלית משמיעה לי שיר של הזמרת החדשה הזאת, רוני: "נח בשקט/ נח מהחיים/ שלו כמו ילד בחיק האלוהים"... כשהיא מרימה פניה היפים מהטייפ, אני רואה את עיניה שטופות הדמעות. לפני חצי שנה הפסיקה ללמוד. עוד מעט תלך לצבא.

דקות אחרונות

הדקות האחרונות שלו לא ברורות, חסרות בתשבץ. עדויות מקוטעות וסותרות אומרות שנעצר לקפה אחרון בפונדק, או שהוריד טרמפיסט בכפר ויתקין. בזמן השבעה, באו אנשים לבית וסיפרו דברים שראו או שמעו. קצינה שעברה במקום, או מיקו מגנר שחלף שם בבוקר הבוהן בחיפושית המעוכה.

קשה לשחזר מי סיפר מה. נשכחו השמות בתוך האבל, והאמא תגיד ש"יש גם דברים שאתה לא רוצה לשמוע". האם נרדם יוסי או טעה כשיצא לכביש הראשי בצומת בית ינאי? נתוני החקירה המשטרתית טרם הועברו למשפחה, גם החפצים האישיים. נאמר להם שמדובר בחקירה ובפרוצדורה שאורכות שלושה חודשים.

כמו בכל אסון, הרבה חברים רפרפו ביום שישי ההוא בבוקר על העיתונים, ראו צילום תאונה בעמוד 7 למעלה. שמעו ברדיו, בחצי אוזן, על מותו של חייל בצומת. חלק מכרוניקת האסונות היומית. רק בעבור שעות או ימים, קישרו בין הבחור שאהבו לידיעה העיתונאית, שהיא חלק משטף אין סופי של בשורות איום אנונימיות. ליד הידיעה על מותו של יוסי אני מוצא ידיעה על שתי בנות שגילו את אימן חנוקה ונהג משאית שהצית את עצמו. מצבו אנוש.

חסידת מתכת

הטלפון מצלצל בגינה. על דשא גדול, ניצבת חסידת מתכת שלא תמריא לעולם. בחניה, פיזו ג'י.טי.אי שחורה והחיפושית של האמא, תאומתה של חיפושית יוסי הרסוקה. וילה בשכונת עין־שרה, קצה נהריה.

יוסי נולד ב־13 ביולי '69 בחיפה. הוריו גרו בדירה שכורה ברחוב הרצל ליד המספרה שלהם. אחר כך עברו לרמת־הדר. עד כיתה ה' למד בריאלי חיפה, ואז עברו לבית בעין שרה, וילה שגדלה עם השנים, השתפצה, שפריץ לבן, חלונות אלומיניום גדולים, קומה שניה לילדים.

עבר בעיות רגילות בשביעית, עניינים של גיל ההתבגרות, חברה בעייתית, משבר שחלף איכשהו ונגמר בבגרות טובה. הידיעה העיתונאית על האסון זיעזעה את הבית, יום אחרי האסון עצמו. מכה אחרי מכה. המשטרה העבירה השערה ראשונה, כי מדובר בהתאבדות. רצון מוות שהודבק לנער צעיר, חסר מנוחה אבל אוהב חיים גדול, נתן למשפחה את ההרגשה הנוראה הזו, שאתה יכול לגדל ילד 19 שנה יום יום, וכל האהבה הגדולה נקטעת במוות פתאומי, עם חשד התאבדות.

התאבדות לא היתה פה. דברים אולי פורשו לא במדויק ע"י מי שפירש. מה יודע בוחן תאונות על נפשו של ההרוג המוטל לפניו? מה נשאר לו לפרש זולת סימני צמיגים, זווית הרכב וכיוון תנועתו?

גלגול נשמות

כשאני בא לעין שרה, פותח את שער הגינה, עובר על פני הכלבה לידי העצלנית, מחכים לי בסלון האמא וכמה חברים שיושבים יחד על כורסאות העור, אגודה אחת. רק האבא, זעוף פנים, חוזר ועובר ואינו אומר מלה. "היה בן 19 והשאיר זכרונות כמו בן 60", אומרת האמא, ומתכוונת שחי אינטנסיבי מאוד, בקצב נעורים מטורף. המוות כבר מפקיע את יוסי מחבורת הנעורים שלו, מקפיא אותו בגילו הצעיר ומתחיל לבנות סביבו הילת מותם של אנשים צעירים מדי, כזו שנוטלת מהם את הכורח המכאיב להזדקן.

ההתעניינות של יוסי בגלגול נשמות נשמעת פתאם כמו אזהרה. הסיאנסים הפשוטים שעשה עם חברת ילדותו קארין, הזזת הכוס, חיפוש הרוח, ההליכה שלו בשתים בלילה לבית הקברות של נהריה למצוא את השטן. אחר כך סיפר כי הופנה משם לבית לבן בעמידה. "היה ילד מאוד מסתורי", יעידו ידידיו זה את זה, יתכוונו ששמר סוד, שידע להסתיר דברים חזק. "אהב להשאיר סימן שאלה אחריו. הקשיב טוב, אבל סיפר מעט על עצמו".

בנהריה, בבית ההמום, נופלת על הצבא ועל תל אביב אשמת מותו. הזמן שבילה, הלילות שלא ישן, העייפות שהכריעה אולי. העיר הגדולה היא גם ירח עם צד אפל. קורין הוקלם לי את שמות כל המועדונים שרקדה בהם עם יוסי כשלקח אותה לתל אביב, ואיך עברו מאוחר לשני כאילו בעצם אי הוראות של העיר הגדולה, בכללים איום, סכנה, חטא ועונשו. יוסי מצטייר לרגעים כמו פרפר שהתקרב מדי לאור או התרחק מן החברים, מההורים, מהבית שבו היה אחיו הקטן מכסה אותו בשמיכה לפני שהלך לישון, כאילו לוודא שהוא פה לידו.

החרפושה

היו לו יותר חפצים בחיפושית מאשר בחדרו, למעשה שני חדריו, ליד חדרי אחותו ואחיו הקטן, בתוך הרווחה של בית גדול. חדר מבוא קטן ובו אורגן חשמלי וכמה אביזרי פיתוח גוף שקיבל במתנה. ספריה קטנה עם ספר זכרונות שכתבו לו ילדים מכיתתו כשעזב את חיפה. משהו כמו "החיים דומים לרכבת/ ההבדל ביניהם הוא קטן/ הרכבת נוסעת חוזרת/ החיים לא חוזרים לעולם", חוכמת ספרי הזכרונות.

חדר השינה שלו נותר מסודר מאוד. נר נשמה תקוע עכשיו בשקע החשמלי שפעם הזין את הטייפ הגדול. שטיח מקיר לקיר, מראה גדולה, אצטבה אחת מעל לשולחן גדושה בקבוקי אראמיס ואפטר שייב אחרים, תצוגה מסודרת שקשורה לתרבות טיפוח גוף ולנרקיסיזם נעורים, לקטע איך יוצאים למועדון בתל אביב. "שם אנחנו מושלמים", כמו שתגיד לי גלית. דברים שנראים כל כך מנותקים מנוף שדות הכותנה מול חלון החדר, התלמים הכהים של שבי־ציון הסמוכה, שמגיעים כמעט עד לים.

החיפושית בה מת היתה גרוטאה ירוקה צפרדע ישנה שנת יצור '69, מהשנתון של יוסי, שנקנתה בזול, פורקה שופצה והורכבה מחדש. מנוע משופץ לגמרי, צמיגים חדשים. טיפ טופ. מתנה בגיל 18 במקום נסיעה לארה"ב, שביטל בשל התקווה להצטרף ללהקה צבאית.

הפולקסווגן, מה שהיה מכונית עממית בשנות ה־60, חוזר כמין ג'יפ נעורים, זול, אמין "וכינויה היה חרפושה". ביתו השני, כאמור. נסיעה של חמש שעות לתל אביב ובחזרה בלי שינה. תמיד עם כל התיקים. נוהג במדים ומחליף למדי תל אביב אצל חבר.

קילומטרז' אינסופי של נדודים, של חוסר מנוחה, של חיפוש. מנוע רעשני, אי נוחות נוחה. האוטו האהוב, מתנה מאביו, יוחזר שוב שוב ע"י החברים ככלי בו טולטלו ממקום למקום מפתח תקוה, מנהריה ומחולון לתל אביב. משרתת נאמנה שלא בגדה עד הרגע האחרון. "אהבת חייו", תגיד אימו. "כל הסודות והחיים שלו היו בחיפושית. החזיק בה כל מה שאהב". ומתו ביחד. יוסי נקבר והחרפושה רובצת מעוכה במגרש המשטרתי. טוטל לוסט.

בעצמו נפצע

בשמונה בבוקר, ביום חמישי ההוא, עבר יהונתן שאול בצומת בית ינאי. צלם של שני עיתונים יומיים. היה בדרך לבית שלו בחופית. האט בשיירה בגלל פקק. שוטרים כיוונו. שאול החנה במהירות את הרכב ויצא, באינסטינקט של צלם במקום אירוע. עם מצלמה, גמר שם סרט שלם. לפני שלוש שנים, הועף שם במכונית הוולוו שלו עשרה מטר הצידה. איבד את ההכרה, ניצל בנס. מאז, כבר צילם שם כמה תאונות.

הוא ראה את החיפושית המעוכה של יוסי וזוכר עכשיו את נהג המשאית הפוגעת, גבר כבן ארבעים, קרח, שנראה רגוע או אפילו מהלם, דעוך להזהות של הרכב הקטן. שאול צילם מכמה זוויות ונשאר עד שגררו את המכונית הצידה. תפס מבמנוך את החיפושית ואת החפצים שנשפכו ממנה, "כל מני דברים קטנים שבן אדם מחזיק באוטו". צילם גם כמה תמונות עם המחלף החדש, שיפתח בימים ברקע, "לתת לזה יותר משמעות". בעבור חמישה ימים, נהרגו שם עוד שני אנשים.

את הסרט העביר לעיתונים, והתמונה הופיעה במעריב, עמוד 7 למעלה, תמונת התאונה, ובה נראית המשאית בחזית [illegible] שהכריעה תחתיה ינוק קטן ועגלגל, [illegible] הקרמי בח על תא הנהג. המעוך של החיפושית שקרביה שפוכים. פורסם מעל ידיעה [illegible] נוסף בהצתת הצריף של הערבים.

בין שני הצילומים, הריקוד [illegible] והמכונית בצומת, תחומות שבע שעות [illegible]

הודעת המוות הראשונה דיברה על התאבדות. השערה שהופרכה מייד. המשטרה שחולצה את גופתו, מצאה הודעה על כישלונו במיבדקי קצונה, ותלתה בה את עילת המוות

ממש שעות לפני מותו, עוד רקד בדיסקוטק תל אביבי. צלמת עיתונות הנציחה צעיר בן 19, בריקוד חושני ● משאית כבדה שבאה מכיוון חיפה, ריסקה לפנות בוקר את החיפושית שלו. השאיר אחריו תקליטון די ג'י אחד וכמה שירים ● החברים, המשפחה, הלילות הצעירים, החלומות הגדולים

...באוגוסט, אחרי חצות, יוסי פז ב"מועדון התיאטרון", תל־אביב. השעות האחרונות. (צילומים: ציפי מנשה)

7 ימים שבועון ידיעות אחרונות

החיפושית בה מת היתה גרוטאה ירוקה, צפרדע ישנה שנת יצור 69', היתה ביתו השני. מנוע משופץ, צמיגים חדשים, טיפ טופ. מתנה בגיל 18, במקום נסיעה לארה"ב

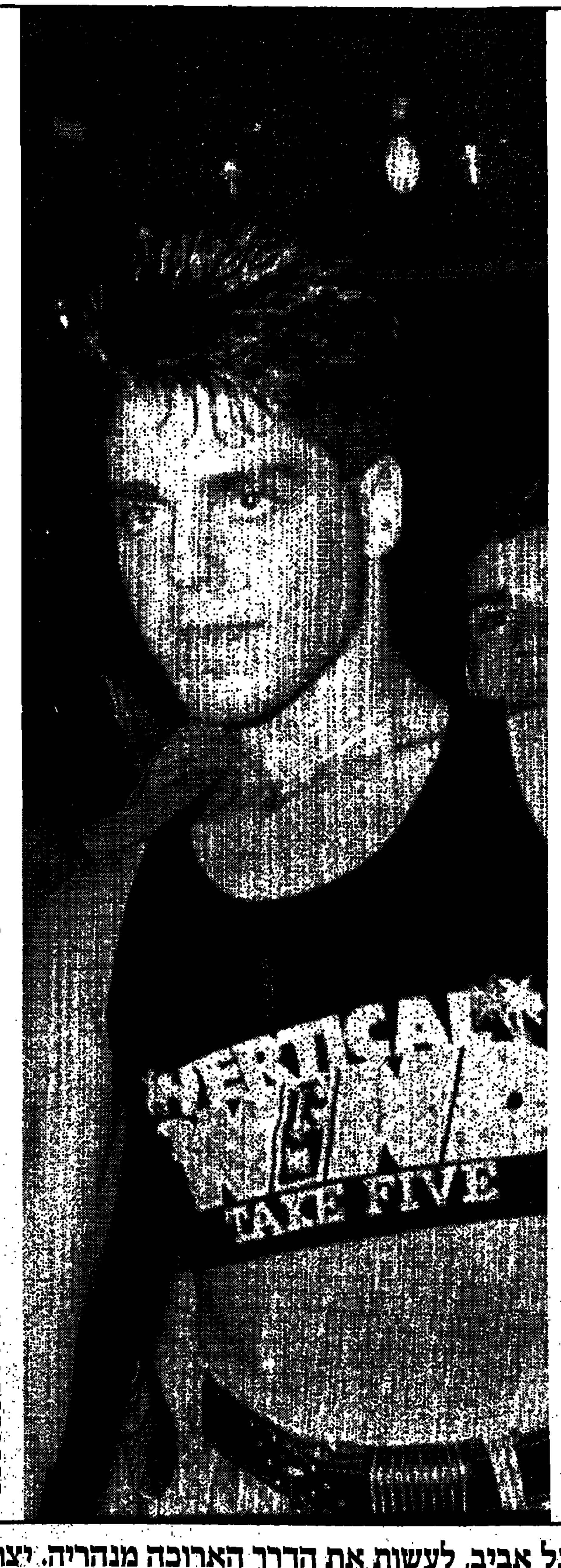

האחרונות של יוסי פז. בין חצות לבוקר. אושר ומוות, מחול אחרון ופרידה.

מבדקי קצונה

ביום רביעי בבוקר, אחרי שהגיע מנהריה, הלך יוסי לתל השומר למבדקי הקצונה ונכשל. כך רצה. המשטרה, שתחלץ את גופתו, תמצא את הודעת הכישלון ותתלה בה את עילת המוות. התאבדות בשל צער. בצהריים, בסביבות שתיים וחצי, בא לדודתו שעובדת בתל אביב במשרד פרסום. לבוש מדים. התלבט אם יישאר בתל אביב או יחזור לנהריה. משהו משך אותו לשם, משהו החזיק אותו פה. נראה עייף ואפאטי, אולי מאוכזב. התלבט שוב ושוב אם יחזור או ישאר, כאילו הרגיש על פי איזו תחושה מוקדמת, כי החלטה כבדה עומדת על הפרק.

מתא ציבורי הרים טלפון לשלומי בפתח תקוה וקבעו שיבוא אליו לפני שיצאו יחד למועדון. את דודתו הוריד בצומת פרישמן בן־יהודה. לפנות ערב, התקשר שוב לשלומי ואמר שהוא חוזר לנהריה, אבל באחת עשרה בלילה במועדון, בא מאחורי שלומי, כיסה את עיניו וצחק. "רקדנו וצחקנו עד הבוקר והלכנו לאכול פטוטה בנרגילה, לשתות קולה". ובחמש וחצי בערך נפרדו מהחברים ויוסי לקח את שלומי לבית שלו בפתח תקוה כדי שיחליף למדים ויסע איתו לכיוון חיפה.

שלומי לא נסע, שוכנע על ידי אימו להישאר, וכשירד להגיד ליוסי שיסע לבד, מצא אותו מנמנם על ההגה. אמר שהוא סחוט ועייף אבל לא רצה להישאר לישון, אלא מיהר למיסדר בבסיס או משהו כזה. "היינו חברים טובים, שטים אחד לשני בורידים". שלומי חוזר כל הזמן ואומר, אבל אולי רגש אשמה של מי שנשאר בחיים מאסון גדול, שהציע ליוסי להשאר לישון, אבל יוסי התעקש לנסוע, ושלומי עוד נפנף לו מכניסת הבניין כשהפליגה החיפושית לדרכה האחרונה.

יוסי נסע כנראה דרך בית ליד כורכו ועלה על הכביש המהיר, עד שנכנס או יצא מצומת בית ינאי, סביבות 6.45 בבוקר.

פרופיל גבוה

אחרי שיוסי נהרג, הסגירה עצמה ורד למשטרה הצבאית. היתה עריקה זמן רב. נעצרה לחודש. בתעודת השיחרור מופיע חודש כזמן שירותה. בת 19, כחושה, עדינת פנים, נערה תחת מועקה. בכלא היה לה זמן לבכות, "ואם היתה שם מוסיקה טובה, הייתי נשארת, היה טוב".

ההתקלות הבעייתית עם הצבא עוברת כחוט השני בחבורה. קשיי הסתגלות למסגרת סמכותית, אולי רצון שרידה של אנשים צעירים בארץ קשה, תובענית, גדושת חרדות המבוגרים. גם יוסי, שרצה להקה צבאית, התנגש בצבא. היו לו פרופיל גבוה ונתונים טובים והצבא רצה אותו לקצונה. בקרב האכזר הזה עם גוף חזק, נדחק יוסי לבסיס תחזוקה. ליד חיפה. יצא כל יום הביתה, וכשנשאר שמע מוסיקה. חיכה חסר סבלנות שיעברו שלוש שנים. ראה בצבא יריב קשה.

ורד החזיקה חודש בצבא. מהחלון שלה אני רואה שיכון אפור, עמוד חשמל ומגרש מזוהם, שולי חולון. מי שחושב שמוטיבציה גבוהה צומחת במקום כזה כמו על דשא ירוק, טועה. מקומות שכוחי־אל מפתחים מסלולים משלהם. בחדר שירשה מאחיה הבוגר, מין כוכון עם דלת מבדלת, היא שומעת בדבקות את שרון ליפשיץ, "מסתובבת כבר שעות בעיר/ לא חייבת כלום לאף אחד".. בשבוע הבא תתחיל למכור כלי בית בחנות אחת, שהבעלים הוא גם מפיק, שאולי יכניס אותה למוסיקה, היא הרי רוצה רק לשיר. "וכבר אמרו לי שאני דומה לשרון ליפשיץ".

את יוסי הכירה לפני שנתיים או פחות, במועדון אטרקציה בדיזנגוף, כשבא לשם עם חברים. מועדון קטן, כולם מכירים. לפעמים היה נשאר לישון אצלה, הביא מתנה לאמה, התחבב על סבתא. היו מבלים עד הבוקר, "קשורים אחד לשני כמו אחים. שמר עלי, לא נתן לי לעשן. היינו דבוקים ביחד. ואחרי שנהרג הסגרתי את עצמי, ישבתי 26 יום בכלא צבאי". היא מחליפה קסטה לדני רובס שר "לא נרדמת תל אביב". "באמת לא נרדמת", אומרת ורד ובוכה על השיר שיוסי אהב. בכל חדר שאבקר, ישמיעו לי שיר אחר ויבכו.

על דפים, שבתחתיתם חותמת "בית סוהר רמ' 3. עצירות", כתבה שיר: "עיניים דומעות לך מחכות/ כי יודעת אני שאתה בתוכי". כשנפרדו במועדון, לפני שנסע יוסי לדרכו האחרונה, נישק את ורד. "אולי נשיקה ארוכה יותר"? אמרה לו. "סון, סון", צחק ונראה עיוני ועליז, ולא עלה על דעתה ששוב לא תראה אותו לעולם.

מותו של סם

על המיטה שלה מונחת מקראה לבתי הספר, משום מה. לא גמרה לימודים, הפסיקה תיכון כמו שהפסיקה צבא. יש שם סיפור אחד של סרויאן הארמני, על סם הצוחק. "נערים רבים בעיר מולדתי מתו בטרם מלאו להם עשרים", כותב סרויאן. "וסם היה אחד מהם. אבל אפילו מותו השתבש לו ולא אתפלא אם אפילו צחק עד הרגע האחרון, או לפחות עד שהבין שהמעלית תהרוג אותו".

כשאני מעיין בספר, ורד סוגרת בטלפון עם נתי, חבר אחר של יוסי, שיגיע. תתקלח ותבוא, היא אומרת. התקלח ובא. לפני שנתיים הקליט נתי עם יוסי באיזה אולפן חובבים וככה הכירו. רצו להוציא תקליטון שדרים לרדיו. חלמו לכבוש את העולם, כך ממש. הופיעו פעם בקולנוע דן, רבו והתפייסו. נתי, תקליטן כמעט מלידה, היה חייל בגל"צ ועזב את הצבא. עובד בלילות. בילו יחד, רקדו, יצאו לאכול. שעון הפוך. לילה לבילויים, יום למנוחה. אהבו יחד את ברברה סטרייסנד, ריקי גל, ריטה, קט סטיבנס. אני לא יודע אם שמעו על ההתאסלמות שלו בכלל. לא מוסיקה מתוחכמת.

נתי מדבר על היום בו יפרוץ לשוק, עכשו בלי יוסי, ואנשים לא יפסיקו לדבר עליו. הוא יהיה מלך שלהם, יגיד להם בפרצוף את כל האמת. דברים שהחזיק שנים בפנים. סיים להפיק תקליט בו הוא שר בקול מתבגרים רק שיר רגשני על יוסי.

אחרי מותו של יוסי, פרץ עם תקליט גם שי אלטיל מבית שאן, חבר אחר שיוסי עבד איתו הרבה על מוסיקה, ונכנס למקום ה־33 במצעד. קורא לעצמו דין. כל האנרגיה הזאת, כמה שהיא בוסרית, מוצאת בכל זאת את האפיקים שלה החוצה. את השיר היחיד שיוסי הקליט על תקליטון, שומעים החברים בדבקות ששום כוכב לא מקבל משום ילדה. "זה לא משחק זה אמיתי/ וגם אם זה נראה שטותי/ אולי תרצי להשתנות/ כשכבר לא תראי אותי".

החיפושית האפורה

בפונדק בצומת ינאי, אחרי חודשיים, אני מוצא עדיין אנשים שזוכרים את התאונה: חיפושית, חייל, משאית. מי שעבר במשמרת הבוקר בפונקציה שפועלת ללא הרף, צמוד לנהר הרכב הכי סואן במדינה, רואה הרבה תאונות. כביש צדדי 5720 יוצא שם מכפר ויתקין לכיוון נעורים, דרך מאובקת בין ישובים מבוססים היטב. ערימות העפר הענקיות של אתר המחלף החדש. על עמוד חשמל באמצע הכביש תלוי שלט של הגנת הטבע שאומר סתומות "עטרת הזהב של אלכסנדר".

בתחנת אגד אני מוצא כתובות של חיילים משועממים: אהבת נצח, אני אוהב את בת שבע, הקופאית זוכרת במעורפל תאונה וחייל מול חלונות הזכוכית שלה. הפועל הערבי במטבח שולח אותי לעבודי מכפר ויתקין. הבחור ליד הנקניקיות זוכר שהחיפושית היתה אפורה ופני המשאית היו צפונה.

אחרי הצהרים, במשמרת שלו, עבודי אומר שבקושי ראה. פחד להתקרב. היה כבר רבע לשבע כשהגיע למסעדה. העבודה לוחצת והוא מתקשה לענות. צידי הכביש מזוהמים. מה שלא סומן על ידי הבוחן המשטרתי נמחה. ההודעה המשטרתית המיידית דיברה על סטיה לא מובנת של החיפושית למסלול נגדי. התאונה הותירה תעלומה, עניין לא פתור. גם הדו"ח הסופי לא יסגור את עניין מותו העצוב והמיותר כל כך של יוסי פז. ■

התחיל לבוא הרבה לתל אביב, לעשות את הדרך הארוכה מנהריה. יצר פה עולם מנותק לגמרי מעולם הילדות שלו, חברים חדשים, ראש אחר

סוף לצרות עם השערות הנושרות

פינקי

תכשיר למניעת נשירת שיער לכלבים וחתולים

חדש ומהפכני!

הבעיה
נשירת שיער בכלבים וחתולים מהווה מיטרד הן אסטטי והן תברואתי לתושבי הבית.
השיער המתפזר בכל השנה על הבגדים, השטיח, הספה, ולעיתים אף מגיע לשולחן האוכל.
נשירה זו המתרחשת כל השנה, בנוסף לחילוף העונתי המתרחש פעם או פעמיים בשנה, אינה הכרחית לבריאות הכלב או החתול.

הפתרון
פינקי הוא התכשיר שמטרתו ברורה: לפטור אתכם מהמטרד של שערות נושרות. לאפשר לכם לגדל בביתכם כלב או חתול תוך הנאה רבה יותר.
מהיום - אינכם צריכים להיות מוטרדים מכך שהבית יהיה מלא בשערות שנשרו. מהיום - יותר כייף לגדל ולהחזיק בבית חיות מחמד.
פינקי מכיל חומרי מזון החיוניים לגידול השערה ולחיים הבריאים שלה החומרים הללו מחזקים את צמיחת השיער ומאפשרים לשערה מחזור חיים ארוך יותר מהרגיל והתוצאה הנשירה פוחתת.
תהליך זה מתרחש מבלי לפגוע בחילוף הטבעי והתקין של השיער (בין העונות).
תוך מספר ימים מתחיל תהליך הפחתת הנשירה, וכתוצאה מהשיפור הכללי בבריאות השיער תהנו אתם.
בעל החיים מפרווה מבריקה, נעימה וקטיפתית יותר.

שימוש פשוט קל ומהיר
התכשיר הוא נוזלי ומשווק בבקבוק שתכולתו 200CC ומיועד לשימוש חיצוני. תרסיס לכלבים גדולים ובעלי שיער קצר, או מריחה בליטוף לכלבלבים וחתולים.
השימוש בתכשיר הוא נעים לבעל החיים ולבעליו.
אופן השימוש: שים מעט חומר על ידך (או התז על הפרווה) ומרח ולטף באהבה את חית המחמד.
שניכם תהנו, חית המחמד מהליטוף ומפרווה מבריקה וקטיפתית ואתם מבית נקי משיער.

וטרינרים ממליצים
פינקי נבדק ונוסה ע"י וטרינרים בארץ ונמצא שיעילותו אינה מוטלת בספק. כמו כן נבדק פינקי בבדיקות רעילות מחמירות ונקבע שהתכשיר אינו גורם נזק כלשהו לבעל החיים או לבעליו.
ד"ר רפי שחף מנס-ציונה אומר:
"התוצאות המצוינות שקיבלתי מבעלי חיות המחמד שהשתמשו בתכשיר הפתיעו גם אותי.
זה התכשיר הראשון שאני מכיר באמת יעיל לבעיה המטרידה רבים המגדלים חית מחמד בבתיהם."
ד"ר שתיל עודד מלוד מספר:
"אני משתמש בפינקי על הכלב הפרטי שלי וממליץ לכל לקוחותי, התכשיר הזה פשוט יעיל וטוב. אשתי אוהבת את פינקי יותר מכל..."

המצאה ישראלית

CLICO

להשיג בחנויות מחמד, וטרינרים ובתי מרקחת. מיוצר ומופץ ע"י כלילקו למידע והזמנות טל. 3/ 08-401340

התחלתי להתלבש.
רשת חנויות אופנה

ג'ל ג'ילט
משהו גדול קורה לגילוח
אם אתה גבר, השואף לקבל רק את הטוב ביותר, קח ג'ל ג'ילט החדש, לגילוח הטוב והחלק ביותר בעולם.
כאשר אתה מורח את ג'ל ג'ילט על זיפי פניך, הוא הופך לקצף סמיך, עשיר בחמרים מלחלחים ומשמנים, המרככים את הזיפים ומעניקים לך גילוח גדול, נוח ובטוח שטרם הכרת עד עתה.
ג'ל וסכיני גילוח ג'ילט, רק שניהם יחד נותנים לך את ההכנה והגילוח שאתה שואף אליהם.
לבחירתך: ג'ל ג'ילט לעור רגיל, או ג'ל ג'ילט לעור רגיש.
חדש!
GEL
Gillette
GEL
REGULAR
Gillette
ג'ילט מס.1 בעולם!

ישראל קיסר חי

לפי שעה, שני אנשים בעצם נעלמו מתעמולת הבחירות: ישראל קיסר ואריאל שרון. קיסר: „לך למטה המערך ותשאל אותם"

אדם ברוך

ישראל קיסר, לפני ארבע שנים, המערך העלים את המלה „סוציאליזם" ממסע הבחירות שלו. עכשיו, הוא מעלים גם את ישראל קיסר.

„אני לא חושב. יום יום אני מופיע בעשרות אסיפות הסברה, במפגשים מכל הסוגים, מקומות עבודה, פנסיונרים, צעירים, ועדי עובדים, שכונות, דתיים"...

– אני מדבר על שידורי התעמולה בטלוויזיה.

„שיתפו אותי בחלק מהשידורים. אני לא הקובע מתי ישדרו אותם. אני מניח שישדרו. כי הרי בנושאים הכלכליים החברתיים, להסתדרות, למזכיר ההסתדרות יש מה לומר, היה מה לומר".

– מר קיסר, מתפתח מצב די משונה. מתפתחת סימטריה בין שני אנשים שונים לחלוטין: ישראל קיסר ואריק שרון. שניהם לא מופיעים בתשדירי השירות של מפלגותיהם. הכל, לפי שעה, נכון לתחילת שבוע זה. אולי האנשים שמעצבים את הקמפיין שלכם חושבים שלא דחוף להציג את קיסר, על רקע המסורות הכלכליות.

„לדבר במקומם ודאי לא אדבר. אני יודע דבר אחד, ברוך השם, אין מקום שאני בא, שאינני מתקבל בהתלהבות. וזה מספיק לי. כלומר, את השיקול של הפירסומים לא אני עושה. מעולם לא התערבתי, וגם לא מתערב. אם המפלגה תחשוב שהיא צריכה את השידורים הללו, זה יהיה הישג שלה. אם לא, זו בעיה שלה".

– אתה יושב, כמו כל עם ישראל, ורואה את השידורים...

„אני לא רואה".

– אז אתה רואה אותם מוקלטים.

„לא רואה אותם מוקלטים".

– אז אתה שומע עליהם.

„לא שומע... אבל, אני לא מבין אותך, למה אתה צריך לשאול אותי? לך למטה ההסברה של המערך, ותשאל אותם".

■■■

– השמים כאילו נופלים עליכם בימים אלה, בדיוק עכשיו...

„בערך, תוצאה של תהליך. ערכנו שינויים בכל מערכת הבקרה. כל מה שמתגלה עכשיו זה הודות למערכת בקרה הרבה יותר יעילה שהקמנו. החלפנו את מבקר ההסתדרות. החלפנו את כל ההנהגה הכלכלית במשק העובדים, כמעט בכל התחומים. מבנק הפועלים, דרך סולל בונה, דרך הסנה, דרך כור, דרך לשכת המס.

– החלפת והחלפת, אבל באיחור, לפעמים באיחור קריטי. בהסנה נירשם איחור של כמעט שנה.

„לא. לא, תסלח לי מאוד. זה לא נכון שבאיחור. יכולים להגיד את זה רק בראיה לאחור. תסלח לי, זה לא נכון. כולם חכמים לאחר מעשה. כשיש לך מאזנים חיוביים, והתוצאות העסקיות הן טובות, אין שום סיבה לבוא ולהחליף אנשים. כשמתחיל תהליך שלילי בפעילות העסקית, אז אתה מסיק את המסקנות.

„ותביא בחשבון, וזה מעניין, במערכת ההסתדרותית כמו במערכת במדינה, הנכונות לשינויים קטנה מאוד. ואני רוצה להזכיר לך שהיו התארגנויות נגד זה שאני מנסה לערוך שינויים. התארגנויות לא של הליכוד. בתוך המערכת עצמה. כי לא מקבלים כל כך מהר שינויים.

„צריך לזכור שהאינפלציה הזוועתית, או 'הכלכלה הנכונה', יצרו אשליה בכל המערכות. אנשים גילגלו כספים. עשו רווחי הון, כור עצמה, רק לפני שנה, הראתה רווח של 100 מיליון דולר מרווחי הון, ומיד כשנה שלאחריה התפוצץ העניין.

„התחלנו לשנות את השיטה שלנו. יותר המפעלים לא נשענים על איזה גב כללי ומושכים ממנו תמיכה, כסף. מעכשיו, כל מפעל על הרגליים שלו. המהלך הזה התחיל להניב תוצאות. אילולא הקריאה לביהמ"ש, בכור היינו מפרסמים את התוצאות העסקיות של המאזן החצי שנתי, שהיה מראה כבר שינוי מגמה חיובית".

– לא התייצבת חזיתית בעניין כור.

„מה?! אנחנו מתייצבים מלא מאחורי ההנהלה הנוכחית של כור. כן, אני מתייצב מלא מאחורי בני גאון. בהחלט".

– במה אתה אישית מעורב בפעילות הנוכחית סביב כור? יש רושם שעניין כור איכשהו לא ידבק אליך, אלא, נגיד, לדני רוזליו. האם רוזליו עלול לעלות באש עם הגחל הזה ששמו כור?

„אני מעורב בכל הרמות. גחלז לעלות באש? לא נכון. אמנם, יש לו תפקיד מרכזי, כי הוא מזכיר חברת העובדים. אבל, אין התייעצות מאיזשהי רמה גבוהה שאני לא משתתף בה: מגעים עם הממשלה, עם שר האוצר, עם עם הנהלת בנק הפועלים, עם הנהלת כור.

„אני עצמי קיימתי שיחות עם בנקר־טרסט, באותו מוצ"ש, במשך שעות, לפני הגשת המשפט, במטרה לנסות להניא אותם מלהגיש את התביעה. צלצלתי אליהם, כי הם, בהתחלה, אמרו שהם לא רוצים לדבר עם אף אחד. שום גורם לא הצליח לדבר איתם. אני לא יודע למה. הגעתי אליהם. קיימתי איתם שיחות, שעות. שלוש שיחות. הכל, במטרה פשוטה מאוד: לומר להם, תראו, אם יש לכם בעיה של 20 מיליונים, אנחנו יכולים למצוא פתרון. תנו לנו איזה יום יומיים, לי אישית כמזכיר ההסתדרות, לנסות למצוא פתרון.

„ואני חשבתי שבשיחה כזאת העניין יוסדר – והם אמרו שהם מעריכים את מזכיר ההסתדרות, יש לו שם טוב, כי אלה גויים – אבל אחרי שהתייעצו, אני לא יודע עם מי, אולי אפילו עם גורמים ישראליים, הודיעו שהם לא יכולים לקבל את ההצעה שלי, אלא אם כן אני אביא להם טלפונית הצעה קונקרטית. אמרתי, זה לא הגיוני להביא לכם הצעה קונקרטית בטלפון. צריך לשבת, להושיב את הגורמים".

– מר קיסר, כור יכולה להתאושש באמצעות מכירת מפעלים טובים וסולידיים שלה. אבל, אם תמכור, תשאר עם המפעלים הנכים. תמכרו?

„כן, נמכור. אנחנו לא פוסלים את זה גם בימים רגילים. אני החסיד הגדול של שותפויות עם גורם פרטי. ברגע שיש גורם פרטי בתוך מפעל, יש דירבון להיות יעיל יותר. השותף הפרטי ירצה לשמור על כספו. במשך שנים חיפשנו שותף לתדיראן. תבין, היעד המרכזי של משק העובדים אינו להיות בעל־בית גדול, אלא יצירת מקורות תעסוקה, בעיקר באיזור הפיתוח. אנחנו רוצים שותף לאליאנס. היה שותף. הוא איננו. יהיה שותף".

– יש לך בעייה פשוטה: אין לך הון עצמי. בלי שותפים, או בלי ממשלה כשותף, העסק שלך יתייבש.

„כן, למשק העובדים אין מקורות הון. זו אחת מחולשותיו. גיוס ההון היחידי שיש למשק העובדים זה הרווחים עצמם. וברגע שאין רווחים, אין גיוס הון. לכן, שותפויות יהיו פיתרון מעשי".

– אגב, לאברהם שפירא חיית עוזר? צריך לעזור?

„כן. כל אדם שמעסיק עובדים, אם אין שמה משהו יוצא דופן, צריך לעזור, בהחלט. רק בשבוע שעבר, הודות להתערבות שלי נפתח המפעל. התערבתי להשיג להם כסף למשכורות כדי שיוכלו לפתוח את המפעל. עיר שלמה חיה על המפעלים של שפירא".

■■■

– תוך שנים אחדות, חברת העובדים תעבור שינוי ראדיקלי. המציאות תחייב שינוי כזה. אתם תהיו שותפים ולא בעלי בית. ואתם אולי לא תהיו השותפים הבכירים; או הכי מיקצועיים. חברת העובדים, כמערכת־כוח פוליטית למעשה תעלם: תצטרכו להקים מקורות־כוח אלטרנאטיביים. יהיה קשה מאוד, כי הכלכלה המודרנית תאפשר רק קיום מודרני. אתם נערכים לכך? מבחינה זו, אתם כבר בזמן־עבר, לא?

„יהיו שינויים, בהחלט. השיקול הראשון יהיה השיקול העיסקי. אם אין רווח אין רווחה. אני לא ירא משיקול עיסקי, להיפך. שיקול כזה יחזק את משק העובדים.

„המטרה של משק העובדים לא כוחנית. זו טעות. המטרה ליצור מקומות פרנסה, שכר מכובד, ערך העבודה. גורמים פוליטיים מעונינים לבחון את חברת העובדים מאספקט כוחני בלבד.

„אנחנו כבר עוברים לניהול מודרני. מנהל יוערך לפי הישגים. ניהול לא יהיה עוד מינוי מובטח לכל החיים. כן, יהיו שינויים, כבר יש. תראה, יש התנגדות לשינויים. גם גורבאצ'וב נחשף להתנגדות.

„הכיוון צריך להיות סופר־מודרני. לדוגמה, השיווק. במשק סוציאליסטי שיווק נתפש כדבר קפיטליסטי־סוחרי. ולכן, שמו את הדגש על היצור. היום, היצור לא שווה אם אין לך שיווק. אתה רוצה להתחיל במפעל, תתחיל מהשיווק, לא בזה שאתה מקים את המפעל ומייצרים ומייצרים".

■■■

– אתה נחסם במהלך למעלה, בתוך המפלגה שלך? כמה זמן תשאר ברמת ההסתדרות? אם 'התוצאות העיסקיות' של הבחירות לא יהיו מספקות מבחינת המערך, תיזום שינוי בהנהגה הפוליטית של המערך?

„קודם כל, המפלגה תצליח בבחירות. כל חיי ראיתי עצמי קשור לענייני עובדים. אני שייך כרגע להסתדרות בכל ישותי".

– בחייך...

„לא תוציא ממני שום תגובה אחרת, כי אני לא חושב על האפשרות שהעלית, בשלב זה". ■

אין דבר כזה

הפילוסוף ואיש־הדת, האב דיבואה, תומך בפסילת הצנזורה הישראלית את הקרנת הסרט 'הפיתוי האחרון של ישו'. „מצאתי עצמי מתפלל במהלך ההקרנה. גם בעד המסכנים, יוצרי הסרט"

האב מרסל דיבואה

לפני זמן קצר, נאלצתי, במסגרת תפקידי ומעמדי, לצפות בסרט „הפיתוי האחרון של ישו", על מנת שאוכל לנקוט עמדה כלפיו.

מצאתי את עצמי מתפלל במהלך ההקרנה. זאת, משום שראיתי תמונה מסויימת, שלמרות היותה מזוייפת, הזכירה לי את התוכן העובדתי של אמונתי, את הבשורה.

אבל, התפללתי גם בעד המסכנים, יוצרי הסרט, שעשו טעות כזאת.

פסילת הסרט הזה השבוע, על ידי המועצה לביקורת סרטים ומחזות, מעוררת ויכוח בישראל. יש הרואים בפסילה פגיעה בדמוקרטיה ובחופש הביטוי. אבל, אני רואה בצעד זה סימן טוב, ולצערי אין צעדים רבים כאלה, לבריאות הרוחנית ולאומץ הלב של מדינת ישראל ושל העם היהודי בישראל.

זהו גם צעד נבון מבחינה דיפלומטית, שכן ההחלטה בוודאי מוצאת חן בעיני הואתיקן. אבל, כמובן זו עובדה משנית.

לוא הייתי נוצרי, החי בלונדון, פאריז או וושינגטון, יתכן שלא הייתי מתנגד באופן חברתי ופומבי להקרנת הסרט. יש שם, עכשיו, שוק משותף של תרבות. שוק־תרבות בו כל אחד אומר מה שהוא רוצה, ובכל דרך שהוא רוצה. דבר זה גורם להתדרדרות של התרבות והדמוקרטיה.

אבל פה, בישראל, החלטת הפסילה היא צעד שדרכו אני מזהה את האישיות האותנטית של ישראל כמדינה בעלת יעוד רוחני, עם כבוד לזולת ועם כבוד לביטוי של אמונה כלשהי.

■■■

מבחינה אסתטית, יש בסרט אלמנטים יפים, כמו צילומי נוף ומשחקם של השחקנים. אולם, כנוצרי אני רואה בסרט הזה פצע. יש בו אלמנטים היוצאים נגד העקרונות הבסיסיים ביותר, החשובים ביותר של האמונה הנוצרית.

לדוגמא, בסרט מופיע ישו כבעל ספקות ביעודו כגואל. אין דבר כזה בבשורה, בברית החדשה ובמסורת הנוצרית.

כמו כן, מופיע ישו נטול כל מימד אלוהי, ומתואר בדרך פשטנית וחד מימדית מגוחכת.

יהיו שיטענו כי ישו היה אדם, וכי ניתן להציג את הצד האנושי שבו. אמת, האמנות עשתה זאת במהלך ההיסטוריה בצורה נרחבת. די אם נזכיר את גרונוולד או את רמברנדט. אבל, הדבר נעשה עם כבוד למימד המיסתורי, הרוחני והאלוהי שלו.

כל הקושי והיופי של האמנות הנוצרית הם באיחוד המימד הרוחני והאלוהי מעל הפנים האנושיות, דרך שקיפות מסוימת של האמנות. אין רמז לכך בסרט הזה.

■■■

מעבר לכך, יש גם בילבול בסרט. לא הייתי אומר בילבול תיאולוגי, אבל בוודאי אינטלקטואלי.

מנקודת המוצא של האחראים לסרט, האדם, לפי טבעו, חוטא. והחטא העקרוני הוא החטא המיני. רואים שם שישו מבולבל

מנוכחותה של מרים המגדלית, והדבר הראשון שהוא עושה לפי סיפור הסרט, כשהוא עוזב את הצלב כדי לחזור לעולם הזה, הוא ללכת ולהתחתן אתה.

זו אובססיה של יוצרי־הסרט הרואים בחיי המין, בחתונה ובפוריות את הדבר החשוב ביותר בעולם הזה.

כל אלה, המבוטאים על ידי אמנות הקולנוע, אמנות שלה סיגנון וכוח מיוחדים – יכולים לפגוע באנשים חלשים, נאיביים, שאמונתם אינה חזקה. ואף באנשים שמסתכלים על האמונה הנוצרית מבחוץ, יהודים למשל. זה פוגע באותנטיות של האמונה ובאותנטיות של אובייקט האמונה.

■■■

אני מנסה לדמיין לעצמי, מה היה קורה אילו מישהו היה עושה סרט, לדוגמא, על ההומוסקסואליות של מוחמד, או על הנשים בחייו של משה. כל העולם המוסלמי והיהודי היה קופץ.

אבל, כשמדובר במסורת הנוצרית ובישו, אוצר המשותף לכל כך הרבה אנשים, אין ערים מספיק לערכו כאחד המימדים החשובים ביותר והאותנטיים של הרוחניות והתרבות האנושית.

יכול להיות שהדרך המעשית ביותר להתנגד לסרט הזה היא לעשות סרט טוב יותר.

אבל, בעצם, אי אפשר להציג באופן ויזואלי את התוכן של סוד ההתגשמות (האינקרניישן), כמו שאי אפשר להציג באופן ויזואלי את המשמעות הנסתרת של מעמד מתן תורה.

לכן מסוכן וקשה להציג את ישו, ולכן אינני מתלהב גם מסרטיהם של פאזוליני ופסירלי.

מול טענות אלה עולה, כאמור, הטיעון של הדמוקרטיה וחופש הביטוי.

אני חולק על טיעון זה, במקרה זה, שכן זו תפיסה לא נכונה של הדמוקרטיה.

החופש האנושי לא נותן לכל אדם את הזכות לעשות כל דבר ללא איזון ודין.

הדמוקרטיה דורשת לתת כבוד לעקרונות הבסיסיים של המשתתפים בה. דבר שלא מתקיים בהצגת סרט זה. ■

הוא היה והיה והיה

ראיף אליאס, שמת בשבוע שעבר בסן־פרנסיסקו, דיבר עברית טובה מזו של אנטון שמאס, זך ומוקד. ובהזדמנות זו, מלים אחדות על חיים הנגבי ודן עומר, כולל הצדעה לבוהמה הירושלמית

עמוס קינן

ב־1954, הפלגתי באוניה מולדת, אז עדיין יצאו מהארץ באוניות, לאירופה, לטיול של 3 חודשים. נתקעתי. ב־1960, חזרתי באוניה מולדת לביקור מולדת. על הרציף חיכה לי אחי, אלי. מהסיפון, השלכתי אליו חפיסת וינסטון. ידעתי. אחי, אלי, היה סטודנט בירושלים. למחרת, נסעתי איתו לשם. הוא לקח אותי לכבוחס.

בכבוחס לא היה תל אביב שהיכרתי. וגם לא היה ירושלים שהיכרתי. בכבוחס גם לא היה פאריז שבה חייתי.

בכבוחס היה מקום בעננים. שם, בתוך ענן מעל לבאר, עמד ראיף.

ראיף אליאס, מהכפר ג'יש, שאינו אלא גוש חלב, מת בשבוע שעבר בסן פרנסיסקו, בן 53 במותו.

עם אחי, אלי, ישבו בשולחן שני צעירים. חיים הנגבי, דן עומר. חיים הנגבי למד עם אחי בגן ילדים בירושלים. אז, היה שמו נגלאוי. הוא ביקש ממני הלוואה של 5 לירות, וסיגריה. כדרכם של מהפכנים, מעולם לא החזיר את ההלוואה, ולא הציע לי סיגריה. ולמעשה, כדרכם של מהפכנים, נהפך לדבר־מה היכול להזכיר PROVOCATEUR AGENT, מטעם „מצפן" של אז, ולדובר „המתקדמת" כיום. בעיני, הוא מוקצה עוד מאז.

לידו ישב בחור מזוקן, יפה ואלים, דן עומר, משורר, סופר, מתרגם ואיש התרבות העברית. דן עומר מת מהתקף לב, לפני שנים לא רבות, ואני אבל עליו.

בגנוף של מנחם פרי, גבריאל מוקד, דן מירון, נתן זך, משה דור וזוטריהם, דן עומר הוא לי. הוא היה בעיני, לימים ועד שמת כה צעיר, הלורד שומר החותם של התרבות העברית שרצתה להיות.

■■■

ראיף, נער צנום ולא גבוה, היה מלך ירושלים. ראיף היה ניסיון של ערבי ישראלי להבין אותנו. כאשר גמר להבין, היגר לסן פרנסיסקו ושם מת.

הוא הבין אותנו, ועוד איך. הוא דיבר עברית טובה יותר מזו של אנטון שמאס ונתן זך וגבריאל מוקד. הוא זיין את הנערות היפות ביותר מדן ועד אילת. היה לו קסם עצוב, של נודף אך לא מנודה. הוא היה צועני בעל־בית בעיר הקודש שהיתה מלכותו, וב־1967 לימד אותי את ההבדל בין „פלסטין השחורה", שהיא יפו ועכו ורמלה ולוד, ובין „פלסטין הכבושה", שהיא שכם, יריחו, חברון, גנין, קלקיליה וטול כארם וכל השאר.

היינו נפגשים בקפה ניצן, שירש את קפה עטרה של שנות ה־50. וכאשר ניצן נסגר, עבר הכל לקפה טעמון עד היום. פעם ראיתי את אורי צבי גרינברג עובר לפני קפה טעמון. הוא נעצר, קרא את השלט בקול רם ואמר: „טעמון? טעמון". לא ראיתי לאן הלך משם, איזה שלט קרא בקול רם פעם ראשונה בסימן שאלה, ופעם שניה בהשלמה.

■■■

מעולם לא הייתי חבר של ראיף. רק ראיתי אותו הרבה ודיברתי איתו לא מעט. פעם, ביקש אותי למסור שלום להוריו, שהיגרו לכפר אחר בגליל, ושם פגשתי את אחיו, שנסע ללמוד רפואה באחת מארצות הגוש המזרחי.

בעצם, אין לי מה לומר עליו. אני לא יודע שהיה ממש איש מצפן, אף על פי שמת בסן פרנסיסקו, שבצידו של לונדון, פאריז – הרשימה המתקדמת, היא היום גולת האירגון שנזנו, שמת לאחר שהתפלג ל־4 קבוצות ארציות באותו שם.

אחיו, אלי, כתב עליו ספר שלא הופיע. במקומו של הספר, כמו בסופם של כל תיאטרים, האיך שנה, אומנם, הנבואה התאמתה, אבל זה לא קנין גדול. קנין יותר גדול הוא להיות אהרן בכר, שכתב למעלה מ־1,000,000 מלים על טעמון, שהיה אחד מ־10 החותמים הראשונים על מגילת היסוד של מצפן – ולימים, נהפך לסניגור הגדול ביותר של אריק שרון במלחמת לבנון – מת בתוך ביקור מולדת בתל אביב.

אלי לבל, איש מבריק ומזהיר, נציג מצפן באירופה, יועץ כלכלי לשעבר לנשיא מאלי שבאפריקה, התאבד בפאריז. ואת הנאום על קיברו נשא איברהים סוס, נציג אש"ף בפאריז.

דן עומר, הנביא האמיתי של התרבות העברית שהיתה אש בעצמותיו, ישב בלונדון שנה ומשהו, והיה מקורב למצפן, מת צעיר, לאחר התקף לב שני או שלישי.

■■■

היתה, ישנה ותהיה, בוהמה ירושלמית. היא נוסדה על ידי מקס פוגל, פיסיקאי, איש לח"י לשעבר, שמת. היא נמשכה על ידי דוד אפרתי, נהג מונית לשעבר ואיש לח"י לשעבר, שמת. חבר גדול וחשוב בה היה דן עומר, ז"ל. אהרן בכר, ז"ל. ראיף, ז"ל.

דוד אפרתי, שנים לאחר שמת מקס פוגל, היה אומר לי בטעמון: הנה מקס בדלת.

דן עומר גילה מחדש את אביגדור המאירי, חלוץ השפה העברית המדוברת, הסאטיריקון הראשון בארץ ישראל, מייסד הקומקום שקדם להמטאטא. מי זוכר אותם.

עורך הדין פוגל, אביו של הפרופיסור שאול פוגל, ודודו של מקס פוגל, כתב ופירסם את קובץ הסאטירות הראשון שהופיע בארץ ישראל: „עלי צבר", 1929. כיום, קובץ נדיר ובלתי מושג. ספר נפלא שהשפיע עלי בנערותי, וממנו למדתי כל מה שיש ללמוד על סאטירה. בשנת 1931, פירסם מחזה ושמו „מעשה בעורך דין", שבעקבותיו גורש מאגודת עורכי הדין של פלשתינה (א"י). וזאת, יען כי הגיבור היה נוכל.

סבא פוגל היה ממייסדי העיר תל אביב, שאז נקראה „אחוזת בית". מקס נקרא על שם מקס נורדאו.

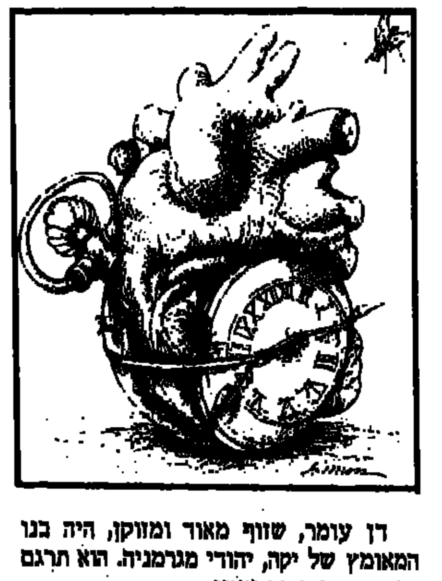

דן עומר, שזוף מאוד ומזוקן, היה בנו המאומץ של יקה, יהודי מגרמניה. הוא תרגם שירה גרמנית בת ימינו.

דוד אפרתי טען, עד יומו האחרון, שדן עומר היה ילד תימני. דן עומר היה נביא ואין לו תחליף. הוא כתב ספרים שאיש לא כתב עליהם ולוא מלה אחת. גבריאל מוקד לא כתב עליו. דן מירון לא כתב עליו. מנחם פרי לא כתב עליו. נתן זך, שירש את המרור הספרותי שלו בעולם הזה, לא כתב עליו.

■■■

דן עומר היה החבר הכי גדול של ראיף. הם הכינו זה את זה. ואיש לא כתב על שניהם. אפילו לא אהרן בכר.

אבל, הבוהמה הירושלמית, הבוהמה הכי בוהמית שהיתה בארץ ישראל, חיה ובועטת, עדיין בקפה טעמון. אריה זקס, פרופסור, משחק שחמט עם מישהו. שאול פוגל, פרופסור, שותה שם קוניאק, שרק בירושלים עדיין שותים אותו, אקסטרא פיין. דודו ראש העיר כמובן שם. חיים הנגבי עסוק ולא בא. נהג המונית, שבכה על קיברו של דוד אפרתי, שם. הקצב קראנצדורף, מהאיטליז הטרף מעל לבור שפעם היה כנסת ישראל ושכל המפלגות הדתיות ביקשו לגרש אותו – ובטרם היותו הקצב הטרף, היה איש השומר הצעיר בקולין – עדיין שם. והעוזר המרוקני שלו, האיש היחיד בארץ שיודע להכין BOEUF A LA MODE – שהוא רוסטביף שבו מנקבים בסכין מיוחדת, המצויה רק בצרפת, נקבים מרובעים, שבהם משחילים מרובעים של שומן חזיר – ואחד משני האנשים היחידים (והשני הוא מוצי, מ„מעוגי בשר", בן יהודה 32, תל אביב) – היודעים לפתוח ביס ברונטספיף, למלא אותו בכבדי אווז או עוף, לסגור, לעטוף ברצועות של שומן חזיר, לקשור בחוטים שתייצרב, גם הוא שם.

גם הסבל משוק מחנה יהודה, שם, גם הערבי־הישראלי החורן, שירש את ראיף, שם.

הבוהמה הירושלמית, שכמעט כל מייסדיה מתו, חיה ובועטת. היא סבל בשוק. והיא קצב, פרופסור ומשורר. היא איציק אלבלק ודודו ראש העיר. היא נהג מונית. ודני הבריטי־גרמני מהאצ"ל. והיא בעל המקום מרדכי קופף מגוש אמונים. והיא נערות צעירות יפות, שרק שמעו על ראיף. היא הערבי־ישראלי, שירש את ראיף. היא סטודנטים שנה אל"ף, היא אילן גובקוביץ' הצייר, ודודו חורש הנצחי, היא שמוליק 'הפותח', סמנכ"ל משרד המסחר והתעשיה. והיא אריה ברונשטיין, מנהל כח אדם של האוניברסיטה, שלקח אותי פעם לארוחה בלתי־נשכחת אצל פטריארך ארמני, בשלן, קלפן, דובר 16 שפות, שמעתי במרואוני אך הבנתי רק 3.

והיא שגרירנו לשעבר במדגסקר, והיא בנו של ד"ר בירמן, המתרגם מקפה עטרה, שהיום הוא סופר ועיתונאי ועורך דין, והיא בנו של ד"ר בירמן הווטרינר מעטרה, שהיום הוא דן בירון. ואו, שני הדוקטורים, וגם אהרוני, המוסיקאי מהרדיו, היו מתחרים במי־יודע יותר שפות, קרוא־כתוב־דבר. כל השלושה, היו לומדים שפה אחת חדשה, אחת לשנה. בשנת 1950 ומשהו, בירמן הווטרינר חזר מיוגוסלביה, לאחר חודש כמעט של בדיקת בקר, ודיבר סרבית רהוטה.

ומעל כולם, ללא תמונה על הקיר, מרחף ראיף, שראה הכל, ידע הכל, הבין הכל, זיין הכל, מזג משקה לכל, והלך לסן פרנסיסקו, לחיות ולמות בה, הרחק מהמולדת של כולנו.

אחי, אלי, שכתב את מותו של ראיף, אומר שבסן פרנסיסקו מתים רק מאיידס ומי שלא, חי לנצח עד עצם היום הזה. לא בדקתי.

■ במעמד צד אחד ■

אנשים ארועים מגמות

לי היה נהדר

הקונצרט האחרון, אסתר עופרים נוסעת. „כל הקונצרטים היו נפלאים. לפי מה ששמעתי, אני חושבת שהשגתי קהל חדש"

יותם ראובני

אחרי 11 קונצרטים, אסתר עופרים יכולה להשתאות על שאמרו עליה שיש בה ניכור וריחוק. הקהל, גם אנשים שזו הפעם הראשונה שהם שומעים אותה, לא מצא ניכור, לא מצא ריחוק. 30 אלף איש שמעו אותה. מחזור כללי, מיליון דולר. קשה לחשוב על עוד אמן בתחום שלה, שאחרי היעדרות של עשר שנים, יכול לעשות דבר כזה.

שלשום זה קרה שוב, הקונצרט האחרון במסע הזה. שעתיים היא עומדת ושרה. עמידתה אומרת עליה עכשיו את מה ששירתה אמרה תמיד. היא מכאן. המרחקים שבהם היא נמצאת, הם גיאוגרפיה. המישור הפנימי, הקובע, במשך מצפת עד היכל התרבות. צליל קולה חוזר אליך כקסם. 'שיר הרעות', למשל. היא הצילה את השיר הזה מגורל אכזר, של ערבי יום זיכרון, היא הפכה את השיר הזה לסימן הידידות שלה עם כל מי שבא לשמוע אותה.

בסוף החודש היא תחזור להמבורג. יבוא חורף, אולי יהיה שלג בהמבורג. כאן יהיו בחירות. בתוך כל זה, כל אחד והקשר שלו עם קולה של הזמרת. מה זה עושה לך, כשאת חושבת על כך שהקול שלך מרחף על הבדידות ועל האהבה של אנשים בחדרים סגורים, שאלתי אותה. „איך אני יכולה להתערב ברגשות כל כך אינטימיים", היא אמרה, „אני לא יכולה".

'הכניסיני תחת כנפך' וההכשלות, אני חושש שזו המלה היחידה, העצובה, הכשלות של אסתר עופרים. עכשיו, אחרי ההשלמה הגדולה עם החיים. עכשיו, כאשר המרחקים הם רק מרחב, לא עוד מוצא. היא לא שרה את 'מי יתנני עוף', שיר על כולבו. היא אמרה, מחייכת.

וכרגיל אצלנו, הציפיה למעידה. כאילו בכישלון שלה, יבוא אישור או הקלה לכישלון של אלה שציפו שהיא תיכשל. אין מה לעשות כמעט כנגד הצירוף הזה של זמרת גדולה, שלא צריכה לשחק לפי הכללים של אף אחד, 'לא תלויה', כפי שהיא אומרת. זה רק הרצון לשיר, והקהל. וכל שיר הוא תחנה במסע מקביל לזה של החיים.

■■■

– בראיון בגלי צה"ל אמרת לי כי כשאת על הבימה, את מעבר למסך, שם את לבד לגמרי. מה קרה עכשיו, נשבר קצת המסך?

„לא. מי שמכיר אותי, ואתה מכיר אותי, יכול לדבר על פתיחות מסויימת, חדשה, שבאה אליי. בהתנהגות שלי. ברור שאישית אני שונה מכפי שהייתי לפני עשר שנים. גם אתה. כל אחד שונה מכפי שהוא היה לפני עשר שנים. אבל, פה ושם הבנתי שמדברים על ניכור ועל קור בהופעה שלי. אני לא מסוגלת להבין את זה. מצד אחד, הקהל. האהבה של הקהל. ומצד שני, הטענות על הניכור והריחוק. אולי אתה יכול לפענח את זה בשבילי".

– מי שמדבר על ריחוק וניכור מדבר, בדרך כלל, על הריחוק והניכור שלו. אולי רצו לשמוע רק את השירים העבריים. אני לא יודע לפענח, מה את מעבירה את זה עלי, איזה פיענוח.

„לא, אבל אני אשאר בזה עוד קצת. אני לא מרגישה שום ניכור. להיפך. ואני מקווה שזה לא יקח עשר שנים עד שאבוא לכאן שוב. אולי רק חודשים יעברו עד שאבוא".

– אולי תפענחי את מה שרצית שאני אפענח.

„אם מי שעומד על הבימה פתוח כלפי עצמו, זה נותן לאנשים את ההרגשה שהוא חופשי מהעימות עם החוץ. זה יוצר את ההרגשה שהאדם הזה חופשי, לא תלוי יותר באחרים. אפילו באלה שמדברים על ניכור ועל ריחוק. אני מצטערת. זה ניסיון להסביר".

■■■

יוני רכטר, מנהל מוסיקלי, מעבד, שלושה שירים חדשים. ואסתר עופרים, חזקה ומשועשעת ב'Mad about the boy', הציגה לקהל את אנסמבל מזרח מערב, איכות, גוון צלילי חזק, פתיחת החלק השני של הקונצרט. „כמה שהם טובים, אנשי האנסמבל. איזה ניכור ואיזה ריחוק".

– כמה פעמים שאלתי אותך את זה ואני שואל שוב. כשאת שם, על הבימה, נקודה של קול, מה קורה לך. על מה את חושבת. מה את מרגישה.

„ישנו המסך, אותו מסך. אנשים שעומדים על בימה צריכים את זה כדי לגעת בעצמם. להרגיש את הגרעין שלך בתוך עצמך. לשם כך צריך לסגור את המסך. להתרכז. פוקוס בתוך עצמך.

„ושוב, אני נזכרת בריכוזים האלה על

הניכור של האשה הקרה, שלא מתעניינת. זה לא כבה. זה לא נכון. אני חושבת על זה, כי אם אני עושה משהו, אני רוצה לדעת מה זה עושה לאנשים. אני רוצה להיות אחראית למה שאני עושה.

„כל הקונצרטים היו נפלאים. אני לא יכולה להצביע על אחד, ולומר עליו שהוא היה הטוב ביותר. לי היה נהדר. היה לי זמן נפלא רישה כאן. ואלה ששמעו אותי בפעם הראשונה, אני מקווה שהצלחתי ליצור איתם קשר. זו המטרה, להשיג קהל חדש. לפי מה ששמעתי, אני חושבת שהשגתי אוזניים חרשות". ■

7 ימים שבועון ידיעות אחרונות

מבקר הסיפרות פול דה מאן, שרכש לעצמו עמדה חשובה בקהילה האקדמית באמריקה, הצליח להסתיר את עברו הנאצי • הציע „להקים מושבה יהודית מבודדת מאירופה ובכך נפסיד בסך הכל כמה אנשים בעלי ערך בינוני" • כתיבה נתעבת, כמו הנאומים של המשורר עזרא פאונד

מבקר הספרות פול דה מאן. 100 מאמרים נאציים

ואלדהיים בגלימה

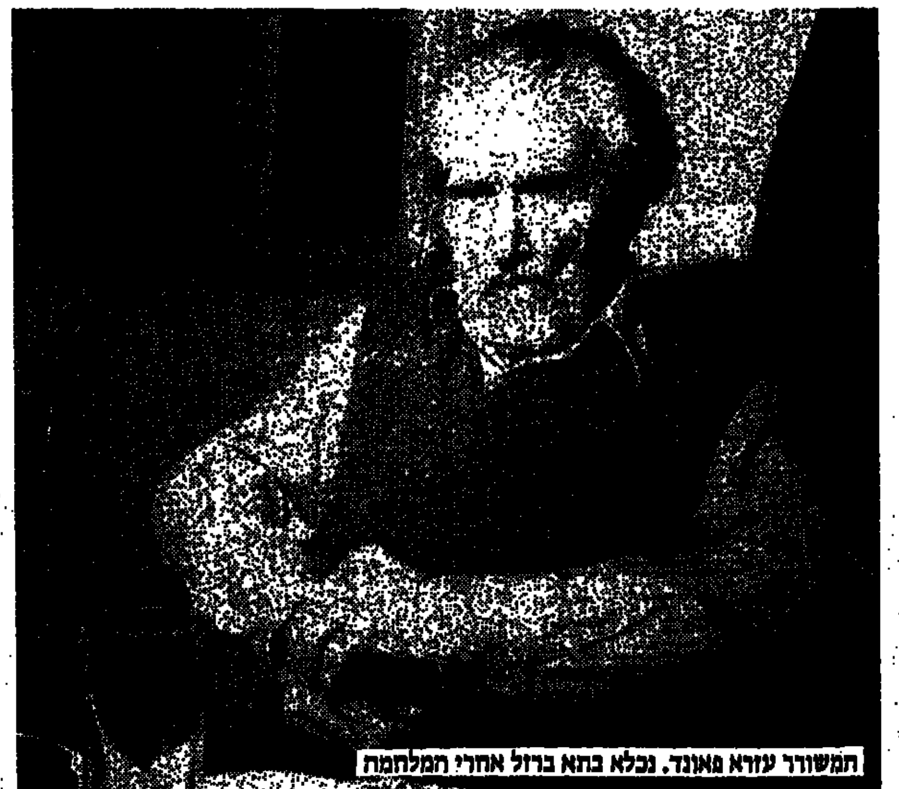

המשורר עזרא פאונד. נכלא בתא ברזל אחרי המלחמה

יוסי מלמן

„אוניברסיטת ייל חשה באובדנו של הפרופסור הידוע" קראה כותרת גדולה ומאירת עיניים בניו יורק טיימס לפני כחמש שנים. ב־1 בדצמבר 1987, ארבע שנים מאוחר יותר, שוב עסק העתון באותו אדם, אך הפעם כבר היתה הכותרת שונה לחלוטין: „המלומד מייל כתב עבור עתון ניאו נאצי".

עבודת מחקר של סטודנט בלגי בשם אורטוין דה גראף, מאוניברסיטת לואבין, היא שגרמה לתפנית זו. הוא גילה כי הפרופסור לספרות פול דה מאן כתב במלחמת העולם השניה כמאה מאמרים עבור „לה סואר" הפרו נאצי, הגדול בעתוניה של בלגיה. אחד המאמרים, שכותרתו היתה „היהודים והספרות בת זמננו", הציע „להקים מושבה יהודית מבודדת מאירופה". התוצאה, סיים פול דה מאן את מאמרו, תהיה שולית לתרבות המערב ש„תאבד בסך הכל כמה אנשים בעלי ערך בינוני, ותמשיך, כפי שעשתה בעבר, להתפתח בהתאם לחוקיה הגדולים של האבולוציה". ליד המאמר הופיעה קריקטורה אנטישמית הלועגת ליהודים.

מרגע שגראף חשף את עברו של דה מאן, לא ניתן היה עוד לעצור בעד שטפון המילים ופרץ הרגשות. בתחילה רגשו רק בקהילייה האקדמית בכלל ומבקרי הספרות וחוקריה בפרט, בארצות הברית ובאירופה. אחרי הכל, פול דה מאן היה מעמודי התווך בבקורת הספרות, מנושאי דגלן של זרם הדקונסטרוקציה, שיטת ניתוח שנויה במחלוקת שהפכה את הספרות למשחק של מילים, נטולי כל משמעות.

העובדה שפול דה מאן רכש לעצמו מוניטין בינלאומי, כאחד מגדולי הפילוסופים של הספרות והלשון הרחיבה את מעגל המתעניינים בו. בפרשה החלו לבחוש לא רק פרופסורים וסטודנטים, אלא גם העתונים היומיים והגדולים בשבועונים.

פרשת דה מאן הפכה לאחת השערוריות האינטלקטואליות של העשור והשוותה בחשיבותה לשידורים הנתעבים, הפאשיסטיים, של המשורר האמריקאי שונא היהודים עזרא פאונד, ולגילויים על תמיכתו של הפילוסוף הגרמני מרטין היידגר בנאצים במלחמת העולם השניה. עתון בלגי העניק לפרשה את השם „ואלדהיים האקדמאי".

■■■

חסידיו של פול דה מאן מיהרו להשיב מלחמה שערה ולנסות להגן, אם לא ממש על שמו הטוב, הרי לפחות על המוניטין המקצועי שלו. ההתקפות על דה מאן, טענו, הן בעצם מיתקפה על תפיסתו הספרותית. כל הסיפור, התלונן הילִיס מילר, נשיאה לשעבר של האגודה המורנית ללשון, בראיון ל„טיימס ליטארי סאפלימנט", אינו אלא קשר זדוני של התקשורת המיועד „להניא סטודנטים של ספרות, פילוסופיה ותרבות מלעיין ביצירותיהם של דה מאן ומקורביו המקצועיים".

מה היה בפול דה מאן שמעורר סערה כה גדולה?

הוא נולד ב־1919 בעיר אנטוורפן למשפחה אמידה. אביו, רוברט, נכדו של משורר פלמי ידוע, ניהל עסק מכניס לציוד רנטגן. ואולם את משפחת דה מאן פקדו כמה אסונות: אחיו הבכור של פול נהרג בתאונת דרכים, אביו ירד מנכסיו ומגדלנה אמו, התאבדה. פול מצא את גופתה. כל אלה ארעו בפרקי זמן קצרים.

„הוא היה צעיר אנטליגנטי שהתעניין בספרות, מוסיקה ופוליטיקה" נזכר ארואורד קולין, עמית־סטודנט, במאמר שפרסם בספר „עיתונאות בעת מלחמה", המקבץ את מאמריו של פול דה מאן, והרואה אור בימים אלה, „אבל לא היתה לו אידאולגיה והוא לא הצטרף לשום מפלגה".

ב־1941, בהיותו בן 22, החל לדרוך מכבו של פול בשמי העתונאות הבלגית. מאמריו עסקו בתרבות ואמנות, ראיונות עם סופרים, בקורות על קונצרטים, על הרצאות ועל ספרים.

„הדבר ההבולט ביותר במאמריו", כתב ג'יימס אטלס, עורך ה„ניו יורק טיימס מגזין", „היה גודש יריעתם". בכתיבתו הוא השתדל להתחמק מלדון בפוליטיקה, אך פה ושם כתב גם מאמרים בעלי נימה אנטישמית מובהקת.

ב־1948 היגר דה מאן לארצות הברית. אשתו ושני ילדיו היגרו לארגנטינה. תחילה עבד בחנות ספרים בניו יורק. בזכות ידענותו המופלגת וחינו התוודע לסופרים רבים ומרי מקארתי, המליצה עליו למשרת מורה בבראד קולג'. אחר כך, עבר לבוסטון, לימד צרפתית בבית הספר לשפות 'ברליץ', והחל ללמוד בחוג לספרות משווה באוניברסיטת הארוורד.

על אף שהישגיו האקדמאיים לא היו מזהירים – הוא כמעט נכשל במבחניו – סברו מוריו כי נכון לו עתיד מזהיר. הוא זכה למלגה והצטרף לסגל ההוראה של החוג. באמצע שנות ה־50 היה פול דה מאן דמות ידועה ומוכרת בעולם האקדמאי. הזמנות לכתוב מאמרים בעתונות ובכתבי עת זרמו אליו בשפע. המהגר מבלגיה עשה זאת. עוד ספור קלאסי של הגירה מוצלחת שאמריקה כה משופעת בהם.

עם זאת, כבר אז יכלו ידידיו להבחין בתכונות נוספות שלו, שרמזו על הצד האפל של חייו. הוא הסתיר את כל מה שקשור לעברו. פול דה מאן טען, כי דודו, הנדריק, היה אביו. אשתו ובנו נעלמו מחייו כלא היו. כשניסה להוציא דרכון הגיעו לאוזנם של מנהלי האוניברסיטה, שמועות על עברו בבלגיה הנאצית. דה מאן נדרש להשיב על ההאשמות שהועלו נגדו כי היה „משתף פעולה".

במכתב לראש החוג שלו, הארי לוין, הפריך פול דה מאן את טענת „שיתוף הפעולה" אך הודה כי פירסם „בשנים 1941–1940 מאמרים 'סיפרותיים' ל'לה סואר', עד ש„חדלתי כשהפיקוח הנאצי על המחשבה מנע חופש ביטוי". הסבריו נתקבלו והמירוץ שלו לצמרת האקדמית נמשך. אוניברסיטת ייל העסיקה אותו במחלקה לספרות משווה. בייל, הפכה הדקונסטרוקציה, תורת הניתוח הסיפרותי שלו, לאסכולה מובילה בחקר בקורת הספרות בארצות הברית, ופול דה מאן בעשור האחרון לחייו היה לגורו שלה.

האירוניה, בכל המקרה המוזר הזה של פול דה מאן היא, שדווקא היהודים היו הראשונים להחלץ לעזרתו, כשהחלו להתפרסם לאחר מותו ההאשמות על עברו הנאצי. „אני מזועזע" הגיב ג'פרי הארטמן; עמיתו למחלקה, אך עד מהרה התהפכה מתדהמתו והישווה את כתיבתו של פול דה מאן ל„כתיבה האנטישמית הגסה" בעתונים של ימינו.

אבל הגדיל לעשות ז'אק דרידה, הכוהן הגדול של בקורת הסיפרות ומי שנחשב למייסד זרם הדקונסטרוקציה. במאמר של יותר ממאה עמודים בכתב העת „קריטיקל אינקווירי" הוא מספק את ההגנה הטובה ביותר על ידידו. כשהוא נאמן לשיטתו הפילוסופית־פסיכולוגית־ספרותית, מנתח דרידה הצרפתי, בשקדנות מדהימה, שורה אחר שורה את מאמריו של דה מאן. דרידה מדגיש כי פול דה מאן הרחיק את עברו ועובדה זו היתה המרכזית בחייו, הגורם שהכריע ועצב את אישיותו. כשהוא מתייחס למאמרי המלחמה של פול דה מאן כאל טקסט ספרותי, מוצא דרידה לנכון לתרצם כמי שהיו חייבים פשוט להכתב. ■

בס"ד

בלב אמיץ ברוח חדשה

רבבות תומכיה של מימד בכל רחבי הארץ – דתיים וחילוניים, בערים ובקיבוצים, במושבים ובעיירות הפיתוח – מצפים בתקווה לבשורה החדשה שתצא מבית הציונות הדתית.

העם בישראל זקוק היום יותר מתמיד לתנועה שהיא גשר אמיתי – לא קיצוני, לא נגרר, לא מתנשא.

לראשונה בתולדות המדינה, מייחלים המונים מכל קצווי הקשת האידיאולוגית להצלחתה של מפלגה דתית. עבורם, הבחירה במימד היא הכרח לדמותה היהודית של המדינה.

אתה, הבוחר הציוני-הדתי למוד אכזבות. עמוק בלבך אתה יודע מיהו הנציג האמיתי שלך; מי יבטא את דעותיך, וירבה כבוד שמיים. אל תבזבז שוב את קולך על מי שמתהדרים בעבר מפואר ובעסקנות מוצלחת, אך מסכנים את ההווה והעתיד בעמדות קיצוניות.

ביום שלישי הקרוב, לאחר שנים של אובדן דרך בציונות הדתית, בכוחך לחולל את המפנה שעם ישראל זקוק לו. מימד קוראת לך להיות שותף בהתחדשות הציונות הדתית.

ביום שלישי בידך לבחור, לא רק להצביע.

כי בנפשנו היא.

הצבע מי

מימד

מחנה המרכז הדתי

ירמי עמיר

החלום שלה זה להופיע לצידם של ויליאם הארט, האריסון פורד ורוברט רדפורד. כל אחד לחוד. לפי הסדר הזה. אפשרי מבחינתה, גם ג'ק ניקולסון. „אה, גם דפרדייה שאני מתה עליו. עובר מהבטן. חמור כזה". בינתיים, עפרה ויינגרטן צריכה להסתפק בהיצע המקומי.

עכשיו היא בחזרות אחרונות על הצגה חדשה בתיאטרון הקאמרי, „הריון", מאת גורן אגמון. גם כאן משתפים בני הזוג ויינגרטן פעולה. איציק מביים. אבל פתאום נמאס להם שתמיד מראיינים את שניהם. הם טוענים שכל אחד הוא אישיות נפרדת. יש איציק ויש עפרה. אז באתי לעפרה, לחדר הילדות שלה, בבית הוריה בתל ברוך, תל אביב. „בדירה שלנו עושים עכשיו שיפוצים".

על ההריון שלנו. מחזה כזה, המועלה בבמה 3, נתון לשינויים. כתבנו יחד, תיקנו. ואז אם אתה רוצה או לא, אתה מביא הרבה מהעולם שלך.

„כמה שאנחנו יותר מתבגרים, אנחנו יותר פוחדים להיפגע. יותר פוחדים מקשר. לאט לאט אתה גם בונה עצמך כאדם עצמאי, שיכול להסתדר לבד. הפחד מכישלון גדול יותר.

„יחד עם זה אתה לומד לדעת שאסור לוותר וכשילד רואה בבית אמא שמגשימה את עצמה, המקדישה לו פחות שעות, אבל היא כולה איתו. זה שווה ערך יותר מאמא מתוסכלת ועצבנית, שלא מגשימה את עצמה וצורחת כל היום".

■■■

– איך העבודה עם איציק?

„תענוג. אני רואה את זה כפריבילגיה. הוא יכול היה גם לבחור מישהי אחרת. פשוט כיף לעבוד איתו, בגלל שהוא מכיר אותי.

– אתם עושים חזרות בבית?

„לא, חס ושלום. בבית אנחנו רק משוחחים. לא עובדים. וגם אין אווירה. בית זה בית. זה גם לא נכון, כי יש פה ילד, ויש צרות אחרות ואין זמן. צריך מקום עבודה".

– עוברים משברים בזמן העבודה?

„יש מדי פעם יציאות של כעסים. עכשיו בחזרות איציק העיר לי: תפסיקי לדבר כל הזמן עם הידיים. יום אחד התפרצתי: איזה ידיים, מה אתה רוצה מהידיים שלי? אתה אומר לי על הידיים ואני אהיה כל הזמן מודעת לידיים שלי ואני בכלל אתקע. אז הוא אמר לי? דווקא תיתקעי ותעברי את המשבר הזה. והוא צדק".

– בחזרות, את מתייחסת אליו כמו לכל במאי, או שהוא בעל, חבר לחיים, אהוב?

„זה מורכב. בזמן חזרות אני מרוכזת כל הזמן בפרטנר. אני מאוד משתדלת שהיחס לאיציק יהיה כמו לכל במאי, אבל זה לא תמיד מצליח לי... אז אני לוקחת אוויר

הקרב', אני הייתי המומה מהעוצמות שלו. רציתי גם הצגת יחיד".

– יש רגעים של אושר בעבודה הזו?

„אני חושבת שרגעי האושר הכי גדולים שלנו, הם כשני פרטנרים על הבמה. יש לנו הצגה שנקראת 'שיר אהבה בדואי', שרצה עכשיו ויש לנו הצגת ילדים 'פרפרים בראש'. כשאנחנו מופיעים יחד על הבמה, כל־כך מרגישים אחד את השני".

– הופעתם יחד גם בעירום.

„ב'עבירת מוסר'. זה היה אחרי הלידה של דרור. ולפני זה הופענו ב'נעים'. סצינת הזיון היתה עם חצי גוף עירום. לי זה היה יותר קשה מאשר לאיציק. יש ימים אצל אשה שהיא רוצה להתכסות".

– מביאים בעיות מהבית לתיאטרון?

„מאוד משתדלים לא. כשזה קורה, זה לא טוב. יש התלקחות קטנה ואנחנו קוראים את עצמנו לסדר. אין ברירה, אתה מוכרח להיות מקצועי. המורה שלי למשחק, נולה צ'לטון

לא מתביישת לדחוף

עופרה ואיציק ויינגרטן הם הזוג הלוהט ביותר בתיאטרון הישראלי • השמועה על כך שהם עומדים להתגרש היא סיבה טובה לברר מה קורה באמת • אז מתגרשים? „זה שייך לי ולאיציק וזה עולה ויורד וחי ונושם ומת ושוב נולד"

הוויינגרטנים חזרו לתל אביב, כועסים, עצובים ופגועים, אחרי הפיצוץ הגדול בחיפה, בעונה שעברה. העיפו בצורה די מכוערת את עפרה מהתיאטרון, לאחר שסירבה לשחק זונה סאדו מזוכיסטית במחזה של מונדי. וגם לאיציק, שתמך בה, לא נשאר הרבה מה לעשות שם.

ובערך באותה תקופה החלו שמועות על משבר בחיי הנישואין שלהם. ובקשר לשמועות האלה, גם היום, יש לעפרה מה לומר. אבל קודם „הריון", שבסיפור שלו, אומרת עפרה, יש דמיון גם לחיים שלה, ושאליו גם הביאה הרבה מעצמה.

■■■

„וזהי קומדיה על שני צעירים קרייריסטים, שנפגשים במסיבה, ומבוהלים מיצירת קשר. היא נכנסת בטעות להריון, כתוצאה מיחסים מקריים וחד פעמיים. התאהבו ביום אחד, נכנסו למיטה, תראאה הריון. והם לא נשואים. מה עושים? בהתחלה חושבים על הפלה, אחר כך מתחיל תהליך של התאהבות. פחד מוות מהרגש הזה. כמו שוודי אלן אומר, אם מישהו אוהב אותי, סימן שמשהו לא בסדר אצלו. אבל ההריון מאלץ אותם להתמודד עם היכולת לחיות ביחד.

„מחזה מאוד ישראלי על יצירת קשר בתוך הריצה המטורפת, כשהקריירה מתחילה להתגבש ותופסת תאוצה. פתאום אתה צריך לעצור. אני משחקת מנצחת תזמורת. הפרטנר שלי, רמי ברוך, ארכיטקט. הבעיה, שיש לי תחרות ניצוח וההריון מפריע. אני רצה לניצוח עם צירים ויולדת באולם הקונצרטים.

„אני חושבת שההריון שלי, בחיים, היה כזה. אמנם הייתי יותר צעירה, אבל זה די בילבל אותי, לא ידעתי מה מחכה לי. היינו בהצגה 'סורגים' והמשכתי לעבוד עם בחילות איומות והיתה לי סכנת הריון והיה לי קשה מאוד. ובקבוצה לא היו זוגות נשואים. רק אנחנו. וכשנכנסתי להריון אמרו לי: מה פתאום, למה עכשיו, מה את מקלקלת? חשבתי שלא אוכל להמשיך לעבוד.

„בהצגה, עכשיו, אני עוברת לידה טבעית וזה דבר חדש בשבילי, מפני שילדתי בניתוח קיסרי, בחודש העשירי. הוא לא רצה לצאת. לא היו לי צירים בכלל.

„המחזה גם מטפל בסוג של החמצה. הרבה גברים לא מבינים את הצורך של אשה להיות מלוטפת ומלאת אהבה בתהליך ההריון שהיא עוברת. יש נשים שמקבלות את ההריון באהבה גדולה ויש נשים כמוני, שצועקות גוועלד. אני זוכרת שזה מה שהרגשתי, כשלא ראיתי את הרגליים. אמרתי, מה עשיתי? איך זה ייצא? אלוהים ישמור, אני לא בשביל זה, ימות העולם, אני את זה לבד לא יכולה להוציא. זה בכלל לא מובן מאליו, שאשה בנויה ללידה יותר מגבר.

„תוך כדי החזרות אני ואיציק משוחחים

איציק ויינגרטן. תצלום: אייל פישר. „הוא יכול היה לבחור מישהי אחרת"

בגלל שהוא מכיר את נקודות התורפה אצלי, הוא יכול לשייף אותי".

– זה גם מלחיץ בגלל שהוא מכיר אותך.

„נכון. לפעמים זה עולה על העצבים. מצד אחד זה מרגיז, כי מי שמכיר אותך, נורא רגיש אליך. ואז אתה מרגיש יותר מדי ערום וחשוף. זה יותר קשה, אבל במבט ארוך־טווח זה מוציא תוצאה יותר עמוקה. 13 שנה של עבודה משותפת, מולידה הרבה נקיון, מיומנות, הכנה של אחד את השני".

ובולעת. אבל זה מעניין, כי רגישים יותר אחד לשני".

– יש ביניכם תחרות, קנאה?

„כשהוא מביים אותי, אין תחרות. כשחקנים, זה קיים. זה מתבטא באיזה פירפורים בבטן. מפרפר לך בבטן וסוחב אותך קדימה להיות יותר טוב. אנחנו גם מדברים על זה. אין מה לעשות, אם אני מרגישה שהוא יותר טוב, אז הוא יותר טוב. למשל כשאיציק עשה את הצגת היחיד שלו 'ג'וני שב משדה

אמרה: את הבעיות תעזבי בבית. תשתמשי בהן בתוך העבודה.

„הגדולה של איציק כבמאי, כל פעם שהוא יוצר קבוצת עבודה, למשך ההצגה נוצרת משפחה. לכן ההצגות שלו יוצאות חמות אנושיות".

■■■

דרך ארוכה עברו ביחד. אוניברסיטת תל אביב, שם הכירו בחוג לתיאטרון, קבוצת הפרוייקט בקריית שמונה („התקופה הכי יפה בחיים שלי"), תיאטרון חיפה, נווה צדק, הצגות ילדים, קולנוע, טלוויזיה, ועכשיו הקאמרי. יש להם ילד אחד, דרור, בן 8.

צעירים, יפים, מצליחים, פופולריים. לא ממש בצמרת, אבל קרוב. לא מפסיקים ללמוד, להתפתח, לחפש, להתמודד. משתדלים לא להתפשר. ההצלחה הזאת יונקת הרבה מהחיים שלהם יחד. לכן, כל ידיעה על משבר בחייהם הפרטיים, מעוררת עניין.

ובכניסה לבית, ביקשה בעדינות מהולה בתקיפות – בלי שאלות אינטימיות. ועכשיו אני רוצה לשאול אותה על כך מבלי שהיא תחשוב שאני חודר לה סתם לחיים, ושגם ארגיש בנוח עם השאלה, כי, בכל זאת, קשה להפריד, במקרה שלהם, בין החיים הפרטיים לקריירה. הם עצמם לא הפרידו, וזה היה תמיד חלק מהעניין שמצאנו בהם. אז ניסחתי משפט זהיר, אבל לעפרה זה מכאיב, לא נוח לה הקטע הזה. היא נעה בחוסר סבלנות על המיטה.

„לא רוצה להתייחס לזה. זה לא עניינו של אף אחד. אני מבינה את העניין, את הסקרנות. זה כיף לקרוא על החיים האישיים של כל אחד. אני לא מאשרת את השמועה הזו. רכילות אף פעם לא יודעת את האמת. זה שייך לי ולאיציק וזה עולה ויורד וחי ונושם ומת ושוב נולד. שני אנשים חיים. יש תקופות קשות, יש תקופות יותר כפיות. זה מעגל חיים".

– כינו אתכם פעם אחד הזוגות המעניינים והמבטיחים בתיאטרון. מה קורה עם זה היום?

„הלוואי שיימשך. הדברים האלה מפחידים. זו הבטחה מאוד מפחידה".

– לא נמאס לכם אחד מהשני?

„או בתקופות שנמאס, מתפצלים. איציק הולך לביים עכשיו בבית־לסין, 'בלעדי', מחזה דרום אפריקני, ואני הולכת לעבוד בקאמרי עם אילן רונן על 'ההרלפה', בלי שום קשר לאיציק. יש תקופות ארוכות שאנחנו לא עובדים ביחד. זה לא מובן מאליו עפרה־איציק. זה תמיד דבר משתנה.

„יש רגע שאתה מתעייף. זה כבר. ואז כל אחד צריך את החופש שלו. לכן נורא חשוב לעשות פסקי זמן. כל אחד הולך לדרכו. כי אחרת באמת מגיעים לשובע.

„יש הרבה זוגות שחקנים שחיים יחד

„אני ספרדיה. אבא בולגרי, סבתא טורקיה ואמא יווניה. עכשיו אתה מבין? אנחנו אין לנו סבלנות"

ביחד. הנה זוג שווי יטוה, פול ניומן וג'ון וודוורד".

– אז את ממליצה לשחקנים להתחתן עם שחקן?

„לא רק, אבל כמעט אי אפשר להימנע מזה באיזה שהוא שלב של החיים".

– ממה?

„להתאהב בשחקן או בבמאי. כן, זה לפעמים מתערבב".

■■■

– בברנג'ה לא כולם מפרגנים לכם. אומרים שאת אדם קשה, שעם איציק קל יותר להסתדר. שאת רוצה רק תפקידים ראשיים.

„אני חושבת שאלה שמועות זדוניות. חוץ מזה אני לא מתיימרת להיות שיא הנחמדה. אני לא נחמדה. אני איש עובד ואני לא רוצה שכל העולם יאהב אותי. אני לא יכולה שכל העולם יאהב אותי. זה יותר מדי גדול עלי. מה שכן, יכולים להגיד עלי שאני שחקנית טובה ומקצועית".

– מה נשאר לך היום מהשערוריה בחיפה?

„כמעט כלום, למרבה הפלא. יחסים בין אנשים הם הרבה יותר מורכבים. אני לא בנאדם ששומר טינה. נפגשתי לאחרונה עם גדליה בסר, שהיה אז מנהל התיאטרון, בצילומים של הסרט 'הינשוף'. היה לנו נעים מאוד לעבוד ביחד. מצידי הסיפור נסגר. אני עוברת הלאה.

„כמובן שמיד אחרי מה שקרה, הייתי מאוד כואבת וכועסת, אבל אני חושבת שבסך הכל אהבנו אחד את השני. היום נשארנו נטו. עפרה גדליה. שני בני אדם. ויש עוד הרבה זום. ואני חושבת שיש עוד על מה לדבר".

– תחזרי לחיפה?

„אם יציעו לי תפקיד מעניין".

– התאכזבת מהשחקנים שם. אמרת שאף אחד לא קם לעזור לך.

„כן, זה נכון. אין לי מה לומר על כך חוץ מלהישאר עם עיניים תמוהות".

– מה ציפית שיעשו?

„שלא יתנו לי ללכת. אני יודעת מה אני הייתי עושה במקרה כזה. הייתי מארגנת קבוצת מחאה. ציפיתי שיעשו שביתה. זה היה עצוב. הייתי נאיבית אולי. אבל שחקנים התחלפו. השחקנים שנשארו שם הם אלה שידעתי שלא יאבקו בשבילי. כך שאין לי בעיה לחזור ולשחק שם. השחקנים שלא היה להם טוב וגם חוו את הכאב שלי, עזבו לאט לאט. התיאטרון השתנה מאוד. כבר לא קבוצה שעובדת יחד, שאיכפת נורא אחד מהשני. זה הפך להיות כמו כל תיאטרון".

■■■

עפרה, 36, שרועה בפינוק על המיטה, אחרי כל סיגריה מרססת את הפה במין ספריי קטנטן מנטרל ריחות („אני אוהבת את זה"), לוגמת מבקבוק דיאט קולה, 47 ק"ג (לא ראית כמה רזיתי? אני אקורדיאון, יש תקופות שאני משמינה ויש תקופות שאני מרזה), בגד גוף שחור, ג'ינס צמוד, עכשיו בלונדינית, עיני חאקי (ההגדרה שלה). הקירות מלאים בספרים של אחיה, נסים קלדרון, מרצה לספרות, איתו חילקה את החדר בילדותם.

בחודש הבא מתחילה בחזרות על „ההרלפה" מאת מתי גולן. „המחזה מתעסק בשאלה של חופש העיתונות. מה הגבולות של החופש הזה. וגם מתאבד שם מישהו, נדמה לי איזה שר, בעיקבות חשיפה יותר מדי אישית. יש לי שם יופי של תפקיד. עיתונאית כזאת שנכנסת בהשפעת הכתב הראשי, עורך קשוח, לבולמוס של השגת סקופים. אני עוברת איתו וגם המאהבת שלו".

וחוץ מזה היא הולכת להוציא בחנוכה תקליט חדש של שירים וסיפורים לילדים, „יצור פרא", ולהופיע בדרמה בטלוויזיה. „יש לי תוכניות לעבוד עם חנן גולדבלט על 'הינשוף והחתלתולה', קומדיה שעשו פעם ברברה סטרייסנד וג'ורג' סיגל. אני מיוחלת לעשות ערב יחיד, 'נחמודת', על־פי סיפור של צ'כוב. קומדיה עם הרבה עצב על אשה שכל פעם כשמתאהבת בגבר אחר, היא לגמרי שוכחת את עצמה וכולה נעשית הוא.

„אני רוצה לעשות הצגת ילדים חדשה 'צפרדי וקרפדי'. חברות בין שתי צפרדעים, שלמעשה מבוססת על החברות של הסופר שכתב את זה עם אשתו. בחייו הפרטיים הוא בסוף מתגרש. אבל נורא יפה הטיפול בחברות. בתלות. בקשר החזק, בצורך העצום אחד בשני.

„בזמן האחרון הצד הקומי שלי מתחיל לצאת ואני מקבלת הזמנות מבדרנים. נורא מעניין אותי לעבוד גם עם נתן דטנר וקושניר ובראבא וגדי יגיל".

דרור נכנס לחדר ומבקש רשות לקנות קרטיב. עפרה מסכימה רק לארטיק. „לא רוצה גושי קרח בגרון, כשאתה מלא נזלת".

דרור: „אבל אני לא אוהב ארטיק".

עפרה: „לא אוהב? אני לא רוצה נזלת".

דרור: „אבל יש תרופה. ואני לוקח קרטיב".

עפרה: „לא. סוף פסוק".

עכשיו היא בעיצומן של החזרות על „הריון", שני צעירים קרייריסטים שנפגשים במסיבה ופוחדים מקשר. איציק מביים

דרור: „אני לוקח קרטיב. להתראות".

עפרה: „להתראות".

– רוצה עוד ילד?

„כן. מאוד. אתמול קיבלתי בקשה חד משמעית. מדרור. הוא קפץ אלי למיטה בבוקר ואמר לי: אמא אני רוצה אח. אני חושבת, תוך ארבע השנים הקרובות זה יקרה".

– ספרי לי על היחסים ביניכם.

„אח, הוא ילד נהדר. נורא עקשן, כמו אמא ואבא שלו, ואני לא הולכת לדכא את התכונה הזו אצלו. נורא מוכשר. ילד מחונן, מצייר

מתות לעבוד עם ברגמן, בגלל שהוא כל־כך יודע להסתכל על אשה".

– פוחדת שיום אחד לא תהיה לך עבודה?

„בטח שאני פוחדת. פחד מוות. אף פעם אני לא מקבלת הצעה כמובן מאליו ומגיע לי".

– מה יקרה?

„לא אוכל לחיות בלי המקצוע הזה".

לנווט את הקריירה. איציק חונק במקום אחר".

– טוב לך עם עצמך עכשיו?

„כן", היא נאנחת. „קשה לי עם עצמי. זה גם קשה וגם טוב. אני עובדת. נורא חשוב לי לעבוד. כשאני עובדת, אז טוב לי. יש לי הרבה אנרגיה ואני אוהבת שמצמצמים אותי. בעיקר זה בא לידי ביטוי בקולנוע. ואז כל האנרגיה הזו עובדת מבפנים. אני כזאת אש. אימפולסיבית. מתעצבנת מהר. ואז אני דווקא מדברת בשקט. שקט מאיים. לא זורקת דברים. למזלי, יש לי את הבמה להעיף את עצמי שם לכל מיני כיוונים. אבל אני גם נעשית שמחה מהר.

„חוץ מזה אני ספרדיה. אבא בולגרי, סבתא טורקיה ואמא יווניה. עכשיו אתה מבין? אנחנו אין לנו סבלנות".

עופרה ויינגרטן. תצלום: אסנת קרשנסקי. בחזרה לתל אביב, אחרי הפיצוץ הגדול בחיפה

בצורה שיגעונית, חוש הומור, אמרת שהוא דומה לאיציק, אבל ממבט ראשון. יש לו מימיקה שלי. כל מיני פרצופים. דומה לי באנרגיות שלו. מגיב מהר. אני מתה עליו, משוגעת עליו ויחד עם זה יש לו גבולות. אמא עייפה או אמא עובדת קשה, צריכה לנוח. אנחנו גם רבים לפעמים, אני אומרת לו שאני כועסת עליו, או הוא אומר לי אני כועס גם עליך, ואנחנו הולכים מכות, שנגמרות בסוף בחיבוקים ובנישוקים. אנחנו משתוללים הרבה על השטיח. נורא קשורים.

„הוא אומר שלא רוצה להיות שחקן, אבל כל פעם בא מבית־הספר ומספר שהוא מביים ומשחק, נחשב למצחיקן של הכתה".

■■■

– יש במאי שאת חולמת לעבוד איתו?

„אני חושבת שכמו כולן, אנחנו הנשים

– תמיד איציק יוכל להציע לך תפקיד באיזו הצגה שהוא יביים.

„ואם הוא לא ירצה אותי? ואם אני אמאס עליו? אבל אני חושבת שאני אשרוד. אני אלחם, כי אין לי ברירה. אני לא מתביישת. על שלושת התפקידים האחרונים שלי בקולנוע, 'נישואין פיקטיביים', 'כוח משיכה' ו'הינשוף', בפירוש נלחמתי. הרמתי טלפונים לבמאים ואמרתי להם: קחו אותי, אני טובה, ולקחו אותי. כשאני מרגישה שאין מספיק הצעות, אני לא מתביישת לדחוף".

בשנתיים האחרונות יש לה מנהל אישי, רודי אלהרר. „זה אומר שכל החוזים וסגירת הדברים הטכניים – הוא אחראי להם. הוא פנה אלי ואל איציק והציע שיהיה המנהל האישי שלנו. מכיוון שלפעמים אני מרגישה שיש לי עומס עבודה, התפקיד שלו בפירוש לעזור לי

ובעצם היא רוצה, עכשיו לפרוץ, לעשות אולי את תפקיד חייה. „אני מרגישה שיש בי כוחות אדירים, שרק יתנו לי להוציא הכל, שיתנו לי לעשות לורקה, המלט. המלט, כן. השוטה ב'המלך ליר', וירג'יניה וולף הייתי מתה לעשות. ויחד עם זה אני רוצה לעשות 'נחמודת' של צ'כוב, כאילו ההפך לאנרגיות שלי. תלותית, מבוהלת, קטנה ומצחיקה. אני נורא מבוהלת מהחיים. אולי בגלל זה אני מפחידה כל כך. אתה אומר שיש עלי שמועות שאני אגרסיבית. קשה. אני לא ג'ודה. אני נאבקת, אבל לא קשה, אולי אני מבוהלת, היסטרית לפעמים".

דרור, על כסא במרפסת, רגליים על המעקה, בוהה לשמיים, מזמזם שיר. בסוף לא הלך לקנות ארטיק. עקשן. ■

„מהצעקות ידעתי שאמא בחיים"

טובה וטלי שריג משחזרות את אירוע הדמים המחריד ● בסוף שבוע שעבר, כנופיה של היספאנים רצחה את אבי המשפחה, אנסה והתעללה בהן ● התקשורת הניו יורקית העניקה לזוועה כיסוי נרחב: רצח, אונס, מהגרים, תפוח מיכאני ● משפחת שריג: ישראלים שהיגרו לברוקלין, בחיפוש אחר העושר ● הכנופיה נתפסה. המניע: חמדנות ● טובה שריג רוצה לחזור לארץ. ילדיה לא מתלהבים מכך

צדוק יחזקאלי, ניו־יורק

בתוך כל הזוועה, מבעד לנשימה הדוחה של חיות האדם שמסביבה, הידהד באוזניה של טובה שריג, קולה של שירלי הפעוטה, שמצביעה על מכונית הצעצוע שהיתה מוטלת ליד מיטתה הקטנה. „אמא, אני רוצה את האוטו... את האוטו..."

מאותה שניה, נעלם הכל מתודעתה של טובה. נותרה רק שירלי. רק שלא יהרגו את שירלי. רק לא אותה. רק שלא תרגיז את המטורפים האלה, שגוהרים על אמה. „תיכף שירלי... תיכף...", שמעה את עצמה טובה שריג חוזרת מבעד לגרב התחובה בפיה. „כל כך רציתי שילכו. רק שילכו", היא משחזרת היום, עוצמת עיניים, ואגרופיה נקמצים. „זה נראה לי כמו שנה. לא חשבתי עלי. רק שלא יהרגו לי את הילדות, רק שלא יהרגו אותן".

ארבעה ימים אחרי, ישובה על שכבת השמיכות הנושקות לקיר הסלון, מצליחה טובה שריג למצוא חיזוק בעובדה שהם – חיות האדם הללו – הותירו את ילדותיה בחיים. מדוע עשו זאת, לאחר שהרגו קודם לכן את בעלה בעינויים קשים, ואנסו אותה ואת בתה, היא לא מצליחה להבין: „לא תופסת את זה. חשבתי שהם יהרגו את כולנו".

■■■

הבת טלי, בחדר השני, באותן שעתיים של גיהנום. גם היא היתה בטוחה שזה הסוף. זה לא היה עניין של ניחושים: „הם דיברו ביניהם איך יהרגו אותי. בסכין או באקדח".

היא התחננה שיותירו אותה בחיים. „בבקשה, אל תעשו את זה, בבקשה". בסדר, הם הסכימו. „נהרוג את אמא שלך ולא אותך". „לא, לא, תהרגו אותי קודם". זה ריכך אותם. כך לפחות חשבה אז. „אחד מהם נשאר בחדר וליטף אותי ברכות על הראש. אף אחד לא יפגע בך, הוא אמר לי. בהתחלה, האמנתי לו. רציתי להאמין. אבל, בסוף הוא היה זה שנתן לי מכות יותר מכולם. ובסוף, גם אנס אותי בעצמו".

כשהיא אומרת את זה, היא מחייכת חיוך מריר, במין ליגלוג עצמי. איך התפתתה להאמין להם, לאלה שרצחו את אביה.

■■■

נותרה בחיים, טלי שריג, 15 וחצי. ראיתי אותה יומיים אחרי. בהתחלה, נראתה כאילו הזיקנה קפצה עליה באחת. היית צריך להתבונן טוב כדי להבחין בהפרש הגילים בין האם והבת. היום, היא יושבת יחפה לצד אמה. הנעורים שבו אליה. הדובי הוורוד למראשותיה. ילדה – נערה. „הם רצחו את הנפש שלנו", אומרת טלי בשקט. „אבל, אני מוכנה להיאנס עוד 100 פעם, רק כדי שאבא יהיה בחיים".

19 השנים שלה עם בעלה המנוח, רוני שריג, עוברות לטובה כמו סרט בשידור חוזר. הרבה שידורים חוזרים. לוא שמע בקולה, היא אומרת, זה לא היה קורה. לוא רק היה משתכנע להשאר בארץ. כאילו נע רוני שריג על המסלול הבטוח לאסון.

לא רצתה לבוא איתו לארה"ב, לפני 7 שנים, עם החלום השיגרתי לעשות כסף, להתעשר. זה קרה אחרי הפיטורים מאל על. נסעו לטיול בארה"ב. הכרטיסים מהחברה. טובה: „זה מצא חן בעיני רוני. הוא אמר לי, מה יש לנו לחזור? בואי ננסה. התנגדתי חזק. הייתי לגמרי בשוק. אמרתי, מה פתאום אמריקה? מה היה לי רע בבת ים? אני עבדתי פקידה בחברת משאות. הוא עבד, בהתחלה בטפטים, אחר כך באל על. לא היה לנו רע אף פעם".

אבל, רוני התעקש. נסע לאמריקה לפני המשפחה. שנה שלמה עבד בניו יורק והכין את הקרקע לבוא המשפחה. שכר את הדירה הזו בשכונת סטרט סיטי, ברוקלין. התחיל לעבוד כנהג בחברת מוניות־שירות ישראלית. גם כשנכנעה והגיעה, עדיין נשאר בה הרצון לחזור. „לא יודעת איך להסביר את זה. לא אהבתי את החיים כאן".

■■■

כמו לרבים לפניו, גילתה לו אמריקה את הצד שלא רואים ממרחק של 5000 ק"מ. שריג לא מצא את נוסחת־העושר. היו תקופות שפירנס את המשפחה בקושי רב. היו ויכוחים על כך במשפחת שריג. הוא רצה למכור את הדירה בבת ים כדי לפתוח בעסק. לנסות ולהמריא עם פטנט לאטימת בקבוקי משקה־קל שהמציא. הוא היה משוכנע שהפטנט הזה יהפוך אותו יום אחד למיליונר. לחץ למכור את דירתם בבת ים, אבל טובה נלחמה, לא לתת לו: „איזה מזל שלא נתתי לו. עכשיו, יש לי לפחות לאן לחזור".

כאילו ידעה. כאילו הוא עצמו ידע. היום, היא בטוחה שהאיתותים היו, רק לא קראו אותם נכון.

זה קרה בטיסה לארה"ב מישראל, לפני 3 שנים. משפחת שריג בהרכב מלא, לאחר הביקור, שבמהלכו קיבל את ה„גרין קארד" הנכסף.

המטוס נקלע לסערה רצינית, החל לאבד גובה. חלק מהנוסעים חשבו שזה הסוף. רוני היה על סף הפאניקה. טובה: „רוני שם מטפחת על הראש והתחיל לצעוק, שמע ישראל! אחר כך פנה אלי ואמר: אם יקרה לנו משהו, אני מצטער, טובה. תסלחי לי שהבאתי אתכם לפה".

סלחה או לא, נותרו בניו יורק. טובה המשיכה לדאוג. לא קל להיות נהג מונית בניו יורק. כשהיו נוסעים ביחוד למנהטן, נהג לצחוק על אשתו: „מה את פוחדת? החלונות סגורים", לאז הוא היה גוער בי שאני סתם מפחידה את הילדים".

■■■

פשע הוא הסיפור העיקרי של מהדורות החדשות המקומיות. כל ערב, היו יושבים מסביב למקלט ומתבדחים שזה כל מה שאפשר לראות בטלוויזיה. „הייתי רואה דברים נוראים. איך שרוצחים, אונסים, שורפים. אבל, משום מה אף פעם לא עלה בדעתי שזה יקרה לי. עד עכשיו אני לא מאמינה, לא מאמינה שזה קרה לי ולילדים שלי".

היא מטילה את האשם על בעלה. לא בכעס. בכאב. „אני מאשימה את רוני. זו האמת. הוא טמן לו ולנו את הפח. הוא הביא עליו את האסון הזה".

החלק המדהים של הסיפור הזה היא העובדה שרוני שריג נרצח, ומשפחתו עונתה בידי איש קרוב. הם היו משוכנעים בנאמנותו.

ויקטור סאנצ'ז. טובה, טלי והבן אסף קוראים לו ויקטור. רק ויקטור. פורטוריקני מברונקס. הפועל של רוני בעבודות השיפוצים. אבל, גם חבר. בן הטיפוחים שלו. בן בית. איש לא חשד שהם מטפחים מפלצת.

טלי: „הוא היה טוב, תמים כזה. הוא היה מדבר בעדינות כזו, 'סליחה, בבקשה'. ידע להתלבש יפה".

ויקטור היה פוקד את הבית רכות. הוא וטלי נהגו לשבת ביחד ולצפות באופרות הסבון. טלי: „היינו צוחקים יחד. הוא היה תמיד שואל מה שלום האוטו. ידע שאני עומדת לקבל רשיון נהיגה. היה ממש חבר. עם אסף, אחי, הוא היה משחק במשחקי וידאו. כל כך נחמד, שהייתי אומרת: סוף סוף, מכל ההיספאנים, אבא מצא סוף סוף מישהו נורמלי. הייתי אומרת לאמא: תפסיקי, להתייחס אליו ככה, את מעליבה אותו".

■■■

טלי זיהתה אותו בליל האונס. הפנים היו מכוסות במסכה, אבל העיניים הסגירו אותו. „הסתכלתי לו בעיניים טוב טוב, ממש ישר לעיניים, ובכיתי. הוא ידע שזיהיתי אותו, כי הוא אמר לחברים שלו להצמיד לי סכין לגרון ולהכריח אותי להביט בתקרה".

כאילו חושיה אותתו לה על מה שמסתתר מאחורי הצעיר ההיספאני נעים ההליכות, המשיכה טובה לגלות כלפיו עויינות, למורת רוחו של בעלה. „רוני היה נורא נבוך, כשהייתי מראה שאני מרוגזת כשנהג להביא את ויקטור. והוא עשה הכל כדי לחפות עלי, שוויקטור לא יעלב".

רוני לא חשד במאומה. פעם פעמיים רכש לוויקטור ולאחרים בגדים מכספו. כה קרובים היו, עד שוויקטור החל לקרוא לרוני „דדי" (אבא). טובה התרגזה, אבל רוני ליגלג על חשדנותה. „תראי כמה הוא אוהב אותי", התפאר בפניה פעם.

■■■

גם כשספג מכות מכמה מבני חבורתו של סאנצ'ז, מספר ימים לפני הרצח, לאחר שדרשו את כספו, עדיין האמין רוני שוויקטור לא בגד בו. „ויקטור בכה כששמע מה שעשו לי", סיפר שריג לרעייתו, „ויקטור הבטיח שיעניש אותם על זה".

היום, היא משוכנעת מה היו המלים האחרונות שאמר רוני לעצמו, לפני שנרצח בידי סנצ'ז וחבורתו באותו לילה בברונקס. „אני בטוחה שאמר באותו רגע, טובה, צדקת. באותו רגע שהם גמרו אותו, הוא אמר את זה. אני יודעת".

היא נאנסה, בתה נאנסה, אבל רגע המוות של בעלה הוא המנקר במוחה. איך מת בדיוק? האם נאבק? מה אמר? רק לאחר יומיים, נשברו השוטרים ולא יכלו לעמוד בלחצה. סיפרו לה שעונה קשות לפני שנחנק למוות. „שאלתי את השוטרים אם מצאו אותו יושב או שוכב. הכל אני רוצה לדעת עליו. אבל, את זה הם לא היו מוכנים לומר לי".

■■■

בעיצומה של השינה חשה טלטלות חזקות בגבה. התעוררה מיד. חדר שינה סטנדרטי. כדי שלילדים תהיה פרטיות, סיפחו רוני וטובה את שירלי לחדר השינה שלהם. מיטת התינוק הוצמדה למיטת ההורים. טלוויזיה צבעונית גדולה. מנורת שינה בדמות ליצן נושא בלונים. שטיח עבה. רק אור קלוש בקע מהמסדרון.

טובה: „שמעתי מישהו אומר לי, אל תדברי, אל תדברי. ראיתי סביבי מסיכות. אבל, אחד מהם הסתובב בלי מסיכה. הוא היה הסאריסט. הוא היה זה שאחר כך עינה אותי. אני לא רוצה לפרט איך. זה משפיל. הוא כל הזמן קילל אותי, בת זונה, בת זונה, איפה הכספת, איפה הכספת. לקחתי אותם לסלון מייד. פתחתי להם את הכספת. היא היתה ריקה.

„הם התרתחו והיכו אותי, אבל אני רצתי איתם ממקום למקום בדירה, ושלפתי להם כל מה שהיה. פה קצת כסף. שם קצת. לקחו לי את הטבעת. את המרליונים שהבן שלי קיבל לכבוד בר המצווה מהסבא וסבתא בישראל. אחר כך, מצאו את הטבעת שלי על ידה של חברה של אחד הפושעים.

„בסוף, כשראיתי שאין ברירה, נתתי להם את 5000 הדולר, כספי הפיצויים שלי מ־12 שנות עבודה. חודש קודם לכן, הבאתי אותם מישראל".

■■■

החדר של טלי כמה מטרים משם. טלפון אדמדם. המון בובות. צילומי שחקני קולנוע על ארון הקיר. בן ג'ונסון ממיאמי וויס. פסנתר לבן.

היא נאנסה, בתה נאנסה, אבל רגע המוות של בעלה הוא המנקר במוחה. איך מת בדיוק? האם נאבק? מה אמר? ● זה נראה לי כמו שנה. לא חשבתי על עצמי. רק שלא יהרגו לי את הילדות

טלי: „התעוררתי מהקולות בחדר של אמא. קמתי, ודבר ראשון עלה לי בראש להשיג את מקל הבייסבול של אחי בחדר השני. אבל, הם באו, שניים, ותפסו אותי. יותר מאוחר, הצלחתי לדחוף אחד, ולבעוט בפנים של השני.

„אבל, הם תפסו וקשרו אותי וכיסחו אותי כולם, כעונש. התחננתי אליהם שלא יגעו בי. עם דמעות. אמרתי להם שאתן להם הכל. הורדתי מהידיים את כל הטבעות, אני נורא אוהבת תכשיטים, ונתתי להם כל מה שהיה לי, טבעות, צמידים שרשרות. היו לי יותר מ־100 דולר שחסכתי. הם היו במעיל. פחדתי שיגיעו לכסף לפני שאגלה להם, וירצחו אותי".

■■■

בהתחלת האירוע, הבת והאם היו מנותקות, בחדרים שונים. טובה: „מהצעקות ידעתי שהיא עוד בחיים". טלי: „כל הזמן צעקתי לה, אמא, אל תדברי איתם ואל תבכי. שמעתי שמרביצים לה כל הזמן, דווקא מפני שפנתה אליהם".

טובה: „הסאריסט נשאר עוד 10 דקות, אחרי שהחברים שלו הלכו. הוא עינה אותי כל הזמן שאל: יש לחברים שלי את כל הכסף, יש להם את כל הכסף? רק אחרי שעזב, שמעתי את הקול של טלי. היא קראה לי. הלה אלי. ידעתי שזה נגמר, הסיוט הזה".

היום, כמה ימים אחרי, הן מתחזקות בשנאה.

■■■

מיסדר זיהוי. טובה: „לפני שפתחו לי את החלון, רעדתי כמו עלה. פחדתי שלא אזהה שוב, את הבחור בלי המסיכה. פחדתי שטלי, שערכה מסדר בנפרד, לא תזהה. אבל, איך שהשוטר פתח, התחלתי לצעוק לו: „זה הוא, זה הוא, מספר 5, מספר 5". טלי: „והתחלתי להשתולל כאשר פתחו את החלון, השתגעתי, אני חושבת. צרחתי. דפקתי כמו מטורפת על הזכוכית. הם היו צריכים להרגיע אותי. דרשתי לראות הכל מהתחלה, ואז זיהיתי אותו. כשנפגשתי עם אמא, היא שאלה אותי את מי זיהיתי. כשאמרתי לה שאת 5, היא חיבקה אותי ואמרה: זהו, עכשיו, תפסנו אותם".

הן חולמות בקול רם על העונש. נבוכות מעט ממה שעולה על דעתן.

טובה: „שימותו. אבל, שיסבלו קודם. את אחד מהם תפסו ליד המיטה של החברה שלו, שזה עתה ילדה. הוא ביקש שהשוטרים יתנו לו לראות את בתו, והם ענו לו שיראה אותה בעוד 30 שנה. הייתי רוצה שהם ישבו על הכסא החשמלי".

טלי: „אני מתה לראות אותם, להסתכל להם בעיניים, ואחר כך להכאיב להם. קצת. משהו ממה שהם הכאיבו לי. אני מרגישה שהייתי מסוגלת להרוג אותם. הם חייבים לסבול, חייבים. הייתי רוצה שימותו, אבל לפני כן יזכו לחלק מהסבל שעבר על אבא שלי".

טובה: „אני רוצה להיות במשפט שלהם. כל רגע, שיסתכלו לי בעיניים כל יום. להראות להם שאני חיה. רוני מת, אבל אני בחיים".

■■■

שכנים ויהודים מתקשים להבין את ההתאוששות המהירה של השתיים ושל הבן אסף, תלמיד פנימיה בן 14. „אני לא יודעת איך היא לא נשברת. היא החליטה להוכיח שלא הצליחו להרוס אותה", מסבירה חברתה של טלי, קרן ביטון. היא עצמה לנה לא פעם בבית משפחת שריג. „לא הייתי סולח לעצמי לעולם אם היה קורה לה משהו", אומר אביה, שמעון ביטון.

מכרי המשפחה סבורים שהמשבר האמיתי של משפחת שריג עוד צפוי. אולי, מסכימה טובה שריג. „עד עכשיו, אני מופתעת מעצמי. אני מתקשה להאמין בכוח שגיליתי בעצמי".

משפחת שריג רוצה לחזור לארץ. הילדים, למרות הכל, לא מתלהבים. אבל, טובה בטוחה שזה המקום היחיד בו תוכל לשקם את המשפחה. „אני לא מתביישת שאוכר כקורבן של הפשע הנורא הזה. אין לי במה להתבייש. לא אני שפשעתי, אני רק מתביישת בזה שהגעתי למצב שאני זקוקה היום לעזרה של אחרים".

■■■

משהו עדיין חסר לטובה בכל התשבץ הנורא הזה. „למה? למה הם עשו את כל זה?", הלוטננט ג'ין סיברינג, שעמד בראש החקירה, השיב השבוע בפשטות: „חמדנות". הם חמדו את כספו של שריג. מה שחשבו שיש לו.

טובה אינה יכולה לעכל זאת כתשובה. מעט מדי. „קשה להשלים שבשל 5000 דולר הפכו את חיי לגל הריסות".

בית הדירות הענק, בטווין פיין 45, הולך ומעכל את מה שקרה בקומה ה־11. כמה ימים אחרי, העדות היחידה שקרה משהו הוא שלט קטן, שמודיע לדיירים שהמנעולים בכניסה הוחלפו. „בברכה, ההנהלה". זהו. אפילו לא מודעת השתתפות בצער.

כמה ישראלים דיברו על עזיבה. אבל, הם ישארו. זה מה שיש. בחדשות כבר עברו לפשע אחר. בסוף השבוע נרצחו ארבעה. בניו ג'רסי רצחו שני ילדים את הוריהם. ברחובות מנהטן נורו למוות שני שוטרים. ■

בני משפחה ליד ארונו של רוני שריג ז"ל, ניו יורק. תצלום: צדוק יחזקאלי

חשבון 52882

טובה שריג זקוקה לעזרה, לשיקום. שכניה מנסים לעזור. בתוך שבועות, היא תשאר ללא מוצא. רק לאחר הפצרות ושיכנועים, נאותה האלמנה לבקש את עזרת הציבור. מנסים לגייס עבורה עזרה. המטרה לחזור ארצה, ולממן טיפול פסיכיאטרי לילדיה, ובעיקר לבתה. בניו יורק, עוסקים בגיוס השכנים. בארץ, מתקבלות תרומות לחשבון הבנק של המשפחה: בבנק הפועלים בבת ים, סניף בלפור, מספר חשבון 52882.

עקב הצלחת מכירת חיסול המלאי והשביתה שהיתה בשבועות האחרונים חוששים ממחסור בשטיחי כרמל בזמן הקרוב

חשש למחסור בשטיחים בשוק המקומי צפוי בעונה הקרובה, כך נמסר בהנהלת קונצרן שטיחי כרמל.

חלק גדול מהשטיחים נמכרו במכירה הגדולה שהתקיימה בשבועות האחרונים והשביתה במפעלים בקיסריה הפסיקה לחלוטין את ייצור השטיחים החדשים.

שבועות אחדים יעברו עד שיגיעו השטיחים מהייצור החדש לחנויות.

בינתיים נמשכת מכירת המלאי הקיים ברשת חנויות בית כרמל במחירים שהם כמחצית ממחירי המחירון ומצפים שעם תום המבצע עלול להיווצר מחסור כלל ארצי של שטיחים מתוצרת כרמל שימשך מספר שבועות.

משלוח שטיחי כרמל לגרמניה ב-5 מיליון מארק

השביתה המתמשכת במפעלים בקיסריה הפסיקה לחלוטין את ייצור השטיחים ולדברי מנהלי התשלובת בארץ יוקדשו כל המאמצים בשבועות הראשונים שלאחר השביתה לייצור לשווקים בחו"ל ובעיקר להזמנת מפעל השטיחים היוקרתי "אדורוס" מגרמניה שתשלובת שטיחי כרמל התחייבה לספק לה שטיחים לעונה הקרובה בשווי של 5 מיליון מארק. השטיחים מיועדים למכירה בעיקר לקראת חג המולד.

כידוע נחתם החוזה בעקבות החלטה של בעלי חברת "אדורוס" להפסיק את הייצור בגרמניה עקב עלות הייצור הגבוהה ובחרו במפעל שטיחי כרמל הודות לאיכות השטיחים הגבוהה ומחירים הנמוך יחסית. הפסקת הייצור בעקבות השביתה, מכירת המלאי המתקיימת בימים אלה וההתחייבות לשווקים בחו"ל עלולים לגרום למחסור של מספר דגמים מתוצרת כרמל בשבועות הקרובים.

בגלל אי הודאות במשק לדעת כלכלנים: הציבור ירכוש מוצרי צריכה עם פדיון הבנקאיות

כגון מכוניות, שטיחים, מוצרי חשמל וכד'

פדיון המניות הבנקאיות הממשמש ובא יוצר ציפיה גדולה בקרב הסוחרים. 300,000 משפחות מצפות ביום לפדיון המניות בסוף חודש זה ומעריכים שהציבור יעדיף להשקיע את כספו בנכסי דלא ניידי ובמוצרים בני קיימא כגון מכוניות, שטיחים ומוצרי חשמל.

הכלכלנים גורסים שעם פדיון המניות יחול גל של בהלת קניות הצלול להמשך כשלושה חודשים.

עם חידוש ייצור השטיחים צפויה העלאת מחירים

במפעלי שטיחי כרמל צופים שעם תחילת שיווק השטיחים החדשים לחנויות בעוד מספר שבועות, לא יהיה מנוס מהעלאת מחירים משמעותית.

"בינתיים אנחנו ממשיכים למכור את המלאי שנשאר בחנויות הרשת במחירים הישנים" אומרים בהנהלת הקונצרן. העבודה שהתחדשה במפעלים בימים האחרונים מוקדשת בראש ובראשונה לייצור שטיחים שייוצאו לאירופה בשבועות הקרובים ורק לאחר מכן תשופק סחורה חדשה לשוק המקומי.

"את הסחורה החדשה לא נוכל לשווק במחירים של היום" טוענים בהנהלה.

"הוצאות הייצור עלו וכך גם חומרי הגלם, לא תהיה לנו ברירה אלא להעלות את המחירים בצורה משמעותית ביותר".

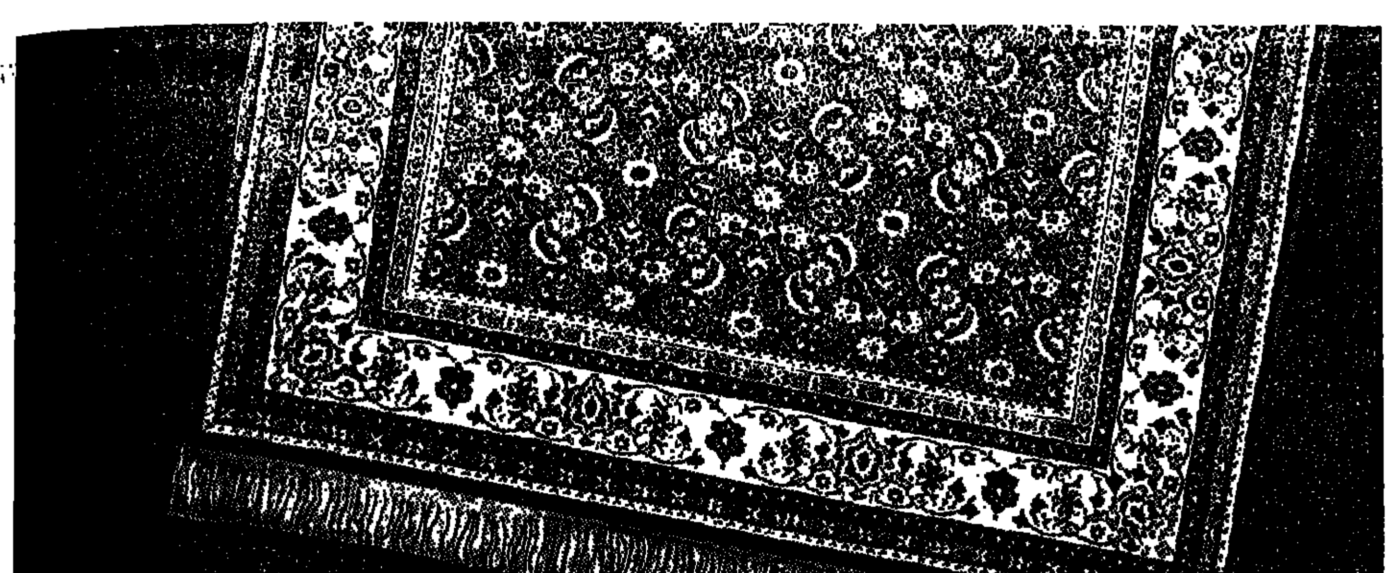

קנה עכשיו לפני שלא ישאר אף שטיח כרמל במחירים כאלה

רשת השיווק הישיר בית כרמל

רמת גן: רח' מודיעין 13
רמת גן: קניון איילון
רמת גן: "ביתוליי" מול איצטדיון ר"ג
תל-אביב: גרוזנברג 28
נתניה: רח' שמואל הנציב 5 (בפסג')
ראשון לציון: המשך רח' הרצל כביש בית דגון
רחובות: רח' הרצל 183
רעננה: אחוזה 184 (ליד פלאפל תנעמי)
ירושלים: רח' יפו 29
חיפה: צומת צ'קפוסט (על יד רייסנר)
עפולה: רח' מרום 20
כפר סבא: רח' הרצל 63 (פינת המייסדים)
באר-שבע: בית האשל 26
דלית-אל-כרמל: מרכז מסחרי

חיים איתני - שטיחי כרמל ושות'

פתוח במוצ"ש (אחרי צאת השבת)

פייגי עושה עליה ב'

כמה מילים על פייגי צימרמן, 'הנדיבה הידועה' מכפר שמריהו, שעכשיו משחזרת עבור פעילי מגבית את מיבצע עליה ב', כדי שיבינו טוב יותר למה אנחנו כאלה

עדית נעמן

היא שוב נמצאת לפני אחד ממיבצעי־חייה. עכשיו, פייגי צימרמן משחזרת לקבוצה של פעילי מגבית את עליה ב'. הנתיב הבלתי חוקי, שהביא את ניצולי המחנות אל שערי המדינה־שבדרך.

כ־80 איש, מקנדה, מאירופה, מאוסטרליה, מדרום אמריקה ומדרום אפריקה, "יעפילו" דרך איטליה. יסתובבו בנמלי היציאה דאז – ברינדיזי, לה ספציה – יפגשו פונקציונרים איטלקיים לשעבר, היום בני 80־90, יפגשו את אנשי הקהילה היהודית ברומא, יפגשו גם [illegible] רוסים – ובסוף ינחתו בלוד, וכאילו יעשו עליה.

פייגי צימרמן רצתה להביא אותם ארצה באוניה, למען האותנטיות, אבל ויתרה. ארוך מדי ויקר מדי. גם כך, להרים פרוייקט כזה זה מבצע כבד ובעייתי. עובדת על זה כבר חצי שנה.

למה עליה ב'? כדי שהיהודים יתחילו להבין מה הולך אצלנו, היא אומרת. מקווה שאחרי שיראו את המציאות בעיניים של המעפילים, יבינו למה יש כזה בלאגאן בארץ ויהפכו שגרירי הסברה לקהילות.

■■■

פייגי צימרמן מכפר שמריהו, לשעבר מונטריאול, היא בנאדם שאם לא היה, צריך היה להמציא אותו. פייגי, היא מדגישה, לא פייגה, כמו שכותבים לפעמים בטעות. תקופה מסויימת קראה לעצמה פיליס. בבית הספר במונטריאול אמרו שפייגי זה לא שם לילדה קנדית. מאז סוף התיכון היא שוב פייגי, על שם הסבתא.

גברת בלונדית מטופחת ואלגנטית, ארוזה בחליפת פשתן אדומה שנושאת חותם של אופנה עילית, מסתובבת בבית שלה בכפר שמריהו יחפה. הרזונת היחפה. גברת צימרמן, אשתו לרובין צימרמן, מממלכת האלומיניום. מפעל "אלובין" בחיפה הוא רק חלק קטן מהאימפריה בקנדה. נישואים שניים לשניהם. הילדים הבוגרים שלו מנהלים את העסקים בקנדה. הילדה המשותפת לשניהם, סטייסי, [illegible], היא היחידה שגרה איתם בארץ. עוברת [illegible].

[illegible] בבית, שבמושגים ישראלים צריך לראות כדי להאמין. כולו בגוונים של לבן [illegible], עם חלונות סביב, כולל הגג, צמחיה, [illegible], מיפלסים, תמונות (שאגאל, ואזארלי, [illegible]), כלי כסף עם פיתוחים, ובגינה בריכת שחיה ופסל של אילנה גור. יום ראשון זה יום [illegible], כי זוג הפיליפינים שמנהל את הבית נמצא בחופשה, וגברת הבית כל הזמן עונה לטלפונים.

פייגי צימרמן. תצלום: מיכל רותם. "אולי צריך להפוך את העליה לבלתי חוקית"

פייגי חיה בארץ על תקן הנדיבה הידועה. רואים אותה בפתיחות, בתערוכות, בארוחות, במגביות לטובת כל החלכאים הנזקקים. נכון שיש לה, אבל לא כל מי שיש גם נותן. עד לפני שנה, עמדה בראש [illegible] ונשים של המגבית המאוחדת. מאז [illegible], תפסו את מקומה שתי נשים. אחת [illegible], שניה במכסיקו. ופייגי ממשיכה [illegible].

אין מנוח, היא פעילה קבוע בשני ארגונים: הקרן להזדמנות שווה, והקרן לחקר הסרטן. בקרן להזדמנות, [illegible] עם רחל דיין (היו"ר) ועמליה בידרמן, [illegible] אותה לנושא בראשיתו. היום הם [illegible] עם פסיכולוגים, סוציולוגים, רופאים [illegible] רק לפני כמה שבועות, 'נידבו' את [illegible] של הפילהרמונית הווינאית, עשו [illegible] ומכרו את הכרטיסים היקרים [illegible].

את הקרן לחקר הסרטן הקימה קבוצת [illegible] יהודים מארה"ב, שהחליטו לעזור לישראל באמצעות השקעה במוח היהודי. [illegible] שיגייסו, הם מחזירים ארצה פוסט־דוקטורנטים שעסקו כאן במחקר. השנה [illegible] למעלה ממיליון דולר ל־55 מדענים. [illegible] הקרן, [illegible] רייסנר, שפיתח שיטה מיוחדת [illegible] להשתלה. רייסנר, כזכור, [illegible] השיטה בצ'רנוביל, לאחר אסון הכור.

ועדת המומחים שמחליטה מי יקבל מענק יושבת בניו־יורק. וזה טוב, אומרת פייגי. לא מכירים את המועמדים, נותנים רק על סמך מה שהם שווים, בלי שום לחצים. העיקר למנוע בריחת מוחות מהארץ.

■■■

פייגי גדלה במונטריאול בבית יהודי ציוני. ההורים, שעזבו את רוסיה ב־1928, היו פעילים בארגון פועלי־ציון. כל יום אחרי הלימודים, היתה פייגי הולכת לביה"ס היהודי, ללמוד עברית במקום לשחק. עד גיל חמש, דיברה רק אידיש. וקצת צרפתית. ההורים דיברו אנגלית במיבטא זר. השכונה בה גדלו היא ואחותה, לא היתה יהודית במיוחד. לאבא היה עסק של מכירת קרטונים. האמא עזרה לו, וכסף אף פעם לא היה.

בגיל 18 התארגנה קבוצה מארגון "הבונים", שפייגי היתה חברה בו, לבוא ארצה לשנה. עבודה, אבל האמא התעקשה שהלימודים קודמים לציונות. גמרה לימודי עיתונאות, התחתנה, גידלה ילד, התגרשה.

פגשה את רובין צימרמן במסיבה.

ב־'59 הגיעו בפעם הראשונה ארצה. איך היא זוכרת את המיפגש הראשון שלה עם החלום הציוני?

פייגי: "בשכונה בה גדלתי במונטריאול, חיו הרבה צרפתים לא עשירים. המשפחות היהודיות המעטות שגרו בסביבה היו הנקיות היחידות בשטח. כשטיילתי ברחוב הירקון וראיתי את כל הליכלוך, לא האמנתי שזה של העם היהודי. אני מסוגלת גם היום ללכת אחרי מישהו שזורק ליכלוך ברחוב ולהגיד לו 'תרים את זה. ככה אתה מחנך את הילדים שלך?'"

המשיכו להגיע לביקורים בארץ עם הילדים, 3־4 פעמים בשנה. בשלב מסויים, הקים הבעל את מפעל אלובין, אבל רק לפני 10 שנים התחילו לדבר ברצינות על עליה. חמש שנים שהם בבית שלהם, בכפר שמריהו.

■■■

למעלה מ־25 שהיא פעילה בעסקי השנור היהודי. הגיעה לזה באופן הכי טבעי. "ביקרתי הרבה בארץ, ידעתי הרבה, היה לי על מה לדבר עם אנשים. פאנד רייזינג זה ביג ביזנס. היום אני כבר לא עושה את זה בעצמי, רק נותנת טיפים איך לעשות מה. חודש אחרי שהתיישבנו בארץ, כבר שלחו אותי לחודש הרצאות ומגבית בדרום־אפריקה.

"כשאני באה לשנורר, אני עובדת על הזווית של מעמד האשה. אומרת לנשים: לא היית נותנת לו להצביע בשבילך, אז למה תתני לו להחליט כמה כסף ייתן למדינה? בדרך כלל זה עובד.

"היה לנו פעם סיפור אמיתי סוחט דמעות שגייס לנו הרבה כספים. סיפור על אשה שבנה בן ה־10 נעלם בשואה, היא נשארה בחיים, הגיעה לאמריקה והחלה לחפש אחריו דרך כל הארגונים והמוסדות האפשריים. בכל מקום הגיעה למבוי סתום. הגיעה לישראל, ובדרך לאחד המשרדים עלתה על אוטובוס בת"א. לא היה לה כסף קטן, והנהג צעק עליה למה היא מבזבזת את זמנו. נוסע אדיב קם לעזור לה, התיישבה לידו, סיפרה לו את הסיפור, והנהג התגלה כבנה האובד. אז עבדנו על שמאלץ ויהודים נתנו כסף מהלב. היום התורמים רוצים עובדות. שואלים לאן בדיוק הכסף הולך.

"כל הכסף שבא ארצה, פחות חשוב מהעובדה שדרכו האנשים נשארים יהודים. אנחנו מאבדים יהודים במאות ואלפים. אולי צריך להפוך את העליה לבלתי חוקית? אני לא צוחקת. צריך לראות את הקשיים האיומים שיהודים היו מוכנים לעבור כדי להגיע לארץ שהיתה סגורה בפניהם. שינסו לסגור את גבולות המדינה, אולי זה יעשה משהו ליהודים במקום כל התיזור אחריהם..."

■■■

בעבר, השמיעה דעות לא מחניפות על עשירי כפר שמריהו, שאין להם תרבות נתינה. היום היא מתכחשת לאמירה: "אולי הישראלים השתנו, אולי לא ידעתי מספיק. יש בארץ 617 אירגונים וולונטריים, וכולם מקבלים. אין לי בעיות לגייס כסף. תוך שעה אחת, 10 מודעות לקונצרט של ברנשטיין עם הפילהרמונית של וינה. 2000־3000 למודעה. יש תורמים בארץ, אולי לא כמו בקנדה וארה"ב, אבל שם היהודים עשירים יותר, וגם יכולים להוריד את התרומות ממס ההכנסה. אצלנו זה בא מהכיס".

היא מסרבת לומר בכמה אירועי צדקה היא משתתפת בממוצע בחודש. מודה שלפעמים קונה כרטיסים לאירוע צדקה, כי היא יודעת כמה קשה למכור, ולא הולכת לאירוע עצמו.

הספונטאניות שלה מכניסה אותה לפעמים למיבצעים מבלי שחשבה עליהם עד הסוף. לפני כשנתיים, לדוגמא, פגשה בבר־מצווה באדמונטון את מנהל התזמורת הסימפונית של דאלאס, שסיפר על הפרמיירה העתידה של התזמורת: יצירה של המלחין בנג'מין ליס, "נרות זיכרון", המבוססת על טכסטים משירי המשוררת נלי זק"ש, שהתחלקה בנובל עם עגנון. סיפר, שיופיעו עם היצירה ב־7 ערים באמריקה. למה לא בישראל? שאלה פייגי. תקחי על עצמך את האירגון? לפני שחשבה אמרה כן.

גייסה את התזמורת הפילהרמונית, שלמה מהטלוויזיה הישראלית קטעים מתוך "עמוד האש", עמוס אטינגר עזר לה, אירגנה 40 ילדים נושאי נרות ומכרה את הערב לבית התפוצות ולחוג ידידי תל־השומר.

בעבר, גם השמיעה איומים שתפרוץ לפוליטיקה הישראלית. היום היא נסוגה: "אני לא מספיק טובה, לא מספיק חכמה לזה. גם לא יודעת בדיוק מה אני רוצה. ובטח לא אמצא עוד מפלגה בארץ. מאוד מעריכה את שולמית אלוני, אבל לא יכולה לחתום על כל מה שהיא עושה. אתמול ראיתי את התשדירים בטלוויזיה, ומה עושות המפלגות? במקום להגיד לאנשים מה התוכניות שלהם, הם אומרים מה המפלגה השניה עושה רע. אנשים לא יודעים מה להצביע."

לא שהנקודה הזו מטרידה אותה אישית. היא ממילא אינה יכולה להצביע, חיה בארץ עם כל הלב והכיס — אבל עם דרכון ואזרחות קנדית. מטעמי נוחות כלכלית של הבעל, שרוב עסקיו נמצאים שם. אולי הגיע הזמן שפייגי תעשה עליה? ■

גדלה במונטריאול למשפחה חסרת אמצעים. נישאה לרובין צימרמן, מלך האלומיניום. 25 שנה בעסקי השנור היהודי

אירק אירנאוש, הרקדן הפולני שערק לפני כחודשיים, מגיש השבוע בקשה לשינוי מעמד למשרד הפנים. בינתיים, הוא לומד עברית באולפן, כבר הופיע בפני חברי עין השופט, ובשבוע שעבר, קיבל מכתב ראשון מאמא

הוא רוקד לבדו

עמית רייכר

בשמיני לשמיני שמונים ושמונה, בשעה שמונה בבוקר, בטכניון בחיפה, עמד זיגמונד (אירק) אירנאוש מול המראה בחדר האמבטיה וניסה להתגלח. היה לו קשה, כי רעדה לו היד. בעוד שעה, אם הכל יילך כשורה, ייחצה אירק, 29, חבר להקת הריקוד „סלובייניקי" מפולין, את הקווים, ויהפוך לעריק ממולדתו. למטה, סמוך אליו, עמד תיק צד קטן, ובו מספר דברים הכרחיים לבריחה. עכשיו יש לו עוד דקות להתחרט.

כל ההכנות, כל ההתלבטויות, כל המחשבות בעד ונגד. ניסה להתרכז, ולא הצליח. כמו קודם, ראה את מנהל הלהקה נכנס לחדר האמבטיה. „הלו אירק, מה נשמע", שאל אותו המנהל בקלילות. הפנים שלו החווירו, היד רעדה עוד יותר, כאילו פחד שהוא שקוף ואפשר לראות עליו את התוכנית.

היה זה יומה האחרון של להקת הריקוד בארץ, ומטבע הדברים, היה הבוקר הזה, העסוק באריזה, רועש ומבולבל יותר משאר הימים. לפי התוכנית, היה אמור אירק לחכות עד שכל חברי הלהקה יירדו לארוחת הבוקר. רק אז לרדת למטה, בצעדים רגילים, לעבור את השער, להיבלע בתוך מונית, ולהגיע לדירה ברחוב מסויים בחיפה.

„אתה נראה לא טוב. אתה נראה ממש רע", בחן אותו בעיניו מנהל הלהקה. „משהו קרה?"

„אתמול היתה מסיבת פרידה ללהקה", ענה אירק, „ושתיתי יותר מידי". המנהל מבין בענייני שתיה, עזב אותו לנפשו. אירק שם את הבגדים בתיק הקטן, ירד במדרגות, ויצא מהשער.

■■■

שלושה ימים התחבא בדירה ההיא בחיפה. לא ידע מה קורה, לא היתה לו שפה להבין מתחדשות כרדיו אם מחפשים אותו או לא, אם מישהו ראה אותו או לא, והאם הלהקה בכלל עזבה את הארץ. המתח היה עצום. אחרי שלושה ימים, שמע שהקבוצה עזבה, ואז הלך לישון. שינה ארוכה ראשונה אחרי כל הימים.

למחרת, באה מירל'ה לבקר. מירל'ה שסידרה לו את הדירה, שנתנה לו מפתח וכסף למונית ועזרה לו בצעדיו הראשונים. עם מירל'ה, חברת להקת ריקודים ירושלמית, נפגש שנתיים קודם לכן בפסטיבל ריקודים בקנדה. התפתח רומן. מירל'ה סיפרה לו על ישראל. הוא סיפר לה שסבתו היתה יהודיה, ורק בגלל המלחמה, נאלצה לשנות את שמה ולהסתיר את זהותה. מירל'ה אמרה, שלפי החוק בארץ, מי שאמו יהודיה נחשב ליהודי.

באותו פסטיבל בקנדה, ערקו חמישה רקדנים מלהקתו. גם אותו הזמינו להצטרף לבריחה. אז עוד לא היה מוכן. היה צריך את הזמן שלו כדי להחליט. ידע שברגע שהוא עוזב, אין לו דרך חזרה. הזהות שלו, השפה שלו, העם שלו, התרבות שבה גדל, המשפחה. מכל אלה יצטרך להיפרד. גם לא אהב את קנדה במיוחד, ולא הרגיש ששם הוא רוצה להישאר.

■■■

מירל'ה חזרה לארץ, והוא חזר לארצו. המשיכו להתכתב. כתב שהוא רוצה לבוא לראות את הארץ, להרגיש אותה, להריח. מירל'ה כתבה שזו לא ארץ מלאה בשושנים. ושיפסיק לחלום על ישראל כאילו היתה זו ארץ קדושה. היא כתבה לו שקשה כאן, וזוהי ארץ בשביל אנשים הרוצים להיות פה, בגלל שהם רוצים להיות. אירק כתב, שאינו בא מאמריקה, אלא מפולין שאינה ארץ מפנקת, אחרי כל מה שעבר, הוא לא פוחד מקשיים.

אחר כך, חיפש בעיתונים זרים, הלך לתיאטרון ביידיש, הלך לבית כנסת, ניסה ללמוד כמה שיותר על הדת שפתאום הפכה דתו.

שנה התכתבו, עד שנותק הקשר. ועברה עוד שנה עד שהגיע לארץ, עם הלהקה, לפסטיבל חיפה. כתב לה שהוא מגיע, ולא העז לחלום שתבוא לקבל את פניו בשדה התעופה. היא באה, וסיפרה שיש לה חבר ושהיא מתחתנת. והוא אמר לה, שיכול להיות שהוא בא כדי להישאר.

■■■

„בלהקה כולם שאלו אותי, אירק מה קרה, למה אתה כל כך עצוב. ניסיתי לעשות את עצמי שמח ולא הצלחתי. הייתי חייב להחליט בזמן מאוד קצר. היו לי כל כך הרבה שאלות. איפה אישן, מה אוכל, מה יהיה עם כסף, איך הדברים יסתדרו. טילפנתי למירל'ה המון פעמים, שאלתי המון שאלות. היא ניסתה לעזור לי, לעשות מה שהיא יכולה, אבל גם היא לא ידעה הרבה תשובות. עכשיו כשאין רומן, ונשארנו חברים, לא רציתי לעשות לה בעיות, או להפריע לה עם החבר.

„שאלתי אותה, את בטוחה שאני יכול להישאר פה? שהממשלה לא תגרש אותי?" אמרה לי, „אני לא בטוחה. אף אחד לא בטוח. אבל אם אתה בטוח שאתה רוצה להישאר, אתה חייב לנסות".

עד היום, חודשיים וחצי אחרי, המתח העצום הזה עוד נותן את אותותיו. „לפעמים אני לא מרגיש את הגוף, משהו כמו שיתוק כזה, שבא והולך. המתח יותר מדי גדול. אנשים חדשים, שפה חדשה, מנטליות אחרת. ומה יקרה עכשיו. יקבלו אותי? יכירו בי כיהודי? יסכימו שאתגייר? כל סימני השאלה.

„ומצד שני, ההרגשה הנהדרת הזאת של החופש. ביום שמשרד הפנים האריך לי את הוויזה, פעם ראשונה בחיים הרגשתי שאני חופשי. שהעתיד פתוח לפני. שאני יכול לעשות כל מה שאני רוצה. חזרתי ברכבת לחיפה, פתחתי את החלון, נשמתי עמוק עמוק והייתי כל כך שמח.

„לא חלמתי על זה קודם. לא ציפיתי לשום דבר מאף אחד. מה שיש לי זה יותר מדי. לפעמים קשה לי להבין מה קרה. הכל קרה כל כך מהר".

■■■

בימים אלה, מגיש אירק למשרד הפנים בקשה לשינוי מעמד. בעוד חודשיים יפוג תוקפה של הוויזה, והוא צריך להוזרג. בינתיים, הוא לומד עברית באולפן בקיבוץ עין־השופט. גר בחדר אחד עם שני אמריקאים, עובד חצי יום במפעל הברגים „מיברג" של הקיבוץ, וחצי יום לומד.

בסוכות כבר הספיק להופיע לפני חברי הקיבוץ. שר להם שלושה שירים בעברית ורקד. השקט בקיבוץ עוזר לו להחלים מהמעבר החד. מזכיר הקיבוץ, אורי קוצר, אומר עליו שהוא בחור מאוד נחמד, שאוהבים אותו, ויש לו שפה עם חברי הקיבוץ, שחציים לפחות ממוצא פולני.

פורמלית, אירק שייך לאולפן של הסוכנות ואין לו משפחה מאמצת בקיבוץ. את מקום המשפחה מחליפה בינתיים קבוצת משפחות בחיפה, שהתארגנו כדי לעזור לו. רובן שייכות בדרך זו או אחרת ללהקת הריקוד החיפאית. העזרה כוללת שכירת עורך דין שיעמוד לרשותו, פה ושם איזה בגד, ובעיקר הרבה עידוד חום ויחס, תשומת לב וייעוץ.

ביום הראיון, למשל, ביקש אירק מאבי בן עמי, בעלה של אחת הרקדניות בלהקת חיפה, שיבוא לקיבוץ, לעזור לו עם השפה אם יתקע עם האנגלית. אבי, עצמאי במקצועו, דובר פולנית מהבית, בא ונשאר בסבלנות כל אותו היום.

עוזרים לו מהלב. מכל הלב. בלי צדקות מעושה. ככה פשוט, אדם לאדם. אבי: „בימים של הפסטיבל אמרתי לו: אתה מטומטם, תיקח את הדברים שלך ותברח. הוא לא אמר כלום עד הרגע האחרון. כנראה פחד. אחרי שברח, אמרתי לו: פה בארץ, אתה יכול להגיד הכל, לעשות הכל, ונעזור לך. רק דבר אחד תיקח בחשבון – אם אתה מרגל פה, אין על זה סליחה. אם תפגע פה בביטחון, יהרגו אותך. אז יותר טוב שתיקח את זה בחשבון לפני שאתה נשאר. אבל מה אני אגיד לך, אני מסתכל עליו, והוא נראה לי בחור טוב".

אבי מספר על אירק, שהפינה שלו בחדר מסודרת להפליא ליד הבלגן של האמריקאים. שבערבים הוא יושב ולומד עברית, ופעם בשבוע הולך לרקוד. שהוא מין בחור כזה, שלא מבקש כלום לעצמו, ואפילו עכשיו, כשמתחיל החורף, ואין לו נעליים ובגדים חמים, והוא צריך לעבור טיפול שיניים ומרוויח רק 40 שקלים לחודש בקיבוץ, הוא לא יבקש דבר מאף אחד. רק לפעמים, כשעצוב לו מאוד ולבד, הוא מתקשר אליהם.

■■■

בשבוע שעבר, קיבל לראשונה מכתב מאימו. מקראקוב בפולין. כתב לה דרך חברים, והשאיר את כתובתו של חברת לפיד באיילת השחר. מאז הוא הולך עם המכתב בכיסו. אירק הוא בן יחיד להורים גרושים, שנשארו לגור באותו הבית, מפאת מצוקת הדיור. אביו חולה לב. אמו דואגת כמו כל יידישע־מאמע:

„בני, אהובי, ילד קטנצ'יק שלי,

„מודה לך עבור המכתבים, לא ציפיתי לזה. עכשיו יש לי את המכתבים שלך, אבל אתה רחוק, ואני לא מפסיקה לדאוג. האם אתה בריא? האם יש לך מספיק מה לאכול? איך אתה נראה? האם אתה שומר על עצמך? האם אתה לפעמים לא שוכח שצריך גם לאכול? האם אני יכולה לשלוח לך חבילה. אם כן, תכתוב לי מה. משהו לאכול כמובן.

„אביך מרגיש יותר טוב. וגם היחס שלו אלי השתנה לטובה. עכשיו הוא בא לשאול אותי הרבה דברים בעניין שלך, ופעם ראשונה שהוא הזמין אותי לשתות תה בחדרו.

„...המשטרה יותר לא באה אלינו, ואני מודה לכל האנשים שעזרו לך, וגם למירל'ה. אולי עכשיו, איפה שאתה נמצא, תמצא חברים טובים, ואנשים שבהם תוכל לבטוח.

„...בעניין של היהדות שלך, אני זוכרת כשהייתי קטנה, אמא שלי היתה שרה לי שיר בשפה שלא הבנתי, וזה היה נעים ולפעמים עצוב. סבתא שלך היתה יהודיה, אבל סבא שלך שינה את כל המסמכים שלה כדי שלא יפגעו בה. ואין שום מסמכים.

„...לשכן שלנו יש נכדה חדשה, וקוראים לה אלווירה. אנחנו מנשקים אותך. תתקשר ותכתוב. מאמה".

■■■

חוץ מהג'וק הזה של המחול, היה אירק בפולין סטודנט למשפטים. 20 יום לפני שהגיע לארץ, קיבל את הדיפלומה. עכשיו יש לו תעודת גמר, רק חסרה לו ההתמחות כדי להיות עורך־דין. בהתחלה חשב לבוא לבקר בארץ ולחזור לפולין להשלים את החסר. החודשים האחרונים שם הבהירו לו שאין לו מה לחזור.

מה קרה בפולין. מספר אירק: „באמצע אפריל, פרצה שביתת פועלים. אחרי שבועיים, באה המשטרה, הרביצה לפועלים, וכמעט סיימה את הבעייה של השביתה. אי אפשר היה להישאר אדישים, אנחנו הסטודנטים חשבנו שמוכרחים לעשות משהו. יום אחרי־כך, כינסנו פגישה באוניברסיטה. היינו 11 סטודנטים ומרצים נבחרים, והכנו תוכנית פיתרון לממשלה. בתוכנית קבענו שיש להפסיק להרביץ לפועלים. שהכרחי לתת חופש לאירגון סולידריות. שהפוליטיקה צריכה להיות חופשית, וכו' וכו'. בעיתון כתבו שלושת אלפים בני אדם הצטופפו מחוץ לחדר כי היינו. בסוף הפגישה הכנו עצומה, וחתמנו עליה.

„במסגרת הלימודים, הייתי בהתמחות במשרד התביעה. נשארו לי עוד עשרה ימים כדי לסיים את ההתמחות, להגיש עבודת גמר. אז, שלושה ימים אחרי הפגישה, בא התובע ואמר שאני חייב להכין כתב תביעה לבית המשפט, נגד סטודנט אחד שהיכה את המשטרה בהפגנה של ה־3 במאי. ידעתי שזה שקר, כי המשטרה היכתה אותו ולא ההיפך. אמרתי, מצטער, אני לא יכול לעשות את זה, זאת לא האמת. חוץ מזה, ההפגנה בכלל לא שייכת לאיזור שלנו, תשלחו את זה למשרד התביעה שמטפל באיזור ההוא. אמרו לי, אתה לפני סיום הלימודים, אם אתה רוצה להיות עורך דין, מוטב שתחשוב על זה.

„אחרי כמה ימים, המשטרה הזמינה אותי לפגישה, והתחילו לדבר איתי באופן כללי על כך שאשתף איתם פעולה. שאלתי, למה אני, והם אמרו בגלל שהיית חלק מהקבוצה הזאת באוניברסיטה. אנחנו רוצים שמות, ואתה צריך המלצות כדי להמשיך בהתמחות ולהיות עורך־דין. אמרתי לא, והם לא הירפו. אמרתי להם, בסדר, רק תנו לי זמן לחשוב על זה. אמרו בסדר, ניתן לך קצת זמן. ואחר כך נתקשר. שוב, כשהתקשרו שוב, אמרתי לא, תודה.

„אבל אז התחילה הבעיה האמיתית. הם באו לבית שלי והתחילו לחקור את אבי, מה אני עושה, ועם איזה חברים אני מסתובב, וכל מיני דברים כאלה. אבא שלי הוא אדם מאוד חולה, ואחרי כל ביקור כזה, המצב שלו הורע, ונאלצנו להזעיק רופא.

„אל אמא שלי הם באו לעבודה, פנו אל המנהל שלה, והתחילו לחקור אותה שם. אמרו לה אם היא יודעת שיהיו לי הרבה בעיות בגלל שאני מסרב לשתף איתם פעולה. כשהייתי מגיע הביתה, הם היו בוכים. אמא שלי כמו כל אמא, אמרה אירק תפסיק, תחשוב על העתיד שלך, על העבודה שלך, דברים כאלה. ולמחרת היתה אומרת תרגע, זה העניין שלי, הם לא יכולים לעשות לנו כלום, אל תדאג.

„לפני שנסעתי, אמרתי להם שאולי לא אחזור. הם היו עצובים מאוד, אבל אמרו לי זה החיים שלך, אם אתה חושב שתהיה יותר מאושר בארץ אחרת, תנסה. אולי גם בשבילנו זה יהיה יותר טוב, וההטרדות ייפסקו. שנים הם לא דיברו בינהם, עכשיו בעקבות כל העניין, הם סוף סוף התפייסו.

„סיימתי את ההתמחות, והייתי לפני המבחן הגדול, שהוא ההגנה על עבודת הסיום. העבודה שלי היתה ההשוואה בין הדו"חות של האו"ם על מצבם של האסירים בפולניה, לבין מצבם האמיתי של האסירים האלה. לפני שהתחלתי את העבודה, חתמתי על מסמך לפיו אני חייב להראות את העבודה קודם לשלטונות הכלא, ואז הודיעו לי שאני חייב לשנות את מה שכתבתי, כי זאת לא האמת. ואם לא אשנה, ידאגו להופיע בשעת המבחן ולהכשיל אותי.

„הקדמתי את תאריך המבחן ועברתי אותו. אחר־כך לקחתי את הנייר הרישמי שסיימתי את הלימודים, והלכתי לבית המשפט לסדר את המשך ההתמחות. הם ביקשו ממני להיכנס לחדר, והאיש שם אמר, עכשיו אתה חייב לקבל החלטה כן או לא. אם תעזור לנו, נעזור גם לך בחיים, תהיה עורך דין ותתפס למשרה גבוהה. אם לא תעזור לנו, אין לך סיכוי. עכשיו הבחירה היא שלך".

■■■

„גם קודם היו ימים שחשבתי על עזיבה, אבל לא ממש החלטתי. בימים האלה חשבתי שאני חייב לעזוב. למדתי שש שנים, אני רוצה להיות עורך דין, והם לא יתנו לי. זה לא היה קל. הרבה שנים הזדהיתי עם הלאום הפולני, עם התרבות הפולנית, עם הארץ. העם הפולני הוא עם שמח, ואני אוהב את העם הזה, רק את המשטר שם אי אפשר לסבול. הרבה שנים חלמתי על חופש בפולין, בלי הרוסים, בלי הקומוניסטים. חשבתי על מה שעשיתי קודם באוניברסיטה, זה הכל היה למען החופש בפולין".

– מה יקרה, אני שואלת אותו, אם יסרבו לך. „אם יסרבו? אני אנסה שנית, ושלישית, ורביעית עד שיסכימו". – מתגעגע הביתה?

„בפולניה אומרים, אם אתה רוצה לעזוב, אתה לא מסתכל אחורה". ■

„הם באו אלי הביתה והתחילו לחקור את אבי. אבא שלי מאוד חולה, ואחרי כל ביקור כזה מצבו הורע. אל אמא שלי הם באו לעבודה, פנו אל המנהל שלה, וחקרו אותה שם"

„לפעמים אני לא מרגיש את הגוף, משהו כמו שיתוק כזה, שבא והולך. המתח יותר מדי גדול. אנשים חדשים, שפה חדשה, מנטליות אחרת. ומה יקרה עכשיו. יקבלו אותי?"

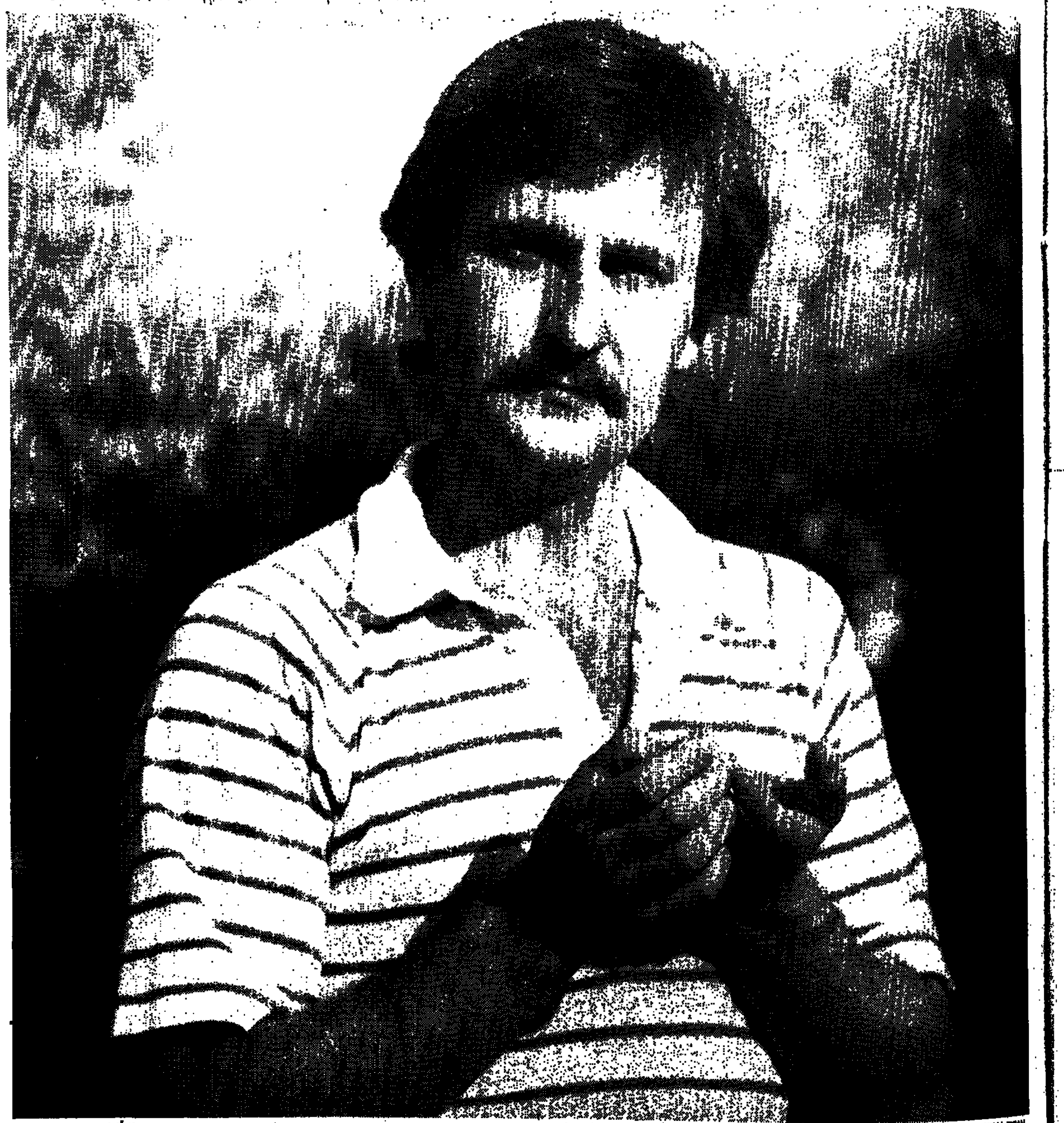

אירק אירנאוש בעין השופט

תצלומים: ציפי מנשה

„לפולנים לא איכפת ממנו"

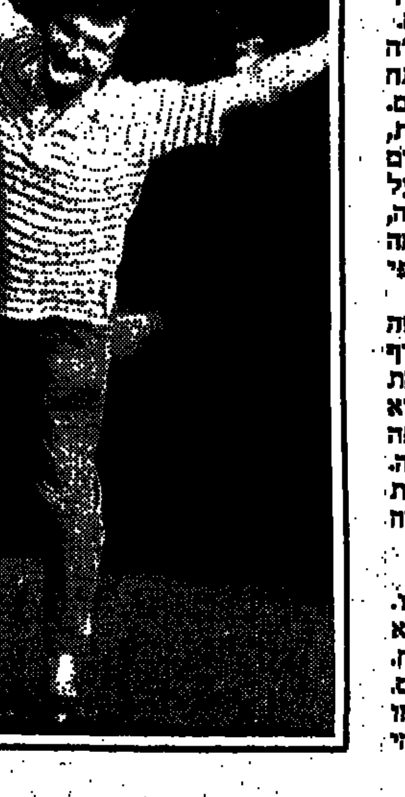

טובה אליסון, דוברת משרד הפנים: „זיגמונד אירנאוש קיבל אשרת תייר עד סוף דצמבר. בקשתו להארכת ישיבתו בארץ עדיין לא הגיעה אלינו. ברגע שתגיע, נדון בעניינו".

– מה יקרה אם יגיש בקשה לישיבת קבע?

„אני מניחה שתהיה התייעצות עם משרד החוץ וגורמים נוספים. כשהגיע אלינו לקבל את האשרה, טען שהוא יהודי. בהתאם לחוק השבות, אם היה מוכיח שהוא יהודי, היה מתקבל אוטומטית".

– היום כמעט ברור שאין בידיו הוכחות. הוא מדבר על גיור.

„כל נושא הגיור שייך למשרד הדתות, ולרבנות הראשית. ואין למשרד הפנים כל נגיעה לזה".

– האם יכול להיות שיקריבו אותו על מזבח יחסינו המתחדשים עם פולין?

„לאחר שערק, פנינו לשלטונות פולין. הם טענו שלא אכפת להם. אם היו מתנגדים, הנושא היה נדון בצורה שונה, וע"י הגורמים המוסמכים".

שמעון פרס

ראש הממשלה שישראל צריכה

העסקנים של המיפלגות הדתיות מעדיפים לתכנן את מהלכיהם הרחק מבית המיפלגה • בעבר, היו נפגשים בבית הקפה 'אוסלו' בתל אביב • עכשיו תמצא אותם ב'שירת הים', 'פאטייה', 'תן לי צ'או'

קנוניות כשרות למהדרין

דוד גולן

דרכו של יצחק רפאל אל מחוץ לרשימת המפד"ל לכנסת התשיעית עברה דרך בית הקפה „אוסלו". בבית הקפה, שבסמוך לגשר הירקון, לא רחוק מבניין ה„קסטל" המפד"לי, נפגשו צעירי המפלגה ותיכננו את הקנוניה להדחתו.

במשך תשעה חודשים נוהלו בבית הקפה עשרות פגישות ושיחות סודיות, מלוות בתכסיסים ובתכנוני קרב, שהיו מעורבים בהם אנשים מסיעות שונות במפלגה. לימים זכתה ההדחה לכינוי „אוסלו א'", על שם בית הקפה. זו היה הפעם הראשונה בה החליפו עסקני המפלגות את החדרים האפלוליים, הכסאות החורקים וכוסות התה, בבתי־קפה. אפילו את פרטי העימות הטלוויזיוני בין שמעון פרס ויצחק שמיר סיכמו ראשי המטות בבית־קפה „אנגל" בתל־אביב. עכשיו מגיע תורן של המסעדות.

הקנוניה להדחתו של ח"כ שמעון בן־שלמה מרשימת ש"ס לכנסת הבאה, שהביאה אותו להתמודדות ברשימה עצמאית, עברה דרך מסעדת „שירת הים" ביפו. הרבנים לחצו להדיחו, אבל מאחורי הקלעים פעלו העסקנים. הם התכנסו במסעדה היפואית ותכננו את המהלכים.

החשש היה שמצביעים פוטנציאליים מקרב התימנים הדתיים, ילכו בעקבות בן־שלמה. זמן רב לפני שהוא הודיע על הליכתו העצמאית, חוו הפוליטקאים המשופשפים של ש"ס את המהלך, וניסו – על סלט ביצי דגים ומוס שוקולד מוקצף – לתכנן את המהלכים הבאים.

„היום אי אפשר לנהל שיחות חשאיות בבית המפלגה", אומר איש ש"ס, שהיה שותף בקנוניה. „אתה אף פעם לא יודע מי יושב בחדר השני ומאזין לך. ממש אוזניים לכותל. במסעדה או בבית קפה יכול המלצר לשמוע פה ושם קטעים מהשיחות, אבל הוא לא מבין גדול בפוליטיקה ולא ירוץ ויספר".

■■■

אבל היו גם הדלפות. שלא כמו שיחות „אוסלו א'" של המפד"ל נחשפו שיחות „אוסלו ב'". בשיחות אלה ניסו צעירי המפלגה להביא להדחתו של ד"ר יוסף בורג מראשות הרשימה. במחקרו של צביקה ילניק: „המפד"ל – משבר והתחדשות", הוא כותב: „בחודשים הראשונים של 1980, נערכו פגישות בין חברים בסיעת 'ליכוד ותמורה', סיעתו לשעבר של יצחק רפאל, אשר הודח כ'אוסלו א'', בראשות הח"כ דוד גלאס ואהרון אבוחצירא, לבין חברים בסיעת הצעירים בראשות זבולון המר ויהודה בן־מאיר.

„בפגישות נבחנו דרכים שונות להביא לכך שבורג לא יעמוד בראש רשימת המפד"ל לכנסת העשירית. בין ההצעות שהועלו בשיחות היתה הצעה להביא לבחירתו של בורג לנשיא המדינה כדי שיסיים את הקריירה הפוליטית שלו. שיחות אלה נחשפו, כל מרכיבי המפד"ל, שנחשדו במעורבות בפרשה מיהרו להכחיש כל קשר לדברים".

הבעיה, אומר אחד מחורשי המזימות במפלגות הדתיות, שלא מוכן להזדהות, מטעמים מובנים ביותר, שאם נתגלה פעם אחת מקום המפגש, בו תוכננה הקנוניה, אתה נשרפת. אסור לך לתכנן מהלכים נוספים במקום, כי רק אם יראו אותך שם, אפילו סתם נפגש עם חבר למפלגה על כוס קפה, יחשדו שיש איזו קנוניה חדשה.

במפד"ל לא הבינו את זה אז. המפלגות החרדיות, למרות שהן חדשות יחסית בנוף הפוליטיקה הישראלית, למדו על כך מהר מאוד. אבל יש להן בעיה מסוג אחר, בעיית הכשרות. כמה שמסעדה תציע לך יותר כשרות, כך יגיעו אליה יותר.

■■■

הלהיט האחרון בקרב הדתיים בכלל, והחרדים בפרט, היא מסעדת הדגים „שירת הים". המסעדה שוכנת מול החמאם בגן מוזיאון יפו. מקום יפהפה, מרפסת גדולה, חבלים עבים, ארוגים שתי וערב, כמו רשת,

על תיקרת המסעדה. כל המאכלים הם גלאט כשר למהדרין, בעל המסעדה, אבי פיס, עם כיפה סרוגה.

לפני שמונה חודשים בלבד פתח את המסעדה, במקום שהיה בעבר בית חרושת לסבון. דודו אלהרר ודני רומן, מבעלי מועדון „המערה" ביפו, ביקשו להעביר אותה לשם, ליד מועדון „כליף", בקצה החורשה הצמודה למוזיאון יפו. כשראו את המקום חזרו בהם.

11 שנה עבר פיס עד שהכשיר את המקום. בנה שירותים, הקים מחסן, מטבח, מערכת חשמל. אביו, סוחר בפנסיה של „עץ הזית" באיזור הדרום, יהודי חרדי, עזר במימון. התנאי שלו היה שהמסעדה תהיה „גלאט כשר". בן־יהודה, ניסים גאון, הידוע בתרומותיו לכל המפלגות הדתיות בישראל, תרם אף הוא את חלקו למסעדה – 125 אלף דולר.

בעקבות האב, המוכר היטב בעולם הדתי, הגיעו החרדים. לפני שבעלי המסעדה, אבי ויוסי פיס, שני אחים בוגרי בית ספר „תדמור" למלונאות, החלו לפרסם מודעות בעתונות החרדית. הייחוס המשפחתי („אבי אימי הרב בן־שירה היה במשך שנים רבות רבה הראשי של חאלב בסוריה. משם כולם מכירים אותו"), עזר להצלחה.

לאב, תושב בני־ברק החרדית, קירבה לבית דין צדק של העדה החרדית (בד"צ). הוא ניסה להפעיל לחצים שזו תיתן הכשר למסעדה. בתחילה הם סירבו. הכשר בד"צ, שהוא ההכשר הגדול והמחמיר מכולם, ולגביו יש קונסנזוס בקרב החרדים באשר לאמינותו, ניתן רק למפעלים. „שירת הים" הוא אחד המקרים הבודדים שבד"צ חרג ממנהגו.

■■■

נושא הכשרות הוא אחד המאבקים הגדולים ביהדות החרדית. כיום יש לא פחות משבע מערכות כשרות שונות, החל בזו של הבד"צ ועד לזו של הרבנות הראשית. חרד, המכבד את עצמו, לא יישב במסעדה תחת כשרותה של הרבנות הראשית.

השבועון הדתי „ערב שבת", בדק ומצא שאפילו רוב חברי מועצת הרבנות הראשית מעדיפים לאכול מהשגחת בד"צ. ויודעים לספר שאפילו הרבנים הראשיים סומכים יותר על בד"צ מאשר על ההכשר היוצא מתחת ידם. רק הכשר אחד של הרבנות מוכנים החרדים לקבל, את זה של הרב שמחה קוק, רבה הראשי של רחובות, המוכר אפילו אצל הבד"צ.

לצד הבד"צ עומדות גם מערכות הכשרה נוספות. הגדולה שבהן היא זו של חסידות בעלז, המתקראת „קהילת מחזיקי הדת בעלז". תולדתה מתוך המלחמה שפרצה בתוך העדה החרדית, ופרישתה של חצר־בעלז. המלחמה בין בד"צ להכשר בעלז, גררה אחריה שורה של החרמות הדדיות, נכון להיום יש פסק־זמן במלחמה זו.

מערכת אחרת היא זו של ועד הרבנים שליד אגודת־ישראל, שגם לה יש בד"צ משלה. גם לגביה אין קונסנזוס בעולם החרדי, אולם יתרונה בכך שיש מוצרים היוצאים תחת הכשרתה בלבד. בבני־ברק למשל יש ארבע מערכות כשרות. יש שם הכשר חסידות ויזניץ', חוג חתם סופר, הכשר הרב קרליץ, אולם הגדול שבהם היא זה ההכשר של הרב לנדא.

הרב יעקב לנדא, שנפטר לפני כשנתיים, זכה בכוח אישיותו ויוקרתו, שהכשרות שלו תכובד גם בחוגים הליטאיים, אף שהוא עצמו היה מחסידי חב"ד. כשנפטר ירש בנו, הרב משה לנדא, את מעצמת הכשרות הגדולה. הליטאים הסתייגו ממנו והקימו להם מערכת הכשרים נפרדת. על כך מתנהלים מלחמות של ממש בקהילה החרדית, שסופה עדיין לא נראה באופק.

■■■

ב„שירת הים" יצר פיס שילוב של כל ההכשרים יחד, כך שכמעט אין החרמות. על הגבינות יש הכשר של חוג חתם סופר. הפיתות בהכשר ויזניץ', המלוחים של הדגים בהכשר בד"צ, הגלידה של ועד הרבנים של אגו"י, התבלינים בהכשר הרב לנדא. הרב שך, שנחשב למתנגד הגמור של האדמו"ר מלובביץ', לא יסמוך ידיו על הכשר לנדא ולפיכך, כף רגלו לא תדרוך במסעדה שהכשרה ניתן בידי הרב הזה. למרות זאת לא יהססו הש"סניקים, בניו הרוחניים של הרב שך, לאכול מהתבלינים בהכשר לנדא.

„החרדים, שבאים לפה, לא מתייחסים לתעודה ולכשרות", אומר אבי פיס. „לא שואלים אם יש תעודה. זה לא מעניין אותם. לא מגיעים לפה לפי התעודה. הם מגיעים לפה בגלל אבא שלי. הוא לא מפלגתי, איש דתי חרדי. מכירים אותו וסומכים עליו. זו הסיבה שכל הפלגים והזרמים במפלגות החרדיות מגיעים לפה".

בשעות אחר הצהריים והערב המוקדמות, מתגנבים לצד הכלות המצטלמות על הרשאים ואלה הבאים לאחר ממועדוני הלילה היפואיים, כמה עשרות חרדים. כל המפלגות נפגשות שם. מאחורי כל המחלוקות והפיצולים, אתה יכול לראות אותם מתיישבים אחד ליד השני, מתייעצים איש עם רעהו, „פתאום אתה נוכח לדעת שבעצם אין מלחמות בינהם", אומר פיס.

הם מדברים ביניהם הרבה פוליטיקה, מודה פיס, „אני משתדל לא להציץ". פה ושם הוא שומע התבטאויות שלהם. במסעדה שלו נשמע, מנכ"ל „אל־המעיין", רשת הכספים של ש"ס, הרב יאיר לוי, אומר כי הוא מקווה שלא ייכנס לכנסת. לוי, מקום חמישי ברשימה, מעדיף, כך אמר, את תפקידו הנוכחי, המקנה לו הטבות גבוהות מאלה שמקנה בית המחוקקים. כמו מנכ"ל משרד הפנים, אריה דרעי, הוא מעדיף לפעול מאחורי הקלעים.

במסעדה הזאת כבר היו מקרים שבו זמנית ישבו שם עסקני אגודת ישראל, ש"ס והמפד"ל. כל אחד מהם ביקש להרחיק מהם את השולחנות הסמוכים. כל אחת מקבוצות העסקנים תופסת לה פינה אחרת במסעדה. אחר־כך, כבר היו מקרים שהתאספו ביחד ודיברו על מה שכל אחד מהם מדבר בנפרד. אפילו אנשי ליכוד נפגשו שם עם אנשי ש"ס. דיברו על קואליציה אפשרית לאחר הבחירות. מבעלי המקום ביקשו לעשות כאילו לא ראו ולא שמעו.

■■■

הצלחת „שירת הים" הביאה מסעדות נוספות ללכת בדרכי ההכשר. ליד נמל תל־אביב, בלב מוקדי הבילוי של התל־אביבים, ברחוב כ"ג יורדי הסירה, שוכנות זו בצד זו שתי מסעדות כשרות למהדרין שבמהדרין: המסעדה הסינית „תן לי צ'או" ו„פאטייה". את הסינית מנהל מאיר אלקיים, ו„פאטייה" מנוהלת על ידי אשתו, אתי.

בשתי המסעדות שותפים גם גורמים דתיים. ב„פאטייה" שותף מישל ביטון, תעשיין טקסטיל ממנהטן, התורם ביד רחבה לליכוד. הימנותו על חסידיו של הבאבא סאלי, הביאה לפני חודשיים למפגש נדיר בין הבאבא ברוך לח"כ אהרון אבו־חצירא. החטיבה החתית [illegible] ליכוד מנסה לקבוע שם את מעוזה.

הרב יעקב לנדא, שנפטר לפני כשנתיים, זכה בכוח אישיותו ויוקרתו, שהכשרות שלו תכובד גם בחוגים הליטאיים, אף שהוא עצמו היה מחסידי חב"ד. כשנפטר ירש את העוצמה בנו, הרב משה לנדא

אנשי ש"ס במסעדת 'שירת הים' ביפו. הצלומים: מיכאל קרמר. לומדים לאכול דגים

„פאטייה", כמו אחותה הבוגרת מיפו, היא מסעדת דגים. הדתיים לא מורגלים באכילת דגים. הם יעדיפו פי כמה בשר מוכשר, גלאט. ובבשר יש כל מיני רמות כשרות, כתוצאה מצורת השחיטה והניקור. בתהליך הניקור עובר בעל החיים שנשחט ניקור – הוצאת גידים מתוך הבשר. יש מחמירים יותר ויש המחמירים פחות בעניין זה. חרדים ממש, בני תורה, לא יסתפקו בפחות מאשר בבשר כשר למהדרין שבמהדרין.

סיבות שכאלה הביאו בלית ברירה, את החרדים אל הדגים. במסעדות יודעים לספר שהחרדים מבקשים מהם לפרק את הדג, להוציא את העצמות. דרעי אומר שאבי, בעלי „שירת הים" לימד אותו לאכול דגים.

גם לדגים יש מערכת של הכשרים בפני עצמה. רוב חיות הים אינן כשרות. סרטנים וחלופחים פסולים. חובה שיהיו עליהם סנפירים וקשקשים. חייב להיות טרי.

ב„שירת הים" מביאים את הדגים מנמל אשדוד. אחרי יומיים הדגים שנשארו מועברים לבתי מסחר. המלצרים שם כולם דתיים. „אם יש מלצר שאני חושש שהוא לא דתי, אני לא מרשה לו למזוג יין לשולחן, ואפילו לא לפתוח את הבקבוק, אחרת זה נסך. אם מגישים לשולחן יין וחוזר חצי בקבוק מלא, אני זורק אותו לגמרי. מקפיד מאוד בעניין הזה", אומר בעל העסק. הפועלים הערבים במסעדה עוסקים רק בשטיפת כלים ובניקיון.

שני משגיחי כשרות אחראים על האוכל. הם אלה המדליקים את האש, מפקחים על הכנת האוכל. הם עובדים בשתי משמרות: בוקר וערב. ישראל דניאל, המשגיח, הוא תלמידם של הרב יצחק פרץ (הקשר הש"סי) והרב חיים כדאגיור. על פי חוקי הרבנות הראשית, כל מסעדה חייבת לקבל נוסף להכשרים על המוצרים שלה, גם את הכשר הרבנות המקומית.

בתל אביב, איים לא מכבר הרב הראשי שלה, חיים דוד הלוי, לבטל כשרותם של כמה מסעדות, בגלל שלא החזיקו משגיחים בשתי משמרות. על „שירת הים" אמר כי היה רוצה לו כל המסעדות בעיר, היו עומדות בכמה סטנדרטים. אפילו על פחות מזה היה מוכן.

ב„פאטייה" וב„תן לי צ'או", עובדים רק פיליפינים, שהגיעו ב„יבוא אישי" של בעל המסעדה. גם הם לא מורשים למזוג יין, למרות שבמסעדה מוגש יין שרוף, שנגיעת אדם לא ירא שמיים בו, אינה הופכת אותו לנסך. את היין מגישים רק בעל המסעדה או המשגיח. האש מודלקת על ידי המשגיח עצמו, ומדי פעם הוא בוחש בתבשילים ובכך, גם נותן להם את הכשרו.

■■■

מלבד היותן מקום לבישולי התככים הפוליטיים, משמשות המסעדות גם אכסניה לפוליטקאים אוהבי האוכל הטוב. ב־1 בלילה יכול פתאום הרב יוסף עזרן, מקום 3 בש"ס, להתקשר, ולהודיע שהוא בדרך מאשקלון לביתו שבראשון לציון, והוא מוכרח להגיע לאכול משהו. במסעדה הוא יספר לבעלים על הכנסים הפוליטיים, מהם חזר, על תשדירי הבחירות, אותם ראה בחדר בבית מלון, אותו שכר עם שאר הפעילים, רק לשם כך.

באמצע ישיבה חשובה או כנס גדול, יכול אחד העסקנים להזמין אוכל בטלפון. חקירה לא תעזור פה. הרמז היחיד שיגיד העסקן, שכל זה מיועד למי שאינו אוכל בשר. אבי כבר יודע למי הכוונה. ב„תן לי צ'או" עורכים פעם בשבוע כמעט, אנשיו של ח"כ אברהם שפירא את ישיבות ההנהלה של מפעל שמן „כרמל" שלו. ב„שירת הים" עדיין לא ראו אבל בניו, שבאים לפחות פעם בשבוע [illegible] משם, מבטיחים כי רק כשיצא ממשפטו הנוכחי שלו, יצליחו לגרור אותו לשם.

את מסיבה של הזמר־שחקן דודו פישר, ערכו ב„שירת הים". בשבוע הבא יחגגו אנשי העיתון החרדי „יום השישי" הוצאת מהדורה נוספת שלהם באמצע השבוע. כשזכה [illegible] במאבק הפנימי במפלגתו, הביאו צמח וחבריו לחגיגת נצחון ב„תן לי צ'או", כשעבר במפלגה את מחסום ה־60 אחוז [illegible] לכנסת הבאה, העבירו את שמחת הנצחון ל„שירת הים". חלוקה שווה.

ביום הבחירות הזהירו כמעט כל המפלגות הדתיות והחרדיות את בעלי שתי המסעדות, שלא יעזו לסגור את המקום מוקדם. כל אחד, [illegible] לנצחונו, הזמין את המקום בעוד מועד. „בליל הבחירות, כשיוודעו התוצאות, יהיה פה מפגש של כל המפלגות הדתיות, מהמפד"ל עד אגודת ישראל, דרך ש"ס ודגל התורה. אולי אפילו הרב עובדיה יוסף יבוא לכאן בכבודו ובעצמו, זה יהיה מעניין [illegible] לראות כיצד כל אחד [illegible] את התוצאות לטובתו". ■

הכשר בד"צ, שהוא ההכשר הגדול והמחמיר מכולם, ולגביו יש קונסנזוס בקרב החרדים באשר לאמינותו, ניתן רק למפעלים. „שירת הים" קיבלה הכשר כזה, אחד המקרים הבודדים שבד"צ חרג ממנהגו

'רבקה' חוזרת בגדול

אחוזה אפלה, סוכנת בית שטנית, גבירה מושחתת, רצח ואינטריגות • 50 שנה אחרי הפקת הסרט, יצירת המופת של היצ'קוק מוצעת בספריית הווידאו שלך

סוכנת הבית המטורפת (ג'ודית אנדרסון) משתלטת על גברת דה וינטר החדשה (ג'ואן פונטיין)

יהודה סתיו

צפית מחודשת בסרט „רבקה" של אלפרד היצ'קוק, שיוצב בשבוע הבא להשאלה בספריות הווידאו ברחבי הארץ, מלמדת ש־50 השנים שעברו מאז החל אשף־המתח בהפקת הסרט, לא פגמו ולא כרסמו במעמדו הקלאסי. „רבקה" נותר גם היום, יצירה קולנועית מופלאה, העומדת במבחן הזמן. מלודרמה רומנטית נפלאה, מבויימת בגאוניות, שצלילי המתח שלה יוצרים הרמוניה קולנועית מושלמת. רק וירטואוז כאלפרד היצ'קוק היה מסוגל לנצח עליה.

„רבקה" לא איבדה במאומה מכוח המשיכה שלה גם בתקופה שבה הסרטים מתור הזהב של הוליבוד, נחשבים בעיני רבים למוצגים ארכיוניים. בישראל, ניתן לספור על אצבעות יד אחת, את יצירות־המופת של הוליבוד משנות ה־30 וה־40, שיצאו השנה לספריות הווידאו. באירופה ובארה"ב, הסרטים הללו הם להיטים מבוקשים ביותר. המלאי בחנויות מתחדש בקצב מסחרר מדי חודש בחודשו.

אבל לא בישראל. בעלי ספריות ההשאלה מסרבים בתוקף לרכוש סרטים בשחור לבן בטענה שאין להם ביקוש. ובכל זאת, כנגד כל הסיכויים, נמצאו מפיצים המאמינים בפוטנציאל המסחרי הגלום ברומן הרומנטי של דפנה דה מורייה, גם אם הוא בן 50 שנה.

גם אלפרד היצ'קוק האמין בספר. כשקרא את כתב היד בסוף 37', היצ'קוק כבר היה במשא ומתן עם האולפנים הגדולים בהוליבוד, חיפש סטודיו שייאמץ אותו ויאפשר לו לעזוב את בריטניה ולהגר לארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות.

היצ'קוק התקרב לגיל 40. מאחוריו עמדו הצלחות ענק כ„סחיטה", „האיש שידע יותר מדי", „39 מדרגות" ו„הגברת נעלמת". ענני מלחמה התקדרו בשמי אירופה, האולפנים התקשו לגייס השקעות, הבנקים סבלו מקשיי נזילות, מכירת הכרטיסים ירדה באופן דרסטי. היצ'קוק ניהל מגעים עם „פוקס", עם „מ.ג'.מ", עם „ר.ק.או", אך יותר מכל רצה לעבור באולפני „סלזניק אינטרנשיונל".

סלזניק היה המפיק העצמאי הגדול והרציני ביותר בהוליבוד, בסוף שנות ה־30. מאחוריו עמדו כמה מן ההפקות המצליחות ביותר של הוליבוד: „קינג קונג" (1933), „דייוויד קופרפילד" (1935), „אנה קרנינה" (1935), „כוכב נולד" (1937) ו„האסיר מזנדה" (1937). בקיץ 38', כשהיצ'קוק ביקר בארה"ב, נפגש עם סלזניק והכשיר את הקרקע להגירתו להוליבוד, כבר עבד סלזניק על הפקתו הגדולה ביותר – „חלף עם הרוח".

הפגישה בין שני ענקי הקולנוע היתה לבבית מאוד, מעשית מאוד. השניים דיברו על שני פרוייקטים: מלודרמה על רקע טביעת ה'טיטניק' ורומן רומנטי חדש של דפנה דה־מורייה, „רבקה". בסופו של דבר, הפקת „טיטניק" בוטלה והפקת „רבקה" נכנסה להילוך גבוה.

■■■

היצ'קוק התאהב ב„רבקה" מרגע שקרא את הסיפור. קסמה לו דמותה של הנערה הפשוטה, הנישאת לאציל בריטי ולפתע מוצאת עצמה בעולם זר ומנוכר, עם ניואנסים חברתיים מעומרים שהיא אינה מודעת להם, עם סוכנת־בית עויינת, הרודפת אותה בכל פינה, עם בעל שאינו מסוגל להשתחרר מזכרונות העבר. „נמשכתי אל התהליך הפסיכולוגי שעבר עליה", סיפר היצ'קוק, „אל ההידרדרות הנפשית, חוסר האונים וההידלדלות של נערה צעירה, יפה ונורמלית לגמרי, שאינה מסוגלת להתמודד עם רוחה של רבקה".

„רבקה" היה מתוכנן לצאת לדוכני הספרים רק בסתיו 1938. היצ'קוק רצה להקדים ולרכוש את זכויות ההסרטה, אבל המחיר היה גבוה מדי. במקביל, מעברו השני של האטלנטיק, גם סלזניק התעניין בסיפור. לדפנה דה מורייה לא היה איכפת שסלזניק ירכוש את הזכויות. שמו הלך לפניו כמפיק קפדן, הנותר נאמן לרוח היצירה הספרותית. היא אפילו אהבה את עיבודיו ל„אנה קרנינה" של טולסטוי ול„דייוויד קופרפילד" של דיקנס. אך כשנודע לה שסלזניק רוצה את הזכויות בשביל היצ'קוק, התנגדה בכל תוקף. היא לא אהבה את השינויים הגדולים שעשה בתסריט על פי ספר אחר שלה, „פונדק ג'מייקה" – וחששה ממה שהוא עתיד לעולל ל„רבקה".

50 אלף דולר שינו את דעתה. היה זה סכום אדיר באותם ימים. אף אולפן הוליבודי לא הציע לדה מורייה סכום דומה. וכך נחתם החוזה בין שני הצדדים, בסתיו 1938, בעוד הספר נחטף כלחמניות טריות בחנויות הספרים של לונדון.

מרגע שזכויות ההסרטה הועברו לידיו – וזה כלל גם את העיבודים לתאטרון, לרדיו ולטלוויזיה – החל סלזניק לפעול במרץ. הוא רצה לנצל את הזמן שהיצ'קוק נמצא באנגליה ומצלם את „פונדק ג'מייקה", כדי להפוך את „רבקה" לארוע תקשורתי. סלזניק עשה את זה בהצלחה גדולה ב„חלף עם הרוח", למה לא לחזור על כך עם „רבקה"?

קתרין בראון, עוזרתו האישית של סלזניק שעבדה בניו יורק, שיכנעה את עורכי ה„ניו יורק דיילי מירור" ללכת בעקבות ה„דיילי אקספרס" הלונדוני ולפרסם את „רבקה" כסדרה בהמשכים. התוצאה: חשיפה אדירה בעתונות היומית, שלא לדבר על אלפי המשאיות להפצת עתונים, שסבבו בכל מדינת ניו יורק, הפיצו שלוש־ארבע מהדורות ביום ובערב – ועל גביהן התנוסס שלט ענק, שהכריז על „רבקה" המופיעה יום יום בין דפי העיתון.

„רבקה" ראה אור באמריקה באוקטובר 1938. בתוך חודשיים נמכרו 200 אלף עותקים. סלזניק, אישית, מכר ל[illegible], אורסון וולס ולתיאטרון „מרקורי" שלו, את זכויות ההמחזה לרדיו של „רבקה". סלזניק בחר דווקא בוולס, משום שרצה לנצל את פרסומו הלאומי, אחרי שידור הרדיו הסנסציוני של התסכית „מלחמת העולמות".

וולס שילם לסלזניק 1000 דולר. הוא לא עשה הרבה עם הרומן: נטל ממנו קטעים בשלימותם והמחיז אותם מול המיקרופון. אבל לסלזניק לא היה איכפת: ארבעה שבועות בלבד, אחרי השידור הסנסציוני של „מלחמת העולמות", כל אמריקה ישבה [illegible] לעיבוד הרדיופוני של „רבקה". [illegible] הלך ותפח.

[illegible] האמין בשמירה על רוח המקור [illegible] ברוח ההסכם ביניהם, פנה לדפנה דה מורייה וביקש ממנה לעבד את הרומן [illegible] לתסריט. דה מורייה, שעיבדה את [illegible] למחזה תיאטרון, ניסתה פעם [illegible], אך כנראה שעיבוד לקולנוע היה [illegible] לסלחתו.

[illegible] שבועות אחדים היה ברור, שהיא לא [illegible] לעשות את מה שמרגרט מיצ'ל [illegible] במקביל „חלף עם הרוח". סלזניק פנה [illegible] היצ'קוק וזה צירף אליו את עוזרתו [illegible], ג'ואן האריסון, בכתיבת התסריט. בין [illegible] הוכרו שמם של הסופרים ליליאן [illegible] ריטנר צ'נדלר ובן הכט. היצ'קוק דחה [illegible] בתסריטאי שהיה מקורב אליו, [illegible].

[illegible] הדעות בין היצ'קוק לסלזניק [illegible] כשעקרו ההיצ'קוקים להוליבוד, [illegible] 39'. הטיוטה הראשונה של התסריט [illegible] מוכנה ב־1 ביוני. יומיים לאחר מכן [illegible] היצ'קוק על שולחנו של סלזניק. [illegible] אמות הסיפים. אפילו היצ'קוק, [illegible] תמיד על ארשת של שלווה נצחית, [illegible] הסוערת של סלזניק.

[illegible] האשים את היצ'קוק בחוסר [illegible], בוולגריות ובסירוס הרומן של דפנה [illegible]. הוא טען שמאות אלפי הקוראים [illegible] הפופולארי, אינם רוצים לראות [illegible] לספר. הם רוצים לראות את [illegible] האהובות עליהם, חוזרות וקמות [illegible] המסך.

[illegible] לאחור, ההערות של סלזניק היו [illegible] עזרו לא מעט להצלחתו הגדולה [illegible]. הניגוד האמנותי בינו לבין [illegible] הפרה את התסריט. סלזניק דרש [illegible] – פיתוח ריגשי ועמוק יותר של [illegible], שעשה אותן אמינות הרבה יותר.

[illegible] סלזניק מאותת להיצ'קוק להמשיך [illegible] הטריטמנט לתסריט מלא, עם [illegible], החל היצ'קוק בליהוק התפקידים. [illegible] הלך לתאטרון „פסאדנה" [illegible] וראה שם אשה גוצה, עבת בשר, [illegible] עם גומות מהפנטת. בהפסקה דרש [illegible] מי היא. סיפרו לו שהיא עורכת־דין [illegible] מטקסס, שאהבה את התיאטרון [illegible] את זמנה בין הופעות דרמטיות בבתי [illegible] לבין הופעות דרמטיות, לא־פחות, [illegible] תיאטרון. היצ'קוק נתן לה את [illegible] של גב' ואן הופר, אותה אמריקאית [illegible] סנובית ש„דפנה" שימשה לה בת [illegible] הצרפתית.

■■■

[illegible] סוכנת הבית המסורה לרוחה של [illegible] אשתו המתה של בעל הבית, הציע [illegible] את פלורה רובסון, אחרי שראה אותה [illegible] הענק „אנקת גבהים" של ויליאם [illegible]. השניים הימרו לבסוף על שחקנית [illegible] אלמונית מברודוויי, ג'ודית אנדרסון. [illegible] הימור מוצלח: אנדרסון, בהדרכת [illegible], עיצבה את אחד התפקידים [illegible], המפלים והבלתי נשכחים [illegible] הקולנוע.

[illegible] רצה באליל הקולנוע רונאלד [illegible] לתפקיד מקסים דה וינטר, בעל [illegible] קולמן, כובש הלבבות של „האופק [illegible]" (1937) ו„האסיר מזנדה" (1937) היה [illegible] על חוזה באולפני „סלזניק אינטרנשיונל". מוצאו הבריטי [illegible] על המסך, עשו אותו למועמד [illegible] לתפקיד הראשי, בעיני סלזניק [illegible].

[illegible] לא כעיני רונאלד קולמן. אליל [illegible] לגלם את מקסים דה וינטר. על פי [illegible] המקורי של דפנה דה מורייה, הוא לא [illegible] את אשתו הראשונה, הוא גם רצח [illegible] קולמן חשש לפגיעה בדימוי שלו [illegible] אם יגלם גיבור שאינו מוסרי [illegible].

[illegible] הציע את לסלי הווארד, שסיים זה [illegible] את צילומי „חלף עם הרוח". היצ'קוק [illegible] את הרעיון על הסף, טען שהופעתו [illegible] מדי. ויליאם פואל, כוכב גדול [illegible] לחץ על סלזניק לקבל את התפקיד. היצ'קוק סרב בתוקף וטען כי פואל „אמריקאי מדי". ואז הציע סלזניק: „מה דעתכם על לורנס אוליבייה?"

נסיך הבמה הבריטי, הפך לשחקן נערץ במאי 1939, לאחר הקרנות הבכורה של „אנקת גבהים" בניו יורק. דמותו המיוסרת, המיסתורית והרומנטית כאחד, בסרט לפי סיפרה של אמילי ברונטה, הפכה לשיחת היום. תורים ארוכים השתרכו ליד קופות ה„רדיו־סיטי־הול", שבו הוקרן הסרט בהצלחה אדירה.

אחיו של סלזניק, מיירון, אירגן את החוזה ואוליבייה חתם עליו בתחילת יוני. תחילת הצילומים נקבעה לסוף אוגוסט – ועכשיו נותר לאייש את התפקיד הראשי. סלזניק דאג לנפח את יחסי הציבור סביב המירוץ לתפקיד, כפי שעשה סביב סקארלט או'הארה ב„חלף עם הרוח" – והוליבוד עצרה את נשמתה.

■■■

עכשיו נחזור רגע לסתיו 1938, כאשר התחיל הכל. ערב אחד הוזמנה השחקנית ג'ואן פונטיין לארוחת ערב בביתם של צ'רלי צ'פלין ופולט גודאר. ממולה בשולחן ישב אדם ממושקף, בעל גוף מלא, מבוגר מגילו, שקסם לה בתרבות השיחה ובבקיאותו במתרחש בעולם.

סיפרה אחר כך ג'ואן פונטיין: „עד מהרה התחלנו לשוחח על הלהיט החדש בחנויות הספרים, הרומן החדש של דפנה דה מורייה. אמרתי לו ש'רבקה' יכול להיות סרט מצויין. בן זוגי לארוחה הביט בי מבעד למישקפיו והפטיר: – 'רק היום רכשתי את זכויות ההסרטה של 'רבקה'. נעים מאר, קוראים לי דייוויד סלזניק'. הוא ביקש לדעת מי אני ואם אהיה מוכנה לעבור מבחן בד לתפקיד הראשי. אם אני הייתי מוכנה...".

ג'ואן פונטיין נבחנה אין ספור פעמים. סלזניק המשיך לחפש מועמדות נוספות. לג'ואן פונטיין היה שם רע בהוליבוד. בסך הכל, בחן היצ'קוק שלושים שחקניות וביניהן ויוויאן ליי, לורטה יאנג ואניטה לואיז. ויוויאן ליי עשתה כל שביכולתה כדי לקבל את התפקיד.

האנגליה הצעירה, היפה והשאפתנית, שגברה על כל כוכבות הוליבוד במירוץ על התפקיד של סקארלט או'הארה, הפעילה מערכת בבדה של לחצים באמצעות סוכנה, מיירון סלזניק ודרך אהובה לורנס אוליבייה.

סלזניק ראה מייד את הפוטנציאל הפרסומי הטמון בהופעתם המשותפת של ליי ואוליבייה. אהבתם הגדולה להטה בכל טורי הרכילות של אמריקה. הפיתוי היה גדול, אבל סלזניק – כמו גם היצ'קוק – ידעו עוד לפני מבחני הבד שלה, שויוויאן ליי לא מתאימה לגלם את תפקיד הצעירה השברירית והלחוצה, הנרמסת בידי סוכנת־הבית האובססיבית. להיצ'קוק היתה גם סיבה נוספת: הוא רצה שגיבורת „רבקה" תהיה אמריקאית, כדי שתרגיש מנוכרת בסביבה הבריטית, [illegible] באחוזת מאנדרלי.

לורנס אוליבייה לא חדל ללחוץ על סלזניק ועל היצ'קוק באותו – אך דבר לא עזר. אל קו הסיום במירוץ אל „רבקה" הגיעו לבסוף מרגרט סאלאבאן, אן בקסטר וג'ואן פונטיין, זכתה בתפקיד שבוע לפני תחילת הצילומים.

■■■

הבשורה נפלה על ג'ואן פונטיין כרעם ביום בהיר. היא היתה משוכנעת שאין לה כל סיכוי, מול מצעד הכוכבות הגדולות שנבחנו לתפקיד. מלבד זאת, היא עמדה להינשא ב־19 באוגוסט לשחקן בריאן אהרן, לצאת עימו לירח דבש, להקים בית, משפחה, ילדים – ומי יודע אם אי פעם תחזור לקולנוע.

היא אכן נישאה ב־19 באוגוסט ואכן יצאה לירח דבש. שוכניו של סלזניק [illegible] בכדי למצוא אותה – על שפת אגם במדינת אורגון. [illegible] 166 דולר [illegible] לחזור [illegible] קיבל 200 דולר ליום צילומים.

[illegible] היצ'קוק [illegible]

אלפרד היצ'קוק מופיע לרגע בכל אחד מסרטיו. כך הוא נראה ב'רבקה'

לורנס אוליבייה לא סלח להיצ'קוק ולמפיק סלזניק על שהעדיפו את ג'ואן פונטיין על־פני אהובתו, ויוויאן ליי. את זעמו שפך על ג'ואן ולא החמיץ שום הזדמנות להתעלל בצעירה האמריקאית

ברשת חנויות רים, ברשת חנויות המזרונאים ואצל הסוחרים הבאים:
[illegible]

היצ'קוק הסתייג מהמישחק של אוליבייה, שדיבר מהר מדי ● הצנזורה אסרה לרמוז על יחסים לסביים והיצ'קוק ריכך את התסריט ● הסרט חרג בחצי מיליון דולר מתקציבו

לורנס אוליבייה וג'ואן פונטיין, משחקי כוח ורצח

סלזניק ערך בעצמו את הסרט ● ממש בשבוע האחרון כתב דיאלוגים חדשים שלא היו בתסריט המקורי ● ג'ון פונטיין ולורנס אוליבייה בילו שעות על גבי שעות בהקלטות נוספות

שהוצגה להפקה שבועיים בלבד לפני שהחלה ההסרטה. ברומן של דפנה דה־מורייה, רבקה המושחתת מגלה שהיא נגועה בסרטן ממאיר. היא שומרת לעצמה את אבחנת הרופא ומספרת למקסים שהיא בהריון מפרשיית אהבים עם פאבל. היא מעוררת את זעמו של מקסים וגורמת לו לירות בה ולהרגה.

משרד הצנזורה של בהוליבוד סירב לכלול בתסריט את מעשה הרצח. "לא ייתכן, טענו חברי ועדת הצנזורה, שמקסים דה וינטר ירצח את אשתו – מושחתת ככל שתהיה – וייצא בלא עונש. אפילו שהיתה רעה ומושחתת, זה לא היה מוסרי. הצנזורה הציעה להיצ'קוק שרבקה תצא לטייל, תמעד ותיהרג, לגמרי במיקרה.

סלזניק רתח מזעם. „לא בא בחשבון! כל סיפור 'רבקה' הוא על אדם שרצח את אשתו. עכשיו הם רוצים להפוך את התסריט ולהכתיב לי סיפור על אדם הקובר את אשתו, שנהרגה במיקרה..."

רוברט שרווד הציע לבסוף רעיון, שהתקבל על דעת היצ'קוק סלזניק והצנזורה: סצינה דרמאטית שתתרחש בבית הסירות של רבקה, שבה ייתוודה מקסים דה וינטר ויספר איך רצה לרצוח אותה, אבל בעצם היא נהרגה בתאונה.

■■■

לא היתה זו המיגבלה היחידה שהצנזורה הטילה על היצ'קוק. בספר של דפנה דה־מורייה היו רמזים ברורים למשיכה לסבית בין גב' דאנוורס לרבקה המושחתת. היצ'קוק רצה לשמור על הרמזים הללו, אבל הצנזורה לא הסכימה והורתה לסלזניק לנטרל כל איזכור למשיכה כזו בין שתי הנשים. היצ'קוק נאלץ לוותר על קטעי צילום בהם רצה להראות את גב' דאנוורס מלטפת בערגה את בגדיה של רבקה, את סריניה, את כותונת הלילה שלה.

המתח טיפס ועלה ככל שמועד תחילת הצילומים הלך והתקרב. בתחילה נקבע שהצילומים יתחילו ב־5 בספטמבר, אחר כך דחה אותם סלזניק ל־8 בספטמבר. היצ'קוק הרגיש כמו עליסה בארץ הפלאות: הוליבוד הציעה לו מכל טוב וסלזניק נתן לו כל מה שביקש. היתה זו ההפקה הגדולה ביותר שאמן המתח ידע מאודו: ארבעים אתרי צילום, מתוכם עשרים וחמש תפאורות־פנים, רובן של אחוזת מאנדרליי.

למן הרגע הראשון שקרא את „רבקה", ידע היצ'קוק שמאנדרליי היא גיבורה מרכזית בסרט, לא פחות ממקסים דה וינטר או אשתו השניה. הוא הקדיש תשומת לב קפדנית לאיפיון אחוזת מאנדרליי על המסך הגדול. „רציתי לעורר בצופה תחושה מאגית, מיסטית", סיפר. „מאנדרליי היתה צריכה לגרום תחושת אי נוחות, מיסתורין, משהו מעיק ואפל. קבעתי את הדימוי הזה עוד לפני שאוליבייה ופונטיין הגיעו לבית: בפתיחה, ברמזים מכוונים הנזרקים בריביירה הצרפתית, בדרך המובילה לאחוזה – וגם באופן שבו הארנו וצילמנו את הדגם המיניאטורי. למעשה, מאנדרליי ניצבת במקום מנותק ומבודד לגמרי. צריך לנסוע דרך ארוכה במכונית כדי להגיע לאחוזה. למרות המרחבים, אין לאן לצאת, אל מי לפנות, לאן לברוח".

אף לא סצינה אחת צולמה באחוזה אמיתית. כל הסרט, למעט כמה צילומי חוץ, נעשו בתפאורות ובדגמים שנבנו באולפני סלזניק. צירופם ביחד, בחדר העריכה, יצר אשליה מופלאה שהפכה למיתוס החי עד עצם היום הזה – אחוזת מאנדרליי.

המעצב האמנותי לייל ויילר בנה דגם של אחוזה, שנחשב ב־1939 לאחד הדגמים הגדולים והיפים ביותר שנבנו אי פעם בהוליבוד. היה זה דגם ענק שנבנה בתוך אולפן. רק לאחר שהדגם הושלם וניצב במלוא תפארתו באולפן של סלזניק, התבררה טעות יסודית: המיבנה היה כה גדול, עד שלא היה די מקום באולפן, להתרחק עם המצלימה ולקלוט את האחוזה במלוא היקפה.

בלית ברירה, ויילר בנה דגם נוסף, שמידותיו קטנות בחצי – ושני הדגמים שימשו לסירוגין את צוות ההסרטה. בנוסף לכך, ויילר ואנשיו בנו חלקי אחוזה בגודל טבעי, כמו הקירות החיצוניים של האגף המערבי, או הכניסה הראשית לאחוזה.

■■■

היום הראשון להסרטה, שהיה אמור להיות יום שמח לכולם – בפרט לאלמה ולאלפרד היצ'קוק – היה רחוק מלהיות עליז. המלחמה שפרצה באירופה העיבה על צוות ההפקה, על השחקנים הבריטיים, על הכמאי. האנשים היו מתוחים, באולפן שררה אווירה מעיקה.

אבל לא רק בגלל המלחמה. בבוקרו של אותו יום שישי התברר שצילומי רקע של הריביירה הצרפתית, שסלזניק הזמין באופן מיוחד להפקת „רבקה", לא עלו יפה. חוף התכלת ומונטה קארלו נראו מכוערים על המסך האחורי באולפן ההסרטה. להיצ'קוק לא היתה ברירה: הוא נאלץ לחזור ולצלם את חוף התכלת, הפעם של קליפורניה.

גם ג'ואן פונטיין „תרמה" לאווירה הלא רגועה. השחקנים האחרים, היו כולם בריטים, כולם מקצוענים ומנוסים. כולם זומנו לחזרות שבועות אחדים קודם לכן. היצ'קוק שוחח איתם, הם עבדו בצוותא, ידעו היטב מה נידרש מהם ובאו נינוחים לעבודה.

ג'ואן פונטיין, לעומת זאת, לא הכירה אותם, לא השתלבה ביניהם ולמן היום הראשון היתה מתוחה ועצבנית. כמו „רפנה" באחוזת מאנדרליי, היא הרגישה זרה, מנוכרת ובודדה.

„הכל קרה מהר כל כך, מפתיע כל כך", סיפרה אחר־כך ג'ואן פונטיין.

היצ'קוק הבין את סיר־הלחץ שבו התבשלה. „זה לא פלא", סיפר אחר־כך היצ'קוק. „בחורה צעירה, שזה עתה נישאה, נטשה את בעלה באמצע ירח־הדבש שלה, הצטננה מן הרוח הסנובית שנשבה אליה מכיוון השחקנים הבריטים – ועוד היה עליה לשאת על כתפיה את התפקיד הראשי, מבלי שהתכוננה לו כלל. גם שחקנית ותיקה ומשופשפת ממנה, היתה נכנסת לפאניקה!"

יותר משהדריך אותה כיצד לשחק, היצ'קוק הראה לה מה לעשות: „הוא לא הרים את קולו", נזכרה לימים ג'ואן פונטיין. „רק ישב שם בכסא בימאים גדול, ובקול סמכותי הסביר לי מה לעשות, כיצד לנהוג מול המצלמה: מתי להסנות את הראש, מתי לבהות בעיניים, כיצד להלך, באיזה קצב, מה לעשות עם הידיים..."

כל הוליבוד ידעה שהיצ'קוק פרש את חסותו על ג'ואן פונטיין. בניגוד ליחס הצונן שגילה כלפי שחקנים אחרים – בפרט כוכבים מפורסמים, עם אגו נפוח – היצ'קוק נטה חסד לשחקנית הצעירה וליווה אותה בסבלנות אבהית לכל אורך הצילומים.

אהדתו הרבה לא מנעה משאר השחקנים הבריטים להפגין כלפיה יחס יהיר ומזלזל. „כולם היו תחובים אחד בתוך השני", סיפרה ג'ואן פונטיין, „עם ההווי שלהם, עם הבדיחות שלהם ועם זכרונות עבר משותפים מחיקה של אמא אנגליה. הם לא האמינו בי – ונתנו לי להרגיש זאת".

הגדיל לעשות לורנס אוליבייה, הנסיך המקסים של „המושבה הבריטית". אוליבייה לא סלח להיצ'קוק ולסלזניק על שהעדיפו את ג'ואן פונטיין על־פני אהובתו, ויוויאן ליי, את זעמו שפך על ג'ואן המסכנה ולא החמיץ שום הזדמנות להתעלל בצעירה האמריקאית.

ביום שחזרה מירח־הדבש, שאל אותה אוליבייה: „למי נישאת?"

„עם בריאן ארן", השיבה בפשטות.

„יכולת למצוא מישהו מוצלח יותר", הפטיר אוליבייה בגסות.

ערב אחד החליטו ויוויאן ליי ולורנס אוליבייה למתוח את ג'ואן. הם הזמינו אותה ואת בעלה הטרי למסיבת קוקטייל בביתם השכור. המשרתת הובילה את ג'ואן ובעלה אל שפת הבריכה וביקשה מהם להמתין.

„חיכינו למעלה משעה", סיפרה אחר־כך ג'ואן פונטיין. „ויוויאן ולארי הופיעו בסופו של דבר, שלובי זרוע. הם לא התנצלו, לא אמרו דבר. היה ברור שהזמינו אותנו לשעה לא נכונה..."

■■■

לא רק ג'ון פונטיין האטה את קצב ההסרטה. להיצ'קוק היו בעיות גם אם שחקנים אחרים. פלורנס בייטס, למשל, שלא ידעה כלל לשחק, ואפילו מקצוען כג'ורג' סאנדרס. למן היום הראשון שהתייצב באולפני סלזניק, לא התייחס ברצינות לתפקיד פאבל, מאהבה הציני של רבקה המושחתת. בשלושת הימים הראשונים לא שינן כהלכה את תפקידו והיצ'קוק נאלץ לצלם אותו שוב ושוב, עד שהקטע הצליח.

טעות משעשעת ארעה באחד הימים, כשהשחקן הקשיש סי. אוברי סמית, בן 76 בתפקיד הנפלא של המפקח החוקר, התייצב להסרטה, ונאלץ לחזור כלעומת שבא. בטעות, שינן בעל פה דיאלוגים שנועדו ליום צילומים אחר...

אפילו לורנס אוליבייה הגדול, היה רחוק מלהשביע את רצונם של היצ'קוק וסלזניק. אוליבייה תפס את דמותו של מקסים בחומרה רבה מדי, בנוקשות, ברצינות רבת מדי. „רציתי שייראה אבהי ליד ג'ון פונטיין, שייגרום לה להתנהג כילדה קטנה ומושפלת", סיפר אחר כך היצ'קוק. „אבל אוליבייה הלך עם התפקיד רחוק מדי. גיליתי את זה אחרי סוף הצילומים, אבל כבר היה מאוחר מדי לשנות. אתה יודע, שהוא לא מחייך אפילו פעם אחת במשך הסרט?"

לאוליבייה היתה בעיה נוספת: הוא דיבר מהר מדי, חטוף מדי. סלזניק חשש, שמא ההיגוי הבריטי ותיתוך הדיבור המהיר שאוליבייה אימץ לעצמו, יקשו על על הבנת הדיאלוגים וירחיקו קהל מן האולמות. יותר מזה: „התגובות של לארי מתמשכות יותר על המידה", העיר סלזניק להיצ'קוק, אחרי שראה כמה קטעי־צילום מן הסרט, „לארי חושב שהוא משחק על הבימה. עליך להאיץ בו. ככל שהוא מהיר יותר בדיבורו כך הוא איטי יותר בתגובותיו".

היום האחרון לצילומים עמד בסימן של ויכוח נוקב בין סלזניק להיצ'קוק. סלזניק רצה לסיים את הסרט בצילום מרחוק של אחוזת מאנדרליי העולה באש, עשן מיתמר ממנה וכותב בשמים את האות „R". היצ'קוק טען שזהו סיום מגוחך, המעניק לסרט מיסטיקה מזוייפת. מה גם, שסיום כזה אינו הגיוני: אחוזת מאנדרליי עולה בלהבות ועימן כל הזכרונות המרים של רבקה. מדוע, אם כן, האות „R", שהסיוט של רבקה, גדול וברור, ממשיך לרחף מעל אחוזת מאנדרליי...

אחרי ויכוחים ממושכים ומתישים, השתכנע סלזניק ונתן להיצ'קוק לסיים את הסרט כרצונו: בצילום מרחוק, המראה את אחוזת מאנדרליי העולה בלהבות, מתקדמת המצלמה אט אט אל לעבר חדרה של „רבקה", עוברת בין הלהבות, אל המיטה, אל הכרית ואל האות „R" הרקומה עליה – והלהבות משתלטות עליהם.

ציניקנים בהוליבוד ידעו מאז, כי מה שהכריע את הכף לטובת היצ'קוק היתה העובדה, שהסרטת הכרית העולה בלהבות, היתה זולה הרבה יותר מפעלול מיוחד של עשן המיתמר לשמיים...

זה לא היה כל כך נכון. סלזניק נודע ברוחב ליבו. הכסף אף פעם לא עמד בינו לבין השאיפה להגיע לשלימות מקצועית ולאיכות גבוהה.

■■■

התמונה האחרונה, הנועלת את הסרט, של האות R העולה בלהבות, היתה גם התמונה האחרונה שצולמה בסרט. ההסרטה הסתיימה ב־20 בנובמבר, באיחור של ארבעה שבועות ובתקציב של 1,280,000 דולר, כחצי מיליון מעל התקציב המקורי שסלזניק הועיד לו מלכתחילה.

סלזניק התיישב מייד לערוך את הסרט. שלא כמו באנגליה, שם ערך בעצמו את הסרט על פי התסריט שכבר היה במוחו, היצ'קוק לא נכנס לחדר העריכה. זו היתה ממלכתו הבלעדית של סלזניק והוא שלט בה יחד עם העורך עושה דברו, האל קרן.

מטרתו העיקרית של סלזניק היתה לחפות בעריכה על מה שנראה לו כרגעים החלשים של ג'ואן פונטיין בסרט. הוא הרגיש מומנטים פסיכולוגיים באישיותה של גב' דה־וינטר השניה, ובמערכת היחסים השטנית בינה ובין גב' דאנוורס. הוא אפילו המציא משפטים חדשים תוך כדי עריכה, הקליט אותם והשחיל אותם במלאכת מחשבת אל תוך הסצינות.

מלבד זאת, נאלץ סלזניק להקליט מחדש קטעי דיאלוגים רבים. ג'ורג' סאנדרס, למשל, ופלורנס בייטס, לא נשמעו אמינים בפס־קול. אוזנו האמריקאית של סלזניק שמה לב למה שהיצ'קוק הבריטי, לא יכול היה לשים לב במרוצת ההסרטה. ג'ואן פונטיין ולורנס אוליבייה בילו שעות על גבי שעות בהקלטות מחודשות של הדיאלוגים ביניהם.

בעוד הוא עושה שיפוצים אחרונים לסרט ומבהיר את האינטריגות הפסיכולוגיות, הזמין סלזניק את המלחין פרנץ וקסמן לחבר את הפסקול המוסיקלי. וקסמן עבד על פי הוראותיו המדוייקות של סלזניק, ואף על פי כן, לא השביע את רצון המפיק הקפדן. ברגע האחרון – ולמגינת ליבו של פרנץ וקסמן – הזמין סלזניק את מקס סטיינר, שקודם לכן הלחין בשבילו את „אינטרמצו" ו„חלף עם הרוח".

סטיינר הלחין כמה קטעים, שלא היו רחוקים ברוחם מאלה שהלחין וקסמן. הפעם סלזניק היה מרוצה. כל כך מרוצה, שחזר והשתמש במוטיבים מן המוסיקה של סטיינר, ארבע שנים לאחר מכן, כשביים ב־1944 את „מאז עזבת".

יחד עם האל קרן השלים סלזניק את העריכה הכמעט סופית בשבוע שלפני חג המולד. ביום שלישי, ה־26 בדצמבר, הקרין את הסרט לראשונה באולם האנטינגטון־פארק. התגובות היו נלהבות.

היצ'קוק נשם לרווחה: האמונה, העמל והסבלנות הרבה שהשקיע בג'ואן פונטיין, הוכיחו את עצמם. הקהל אהב את גב' דה־וינטר השניה והלך עימה לכל אורך הסרט. השמועות פשטו מהר מאוד בהוליבוד: סלזניק עשה זאת שוב, היצ'קוק הוכיח את עצמו גם באמריקה וכוכב חדש נולד בהוליבוד: ג'ואן פונטיין.

הפרמיירה הנוצצת של „רבקה" נערכה ברוב פאר והדר ב־28 במארס 1940, ברדיו־סיטי הול הענקי, בניו־יורק. הסרט הוצע ל־11 מועמדויות לפרס „אוסקר" וזכה בשניים: כסרט הטוב ביותר של השנה, פרס שהלך לסלזניק; וג'ורג' בארנס קיבל את הפסלון עבור צילומי הסרט. שנה לאחר מכן זכתה „שחקנית הקרש" בפרס ה„אוסקר" על הופעתה בסרט ה„חשד", אף הוא של היצ'קוק.

היצ'קוק עצמו, מעולם לא קיבל „אוסקר" על סרטיו. ■

למדתי להיות עצמי ולהיזהר מן הזיופים

ראיון עם ק. א. ברתיני עם הופעת מיבחר שיריו

יונה הדרי־רמג'

„אדם זקן מה יש לו בחייו?"
(דוד אבידן, „ערב פתאומי")

ק. א. ברתיני, יש לו הרבה בחייו. הוא קם בבוקר, כותב שירים, מתרגם מיידיש ומצרפתית, עורך ספרים וכותב מסות ומאמרי ביקורת. בגילו, ק. א. ברתיני יש לו בבקריו הרבה מה לעשות. ספר שיריו הראשון „תמול רהה" ראה אור בקישינוב ב־1939, ואחריו הופיעו בארץ ספרי השירה: „מבוקר עד ליל", „מראות על האפר", „שביל כחול", „בקבוק על פני המים", „מתשכים ודרכים", „כל הצבעים הם", „היין הקר", „מאחורי הפרגוד". בימים אלה רואה אור בהוצאת דביר מיבחר שיריו „לאורך הימים לאורך המים".

אולי התיבור המאוזן הזה של איש שקול, קפוץ, דייקן ועונייני עם „ניגון הכיסוף" של המיסטיקן המאמין ב„שירה שהולכת מסוף העולם עד סופו" („מוטיבים ברצלביים"), הוא שאינו משאיר לק. א. ברתיני זמן פנוי גם אחרי שעבר את שנתו ה־85. ברתיני הוא מספר סיפורים, רואה את העולם בתמונות. ברבים משיריו יש סיפור מעשה. אפילו בשירים שאינם נושאים את הכותרת בלדה, קיימים יסודות בלדיים. כל שם שהוא מעלה יש איתו סיפור: יצחק למדן, יעקב פיכמן, אליעזר שטיינבארג, אורי צבי גרינברג ורבים אחרים.

חייו הם סיפור. אך כל פרט הנוגע לחייו ואישיים נראה בעיניו „משהו זול", אם יש חשש שמא יתפרסם בעיתון. הוא רק מאשר שהמוסיקאי והמנצח גארי ברתיני הוא בנו. בכל־זאת הוא „מורה" שהיה, בין יתר עיסוקיו, מורה, מחנך והמנהל הפדאגוגי של הגימנסיה אחד־העם בפתח־תקווה. אחר־כך לימד ספרות

> בשנות ה־60 קראתי סיפור או שניים של עמוס עוז שהרשימו אותי. הייתי אז עורך ספרי „מקור" וכתבתי לו שאני רוצה להוציא ספר משלו. ממש הכרחתי אותו. הוא פחד, אבל כך יצא הספר „ארצות התן"

במשך שנים בתיכון עירוני ד' בתל־אביב. „שם כבר לימדתי שירה צעירה חדשה, למשל נתן זך". ההוראה התחילה כמעט במקרה. „באתי לארץ בעירום ובחוסר כל. לא היתה לי שום תעודה, שום דבר. אני הולך בירושלים שבוע לאחר שבאתי עם חברי חיים תורן, ואני פוגש בד"ר הנדל, המפקח על בתי־הספר התיכוניים. למחרת בתל־אביב נפתחות הדלת במלון נס־ציונה, שם התגוררתי, נכנסים שני אנשים ואומרים: 'אנחנו באנו מגימנסיה אחד־העם בפתח־תקווה. המפקח ד"ר הנדל שלח אותנו להזמין אותך שתהיה אצלנו המנהל הפדאגוגי של הגימנסיה'. הם שאלו מי מכיר אותי. אמרתי שיעקב פיכמן מכיר אותי, כי הוא איש בסרביה וידע עלי. נתמניתי למנהל הפדאגוגי בלי שום תעודה, רק אמרתי שגמרתי את הסורבון". עם יעקב פיכמן היה לו קשר עד אחרית ימיו. „הוא היה פשוט זגוג. לא היו באים אליו. הייתי בין היהודים שבאו אליו". הן שפתו, רוחב עולמו התרבותי, רבגוניות חוויותיו והתנסויותיו של ק. א. ברתיני מבטיחים ש„כל סיפור מעשה מצטמחות לו כנפיים,/ מֵרַחֵף מדור אל דורות,/ נוסף קסמים וחידות" („מוטיבים ברצלביים").

● כמה פשר האותיות ק. א. שלפני שם משפחתך?

האות ק. היא סימן ספרותי מימי הנעורים. בשנים הראשונות הייתי חותם ק. ברתיני. כשבאתי ארצה יעץ לי המשורר יעקב פיכמן שאוסיף א' – אהרן, שזה שמי הפרטי. מאז אני חותם כך.

● אתה כותב אחרת ממשוררים בני דורך. מבקרים מגדירים אותך משורר מודרני.

יהודה עמיחי, שהיה בשעתו חבר ועד אגודת הסופרים, קיבל לקריאה את ספר שירי „בקבוק על פני המים". כשפגש אותי בישיבה הבאה של הוועד אמר לי: „שמע ברתיני, אתה בכלל לא שייך לדורך, אתה שייך לדורי, לדורנו, אתה שייך לדור הזה".

● מניין באה לך הנטייה הזאת אל החדש? אתה גם אומר בהתריסה בשירך „על חטאי" שאתה מסר בשיריך את החוקים והגזירות שהטילו המחוקקים והספרותיים למיניהם: „ואני ביודעים ושלא ביודעים / עובר עבירות".

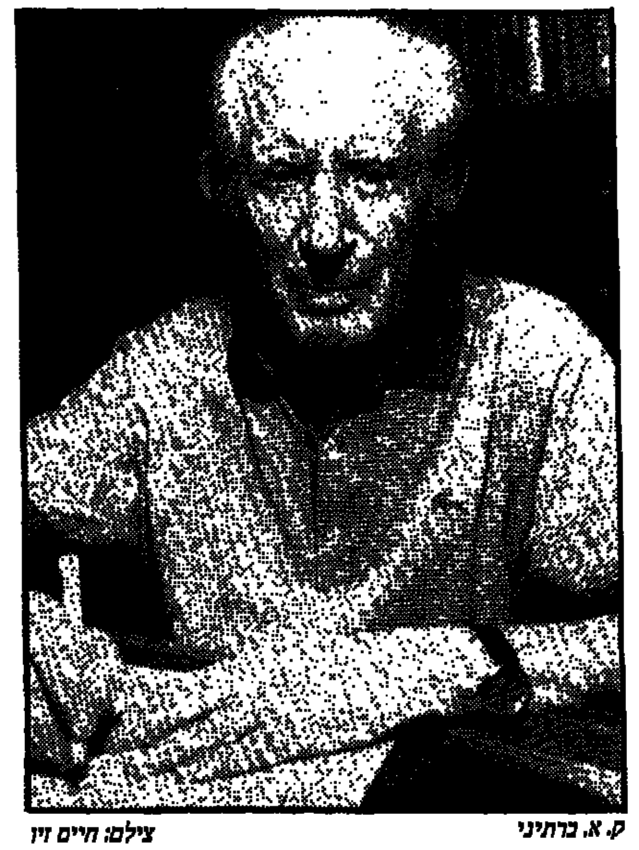

ק. א. ברתיני — צילום: חיים זיו

מהיותי ילד בבית אבא, שהיה קורא עברי נאמן, הייתי נמשך תמיד לא רק אחרי שירים של ביאליק וטשרניחובסקי, אלא משכו אותי שירים כמו הפואמות של שניאור „בהרים" ו„תחת צלילי המנדולינה". גורם נוסף שהשפיע עלי היו ספרות ושירת יידיש, שהן מירון ובנימין הרושובסקי שוקדים עתה על תרגומם לעברית. ספרי יידיש פורסמו באמריקה אחרי מלחמת העולם הראשונה ונשלחו לספריות באירופה. מצאתי בהם כמה וכמה גילויים חדשניים ביותר, כי המשוררים ביידיש נמצאו תחת השפעת השירה האמריקנית. אני ספגתי את השירים הללו. על כן כאשר חזרתי לשירה העברית, משורר כדוד פוגל היה בשבילי קרוב מאוד, אף שהתייחסו אליו אז באדישות. גם בשהותי בפאריס, בתקופת לימודי בסורבון, ספגתי את הנטייה לחדשנות. פאריס של שנות ה־20 וה־30 היתה עיר הניסיונות האמנותיים החדשניים הבלתי פוסקים. סופרים עבריים לא היו אז בפאריס. שמעתי את משוררי יידיש מאמריקה, שעשו נסיעותיהם לברית־המועצות, חזרו משם והתעכבו בפאריס. שמעתי גם את מאיאקובסקי. הוא הרשים אותי מאוד, אף על פי ששירתו אינה לרוחי. שמעתי משוררים רוסיים חדשניים אחרים, שאחר־כך נאסרו בברית המועצות. בוורשה יצא כתב־עת צנוע בשם „קולות" בעריכת אליעזר שטיינמן. היו חוברות שהפגינו את החדש וציינו את ההתמרדות כנגד הישן. מרדו אפילו נגד ביאליק. כנער צעיר נמשכתי אל החוברות הללו. אגב, נתן שחם אמר לי שמצוי בידו קומפלט אחד של החוברות הללו.

● חדשנות אינה ערובה לאיכות.

דווקא בפאריס, עיר האמנות הניסיונית, למדתי מהי האמנות האמיתית ומהי האמנות המצטעצעת. הייתי מוקסם מן החידושים החדשים וגיליתי את התפל שהשתמשו בו בשם החידוש. למדתי להיות עצמי ולהיזהר מאוד מן הזיופים.

● אתה מרבה לעשות בשיריך שימוש מעלי בשמות עצם: „ראשו המקיייץ" (קיץ), „מְפַנְּיָה מליך" (פניתה), „הירוק המנוחשי" (נחש), „ריבוע מסוהרי" (סהר). אתה גם כותב בשיר „בין אות לאות": „בשבילי קיים רק מספר המלים משלי / אחרות מאשר במילון".

גם בשיר „בלחש" אני אומר: „אני אשמור על כוסיתי". במילון אבן־שושן תמצאי גם רשימת סופרים שהוא השתמש בהם לחידושיו והוא מזכיר גם ספר שירים שלי. אבל בעצם חידשתי הרבה מלים, כמו תיסְחֶטֶת על מישקל תיפארת. תיסוחת של דם, למשל.

● „אכן, ידעתי רק עכשיו את עומק היגון, המרטרף בלילות אין שֵׁנָת ואין מנוחה./ אוויריות בנפיי השקיפות רועפת על בדידות משכבי. מ... פורסם שירך הפותח את הקובץ החדש „לאורך הימים לאורך המים".

ב־1924 שלחתי את השיר לשבועון „העולם" של ההסתדרות הציו... העולמית. השבועון הופיע במקומות שונים לפי המצב ההיסטורי. אז הו... בברלין. העורך הספרותי היה צבי ויסלבסקי. את יכולה להיווכח שהשיר הוא ... לחלוטין ממה שכתבו אז. הוא לא נכתב בחריזה. צורת המטאפורות, השי... בתוויות, הכנסת אלמנטים חוץ־ספרותיים: פתאום אני שומע את המוסיקה ... גריג. כל זה היה חדש לחלוטין בשירה העברית.

● כתבת שירה בעברית מן ההתחלה. כיצד למדת עברית?

עברית למדתי בבית. גמרתי גם גימנסיה עברית. אבל אבא רצה של... עברית ממשית, כי הוא היה קורא עברית. הוא השתמש בהזדמנות שהיה בעי... אחיו של הרב פישמן־מימון. כיוון שלא הצליח בעסקיו הציע לו אבא לה...

> באידיליה של טשרניחובסקי „חתונתה של אלקה" נמצאת המלה חלחי ואיש לא ידע לפרש אותה. אחרי חיטוטים וחיפושים הגעתי למסקנה כי יש כאן פשוט שגיאת דפוס, והמשורר כתב חוחי, הזכר של חוחית

קבוצה שתהיה „חדר" מתוקן, והוא שנתן לנו את העברית הממשית. אך ... ב„חדר" המסורתי, ביום שלג וכפור אחד, כשאנחנו יושבים צפופים מאוד ... המלמד הליטאי, נכנס אבא ומביא לי את הגיליון הראשון של השבועון ... בשם „הפרחים" שהופיע ברוסיה. לפני יותר מעשרים שנה ערכו נשף ... „מילוא" לכבוד לוין קיפניס. כשסיימו לציין את סגולותיו, קמתי ואמרתי: ... רבותי, אני זוכר את לוין קיפניס מקודם'. ולוין קיפניס יושב לידי. כולם ... ואני סיפרתי שכאשר הייתי ילד קראתי בשבועון „הפרחים" סיפור ... לוין קיפניס בשם „יורלה". ועוד על העברית: יומיים לאחר בואי לארץ ... אחי למחלקת העלייה של הוועד הפועל של ההסתדרות. לידה היה ... אלתרמן ומורה ישבו שם. נכנסתי עימם בשיחה. שאל אותי אלתרמן: ... עוזבת את הארץ'. 'מה פירוש עוזבת, לא הייתי כאן', אמרתי. אלתרמן: ... הרי אתה מדבר כמונו'.

● מתי הגעת לארץ?

ב־1947. חזרתי בשעתו לבסרביה מפאריס ונעשיתי מורה לעב... ולצרפתית בגימנסיה „תרבות". כעבור כמה שנים הזמינו אותי לקישינוב, ... העיר המרכזית של בסרביה, להיות מפקח כללי על כל בתי־הספר העב... בבסרביה. ב־1940 נכנסו הסובייטים לבסרביה. לא היה לאן לברוח. הסוב... חסמו את הגבול וברומניה היתה ממשלה אנטישמית רצחנית ממש. הסוב... אסרו אותי כסופר עברי וציוני והגלו אותי לסיביר. דנו אותי מבלי שראו או... הייתי בסיביר כשש שנים. לא ידעתי מה עלה בגורל משפחתי והם לא ידעו ... קרה לי.

● קובץ „שירי סיביר" מספר על ימים רעים וקשים.

הגעתי למצב של רעב קשה. הייתי אז חוטב עצים ביער.

● איך החזקת מעמד?

היו שם רופאים אסירים יהודים. הם ראו שאני הולך ומת כי אני ... עבודת פרך ואינני מקבל את המזון המינימאלי. ידעתי רוסית היטב והם יעצו ... לומר שלמדתי פעם בקורסים לאחים רופאים. הרוסים נתנו לי את האפש... להישאר בתור עוזר לחובש. כך ניצלתי. לאחר ששוחררתי מצאתי את משפ... ממש כנס. הכל היה כנס.

● והפגזון הנפשי מנין?

את צריכה להבין שהימים היו ימי מלחמה. הייתי במרחק אלפי קילומט... מהבית ומהארץ. לא ידעתי דבר על גורל הורי, אשתי ובני, והם לא ידעו דבר ... קיומי. ואני עוד שומע מפי האסירים, דווקא מהאינטלקטואלים, שלאנשים ... שישבו פעם אחת בברית־המועצות במחנות בסיביר, אין שום תקווה להיות ...

> מישהו שאני לא רוצה לקרוא בשמו הוציא את מיכלול שיריו, ושלח את הספר ל־270 איש. אני מעולם לא עשיתי כדבר הזה. אני שולח את ספרי רק למי ששולח לי. אינני מסוגל לעשות לעצמי, זה משהו פנימי אצלי

אופן, בלכי היתה תקווה שביום מן הימים אגיע לארץ־ישראל, ואינני יודע ... התבססתי. אולי הגעגועים, הרצון העז להגיע איכשהו אל מה שנשאר ...

● איך הצלחת להיכנס לארץ ב־47?

באתי כאורח לגאולי. זה נקרא עלייה ד', כאילו הייתי חושב ... נתקעתי באירופה ואני חוזר. בחוף חיפה שאל אותי קצין בריטי איפה ... שיש בתל־אביב רחוב הרצל. אמרתי הרצל 62...

● השיר „ישו עלי צלובי", אף על פי שהוא ... של ישו, מרמז על ברית הרשה הויית כמין אחר.

אני משתמש אומנם באותו מישחק מלים, אבל זה דבר אחר. יש ... גאולה עד־עולמית. כאן בארץ, הברית החדשה היא התחדשות של ישראל, ... ברית חדשה במובן הנוצרי.

● ותעמוד תרות, שורקת / בערב הניתה בחוק/... על ... ותשקת קוראות לי הרוצה מקול/...קום ברוע תחת עומס ... רוחו. ושלח עם הרוח בחושך בריכה כי הגעת הלום ...

כתבתי את השיר בערב הראשון כשירדתי מהאוניה. ... מראשוני חניתה. הוא התגורר באוהל. חניתה היתה עדייה מאוד. ... שחברה נתנה לי, ותאי לעצמי מה הרגשתי כשאני יוצא בבוקר ואני ...

המשך בעמוד ...

ברתיני: מתרגם רק מה שקרוב לרוחי

ע ... רכת ספרים רב...

כן, אך אני רוצה לציין שניים שהם חשובים כשלעצמם. „שורשים וסער", אנתולוגיה ... נמינה ששותפים לעריכתה א. ב. יפה ודורה ליטאני. יש באנתולוגיה ... שמונים סופרים יהודים כותבי רומנית, מחשובי הספרות הרומנית, ... לא ידעו אפילו כי הם יהודים. ביניהם תמצאי את טריסטאן צארה, מ... תנועת דאדא, שייסד את הדאדאיזם. תירגמתי שירים שלו. ... האנתולוגיה השנייה בשני כרכים, שהייתי בה הפעיל העיקרי בעריכתה, היא של סופרי בסרביה „ערבות ברוח", יצירות שנכתבו יידיש, רוסית ורומנית. ערכתי גם „ילקוטי ביקורת", כעורך ראשי ערכתי את ילקוטי הביקורת שראו אור כעם עובד וקרן תל־אביב לספרות ואמנות, של דבורה בארון, שמעון הלקין, יהודה בורלא, יעקב פיכמן, גרשון שופמן וגנסין. ערכתי עם אהרן מגד את ספר היובל של כתב־העת „מאזנים".

● גם תירגמת ספרים רבים.

קבעתי לי לקו שאני מתרגם רק דברים שנוגעים לי ונראה אסתטית ושהם קרובים לרוחי. מצרפתית לעברית תירגמתי הלל, משירת ימי הביניים ועד ה־19. כמו אלויזי ... ביון, 18 שירים של מוליר, קשה מאוד לתרגמו ואני מתרגם אותו כבר הרבה שנים. יש לי תרגומים של בודליר ששם חסרה לי שורה אחת שלא יכולתי לתרגם, והשיריים מונחים במגירה כבר עשרים שנה ואני לא מפרסם, כי אני לא רוצה לזייף. תירגמתי גם את החדשים יותר: פול ורלן, גיום אפולינר, ז'אק פרוור. בסיפורת תירגמתי את „הפלאנטריום" של נטאלי סארוט, „מון הגדול" של אלן פורנייה, שעליו קיבלתי את פרס טשרניחובסקי, את „מודראטו קאנטבילה" של מרגריט דיראס. בעתיד יראה אור בהוצאת סימן קריאה „סיפורים פנטאסטיים" של תיאופיל גוטייה בתרגומי. מרוסית תירגמתי את זאמיאטין, אנדרייב ושירים של אנה אחמאטובה, מרינה צווטייאבה, יבגני יבטושנקו ואחרים.

● מה אתה מתרגם בימים אלה?

לפני עשרים שנה נפגשתי פעם בכיכר דיזנגוף עם דב סדן, והוא אומר לי: 'שמע, אם אתה ואני ועוד כמונו לא נמהר לתרגם מיידיש, לא יהיה מי שיוכל להציל את העושר של הספרות הזאת. זה צריך להיות בשבילנו דבר קדוש'. בשנים האחרונות אני משתדל לתרגם מיידיש מה שיותר. תירגמתי כבר חלק ניכר של שירתו של סוצקבר וכן את קובץ הפרוזה הפיוטית שלו „אקוואריום ירוק", וגם ערכתי מיבחר שירים שלו בתרגומים של אחרים ושלי. כעשר וחמש־עשרה שנים נעשיתי בשביל סוצקבר המתרגם היחיד שהוא רוצה שאתרגמו. בכל פעם שהוא מפרסם שירים חדשים אני תיכף מתרגם ומפרסם בעיתונים. הרבה מאוד תירגמתי משל המשורר יעקב פרידמן וכן מיבחר שירים של לייוויק, את הדראמה השירית של ברגלסון „הנסיך ראובני". וכן שירים שכתב מארק שאגאל ביידיש וברוסית, שראו אור בצורה אלבומית עם ציוריו. תירגמתי שירים לא מעטים של איציק מאנגר ואת ספרו בפרוזה „ספר גן העדן", ספר שעשה רושם רב על סופרים היה הרומאן „הרחוב" של ישראל ראבון שתירגמתי. מנחם פרי סיפר לי שסופרים שלנו, דווקא המודרניסטים, היו מוקסמים מן הספר.

פסיפס שהלך לאיבוד

ניצה בן־ארי

קרלוס פואנטס, מותו של ארטמיו קרוס, תירגם: יואב הלוי, הספריה, 249 עמ'.

כל רומאן הוא בעצם פסיפס שהקורא משלים ומרכיב עד לסופו. מלאכת שיחזור התמונה אינה נעשית בדרך שיטתית דווקא. במהלך הקריאה סוגר המחבר פערים, אבל לא פעם פותח חדשים. דמות שנרמזה כאילו מקומה במרכזו התמונה מסתבר שהיא דווקא שולית, ולהשלמת הדמות המרכזית חסרים פרטים חשובים. יש שהתמונה מתבהרת לאט־לאט ויש שהיא מסתבכת, והמחבר גם אינו ערב לכך שבסופה של המלאכה לא ייוותרו חורים שהלכו כמובן לאיבוד אצלנו, לא אצלו.

ב„מותו של ארטמיו קרוס" חסרה לקורא התמונה המקורית שעליה הוא אמור להרכיב את הפסיפס. מלאכת השיחזור מסובכת ביותר ומורכבת משני שלבים: בשלב הראשון צריך לאסוף את כל החלקיקים החסרים, ורק אחר־כך אפשר לגשת להרכבת התמונה. המחבר משתמש בטכניקות מודרניות משוכללות, משולבות זו בזו עד כדי יצירת מיקשה מפותלת אחת. השיחזור הוא לאחור, רטרואקטיבי.

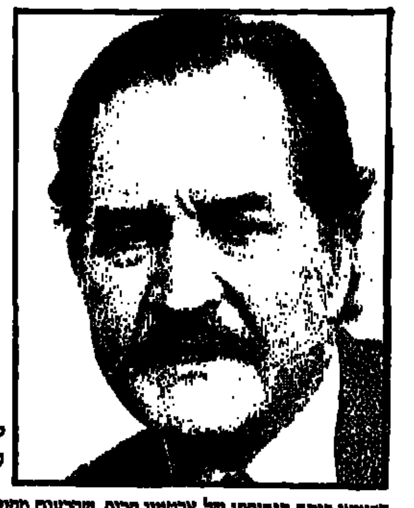

קרלוס פואנטס

הרומאן פותח בגסיסתו של ארטמיו קרוס, שקרעים מחייו צפים ועולים בתודעתו. בסידרה של פלאש־בקים מיקריים כביכול ומאורגנים ביד אמן של סופר, ניתנת לקורא הזדמנות למלא את הפערים, כשהגולה החשובה ביותר, הנעוצה בילדותו של הגיבור, מתגלה כמובן רק בעמודים האחרונים, מבחינתנו, וברגעי החיים האחרונים מבחינתו של קרוס. אבל אז, כאמור, הושלם רק חלקה הראשון של המשימה. חלקה השני כרוך בקריאה שנייה, ורק בה מסתדרים החלקים זה לצד זה, בסידרם הכרונולוגי או כסיבה ומסובב.

קולאז' של נקודות־תצפית

סדר כזה של מתן אינפורמציה הולך כך כבד עם טכניקת הקולאז' של פואנטס. הגסיסה הממושכת מצריכה עירוב גמור של תמונות מתקופות שונות בחייו של הישיש, ושיבות כאובות להווה. בעבר הוא תר אחרי זיכרונות, פרצופים נשכחים, אהבות, משמעויות; בהווה הוא בוחן כמנוכר ובשאט־נפש את עצמו, את רמותו הזרה המשתקפת במישכה מיקרי, את הויות המבאישים העולים מגופו, את מהלך הכאב, את בני מישפחתו המעוררים בו שינאה, שינאה־אהבה, אדישות ובעיקר בוז, בוז על שנשארו בינוניים, קרתניים, על שלא התעלו לרמתו.

הקולאז' הוא גם קולאז' של נקודות־תצפית. קרעי הסיפורים מובאים משלוש־נקודות תצפית, או כך לפחות נדמה כבהתחלה. לאט־לאט מתברר שגם כאן הדברים משולבים זה בזה לבלי הפרד. יש קטעים המסופרים בגוף ראשון, כביכול מפי קרוס עצמו, יש המסופרים בגוף שני וניתן להבינם הן כמונולוגים פנימיים של קרוס והן כפנייתו של המספר אליו, ויש קטעים המסופרים בגוף שלישי, כביכול מפי המספר בלבד, אך גם הם עשויים לצטט את תודעת הגיבור במבע משולב. באחד הקטעים האחרונים, ברגעים שלפני המוות, מתאחדים השלושה: „אני לא יודע...לא יודע...אם הוא הנני אני...אם אתה היית הוא...אם אני הנני כל השלושה..."

הטכניקות האקספרסיוניסטיות האלה רחוקות מלהישאר כחוקת טכניקה צרופה. הן משתלבות להפליא עם התמאטיקה. השיחזור לאחור (כשנקודת המיפנה המתגלה לבסוף נעוצה בילדות דווקא), כמו גם עירוב הזמנים והתקופות, משתלבים היטב עם נושא השכ ועולה ביצירתו המוקדמת של פואנטס, דהיינו: התערבות העבר בהווה, ואפילו השתלטות העבר על ההווה.

„עבר שאין מימלט ממנו" הוא שם אחד מקובצי הסיפורים המוקדמים של פואנטס ובו, למשל, סיפור על חושב מקסיקוסיטי, הגוזר כדילוק שפתיים של אינדיאני מתוך ריוקן בגלריה לאמנות, ומעורר את חמתם של אלים אצטקים הרודפים אותו. גם בנובלה „אאורה", שראתה אור עם „ארטמיו קרוס" ב־1962 ואף תורגמה לעברית, קם העבר להרוס את הגיבור בהווה: היסטוריון צעיר רותם עצמו לשירותה של קשישה אריסטוקראטית בבית רדוף מזוזות, מתאהב באחייניתה אאורה, אך עד־מהרה מיטשטשים הגבולות בין השתיים ושוב אין לדעת עם מי הוא מתעלס: „תלטף שוב את שערה הארוך של אאורה: תאחז בפראות בכתפיה של האשה השבירה [...] תחוש בגופה הערום, קטן ואובד כחיבוקך [...] תתיק שפתיך מן השפתיים ללא בשר אשר נשקת, מן החניכיים ללא שיניים הנפערות למולך. תראה לאור הלבנה את גופה הערום של הזקנה, של הגברת קונסואלו [...] כי אתה אוהב אותה, אתה חורית, גם אתה חורת..."

מהדורות, תרגומים, פרסים

הטישטוש בין נקודות התצפית מתפקד כחיזוק תמאטי. הוא מאפשר לקרוס הגוסס, הנתון לפרקים להשפעת מורפיום, להשקיף על עצמו מבחוץ, לחמוק מאחריות להרג ולחורבן שהמיט, להמשיל עצמו לשילוש קדוש של עוצמה והישרדות ולשחק באהדת הקורא. הקורא, הנע בין קטעי הקולאז', נע גם בין תיעוב ליצר הרכושנות, ההרסנות ודריסת הנוויות של הגיבור, לבין אמפאתיה לצורך המתמיד שלו באהבה. בין האיש המחלק חלקות אדמה קטנות ותמורת ערך לאיכרים כדי לקנות את אהדתם לבין האב השכול או הילד הקטן, המתגלים בהדרגה ככל שמתחרבים פירורי הפיתרון המפוזרים בדרככו. העבר, ההווה והעתיד, כמו המספרים השונים, מתאחים באותו סבך מתוכנן היטב ומכינים את מלות הסיום: „אתה...מת...מת...אמות..."

פואנטס נחשב לאחד מטובי סופריה של מקסיקו, ואין לתאר את הספרות המקסיקנית המודרנית ללא השפעתו. הרומאנים הסיפורים שלו ראו מהדורות רבות ותרגומים רבים, זכו בפרסים ואף הוסרטו. הוא גם נואם ופרופסור־אורח מבוקש מאוד, נוסע בעולם ומקיים קשרים עם סופרים מפורסמים דרום־אמריקניים, צפון־אמריקניים ואירופיים. השילוב של יכולת סיפור, פנטסיה וביקורת, המעוגנות העמוקה בהיסטוריה המקסיקנית והיכולת להינתק ממנה בעת ובעונה אחת, כל אלה הופכות אותו לסופר בעל חשיבות גדולה.

אם כך, מדוע, למרות כל הצל"שים, קשה לקרוא ולאהוב את הספר הזה? אולי העובדה שזה עדיין אחד הספרים היותר מקומיים של פואנטס, ולמי שאינו בקי בהיסטוריה רצופת המשברים של מקסיקו קשה לעקוב אחר המתרחש אלא כמסתכל ממרחק רב; אולי בגלל התחושה שמאחורי כל תמונה מסתתר עולם לא־מוכר של דימויים, שאין לנו חלק ונחלה בו (ברומה: למה שחש בוודאי קורא מקסיקני של עגנון); אולי בגלל המאמץ שהקורא נאלץ להשקיע בהרכבת הפסיפס המסובך הזה, שנקרא ארטמיו קרוס; אולי בגלל התחושה שנפתולי הטכניקה זוכים להערכת השכל בלבד, אך אינם קונים את הלב; אולי בגלל תרגום בלתי מהוקצע, המשתמש עדיין, למשל, בגוף שלישי כדי להעביר את פנייית הכבוד המקובלת בשפות רבות, אך לא בעברית (ותוך סיכון שיווצרו תערובות אבסורדיות כמו המישפט הבא: „יסתגב כיסא, קפיטן, יבוא ונפטפט קצת. רוצה סיגריה?"); תרגום המעריך עדיין ביטויים גבוהים על פני התמודדות אמיתית עם דקויות הטקסט. סביר להניח שבגלל כל הגורמים גם יחד. מותו של איוואן איליץ', שגם הוא אינו גיבור סימפאטי במיוחד, זכור לי כאחת החוויות הכואבות והחודרות מן הרפרטואר המקאברי הזה. מותו של ארטמיו קרוס, למרות שירותים סכיזופרניים מאגף השכל, השאיר אותי אדישה.

מדריך לונדון לצימצום סיכוני הסקנדאל

ירון לונדון

...עם הכתבי. התגובה מילולית היא תאוותנו הרווחת, כמו שירה מתוקה אצל האיטלקים, ...הבכי העמוק אצל הרוסים וכמו המיץ אצל הברזילאים. תכופות, סערת ויכוחים מרים ...סתם מעניין שאינו שווה שיהוק. לפני שנה הציתה מחלוקת בענין גורלו של המשורר ...על התנגשות עתירת מלים בין שני עתודי הספרות העברית, דן מירון ונתן זך. ומרי ...שהוסקטו בעימות הזה די בהם לרומאן עבה.

פרשה מגול סבה על חריג ברפרטואר המוגבל של הנושאים הסקנדאליוויים. בדרך־כלל ...והמהומות כתוצאה מהליכה במיספר שדות נרושים, מסומנים ברייקנות ומעוטרים ...ההראה מפני מוקשים מילוליים. אל תיקרב לשדות הללו, אלא אם אתה פולמסן ... בו אז, פסע רק בשבילים המפולסים. את השורות הבאות יש לקרוא כמדריך לצימצום ...הנזק.

■

ראשית כל, היזהר מכל אמירה המכניסה את סיבלם ורישעתם של יודרים להקשר ...הנאצי. העולם כולו אינו אלא אולימפיאדת נכאים, שבה מישלחתנו היא המישלחת היחידה, ... אנו שיאני הסבל המוסר. סיבלנו הלאומי הוא כמו תרסיס בחלל החדר, אופף ומטהר ...האבנים כציון, אלה שלא ידעו סבל מעורם. המוסריות שלנו אינה סגולה נירכשת, אלא ...תורשתית, ולכן מוסריותנו חסינה מפני גורמים נסיבתיים משחיתים.

אסור לקרוא תיגר על מעמדנו כשיאנים ואסור להרהר בהשוואת השגינו בתחום זה ...של אחרים. ניסוח מבורח של השוואות, ליווי האמירה בלחישה ובקריצה, מפתיתים ...את רגישותו של נפץ המוקש. הבדיחה „איך מוהים פלשתינאים לפי העיניים היהודיות ...לעבור בשלום, בתנאי שלא תושמע בעדוצי התיקשורת הממלכתיים. היהודים על ...הנאציסטית, המתרוצצת בביטנם של כל בני אנוש, חייבים להישאר ברמת הניסוח ...סימוש בדוגמאות הנלקחות מהסביבה הקרובה מבטיח סקנדאל אדיר. גם מישפטים ...של פרשיות היסטוריות רחוקות, לוטות בערפילי מיתוס, כגון „יהושע בן נון, הוא לא היה ...של הג'נוסיד המתועד הראשון בהיסטוריה", עלולים להתגלות כמוקשים מילוליים ...

■

...קבוצת מוקשים טמונה לרגלי המתעקשים להשמיע ציוץ המרמז על כפירה באמיתות ...הנצחיות. כך, למשל, אל תעז לומר משהו כגון: „אני חושב שהטינה שאנחנו חשים ...לאזורים נובעת מקינאה שאנחנו מקנאים בהם על אומץ־הלב והיוזמה שהפגינו. אחרי ...להגר זה לא מעשה קל ופשוט"; או: „הגינויים החריפים המטחים ביורדים קשורים בחרדה, ...או כלתי מודעת, שהם ידעו לקפוץ בזמן מהספינה הטובעת"; או מישפט סיגולים כגון זה: ...נדמה לי שמצבם של היהודים ברוסיה די טוב, ואני חושב שגם אם יפתחו שעריה ...והרב המכריע מבין היהודים יעדיף להישאר בה". מסלול החשיבה הזה עלול להוליד ...כגון: „האנטישמיות ברוסיה אינה יותר חריפה מאשר הגזענות האנטי ערבית ...ובהמשך: „אתם חושבים שהכינוי אחמד, כשם קיבוצי לכל הערבים, שכיח פחות ...כשם קיבוצי לכל היהודים?".

לבסוף נזכיר קבוצת מוקשים מילוליים, המתפוצצים בשעה שהפולמסן המטורף נוגע ...באמונות. למשל: „העובדה שישעיהו ליבוביץ מאמין באלוהים היא הוכחה לכך שגם ...המחשבה הכי גדולים יש צד קצת מטומטם"; או „כבר שנים אני חושב שיעקב חסדאי ...את השכל"; או, רחמנא ליצלן, „הנשיא שלנו, כל הכבוד, בראבו מאוד קונגנוואלי, ...לי, איך אני אגיד את זה, נדמה לי שהוא לא מיי־יודע־מה־חכם".

אני חושש שקוראים רבים יתקשו להבחין בין הבלן לבין מתבל, בין טומן מיטען נפץ לבין ...למנוע את הציבור מלהתקרב אליו. אי לכך אני מבהיר כי אינני מודרה עם ...הרשומים לעיל, אלא מסתייג מתוכנם, מניסוחם ומשאר בשרם הקרובים והרחוקים. ...אני לא בטוח שמישהו, ככלל, הנה מחשבות העלולות להולידם וייתכן שאוהרתי ...תוצאה מחשבונותי המופלגת, אשר מישהו, כאיזה היזהר מתהרתי, עלול לכנותה ...יהודית, ליגוי פסול מכל וכל.

אריה סיון

כתיבה וחתימה

הִתְכַּוַּנְתִּי לִכְתֹּב: בְּעֵינַנוּ
שֶׁנֶּעֶקְרָה בְּקִלִּיץ־גּוּמִי
הוּא רוֹאֶה בִּבְהִירוּת כָּל נְקֻדָּה בַּכְּפָר
שֶׁנֶּעֱקַר מִמֶּנּוּ: אֶת שִׂיחֵי הַצְּבָרִים
מֵעֵבֶר לְגִדְרוֹת הָאֶבֶן
אֶת הַתְּאֵנָה הָאִמָּהִית וְאֶת הֲוַיַּת שֶׁגָּזְעוּ
חָרוּץ כִּפְנֵי סָבוֹ.
אֶת הַמַּרְאוֹת הָאֵלֶּה יַעֲבִיר
לִבְנוֹ הַבְּכוֹר וְלִבְנָיו הַנּוֹתָרִים
כְּדֵי לְסַמֵּר אוֹתָם, בְּאֶמְצָעוּת קוֹצֵי הַצְּבָרִים,
אֶל נַחֲלָתָם.

הִתְכַּוַּנְתִּי לִכְתֹּב. לֹא כָּתַבְתִּי.
בֵּין הַכַּוָּנָה וּבֵין הוֹצָאָתָהּ לַפֹּעַל
צֵל נָפַל.
לֹא צִלְלֵי כְּפָרִים
אֲנִי רוֹאֶה, צְלָלִים שֶׁל אֲנָשִׁים
נוֹסְעִים אֵלַי, נוֹשְׂאִים אֵלַי
מַה שֶּׁנִּרְאָה כְּמוֹ מִסְמָכִים
מִקְּפָלִים וּכְרוּכִים: שְׁטָרֵי חוֹבוֹת
שֶׁנִּקְבְּרוּ בְּתוֹךְ חֳרָבוֹת.
הֵם מוֹשִׁיטִים אוֹתָם
כְּדֵי שֶׁאֶחְתֹּם.

מתוך המחזור „יומן קיץ 88".

בין הגדרות סותרות

הרי אונגר

איטלו סבבו, תודעתו של זנו, תירגמו: גאיו שילוני ואריאל רתהאוזן, הוצאת כריסל, המפעל לתרגום ספרי מופת, 1988, 344 עמ'.

אסורה שמיץ היה סוחר אמיד בטריסטה ההבסבורגית, בן אסופי בשלוש תרבויות – יהודית, איטלקית, גרמנית. לשתי האחרונות נתן ביטוי בשם העט שאימץ, שכן „איטלו סבבו" פירושו איטאלו השוואבי, כלומר „איטלקי גרמני". מסעותיו העסקיים הובילוהו תכופות לאנגליה, והוא נזקק לאנגלית. משום כך נרשם ל„ברליץ", שם למד את השפה מפי מורה ששלט בה יותר מכל אדם אחר בעולם: צעיר אירי בשם ג'יימס ג'ויס.

כשסיים את ספרו השלישי ב־1922 פירסם אותו מורו לשעבר במאריס והלהטה אחר תגליות. סבבו התעורר בוקר אחד והנה הוא אישיות מפורסמת באיטליה ובאירה תרעומת. ספר אלמוני שהתגלה, כמה מרגיז, דווקא בגיבוי, הוא היה אז בן 60 והספר שהלל את הסערה נקרא „תודעתו של זנו".

[illegible]

זנו היה פילוסוף יווני שקדם לסוקרטס. בעוד מורו של אפלטון הודיע לדורות הבאים מופת של בהירות ואת התאווה להבין הכל, זנו הנחיל להיסטוריה את כאב הראש של ה„פרדוקסים". חיו אלה ושנוי חשיבה שנועדו להוכיח כי אין אנו מסוגלים לחשוב. הוא סיפר על אכילס, הרץ המהיר בעולם, שלעולם לא ישיג את הצב הזוחל לצידו. הראה שאין לאל ידינו לחצות את החדר שבו אנו נמצאים כרגע, שעל־מנת להגיע לקצהו הנגדי עלינו לצלוח את מחציתו, אך כדי להגיע לקו האמצע עלינו לעבור בקו הרבע, וכדי להגיע אליו, לעבור את השמינית – וכן הלאה, עד אינסוף. בקצרה, היה זה פלונטר סיפוסי של היגיון המביס את עצמו. הוא הוריד את ניקסון, ליגה את דימיונו של לואיס קרול ושיעשע את הפילוסופים בני־דורנו. מה עשה לאיטלו סבבו?

אם נציץ בנתהוות הרומאן ב־300 שנות קיומו, הצצה שנוטה להישאר כוללנית, נגיע למסקנה שהרומאן, אולי יותר מכל ז'אנר אמנותי אחר, הקדיש עצמו לחיים. תנו דעתכם על כל הגיבורים הללו שנשרו בשובל הזיכרון שכל אחד מאיתנו נושא: על פני היה גוליבר, הנוסע הגדול של עולמות גבוליים; רובינזון המשחזר באיו הבודד את תרבותה של אנגליה המרקנטיליסטית; דון קיחוטה שמבקש במלחמות ההווה את הפריטוריות הטורות הגבול של חלומותיו; האוסטיניאק שבא לפאריס כדי לכבוש את העולם, וכל השאר – כלום אין הם גיבורי החיים? כלום אין הם והתגלמויות הגדולות של כוחות ויטליים: יצרים, תשוקות, חושים, והרומאה רבת־פאזון של הרגשת גיבורי תרבותנו. הם סיפוסים של כאב והרווה, ובתוך הקונגם המאוס נשתכחה מהספרות העובדה היחידה שיש לה ביתם אלינו תוקפה של אקסיומה, עובדת המוות.

אכן, הספרות מחייבת אותנו להבדיל בין מוות למיתה. היא אינה יודעת מוות מהו, אך היא גודשה מיתות, מותה, תחת גלגלי הרכבת, של אנה קרנינה, גסיסתה של אמה בובארי, הגוויות המסולקות והתוצה ערימות־ערימות בסיום מחזה של שקספיר – הם כולם, בוודאי, אורחים של החיים. גם אותם סיפורים מעטים שעוסקים

המשך בעמוד 40

ממכבש הדפוס

תרבות · ספרות · אמנות

אורי סלע

הגות

אלמוני בירושלים

מלסינג עד קפקא · ורנר קראפט / ערך והקדים מבוא טוביה ריבנר · ספרית מאמריקה וביקורת, ספרית הפועלים. 167 עמודים.

זה קרוב ליובל שנים דר ורנר קראפט בירושלים והוא אלמוני לחלוטין אצלנו, אבל בגרמניה הוא מסאי מפורסם ומכובד מאוד. עכשיו, בראשונה, יוכל גם הקורא העברי לדעת במה זכה קראפט למעמדו הנכבד בלשון אמו. מובאות כאן שבע מסות שלו בעניני ספרות גרמנית קלאסית – על אמיליה גלוטי ללסינג, גיתה, היינה, קפקא, הרמן ברוך ועוד. על־פי מיגנונן והגיונן, מסות אלה שייכות לדור שקודם ״מדע הספרות״. לא מישנה סדורה יש כאן, אלא ארודיציה רחבה והגות ערכית עשירה.

מחקרים

נוסח התפילה באי

תפילה ומינהגי תפילה ארץ־ישראליים בתקופת הגניזה · עזרא פליישר · הוצאת י״ל מאגנס · 372 עמודים.

אוצר המידע הגדול שנמצא בגניזה הקאהירית ומאז הולך ומתפענח לאיטו, הוליד גם את הספר שלפנינו, המיוסד על עיון ב־800 כתבי־יד שנמצאו בה. מתוך הנאמר בהם, ישירות ועקיפין, מפיק פליישר תיאורים של סוגיות מרכזיות בנוסח תפילתם ובמינהגי תפילתם של יהודי ארץ־ישראל, להבדיל מנוסח התפילה הבבלי, שהוא היסוד לנוסח ומנהג ועליו יש ידיעות נרחבות, בעיקר מכתבי הגאונים. נדונה כאן גם הזיקה שבין התפילה הקדומה והפיוט הארץ־ישראלי. במבוא, אומר פרופ׳ פליישר כי עדיין רחוקה מאוד השעה לסיכום הנושא של תפילת בני ארץ־ישראל וידיעתו עוד מחקר רב לעניין זה.

אחריותו של בורוכוב

זמנים חדשים, זמירות חדשות · מתתיהו מינץ / מפרייה אוניברסיטאית, עם עובד בשיתוף אוניברסיטת ת״א המכון לחקר הציונות · 383 עמודים + 8 עמודי תמונות.

זה הכרך השני למחקרו המקיף של מינץ על המותו ופעלו של המנהיג הציוני־סוציאליסטי בר בורוכוב, אבל אי־אפשר לומר עליו שהוא משלים את החיבור. ככל שהדבר מורה, הכרך הראשון עסק בחיי בורוכוב בתקופת ראשית פעלו („המעגל הראשון״, 1906־1900) וזה שלפנינו, בשנותיו האחרונות (1917־1914), כך שנוצר פער של שבע שנים. מדוע? כי לגבי תקופה זו, כדברי המחבר, „הסמוי וממילא המשוער והמנוחש ודוג מן היוחס הנסבל והמותר״ ולפיכך ערך חיים זה מתואר במידה האפשר רק במבוא לקובץ איגרות בורוכוב. בספר שלפנינו מתוארת פעילותו הציונית והמדינית של בורוכוב בימי מלחמת העולם הראשונה, כשמרכז הכובד שלה עבר לארצות־הברית, והמחבר מראה שבתקופה אחרונה זו כבר לא סמך בורוכוב על הפרולטריזציה היהודית בארץ־ישראל לבדה, אלא התקרב לדעיונות הציונות המדינית.

איך להיות לנביא

ההגויה המיסטית אצל אברהם אבולעפיה / משה אידל · הוצאת י״ל מאגנס · 170 עמודים.

ר׳ אברהם בן שמואל אבולעפיה (1241־1292) עד הלך בשנת 1280 לרומא כדי להשפיע על האפיפיור ניקולאס השלישי שיתגייר. כשעמבדו להעלותו על המוקד בשל גודל חוצפתו, הלך האפיפיור לפתע לעולמו והגזירה בוטלה. אירוע זה יש בו כדי לאייר את דמותו הדגולה של המקובל־המיסטיקן הזה, שיוחס לעצמו רוח נבואה והמאמין אפילו כאולה הבריוז על עמדו למשיח. בנבואה ללא יומר, וחשד זה גרר כנגדו מאבק כבד מצד ר׳ שלמה בן אדרת. הוא היה מפרש פורה וחיבר כחמישים חיבורים, שרובם הגיעו לידינו, ובתוכם כמה ספרי הדרכה להשגת רוח הנבואה באמצעות תרגילי התבוננות בצירופי אותיות ובשמות. עניין אחרון זה הוא נושאו המרכזי של הספר שלפנינו, הדרך ב„מכניקה״ של אבולעפיה להשגת הנבואה ובבחינתה השונים, מוסיקה ועד דימויים ארוטיים.

בצודו של רש״י

פירושיו של יוסף קרא לספר איוב / על פי כתבי־יד השונים, עם מבוא, שינויי נוסחאות, ציוני מקורות, הערות, ופיורים ומפתחות מאת משה אהרנ[?] מוסד הרב קוק / 88 + קע״ד עמודים.

רבי יוסף בן שמעון קרא (נולד 1050 עד 1070) היה בקהל שפירא שהגדרו הוא מגדולי המפרשים של אסכולת צרפת במאות הקודמת. והוא למד תורה מפי דודו רבי מנחם בן חלבו והיה גם תלמידו ועמיתו לרש״י, שלעתים קיבל את פירושיו לתנ״ך. ידוע שכמה חלק בפירושים לדברים של בשביל, הוא חיבר פירוש לרוב ספרי המקרא, ואמור שלפעמים אך רק חלקם בשמור בכתבי־יד. פירושו הוא לדבר על דרך הפשט והם נסמכים והרבה על רש״י. אבל מוסיפים עליו. כאן הוא אורן מדושר לאיוב. במהדורה מדעית, המבוססת על כתבי־יד ודפוסים רבים.

מתוך ניסיון להפיק מכל המקורות טקסט מנופה ושלם אחד, המלווה במראי מקומות, בשינויי גירסאות, בהערות וביאורים וכל כיוצא באלה, לרבות מפתחות.

תיעוד

גאון קולנועי

פליני · הוליס אלפרט · מאנגלית: כלהה קיפמן · דביר · 262 עמודים + 16 עמודי תמונות.

פדריקו פליני, יוצרם של „החיים המתוקים״, „לה סטראדה״, „לילות קביריה״ ו„שמונה וחצי״, אם למנות רק את הנודעים ביותר, הוא אמן יוצר מן השורה הראשונה בדורנו, וראוי גם ראוי למונוגראפיה על אמנותו. הספר שלפנינו אינו מתיימר להיות מונוגראפיה כזאת והוא ביוגראפיה מפורטת, המספרת על עשיית סרטיו ועל יחסיו האישיים עם נשים וגברים, על יסוד תחקיר מדוקדק. מובאת גם פילמוגראפיה של פליני מראשיתה ועד לסרטו האחרון „הראיון״ (1987).

צמיחה בנגב

המידבר המתעורר · מיכאל אבן־ארי · תירגם מגרמנית: דב קוסטלר · פירסומי הר הצופים, הוצאת י״ל מאגנס · 262 עמודים + 16 עמודי תמונות.

ישראל היא ארץ מידברית־למחצה ובהיותה ועידת־ממררים, עם או בלי השטחים, יכולתה להתקיים ולהתפתח תלוייה במידה כמעט מכרעת במציאת דרכים להפוך שטחי מידבר למקומות של חיים וצמיחה. בנושא זה יש זכויות מופלגות לפרופ׳ אבן־ארי, שתירגם את התמחותו בצמחייה מידברית לפיתוחים של חקלאות המבוססת על מעט מישקעים, במיוחד בניסיים ובתוצאות שהושגו בחוות עבדת. הספר שלפנינו הוא סיפור אוטוביוגראפי, שבו מספר המחבר על דרכו מילדותו בחבל אלזס־לותרינגיה בגבול גרמניה וצרפת אל ארץ־ישראל, אל החטיבה היהודית במלחמת העולם השנייה ואל לימודים ומחקרים באמריקה הדרומית והצפונית, אך בעיקר אל הנגב ואותו הצחוח, שנכבעה לעיקשותו של המוח היהודי.

כפר סבא, עבר והווה

אלפיים שנה בכפר־סבא / יוסף קלהני, אדריכל העיר כפר סבא / עיריית כפר סבא / 168 עמודים.

בראשונה נזכרת כפר־סבא אצל פלאביוס, בתיאור ביצורו של המלך אלכסנדר ינאי. המפה הראשונה שבה היא מצויינת (בשם אנטיפטרוס) היא מפת פטולמאוס משנת 150 בערך. היא נזכרת כמה פעמים בתלמוד ושמה כלול בכתובת הפסיפס בבית־הכנסת של רחוב שליד בית־שאן, מימי בית־שני. חלקו הראשון של האלבום מקבץ בשקידה ובשיטתיות את כל העדויות ההיסטוריות והמפות שבהן מופיעה כפר־סבא לדורותיה ואילו החלק השני מתאר את התפתחות הארבאנית של הישוב העברי החדש, מכפר קטן לעיר בת 60 אלף תושבים, והכל בשפע מפות, שירטוטים, תוכניות ותצלומים, רובם בצבעים. לתובבי ידיעת הארץ יש מה מה לראות ולקרוא.

מיטעל הנצחה

וולקוביסק – סיפורה של קהילה יהודית ציונית / המבוא לבית הדפוס כתריאל לשוביץ / 159 עמודים.

וולקוביסק, עיר ליטאית, מזרחית לווילנה, התגוררו יהודים לפני תעודה אחת מאז 1577. לפני השואה, היתה כנראה יותר מחצית אוכלוסית העיירה יהודית והתפרנסה ממיסחר, מלאכה ותעשיה. הציונות שלטה בציבור היהודי בוולקוביסק וילדיה למדו עברית בבית־ספר „תרבות״. ב־1941 כבשו הגרמנים את העיר, רצחו תחילה את הרופאים היהודיים ובהדרגה שילחו את יהודי העיר ובנותיה לטרבלינקה ולאושוויץ. שרידי וולקוביסק בארץ הקימו מצבה לזכרם בבית העלמין בנחלת־יצחק. הספר מספר את סיפורה של יהדות וולקוביסק, מתאר את מוסדותיה, אורחות חייה, מיפעלי התרבות שבה, המיפלגות ותנועות הנוער, החיים הדתיים, דמויות בעיר, סיפור השואה ומיפעלי זיכרון והנצחה לזכרה.

וזכרונות השואה במגזין

אשר זכרנו לספר – כ״ד מבני קיבוץ מגיד מעידים / עריכה: אריה מרן / מורשת, קיבוץ מגיד, ספרית פועלים / 326 עמודים.

בין חברי קיבוץ מגיד לא מעטים „בוגרי השואה״, מקצתם שהגיעו לקיבוץ כחברים בגרעין „שרידים״ שהתארגן באירופה אחרי המלחמה. אך זה מיקרה, אלא פרי החלטה שנפלה כזמנו, בקיבוץ הארצי לזכר את יוצאי השואה העיירים ולהקל עליהם בעזרת הדעע המשותף, כך קרה. שקיבוץ יחיד זה מכיל הרבה „יכרונות שואה״ של ילדים ובני־נוער, (כפי שהיו אז), פליטים ומגורשים, לוחמים ופרטיזנים. עכשיו ניגש הקיבוץ לתעד את המכנה המשותף של עברו בהתאם ולכתונותיהם של כ״ד...

מהחקרים, נהם שרשמו את הדברים ומהם שסיפרו לרישום ולהקלטה.

בוילנה וביערות

חורבן וילנה · אלכסנדר (סניה) רינדזיונסקי · בית לוחמי הגטאות והקיבוץ המאוחד · 236 עמודים + 16 עמודי תמונות.

לפני כשלושים שנה עלה אלכסנדר רינדזיונסקי לארץ מבריה"המועצות דרך פולין כשמאחוריו פרשת חיים סוערת. הוא נמנה על תנועת המרי היהודית בגטו וילנה ושירת בגדוד פרטיזנים יהודיים ביערות. לאחר המלחמה, הטילו עליו חבריו לנשק לרשום את קודות הימים ההם והוא עבד במוזיאון היהודי בוילנה, עד שמוסד זה הוסל באמתלה של אירגון מחדש. הספר שלפנינו הוא עיבוד מקוצר של זכרונותיו, הרגים בוילנה של ערב מלחמת העולם השנייה, הכיבוש הנאצי, ההתארגנות היהודית, פעולות ההצלה, המרי והמאבק, המלחמה ביערות, ווילנה שלאחר המלחמה ולבסוף העלייה לישראל.

סיפורת

קובץ ביכורים

סיפרתי את זה, יחזקאל · יצחק בר־יוסף · בית הוצאה כתר · 188 עמודים.

קובץ ראשון של מספר צעיר, הכולל שמונה סיפורים כתובים בסיגנון ריאליסטי, עם פריצות פה ושם אל הפנטסטי. גיבורי הסיפורים הללו הם דמויות ישראליות „מקומיות״, רובם גרים במושבה קטנה, כולם סובלים

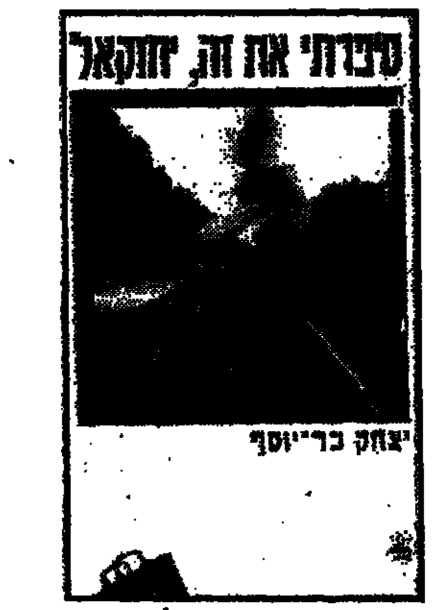

שער „סיפרתי את זה, יחזקאל״
עיצוב העטיפה: אבנר אברהמי

מחסר או מוסף כלשהו, מרגש אשם או מעוול שאי־אפשר עוד לתקנו. עורך הספר, יגאל שוורץ, קובע כי יצחק בר־יוסף ממזג בסיפוריו „תפיסת עולם ׳גמוכה׳ ותפיסת עולם ׳אבודה׳, רטרוקטיביסטית, עם חיוך של הומור, ההופך לעתים לגיחוך מאיים, גרוטסקי״.

התבגרות באיטליה

לקמיקון משפחתי · נטליה גינצבורג · תירגמה מאיטלקית: מרים שוסטרמן / עם עובד, ספריה לעם · 192 עמודים.

חלק ניכר מהספרות האיטלקית בת־זמננו היא פרי יצירתם של סופרים יהודיים ובתוך קבוצה זו שמור מקום של כבוד לנטליה גינצבורג, שזה לה ספרה הראשון הרואה אור בתרגום עברי. זהו סיפור אוטוביוגרפי, המתאר את משפחתה ובית־גידולה: משפחתה אינטלקטואלית רדיקלית, העומדת בהתמודדות מכבידה עם המישטר הפאשיסטי של מוסוליני. מתוארים כאן גם נישואיה הראשונים ללאונה גינצבורג, פרופסור לספרות רוסית ופעיל בהתנגדות האנטי־פאשיסטית והגלות־מאנגס בכלל אברוצי שבאיטליה בימי מלחמת העולם השנייה. רבים מאשר התקופה ההיא מכירים בספר בעת שזוכה מצולבת עם דוכה, בתוכם דמויות נודעות כמנהיג הקומוניסטי פאלמירו טוליאטי, הסופר קארלו לוי והפילוסוף בנדטו קרוצ׳ה.

הילולה שחורה

שנות מאפס / כרים איסתון אליס / מאנגלית: דן טכסטר / מודן / 178 עמודים.

מורד הבעורים במשך, ומאפיינו אינם משתנים הרבה. אולי רק הולכת ונעלמת האידיאולוגיה האנטי־מימסדית ששמשה לו פעם ציפוי צידקני ולעומת זאת מעמיקים גילויי המתירנות, הזול ממין ומשקאות וכלה בקוקאין. הספר שלפנינו מעיד, שכנראה אין המתירנות השטאלית הזאת מביאה אושר לבעליה. גיבורו הוא תלמיד קולג׳ בחופשת הג־מולד בלוס־אנג׳לס, מתפשר שכולה הילולה פרועה ואפלה של מסיבות, משקאות, סמים, מעשי רציחה...

מין ואלימות – וכל אלה רוויים באיזה דיכאון שחור וסמיך.

הוויה קסומה

ראי בתוך ראי – לבירינט / מיכאל אנדה · מגרמנית: שלמה שגאי / ציורים אדגר אנדה · זמורה־ביתן / 241 עמודים.

אם יש בספרות מקבילה לזרם הפנטאסטי־סוריאליסטי בציור, הנה לפנינו דוגמה מובהקת. קרעי מיתולוגיה יוונית ומצרית עתיקה משמשים כאן כחומרים לקולאז׳ ספרותי שבו מיטשטש כל גבול בין מציאות להוויה קסומה. אי־אפשר אפילו להחליט בוודאות אם לפנינו ספר שלם אחד או אוסף של סיפורים קצרים עם הקשר ביניהם. דומה, שנקודת המוצא של הספר הם הציורים ולא להיפך. כאיורים, מובאים פה ציוריו הסוריאליסטים של אדגר אנדה, אבי הצייר, וסכיבם סובבות התשובות הכתובות, המשתלבות למין מבוך דימיוני, שכל מבוי שבו מוליך אל מבואות מתפצלים נוספים שלא מן העולם הזה.

מלכה על הרדודים

מרי סטיוארט / סטפן צווייג / מגרמנית צבי ארד / מבחר, זמורה־ביתן / 346 עמודים.

אחד מענפי היצירה של סטפאן צווייג הפורה היה הביוגראפיה ההיסטורית־תיעודית־סיפורית, המזווגת של מחקר מקיף ותוספת נופך סיפורי, לרבות נקיטת עמדה בתוך תחום יצירה זה, בולטות שתי המונוגראפיות ה„נשיות״ שלו, מרי אנטואנט ומרי סטיוארט. צריך להודות, שתיאור דמותה של המלכה הסקוטית שנאשמה ברצח בעלה השני והוצאה להורג לאנגליזם לפקודת רוזה של מלכת בריטניה אליזבת השנייה, אינו נקי אגל שריד מרגשנות. ואולם, הצירוף של ידע עשיר בפרטי הפרשה והחיים בבריטניה במאה הט״ז ועם הסופר הרהוט והאמן יוצרים חומר קריאה מרתק וגם מאלף.

הומור

מבדידות לחרות

להיפך – מאפלה לאור גדול ב־48 עמודים / כתבה וציירה: יולנדה נייב / נוסח עברי כרמית גיא / כתון, סוון.

בעמוד הראשון של הספר כתוב „סוף״ ובאחרון „זו רק ההתחלה״. בין זה לזה, מובאים ציורים קטנים בגבול מסטל עדינים, המתארים את מה שעובר על אשה שבעלה נוטש אותה, עד שבסופו של דבר היא מגלה שבדידות יכולה להיות גם חרות.

עזר

שתוק ועשה כסף

להשקיע מבלי לשקוע / שמואל וקנין / לימון – תוצרים כלכליים / 128 עמודים.

החלק האחרון של הספר, אם מותר לפתוח חוקה בו, הוא כללי ההשתתפות וטופס ההצטרפות למשחק בורסה [illegible] שבו – כנגד תשלום דמי הרשמה ודמי ניהול [illegible] ללא השקעה כספית אחרת – תוכל לשחק בניירות [illegible] לפי כל הכללים ולזכות, אם תהיה המצליח ביותר, [illegible] כספי בשווי פרומיל אחד מכלל „תיק ההשקעות״ (המדומים, כמובן) של משתתפי המישחק. הכרי שניתן לשחק, גם במישחק וגם בבורסה עצמה, יותר אחרי [illegible] במה להשקיע וכמה לא לגעת, איך לבחור תיק השקעות ואיך לממש אותו בשעת רצון, איך לעמוד באמונות [illegible] ובאופציות ועוד כיוצא באלה, עם שפע טבלאות והדגמות.

אל תאהבי יותר מדי

נשים שאוהבות יותר מדי ומחכות שהוא ישתנה / רובין נורווד / ביתן / 246 עמודים.

נשים שאוהבות יותר מדי – דינן לסבול. הן מבלות [illegible] מצבי הרוח המתבכבכים של הגבר, על השאלה [illegible] שלו, על השאלה ועל מערכת יחסים הרסנית, והשלמה [illegible] כמובן מאוד כבד. הספר, המביא את סיפוריהן של [illegible] וכמה נשים כאלה, דרך מבעיים לאהבה בריאה [illegible] ומציע דרכים להשתחרר ממנה.

דמוקרטיה מתוך הלמידה

חברת התלמידים תהליך לדמוקרטיה / שלמה צדיק / קו ונתב – פרופסור אקדמיים / 380 עמודים.

בספר מוצגת דרך במעט מוסכמת לקהילת התלמידים [illegible] לתלמידים: במקום לדבר על הדמוקרטיה [illegible] מוצע כאן לעשות אותה ולהתנסות בה [illegible] במשמעה בחיי התלמידים. [illegible] אופרטיבי: כיצד להפעיל את מועצת התלמידים [illegible] תקנון, לעורר פירסומים, לקיים אסיפות, [illegible] קבילות תלמידים, להקהיל את [illegible] עיתונים, וארגונים ועוד. מובאים גם [illegible] תלמידים בנושאים אלה, כפי שתגבלו במוסד.

פיתחון פה

תרבות · ספרות · אמנות

יעל זיידמן

קל לכתוב עלילות מחתרת, קשה לכתוב היסטוריה של תנועה

בימים אלה יצא בלונדון ספרו של פרופסור יעקב שביט: „ז׳בוטינסקי והתנועה הרוויזיוניסטית – 1948־1925״. זהו הכרך הראשון מתוך שני חלקים שעניינם תולדות הימין הציוני: הכרך השני עוסק בתנועת החרות מקום המדינה ועד עלייתו של בגין ב־1984.

■ [illegible]

[illegible]

■ [illegible]

[illegible]

האוזן השלישית

תרבות · ספרות · אמנות

אורלי תורן

נתן זך ושירי נשמה

פיזמונים הנכתבים על־ידי משורר מופר טבעם שיעורדו סקרנות. שבעה שירים מתוך תקליטה האחרון של להקת „הכל עובר חביבי״ כתב נתן זך. „אני כותב פיזמונים כשעשוע ונותן להלחין דברים שנראים לי מתאימים, כדי למנוע הלחנת שירים שאינם מיועדים לכך״, סיפר זך לאוזן השלישית. „כאשר הלהקה פנתה אלי, שמחתי לתת להם חומר וחשבתי שיש מקום להשתמש בז׳אנר של הספירידואלס. זהו ניסיון ליצור מקבילה בעברית לשירי הנשמה הכושיים, המבוססים אף הם על התנ״ך. השתמשתי בפסוקים ובחלקי פסוקים מיחזקאל ומקוהלת, ונתתי להם הארה מודרנית, שהיא לפעמים אירונית ולפעמים ספקנית או הומוריסטית. מבחינת השימוש בפסוקים תנ״כיים, יש כאן אקספרימנט. לגבי השיר שעל שמו נקרא התקליט, „נחיה ונראה״, האמור להיות הלהיט של התקליט, הסכמנו, הלהקה ואני, לוותר על ההכנסות מזכויות היוצרים ולתרום אותן לקרן של אמ״י לשם הקמת בית־אבות לאמנים״. בימים אלה משלים נתן זך את ההכנות האחרונות להוצאת כרך חדש של השנתון „איגרא״, שיכלול מסה ארוכה מפרי עטו בשם „המסע״. „זהו מסע בעיקבות עלילה חוזרת אחת בספרות האירופית, שבה אני עובר מתרבות לתרבות ומסופר לסופר בתקופה של 150 השנה האחרונות״.

קניוק משבדיה עד ארה״ב

„עוד לא היתה לי בחיים הצלחה כל־כך גדולה״, במלים אלה סיכם השבוע יורם קניוק את מסעו בסקנדינביה, בגרמניה ובארה״ב לרגל יציאת ספריו שם ברוזמנית. לשבדיה הוזמן קניוק כאחד מאורחי הכבוד של יריד הספרים הסקנדינבי, הנערך בכל שנה בעיר גטבורג. עימו היו גם המשורר הרוסי חתן פרס נובל יוסף ברודסקי והסופרת הצ׳יליאנית איזבל איינדה. לביקורות נלהבות זכה בשבדיה „היהודי האחרון״ ובעיקבותיהן נמכר לדנמרק ולפינלנד. נורבגיה קנתה את „בתר״. התחנה הבאה היתה פרנקפורט, שם פגש את גינתר גראס וביקר ביריד הספרים הבינלאומי. „עשרה ספרים שלי הוצגו ביריד בשפות שונות״, סיפר קניוק לאוזן השלישית. בגרמניה יצאו „ערבי טוב״, „אדם בן כלב״ ו„היהודי האחרון״. בארה״ב, שם יצא לאור באחרונה „ערבי טוב ויופיעו גם „בתו ו„היהודי האחרון״, השתתף הסופר בערב שאורגן על־ידי ועד הסופרים הישראלים־פלשתינאים יחד עם אמיל חביבי והסופרת האמריקנית גרייס פיילי. כן נפגש עם מוזאן הצואן, פיליפ רות ואלן גינזברג. במיסגרת הפריצה לשוק הבינלאומי יתפרסמו ספריו גם בצרפת, בהולנד, באיטליה ובספרד, שם תופיע מהדורה בספרדית ובקטלנית.

סופרים כותבים לילדים

אורי ברנשטיין, מי שהיה ידוע עד כה בציווף הנדיר של מנכ״ל „אמקור״ ומשורר, נכנס לעניני עריכה ומו״לות. יחד עם הוצאת „דביר״ יזם ברנשטיין שתי סדרות לילדים ונוער. „סידרה אחת מורכבת מספרים שנכתבים על־ידי סופרים מובחרים, שלא כתבו עד כה לילדים, והיא מיועדת לגילאים 12־13. פנינו לסופרים ועודדנו את עניינם״, סיפר ברנשטיין לאוזן השלישית. שני הספרים הראשונים בסידרה הם מאת אהרן מגד ורונית מטלון. כן ייצאו ספרים מאת מאיר ויזלטיר, דליה רביקוביץ, נסים אלוני וגדעון תלפז. הסידרה השנייה היא של ספרי מסע עם תצלומים, והיא מיועדת לילדים בני 8־9. „פנינו ליגאל תומרקין והוא הציע לנו ספר תצלומים על מסעותיו בארצות שונות. כך נולד הרעיון לסידרה. זהו בעצם אלבום תצלומים עם הערות והסברים, אך לא במתכונת של אלבום לתיירים״. את הסידרה יפתחו שני ספרים מאת תומרקין. הראשון על נפאל והודו, והשני על איטליה וצרפת בתקופת הרנסאנס. עוד בתוכניתו: ספר מאת בנימין גלאי על ניו־יורק וספר מאת אורי ברנשטיין עצמו על אירלנד.

[illegible]

במקביל להעלאת „גן הדובדבנים״ של צ׳כוב ב„הבימה״ בתרגומה של נילי מירסקי, ייצא לאור המחזה בהוצאת הקיבוץ המאוחד. ד״ר הרי גולומב מאוניברסיטת תל־אביב הוסיף אחרית־דבר. „נילי מירסקי פנתה אלי והציעה לי לכתוב אחרית־דבר. המדובר במסה העוסקת בארבעה נושאים מרכזיים בטקסט: טכניקות של איפיון דמויות אצל צ׳כוב כמי שהן מודגמות על ראנייבסקאיה, הדמות הנשית המרכזית, בעלת גן הדובדבנים; הדרך שבה מסיים צ׳כוב מחזות והתפתחות הטכניקה הזאת בעיקר לאור העובדה שזהי יצירתו האחרונה; מקומו של המחזה אצל צ׳כוב, עם פרספקטיבה על התפתחויות בדרמה שבאה אחריה; וכמובן אני מנסה להראות שהנושא המרכזי במחזה הוא ההזמנה, ואיך צ׳כוב הופך את הנושא הזה למרכזי יותר מנושאים אחרים הבולטים לכאורה לעין״.

[illegible] הדרום־אמריקנית

את הפריצה הגדולה של הספרות הדרום־אמריקנית לתודעה המערבית בעשרים השנה האחרונות יצרה לא מעט הצלחתו של גבריאל גרסיה מארקס. במהלך השנה הקרובה יזכה הקורא הישראלי לתוודע לסופרים חשובים מחובשת הזאת, שייצאו בזה״ם. במיסגרת הסידרה „מיבחר״ יופיע ספרו של זוכה פרס ירושלים, הסופר הפרואני מריו ורגס יוסה „הבית הירוק״, בתרגומו של ליאור קורה, בהמשך צפויים הספרים „משפחה רחוקה״ מאת הסופר המקסיקני קרלוס פואנטס, ושני ספרים קובניים „הצעדים האבודים״ מאת אלחו קרפנטייר ו„טרויסר״ מאת חוסה לסאמה לימה, וכן ספרו של הסופר הצ׳יליאני חוסה דונוסו „שלושה סיפורים מחיי החברה״. הספרים תורגמו על־ידי ישעיהו אוסטרויך.

[illegible] פתיחים

● בהם שני 11/10 עומד להתקיים בינאי יחיד ליר ערד טקס הקדשת יער לזכרו של הסופר היהודי־איטלקי פרימו לוי. הכניה לנסיעת היער באה מיוזמת

מחוץ לתחום

תרבות · ספרות · אמנות

אמנון זקונט

מדוע הם יורים בפסנתרן?

כומנים שכתם צדק היה דבר־מה שניתן להוציא מיידית אל הפועל, התנוסס על כותליהן של מיסבאות אמריקניות השלט: „אל תירו בפסנתרן, הוא עושה כמיטב יכולתו״. אפשר, כמובן, לפטור פנייה זו אל סובלנותו של הציבור כקוריוז היסטורי, אך האם אין מאחוריה מידה מפתיעה של אמת, וההופכת את השלט ההוא לאזהרה או ל„כתובת על הקיר״ לכל אמן, בייחוד אם יש ליצירתו „עוד שוק״ מיסחרי?

שני ספרים, שראו אור באחרונה בהוצאת „מודן״, יכולים לספק המחשה נאותה לכך: האחד, „טקסס״ מאת ג׳יימס מיצ׳נר (מאנגלית: מיכאל אביב, 576 עמ׳), מתאר פרקים בהתהוותה ובחייה של המדינה הגדולה והיא. כדרכו, משלב מיצ׳נר סיפור אנושי צפוי וחסר־עוצמה עם אינפורמציה אנתרופולוגית־היסטורית שניתן למצוא בכל ספר־עיון הגון. נוסחה זו, החוזרת על עצמה בכל ספרי מיצ׳נר, הופכת אותם למיקשה ספרותית מייגעת שפרקיה דומים זה לזה דימיון אנוש, וכמי שתייר עייף שיתעורר מתרדמה במרכזו של לובי באחד ממלונות „הילטון״, יתהה בכהלה: איזה „הילטון״ הוא זה, תל־אביב, ליסבון, פאריס או רומא – כך ספק אם יוכל מי מן הקוראים להבחין הכמנה מהותית בין „הברית״, המגולל סאגה מישפחתית על רקע ההיסטוריה רצופת הקונפליקטים של אפריקה הדרומית, לבין „חללי״ (ההתנגשות הבין־גזעית הזמרה בהתחבטויות טכנולוגיות), לבין „הוואי״ (אוקיאנוס, דקלים ומיפגש בין תרבויות), לבין „המקור״ וארץ־ישראל, צלבנים, ערבים, יהודים וקונפליקט שהסינתטיות שבהצגתו אינה נופלת מזו של „אקסודוס״).

■

על רקע זה אפשר היה לצפות שהספר השני (גרהם גרין: „האדם השלישי״ ו„האליל שהוביב״, מאנגלית: עמוס פארן, 132 עמודים) יהיה כישלון חרוץ: לא זו בלבד שהוא מכיל שתי נובלות־מתח הדומות זו לזו, אלא ששתיהן יתר דומות לעוד יצירות של גרין („האיש שלנו בהוואנה״, למשל), וכדרכו הן שבות ומתארות את התנהגותם של אנשים רגילים במצבים לא רגילים הגרושים באינטריגות, בבילבול־ערכים ובמחת.

גם גיבוריהן של שתי הנובלות דומים זה לזה במידה רבה: רולו מרטינס, המנסה לטענת את זהותו של „אדם־שלישי״ עלום שנראה סמוך למקום שבו נהרג חברו הארי ליים בתאונה, הוא אדם אמוציונאלי ורגיש, בעל תחושה ברורה של מחוייבות לצדק, לעולם ולידידים. גם פיליפ, הילד העומד במרכז „האליל שהוביב״, פועל מתוך ריגשת־לב והכרת־טובה חברית כשהוא מנסה כמיטב יכולתו לחפות על מעשה פשע שביצע, להערכתו, המשרת האהוב עליו. אלא שמרגע שמתחילה העלילה להתגלגל מפתיים הדימיון ומתגלית יכולת ההמצאה של גרין, שהצליח לצקת בהתנהגותו של כל אחד מהם פן אחר של האופי האנושי: במרטינס את הסקרנות הכנה ובפיליפ את ההרה; כמרטינס את התקרנות היצירתית והבלתי־רגלאית ובפיליפ את החשיבה הבלתי־רציונאלית, הילדותית והמאנית, אמם המסורתית של הבילבול והטעות.

■

גרין ומיצ׳נר מגלמים בכתיבתם שני סמנים קיצוניים של תופעה אופיינית: תופעת השיכפול־העצמי. אך בעוד שגרין מצליח, זה עשרות שנים, להעשיר את שיכפוליו במיגוון של דמויות, מניעים ומערכות יחסים, הרי מיצ׳נר משנה רק את שמות המקומות, תיאורי הנוף וכמה פרטים אחרים הנחוצים ליצירת מידה של אותנטיות חיצונית. הוא אינו יחיד בכך: הספרות הלאיקאנונית, המציעה למחבריה ד׳אנרים שקל לחקותם ותגמול מיסחרי נכבד, פועלת כסם־משטר על כותבים, המתפתים להמיר הצלחה ספרותית חד־פעמית אך אותנטית בתקינות־עצמית חסרת השראה: ריצ׳רד קונדון פירסם בעצם הימים האלה את „תהילתו של פריצי״, המשך שלישי (ותפל, לדברי „טיים״ מגאזין) ל„הכבוד של פריצי״. ג׳יימס קלאוול ניסה לשחזר את הצלחתו הייחודית של „שוגון״ ב„טופה״ הסתמי, וקן פולט הידרדר אחרי „קוף המחט״ אל „האיש מסנט פטרבורג״.

עתה ברור מדוע היו יושבי המיסבאות יורים בפסנתרן: לא מפני שזייף, ואפילו לא בשל טעויות בנגינה (שמדהסתם לא צרמו את אוזניהם העירלות של שחקני הפוקר הלומי הוויסקי), אלא בגלל האופן הסרי־ההשראה שבו חזר, לפרנסתו, על נעימות ישנות וטובות, שחק אותן עד דק ושלל מן המוסיקה את הערות הספונטאנית שבה.

מה יכול הקורא הנבוך לעשות נגד היוצרים השחוקים של ימינו אולי רק לתנחם בכך שהזמן החולף יעניש וישלול מהם את הגבס האחר, שפסנתרני המיסבאות מעולם לא התיימרו לרכוש: התהילה.

יגאל סרנה / קרא ספר

מצמרר ומהמם

■ הסירות הלכם, אליסטר מקלין, הוצאת עם עובד, תירגם: שמואל גילאי.

עותק שבידי יצא בעברית ב־1958. עברו שלושים שנה מהדפסתו ויותר מארבעים שנה מאז נוסו שיירות אוניות לעבור את הים הצפוני בדרכן לרוסיה. אבל עוצמת התיאורים לא־פגה. לא קראתי מעולי תיאור מצמרר ומהמם שכזה על חיין של אדם בתוך מלחמה גדולה. גדולתו ושיפלותו של היחיל בתוך האימה הלתה של מלחמה ימית, ממושכת ונטולת תיקווה. אולי במיסגרת ההוצאה המחודשת של ספרי מלחמה ישנים יוציא מישהו את יצירת המופת הזאת לאור עם שניה ויבוא לה גואל. תרגומו של גילאי נשמע טוב ועדכני גם כיום.

ספר מלחמה עוצר נשימה.

איטליה, והטקס יתקיים בנוכחות שגריר איטליה אלברטו לאונקיי־ברטולי ונכסה והרכבות פרופ׳ רמר רפטי, נציגי קק״ל ותורמים פעילים מן הקהילות היהודיות באיטליה.

● דיון על ספרו של בועז עברון „החשבון הלאומי״ בהשתתפות יעל לוטה, יעקב שמיש וגדעון גבאמה ישודר במוסף הרדיו לספרות (ועורך, 18.05, רשת א׳). עוד בתוכניה: גבריאל מוקד על „אותוס 1״ של ענר שלו, ויכן דוויש על הביוגראפיה של צ׳אפלין ועוד.

● במגאזין „ספרים, דבות, ספרים״ (מוחר, שבת, 17.00, צה״ל 1) דיון על מעורבות סופרים בפוליטיקה ובחכרה בהשתתפות יעקב בסר, אהרן מגד ודוד שחר. ישראל סגל על ספר בנושא החזרה בשאלה שיופיע בקרוב שלמה גיגן קורא סיפור קצר של שי עגנון וחמתין הקבועות.

הכל מן הספר

בשנים האחרונות היא בזינוק. קרן הפנסיה המקיפה „מבטחים", יוזמה מהפכנית בשעתה של הסתדרות העובדים, לרווחת העובדים בישראל, התברגה באופן טבעי בצמרת קרנות הפנסיה וקופות הגמל למיניהן. צעירים וגם מבוגרים מכירים בחשיבותה היום יותר מתמיד. מומחי פנסיה הגדירו אותה כ„פתרון הטוב, האמין והיציב ביותר בישראל". מאות אלפי עובדים כבר נהנים מזכויות סוציאליות ומשרותים רבים שמציעה להם הקרן. העתיד הכלכלי עבורם, ברור ובטוח. יש להם „מבטחים". ראיון.

תשקיף

חמי בן־נגל / תדמית

בן עמי עמירן: „להגביר הקשר בין מבטחים לחבריה"

יש להם מבטחים

בכל מדינה מתקדמת, נושא הביטוח הסוציאלי נחשב מזה שנים רבות, עניינו של כלל הציבור. בישראל, היתה זאת הסתדרות העובדים הכללית, שהביאה למהפכה בתנאי העבודה לציבור העובדים. אחת היוזמות: יסודה של קרן הפנסיה המקיפה והגדולה בארץ – „מבטחים". המטרה העיקרית: דאגה ליציבות [illegible] עתידו הכלכלי של האדם העובד.

מאז ייסודה, הצליחה „מבטחים" להקיף [illegible] עצום של עובדים ומפעלים, על ענפיהם השונים, ואלה הפכו את מבטחים למפעל יציב, שהוא משענת לעתיד כלכלי בטוח של מאות אלפי עובדים.

בשנים האחרונות היא בזינוק. העליה החדה במספר המצטרפים לקרן הפנסיה המקיפה של מבטחים, מצביעה, ללא ספק, על רמת מודעות גבוהה של ציבור העובדים בישראל לחשיבות יציבות ובטחון כלכלי בעתיד. את העתיד אי אפשר לצפות, אבל אפשר להיערך לקראתו. זה מה שמגביר את לחצם של עובדים על ההנהלה במקום עבודתם. זה גם מגביר את הצטרפותן של הנהלות רבות לשורות של העובדים בקרן.

מומחי פנסיה מכירים את קרן הפנסיה המקיפה של מבטחים כבר שנים רבות. אותם לא מפליא הגל הגובר של המצטרפים לקרן. לדעתם, מבטחים היא הפתרון הטוב, האמין והיציב ביותר, המלווה את העובד בכל ימי חייו ומבטיחה לו ולמשפחתו עתיד כלכלי בטוח והמשך חיים טוב בגיל הזהב.

שוחחנו עם בן עמי עמירן, המנכ"ל הטרי של „מבטחים". קרוב ל־21 שנה, הוא משמש בקרן בתפקידים שונים ומגוונים. מכיר ובקי בה לפני ולפנים. הראיון הבא, מבחינתנו, היה נושא חשוב לעמוד מקרוב אחר מגמות הקרן. כל איש עובד, מצידו, ימצא כאן תשובות לשאלות שמעסיקות אותו מזמן לזמן – ואולי בעיקר היום, ימים של אי־ודאות ביחס לעתיד הכלכלי של כולנו.

● איך אתה מסביר את הזינוק של קרן הפנסיה המקיפה מבטחים והצטרפותן הגוברת של הנהלות רבות?

עמירן: „ציבור העובדים, צעירים כמו מבוגרים, למדו להכיר בחשיבותה של קרן הפנסיה לשעת הצורך. היום, יותר מתמיד, הם דורשים ממקום עבודתם תנאים סוציאליים מסודרים. מנהלי מפעלים ובתי עסק יודעים, שקרן פנסיה עם גב ציבורי גדול וחזק תשמור על התחייבויותיה הסוציאליות לאורך זמן, להבדיל מתוכניות אחרות שמטרתן העיקרית: החסכון כספי".

● מי אחר יכול להיות חבר בקרן?

עמירן: „עובד יחיד, או קבוצת עובדים, יכולים להצטרף לקרן הפנסיה. בלי קשר לעובדים במפעל יהיו חברים בה גם. החברות במבטחים היא אישית, אולם ההצטרפות אליה היא של כל עובדי המפעל.

● מי מבוטח בפנסיה מקיפה במבטחים?

עמירן: „כיום מבוטחים במבטחים כ־400 אלף חברים המועסקים בשמונת אלפים מקומות עבודה מכל ענפי התעסוקה ומגזרי המשק. עובדי התעשיה האווירית, התעשיה הצבאית, עובדי צה"ל, מורים, תיכוניים, עובדי השכלה גבוהה, מפעלי התעשיה עובדי קונצרנים המאורגנים בהתאחדות התעשיינים, עובדי מלונות ואירוח, מלטשות יהלומים ואלפי מפעלים נוספים. העוצמה של מבטחים, במיגוון הרחב של ענפי התעסוקה שמאורגנים בה, מבטיחה לקרן זרימה קבועה של מבוטחים חדשים וכך מובטחת יציבותה של הקרן".

● בחור צעיר, כל החיים לפניו, למה כדאי לו להיות מבוטח במבטחים?

עמירן: „המציאות בשנים האחרונות מצביעה על מודעות גוברת לנושא מצד צעירים רבים, הלוחצים על ההנהלה במקום עבודתם להפריש עבורם דמי תגמולים. יש גם כאלה שמראש לא יכנסו למקום עבודה שאין בו תנאים סוציאליים מלאים. צעיר בעל משפחה נושא באחריות כבדה. היום גם הצעירים יודעים שחובתם להבטיח את משפחתם למקרה של אובדן כושר עבודה או אסונות אחרים.

● להפריש כספים לשעת הצורך, חשוב. אבל למה דווקא מבטחים?

עמירן: „מיכלול הזכויות שנותנת למבוטח הפנסיה המקיפה של מבטחים, לא קיימת בתכניות אחרות. בסך־הכל, לפנסיה המקיפה של מבטחים יתרונות רבים כמו פנסיית נכות ושארים. בכל גיל ופנסיית זיקנה למבוטח ומשפחתו לכל ימי חייהם. בפנסיה כזו גם מובטח לעובד שיקבל סכומי כסף חודשיים, שיאפשרו לו לשמור על רמת חיים במשך כל חייו, בניגוד לתוכניות אחרות המעניקות סכום כסף חד־פעמי האוזל תוך זמן קצר. במבטחים מובטחת לעובד ולבני משפחתו הכנסה שוטפת בהתאם לשכרו, בלי קשר לסכום שנצבר לזכותם בפועל. התוכניות האחרות, להבדיל, מבטיחות לעובד את החזר הכסף שצבר למעשה בצירוף הרווחים עליו (בדרך־כלל ריבית והצמדה), אך אין בתוכניות אלה הבטחה של הכנסה שוטפת עד סוף החיים, כפי שקיים בקרן הפנסיה של מבטחים.

● מהן הזכויות הסוציאליות שחברי מבטחים זוכים להן?

עמירן: „חברי מבטחים מבוטחים בביטוח פנסיוני – ביטוח לעת זיקנה או ביטוח פנסיוני המקיף גם נכות ושארים. בנוסף לזה מקבלים חברי הקרן, דמי מחלה, השלמה לדמי תאונה, דמי חופשה, דמי חגים, פיצוי פיטורין, מענקי לידה, מקומות הבראה, הלוואות למטרות שיכון ולמטרות אחרות, בהתאם להסכמי העבודה.

● קרן פנסיה מקיפה מבטיחה פנסיות חודשיות. האם לא כדאי לקבל סכום כסף חד־פעמי גדול הניתן למשל מקופות גמל אחרות?

עמירן: „יש בן־אדם שיודע כמה שנים נותרו לו לחיות? אף אחד. נניח שאדם מקבל סכום כסף חד־פעמי גדול. גם אז יצטרך לסגור את הכסף ו„לתלוב" סכום כסף חודשי למחייתו, שיהיה נמוך בהרבה מסכום הפנסיה החודשית שיקבל ממבטחים עד סוף חייו. מכיוון שתוחלת החיים לא ידועה, יכול גם להיות שסכום הכסף שנמשך באופן חד־פעמי לא יספיק לשנות החיים שנותרו לאותו אדם. זאת הסיבה, שעובדים רבים מעדיפים את הבטחון הכלכלי והשקט הנפשי שמעניקה להם קרן הפנסיה של מבטחים.

● פנסיה מקיפה אחידה לכל המבוטחים; לעומת זאת קיימים ביטוחים אחרים המותאמים לצרכים האישיים.

עמירן: „הפנסיה המקיפה בנויה כך שהיא מותאמת בצורה הטובה ביותר לכל אדם כמעט. בפנסיה מקיפה המבוטח יודע שאם חלילה ימות צעיר, תקבל המשפחה (האשה והילדים) במשך שנים, עד 80 אחוז מהמשכורת הקובעת. ביטוחים אחרים, לעומת זאת, הוא צריך לרכוש גם ביטוח ריסק נוסף ויקר מאד, כדי שמשפחתו תקבל במקרה פטירה סכום שווה לזרם הפנסיות שמעניקה מבטחים".

● מה אתה יכול לספר על „עשורי" ההסברה במבטחים?

עמירן: „מידי שנה עורכת מבטחים, במשך 5 חודשים, סמינרים לחברים פעילים, מנהלי כח אדם והנהלה ופנסיונרים. במהלך הסמינרים מעבירים לנוכחים הסבר מקיף על הזכויות הסוציאליות הניתנות במסגרת מבטחים. חשוב לנו מאד שכל מבוטח ידע במדוייק מהן זכויותיו, ומהן יתרונות הקרן בה הוא חבר. בהזדמנות זו מנוצל הזמן גם לשמיעת הערות המבוטחים. העובדות מצביעות שכתוצאה ממפגשים אלו, והלקחים שהופקו, שיפרנו לא מעט.

יש יוזמות חדשות?

בן עמי עמירן, מנכ"ל חדש במבטחים, מביא איתו הרבה אנרגיה וגם תכניות ויוזמות חדשות. 21 שנים בקרן הענקית הזו, רק נותנות לו מקדמה של ממש.

עמירן: „אני מתכוון לבקר כל שבוע בסניף אחר בארץ מתוך 40 הסניפים של מבטחים במטרה ללמוד את הבעיות של כל מקום ומקום ולהיפגש עם מרכית נציגי המבוטחים של מבטחים באותו איזור, להשמיע ולשמוע, לבדוק כיצד מתנהלת העבודה בסניפים, ללמוד ולתקן במידת הצורך. אפעל להגברת הקשר בין מבטחים לחבריה, במקומות השונים, להגביר את המוטיבציה של העובדים והשירות הניתן על ידם ולחזק את כיוון עבודתה של מבטחים על בסיס סוציאלי כלכלי".

והיה אם פוטרת...

חוסר השקט במשק, מפעלים בקשיים או על סף סגירה, נוגעים גם בפרטים, באנשים. התוצאה הפחות סימפטית משמעותה פיטורין. גם זה יכול לקרות וצריך להיות מוכן גם לאפשרות גרועה כזאת. מי שדאג לביטוח פנסיוני, „מבטחים" למשל, צריך להיות יותר שקט. שאלנו את בן־עמי עמירן, מנכ"ל מבטחים: מה קורה עם אנשים המפוטרים ממקום עבודתם והיו מבוטחים במבטחים?

עמירן: „קיימות שלוש אפשרויות מומלצות, אפשרות אחת: להמשיך את החברות במבטחים באופן אינדיבידואלי. אפשרות שניה: להקפיא את הזכויות עד תחילת עבודה במקום חדש או עד למועד הפנסיה. אפשרות שלישית: רציפות בזכויות – במידה ואדם החל לעבוד באחד מהמפעלים הקשורים בהסדרי רציפות עם מבטחים: כל מבוטח שעומד בפני מצב זה מקבל הסבר מקיף ומפורט על האופציות השונות, אנחנו מסבירים, למי שפוטרו או עומדים לפני פיטורין ומבקשים החזר דמי התגמולים, את המשמעות של הוצאת הכספים ואובדן זכויות הפנסיה. קל מאוד להחליט להוציא כסף בעת מצוקה, אולם לאבד זכויות פנסיה, זה דבר חמור ביותר".

יפי הצימצום

מרדכי גלדמן

■ רפי לביא, ציורים, מוזיאון רמת־גן.

התייחסות ליצירתו של אמן, שהוא גם עסקן ומבקר־אמנות בעל עמדה ברורה, לעיתים קולנית ובוטה, מלווה בחשש. שהרי מי יערוב לכותב שיצליח לטפל ביצירות המוצגות לפניו בשיקול־דעת נטול פניות. אבל תערוכתו של רפי לביא מקיימת

רפי לביא: היפה שביומיומי

איכות אמנותית כה רואית, שהמבקר מתפנה כמעט מאליו מהידהודיו הסוציולוגיים ומוצא במקומם חוויות יופי. חוויות יופי אלה מתרחשות בו באורח מיידי, עוד בטרם הבין את מנגנוניהם של הציורים שמחוללים אותן. כי בציור הנבון משוקעת תמיד אינטואיציה חושנית, המופעלת בלא תיווכו של האינטלקט.

ציורו של רפי לביא, כמו רוב הציור המודרני, תובע הערכה אסתטית מורכבת, המתייחסת גם לעמדתו ה„אינטר־טקסטואלית" וה„דיאלקטית". במלים אחרות, הציור הזה דורש הערכה המתייחסת גם למה שלא נכלל בו ולמה שאינו הולם בו את ציפיות הצופה מציור. ציורים אלה „נאבקים" בראש ובראשונה ביפה המגובה, באידיאליזציה, בסדרים מלאכותיים העולים ברמת האירגון שלהם על רמת האירגון של החיים הממשיים. מול כל אלה מציב הציור של לביא את היומיומי, את הילדותי־ספונטאני, את המיקרי, את השטחי־לכאורה ואת הצימצום המינימאליסטי. בין מאפייניו העיקריים מצויים לוח הדיקט האוטם את המעבר לחלל שמאחוריו ומדגיש את פני השטח, וכן הקישקוש הילדותי, שיש בו מחאה אינטופית כלפי כל ההיסטוריה של האמנות וכלפי כל מי שאמר אי־פעם על הציור המודרני כי הוא נראה כקישקוש ילדותי.

ציורו של רפי לביא, כמו רוב הציור המודרני, תובע הערכה אסתטית מורכבת. הציור הזה דורש הערכה גם למה שלא נכלל בו וגם למה שאינו הולם את ציפיות הצופה

העובדה שציוריו של לביא תלויים במידה רבה במה שלא נכלל בהם מתבררת גם מכך שהמחיקה בצבע לבן היא מהמסמנים השכיחים ביותר בהם. הצבע הלבן מוחק שטחים, צבעים ועצמים בתהליך שהוא מארגן מבחינה נפשית ואסתטית גם־יחד. הצבע הלבן מותיר על פני השטח הנראים של הציור מסמנים מעטים בלבד, ממש כשם שההדחקה מסלקת מההכרה חומרים שהאני חושש מפניהם. לעתים מותירה ההדחקה בציוריו של לביא מסמנים מילוליים בלבד – שמות עצם. מעבר זה למסמנים מילוליים, לשמות, הוא תהליך המתנגד לציור עצמו, לתהליכי הייצוג הציוריים, שהם באופן מסורתי ראייתיים־חושניים. אבל, מצד שני, ניתן לראות בשיבוצם של שמות־עצם בציור גם ניסיון להימלט מהציוריות אל עבר ייצוג נאמן של מצב ההכרה של המצייר. שהרי בהכרה גרניום הוא תמונת פרח, או תמונת זיכרון של פרח, אבל הוא גם כתם אדום או ורוד ומקלות גבעול ירוקים ועוד מטונימיות העשויות מחלקי הגרניום. וגרניום הוא גם המלה גרניום.

כפני ההכרה, המבקשת לייצג את הגרניום בתמציתיות, מצויות מיספר דרכים, המופיעות בציורי רפי לביא כשוות זו בצד זו. מה שלא יופיע בציורים הוא הגרניום המועצם, גרניום של דם וחצאיות פלאמנקו. כי הציור של רפי לביא מארגן תמיד את החוויה על־ידי ריסונה וצימצומה אל הסימון המינימאליסטי המתקרב למלה. ציורו בורח ממעמקי תת־ההכרה כמו גם מהרגש העז. האינטלקט, המסומן בציורים לעתים קרובות על־ידי נוכחותו של הראש, משתלט על הציורים ומאפשר ספונטאניות מוגבלת, מסוגננת וזהירה, לעתים מיופייפת למדי, למרות הנטייה הברורה להימנע מייפיוף. שוב, כאמור, הציור הזה מלא במה שסולק מתוכו, מלא במה שנשלל והודחק במאמצי האירגון וההגדרה העצמית של הצייר.

צורה אחרת של אירגון־ריסון החוויה בציוריו של לביא קשורה באופי הכפייתי של הציורים: הם חוזרים חזרה כפייתית על „אוצר מסמנים" מוגבל למדי, תוך חקירת האפשרויות הגלומות בצירופים שונים של „אוצר המסמנים". מסמנים כאלה הם לא רק המחיקה הלבנה, הראש, השירנוס העצבני והגרניום שכבר נזכרו, אלא גם תצלומי גוף סנטימנטליים, מודעות מלוח מודעות וכן פתקים אובססיביים, שעליהם כתוב „רפי ואילנה לביא" ו„רבק פלסטי". האובססיה „רפי ואילנה לביא" מייצגת אולי שיתוף זוגי כנגד בידוד, או איזה איחוד רוחני בין הגברי לנשי, המגיע למימוש בתהליך הציור. „רבק פלסטי" מייצג אולי את ההיבטים הטכניים־חומריים (כמו הצגת המצלמות ואחורי התפאורה ב„והספינה שטה" של פליני) כחלק מהציור, וגם אולי אמצעי איחוד מלאכותי של מה שהוא זר או מפורק. אובססיות וחזרות כפייתיות טבען שהן מכסות יותר משהן מגלות. הן מסמנות דבר שנועד להסתיר דבר אחר, וכך ממלאות גם הן את ציורו של רפי לביא במה שלא נכלל בו.

ציורים אלה „נאבקים" בראש ובראשונה ביפה המגובה, באידיאליזציה, בסדרים מלאכותיים העולים ברמת האירגון שלהם על רמת האירגון של החיים הממשיים

מצד אחר, מה שנכלל בציורים הוא תמיד מסָמן, אבל בעיקר – ומכאן כוחו הסופי של ציור זה – צורה בעלת איכות פלאסטית. הכתב הוא תמיד גם קווים צבעוניים, הפתק הוא תמיד גם מלבן, המחיקה הלבנה היא הנחת צבע היוצרת שקיפויות מעודנות, והתצלום הוא כתם צבעוני תלת־ממדי. כל המסמנים הם גם איכויות חושניות, המתייחסות זו לזו בעקרונות של אירגון קומפוזיציוני. הציור משקף תהליך אסוציאטיבי, כשם שהוא נובע מרצפים אסוציאטיביים בצייר, אך הוא גם יוצר בציור מצב של יחסים חושניים.

מאחורי הציור של רפי לביא עומדת, כנראה, תוכנית למצוא את היפה ביומיומי ובתהליכיה האישיים והאלמנטריים של ההכרה, ולברוח מכל ה„ציורי" וה„אמנותי". תוכנית זאת הוגשמה, לדעתי, בחלקה בלבד. התבצרותו של לביא ב„אוצר מסמנים" מוגבל וב„תחביר" מצומצם הביאה אומנם ליצירתם של ציורים העשויים בגיבוש רב ובהרבה חן ואלגנציה, אך היא שללה מהם את הרפתקת הייצוג של מרחבים גדולים במציאות הפנימית והחיצונית, המזומנת למי שמוכן להתמודד עוד ועוד עם אמצעי הייצוג של הציור.

בין הגדרות סותרות

המשך מעמוד 37

עומר במרכזם אינם פטורים מבילבול זה. אפילו איוואן איליץ' בסיפור של טולסטוי אינו אדם מת, אלא אדם שידיעת רגעיו האחרונים קורעת מליבו את זעקת הייאוש המהדהדת ביותר בספרות המאה הי"ט. הספרות אינה יודעת את המוות בתור הלא־כלום שהינו בתור חידלון. ומה פלא כיצד לדבר על לא־כלום? כיצד לספר את מה שאינו סיפור כי אם סופו של סיפור?

להמחיש שיתוק

הפילוסוף ויטגנשטיין אמר, בשכנות כרונולוגית מפתיעה לזמן כתיבתו של „זנו", שהמוות בעצם אינו קיים עבור בן־האדם: הוא אינו קיים כל עוד הם בחיים, והוא אינו נתפס – לאחר שמתו. על שום כך מעולם לא נכתב סיפור גדול על המוות עד להופעת הספר של איטלו סבבו. ומאחר שהמוות בתור נושא אינו אלא הקיפאון של החיים, שיתוקה של הפעולה, הדייק המשתרע, כדברי אליוט, בין האיווי לתוצאותיו, זנו הוא הסמל ההולם ביותר את נושאו של הספר. הפרדוקסים של זנו ביקשו להמחיש לנו שיתוק, ואיטלו סבבו העביר את הסמל הזה מעולם התנועה שבחוץ לעולם זיעי הנפש שבפנים, ונו, פירושו קפיאתם של כוחות החיים. הגיבור שלפנינו הוא הדמות הספרותית הגדולה והראשונה שזה אפיונה היחיד והמכריע. זהו סיפור פשוט על מעשים פשוטים. זנו מתאהב, נושא אשה, מחזיק פילגש, מסייע בידי שותף לאבד את הונו, עובר פסיכואנליזה, ונשבע מדי פעם לחדול לעשן, מעשה שמרק טוויין כבר אמר בהזדמנות שאין קל ממנו: לראייה הוא עצמו חדל לעשן לפחות אלף פעמים. היכן כאן המוות? היכן הנוסחה הזונית של השיתוק?

היא מופיעה בשני מישורים. ראשית בעובדה שסבבו כותב בצורה רשלנית. זוהי, כמובן, רשלנות מטופחת היטב, המסיטה את הקורא לשבילים של דישרוש לצד הדרך. ב־1922 תקפו המבקרים האיטלקים את התכונה הזו ששפטה כשהיא לעצמה. אנו שהכרנו על קפקא וג'ויס יודעים שבין נושאו של סבבו לסיגנונו מתקיימת הלימות מרהיבה. המישפטים המגושמים מטיחים בנו בחוסר צורתם שלכאורה, את ה„אנטרופיה" של העולם, כלומר, את הבילבול, חוסר־המשמעות, הדישרוש במקום, שלימים ישרתו את סופרי ה„הומור השחור", ועגמת ג'וזף הלר ב„מלכוד 22". לשון אבסורדית עבור עולם האבסורד.

אבל המישור השני חשוב אף יותר. כל מעשיו הגדולים של זנו קוסיני עולים בתוהו, הם כולם מעשי סרק שסופם מפדנפס. כל האירועים המכריעים בחייו אינם מכריעים דבר, שכן הם מובילים על־פי־רוב להיפוכה של הכוונה. הוא מאוהב באדה, אך מבקש את ידה של אלברטה ונושא את אוגוסטה. הוא לוחש באוזני פילגשו היפה סיפור שנועד ללבות את קנאתה, אך מעולתו בה מוצלחת שהוא מביא את נטישתה. פניה המסנוורים של אהובתו מתנוולים בעטיה של מחלה, וחייו של ידיד מתקפדים משום שהמשרתת איחרה את הפתק בדרכה לרופא. הרומאן הזה מלא כישלונות: אלא שאין אלה כשלונות של מעשים גדולים, דוגמת תבוסתה של ליידי מקבת הרוצחת, אלא אובדן דרך מביש המתחייב מתעייתנו חסרת־הכיוון בשבילים הצדדיים של הקיום. עשרות הפרשיות המשעשעות, שמהן ארוגה עלילת הסיפור, נחשפות כמארג כאוטי של חוטים פרומים: אהבה נרדפת בגלגלי חוסר הסימטריה של הרגש, היופי מותש על־ידי ההידרדרות הבלתי־נמנעת של החומר, והחיים מופרכים על־ידי המקרה. למעשה, הרסקולניקובים והראסטיניאקים לא היו מסכימים כלל שההגדרה „חיים" הולמת את העניין. עבורם החיים הם התרוצצות, אמביציה, הישג. נפשם מתגבשת תמיד סביב אובייקט של תשוקה, כצדפה המתהווה סביב אבן חן. ואילו החיים על־פי סבבו נעים במעגלים הסגורים של השיתוק הזוני. ואומנם, אכילס מובס עוד בטרם נפתח המירוץ, שכן אין לאן לרוץ, כי המטרה היא הזיה, וחוקי המישחק מתגוללים בין הגדרות סותרות.

לקראת הערב ישנו רגע של הפוגה שבו קרני השמש נמתחות, אך אורות הלילה טרם הופיעו. ואז אתה עשוי לחוש, אם תקשיב היטב, את השתתקותה של מכונת החיים שנעצמת בחרץ בלי הפסק. הספר של סבבו, ספר עודר ולילי, הכניס לספרות רגע כזה של השתתקות, וכל אחד מאיתנו חב אותו לעצמו לפני שימשיך במרוצתו הלאה.

למדתי להיות עצמי ולהיזהר מן הזיופים

המשך מעמוד 36

בעברית. קשה למסור את ההתרגשות שלי. ככל שידעתי ציונות מהי וככל שידעתי מה זה קיבוץ, לתאר את זה באופן ממשי תאר לך, לבוא מסיביר ולהשקיף על חיפה מתיבתה זה היה כמו בחלום.

● איש רב פעלים במקף: משורר, עורך ומתרגם ולכך צנוע.

זה, כנראה, משהו מוסרי פנימי שלי. מישהו שאני לא רוצה לקרוא בשמו, שהוציא את מיכלול שיריו, שלח את הספר ל־270 איש. אני מעולם לא עשיתי כדבר הזה. אני שולח את ספרי רק לחברים השולחים לי את ספריהם. מעולם לא עלה בדעתי לשלוח את ספרי לעגנון, למשל, כפי שעשו רבים. כשעגנון נעשה בן 70 הוציאה לכבודו אגודת־הסופרים מאסף. פירסמתי שם גם את הבלדות העגנוניות הראשונות שלי „בדמי ימיה". כעבור כשנה, כשערכתי עם עוזיאל אוכמני את „מאזנים", כתב עגנון לאוכמני במיכתב אחד: „אמור לחברנו ק. א. ברתיני שאני מתפלא מאוד שלא מצא לנכון לשלוח לי את התדפיס של השירים שפירסם במאסף". קיפלתי תדפיס לשניים ושלחתי לעגנון. כעבור ימים מעטים קיבלתי ממנו מיכתב קצר ביותר והאומר: „אני מתפלא איך זה ככה אתה שולח לי תדפיס של דבר כזה מקופל". נטלתי תדפיס אחר ושלחתי לו. מאז נקשרו בינינו קשרים חמים. בכל פעם שהייתי בירושלים הייתי נפגש איתו. פעם אחת שלח לי מיכתב הנוסח „ברתיני ליבבתיני". אינני מסוגל לעשות לעצמי. זה מטבע בישתי לעצם היחסים בין סופר לסופר, בין סופר למבקר, בין סופר לחבריו, בין סופר לפירסומת.

● פרופ' גרשון שקד אומר עליך שהיית עורך „מאזנים" נפלא פתוח, הוגן וצנוע ש„כל הצעירים המוכשרים פירסמו אצלו". גם היית ראשון שהוציא לאור את עמוס עוז.

הייתי, בשעתו, עורך סידרה של ספרי „מקור" באגודת־הסופרים יחד עם יוחנן טברסקי. חשבתי אז שצריך לעשות משהו שאחרים לא עושים. לא חיכיתי שצעירים יפנו אלי, אלא עקבתי אחרי התפתחות של יוצרים צעירים, כדי להוציאם לאור. בבית ביאליק, בתערוכה המוקדשת למנהלי מוכרי ספרים, מצאתי תדפיסים ממאמרים שפירסם גרשון שקד. פניתי אליו ופירסמתי ב־1965 את ספרו הראשון „בין שחוק לדמע". שזכה גם למהדורה שניה מורחבת. בסיפורת, עקבתי אחרי סיפורים קצרים שעמוס עוז פירסם פה ושם, בעיקר בכתבי־העת „קשת" ו„אמות". קראתי סיפור או שניים שהרשימו אותי, פניתי לגרשון שקד, שאמר לי איפה לחפש את עמוס עוז. כתבתי לו מיכתב שאני רוצה להוציא ספר משלו. אמר שאין לו, שכתב רק שניים־שלושה סיפורים, אמרתי לו: אני אחכה עד שיהיה לך ספר סיפורים, ואתה תביא לי את כתב־היד. ממש הכרחתי אותו להביא את הסיפורים. הוא פחד. הזמנתי אותו לביתי, ואמרתי לו שאני נותן את הסיפורים כפי שכתב אותם. פה ושם הצעתי לו להחליף מלה זו או אחרת. אמרתי שההחלטה בידו, איני משנה ולא כלום. שומעת? סופר צעיר ולא נגעתי בו כך יצא הספר בשם „ארצות התן". בראיונות הוכיח שאני הכרחתי אותו להיות סופר.

● הרבית גם לעסוק בביקורת ספרות.

עשיתי כינוס בספר „שדה ראייה", שראה אור בהוצאת מוסד ביאליק, של חלק מיזערי של רצנזיות, דברי ביקורת ומסות ספרותיות, המפוזרות על פני כל העיתונות וכתבי־העת. יש דברים רבים נוספים, שמתבקש לאסוף אותם. כתבתי מסה הנקראת „התבנית השירית כגורם משפיע על סופר או על משורר". אין לך סופר שאינו מושפע ממישהו ויש כל מיני השפעות. הראיתי במסה שלפעמים הצורה התבניתית יכולה להשפיע על סופר והיא יכולה לשמש לו כעין התחלה ליצירה. החלק הראשון של השיר „קסמי יער" של טשרניחובסקי מתחיל בשתי שורות, שאני מצאתי כי הן נמצאות בגרמנית אצל גוטפריד קלר בתרגום מדוייק, ולא רק מדוייק אלא באותו מישקל בדיוק, ואיש לא שם לב לכך. כנראה ששתי השורות הללו הולידו אצל טשרניחובסקי משהו, וזה השפיע עליו והוא הלך לכיוון אחר. המסה על אליעזר שטיינבארג היא הארוכה ביותר, למיטב ידיעתי, ולמה אני מגיע? אני מוכיח כי אליעזר שטיינבארג היה מגאוני המשל העולמיים. אני מונה את אזופוס, לה פונטין, קרילוב, ואחרי קרילוב את אליעזר שטיינבארג. יחודו של שטיינבארג בזה שהכניס את האלמנט הלירי לתוך משליו. הקודמים שמו את הדגש על הצד הסיפורי המוסרי.

● האם גם עסקת בחקר הספרות?

אגב כתיבת מסות ורצנזיות אני מגיע לפעמים למחקר. הוכחתי, למשל, שאחד השירים של מיכ"ל „הכל תחת השמים", שאכין כינס אל תוך ספר שיריו אינו אלא תרגום מהשיר של להמארטין „ההתבודדות". זה עוד היה בימי חייו של קלוזנר, ובשעה שערך בפעם האחרונה את ההיסטוריה של הספרות העברית, ציין את זה בהערה על אמיתות הדבר הזה. לפני כשנתיים פירסמתי מאמר במוסף לספרות של „ידיעות אחרונות" ושם פיענחתי חידה לשונית שאיש לא ידע לפתור אותה. באידיליה של טשרניחובסקי „חתונתה של אלקה", נמצאת המלה חלחי ואיש לא ידע לפרש אותה, כי היא לא נמצאת בשום מילון. כל הפניות אל הבלשנים לא נתנו שום תוצאות. אחרי חיטוטים וחיפושים ועדויות שונות הגעתי למסקנה כי יש כאן פשוט שגיאת דפוס. המשורר כתב חוחי, הזכר של חוחית.

לאחר פירסום המאמר קיבלתי מיכתבי ברכה מפרופסורים שונים, שהודו לי. מדוע כתב חוחי ולא חוחית כפי שנוהגים בעברית? מפני שבמילון שהשתמש בו ראה שיכול להיות בזכר חוחי, ואת לרוסית ולגרמנית, שם המין הוא בזכר.

● כמה שעות ביום אתה עובד?

אני מחכה לשעה שאוכל להשתחרר מאותם תירגומים שאני עוסק בהם. אינני נותן למו"ל לעשות את ההגהות בלי שאני בודק אותן מההתחלה עד הסוף. כאשר נמצאים כמה ספרים בסידור, אני עסוק מאוד.

● השנר שירים חדשים?

לאחר הספר שעומד להופיע יתווספו שירים שפירסמתי בעיתונות. אני גם אוסף את השירים שעדיין לא פורסמו, ואפרסם אותם בספר.

● רבים משיריך הם, כאמור, בצורת הבלדות. בשיר „[illegible]" אתה כותב: „[illegible]" [illegible] אופייניים לרבים משיריך.

הנטייה אצלי היא בלדית, הן בלדה כמובן הקלאסי והן כמובן המודרני. אך הפתאומיות קיימת גם בשירים שאינם בלדות. הפתאום הוא משהו לא טוב. במדרשים אומרים שכל 'ויהי' זה סימן רע. והראיה: 'ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ'. כל 'ויהי', אומר המדרש, הוא קינה. הייתי בבית־החולים בילינסון לרגל ניתוח של גלאוקומה והנה באחד הערבים קוראים לי לטלפון. מדבר ר' ראובן קריץ על משמעות המלה 'אחרונה' בשיר 'כוסית אחרונה'. [illegible] כשאתה מסיים את הבלדה [illegible] האשה מתאבדת. גם כאן תמצאי בסיום את הפתאומיות והסימן הרע. „הנפילה ללא אנחה מן הפיח אל התהום", רק שלא תהיה הפתאומיות הזאת. אני מפחד מהפתאומיות. פתאום בבוקר, אם יהיה משהו אחר באותו בוקר, זה יהיה לא טוב.

● בשיר „[illegible]" [illegible]

במה רוצה [illegible] לשלוח אורו. לאחר המוות, להגהות. [illegible] ובלענו הנושך. בזה יכולים להגהות חיי ארוכה בירושלים [illegible]. המדובר בוודאות וכביכול גם בסופר, הסופר הוא סופר, מפני שכוח פנימי אינו נותן לו לשתוק.

ג'וגינג

אודטה א רנין

...ל הפנים

התעמלות פנים לפי שיטת קתרין הורוביץ — ב'

...ום, וזה החלק השני של קורס התעמלות ... עם התרגילים הפנטסטיים שמחטבים ... פנים צעירות, לנשים וגברים.

... להצטלם חזיתית ובפרופיל ... העסק; ולאחר תירגול יומיומי בן ... מול מראת האמבטיה, תירגול ... להפריט כמו ניקוי שיניים — לאחר ... התוצאות, ביחוד לבעלי חיטובים ... ביחוד למתמידים - פשוט מדהימות!

... בעיתיים, מתעכבים גם 5 פעמים על ... באוורים 'טובים', רק פעם, או מרי ... לא לשכוח נשימה נכונה – מאמין תוך ... נשיפה בת שש שניות!

... שלי עוד לא פגשתי מישהו ... בפועל לבעיה הזו, אבל תמיד יש ... אחר למרחקים ארוכים, שרואג ... יקרה אם השרירים יגדלו לו מזה ... הרי אי אפשר להתחיל ג'וב של שכיר, ... שכבדרים תחילה מה עושים עם ... שיגיעו לו מיד כמו כלום, אם רק ... שהוא עובר.

... זה לא שוליית הקוסם שכל רגע מוכפל ... מכיון שבין כה וכה עושים זאת ... מראה, ובין כה וכה רואים כל יום מה ... אם מגיעים למסקנה שהלסת התחטבה ... נגיח, פשוט מפסיקים עם תרגילי ... וזה הכלו אלמנטרי ווטסון. פשוט אלמנטרי.

לעבודה.

5. שואר, פומה, קו לסת:

... חזק את הפה. לדרוק לשון חדה החוצה, ... ככל האפשר, ולהתעכב שניה. להתפנן ... שהשכנים לא רואים את ה'נומער' ... שושקה הזה. להגיע לשון פעם ימינה, ... שניה, פעם שמאלה, להתעכב שניה, ... לשון, לסגור הפה. עושים זאת איטי, ... עם הפסקות כנות שבריר שניה בין ... להנועה.

... וחשובה:

... של אנשים זקנים חסרים כמעט לחלוטין ... לסת. הן צרות מאוד, ובשר הפנים כמו ... אחד עם עצם הלסת. המצב נובע ... שרירי לעיסה. הם התנוונו בגלל ... חסרות, שאינן מאפשרות לעיסה, או ... של מזון רך, דייסתי, בגלל תותבות ... 'יושבות' כראוי.

... מילים לספר כמה חשוב להתאמץ לא ... על לעיסת דברים קשים, המעוררים ... ומשמרים את שרירי הלעיסה ... הלעיסה שומרת על בריאות ... החניכיים ושורשי השיניים; כי אבר ... שימוש מתנוון. אבלו בעלי תותבות ... לרופא שיניים לבדיקת החובה החוד ... הקבועה של התותבות, אם הן יושבות ... על הדכם.

... זו פיסגת העיניים הזו, שממנה יצאו ... שהיו. כל הזמן ישנה אטרופיה, ... טבעית מזערית של הלסת, ופעם ... הרופא ילחץ על התותבת באצבעו. אם ... מכחקן בשפיל, בריקוד קטן, הוא ירפד ... החלק הפנימי של התותבת כדי שתשב ... ללא כיסי אוויר.

... שהיא יושבת הדוקה, ללא חלל ריק ... ובין הרכס, אפשר ללעוס דברים הכי ... ללחוץ בנשיכה הכי חוקה, ולא יקרה ... מאומה. אבל אם היא לא יושבת ... היא עלולה להישבר. לכן, לפני ... לפיתוח שרירי הלעיסה, ללכת ... אנשים שלא מרגישים בטוח ונוח ... ואוטומטית עוברים למזון דייסתי ... להם בשרירי הלעיסה, ידעו שאין זו גוירת גורל הנלווית אל התותבות. ממש פשוט לסדר את העניין!

6. קו לסת, לחיים תחתונות:

לחיטוב קו הלסת ויצירה מחדש של חלק תחתון של פנים, ללעוס חצי שעה, שעה, כל יום, בפרטיות, שניים שלושה מסטיקים ללא סוכר מחוברים יחד! לעיסה חזקה ככל שאפשר, לא כמו שמלמדים בבית ספר לנימוסים. רבע שעה על צד ימין, רבע שעה על צד שמאל.

7. תרגיל 'עוקף לעיסה' בעל אותו אפקט:

איתור השריר: מהדקים שיניים אחוריות בפה סגור, כמה פעמים רצופות. נוגעים בשני צידי הפנים עם כריות האצבעות של שתי הידיים, ומאתרים איזה שריר נע שם ועובר. זהו, זה האחראי.

עימול השריר: מניחים על כל המקום הזה שנע (השריר שאותר) חלק תחתון של כפות ידיים (החלק הבשרני הקרוב לשורש כף היד). נושמים עמוק, לוחצים חזק עם שתי כפות הידיים על השריר הזה, ונושפים איטי (16) תוך כדי הידוק מכסימלי של הלסתות. הלוחצים 'חזק' הזה של הידיים מהווה התנגדות לשריר הלסת שיפעל, ותוך מאמצי ההתגברות שלו, הוא מתחזק וצובר 'בודי'. לחיצת הידיים צריכה להוות רק קושי לשריר מלפעול, לא מניעה מוחלטת; כי אם מניעה, לא פועל, לא מתחזק...

8. צד הבולדוגים:

חלק א': צד פנימי של אגרוף יד ימין צמוד אל צד פנימי של אגרוף יד שמאל, באופן כזה, שצד חיצוני של הפרקים האמצעיים הצמודים של אצבעות יד אחת המקופלת לאגרוף, מוצמדים אל צד חיצוני כנ"ל של יד שניה. אגודלים בלבד עומדים באוויר ותומכים בסנטר, כשכריות האגודל ממוקמות מתחת לקצה קצה הסנטר, מיד אחרי העצם. פה סגור. ראש יציב במקום. שאיפה עמוקה, ותוך כדי נשיפה איטית, מנסים לפתוח את הפה, אבל האגודלים מהווים לחץ נגדי ומקשים מאוד על ביצוע הפעולה.

חלק ב': אותו מצב ידיים, אבל הפעם פה פתוח, ותוך כדי נשיפה איטית בת שש שניות דרך הפה, מנסים לסגור עם האצבעות את הפה, והפעם הפה מתנגד ומקשה מאוד על הפעולה, למרות לחצם החזק של האגודלים.

9. פה, קמטוטים בשפה עליונה:

א': לרחוץ ידיים. מצב אגרופים כמו בתרגיל הקודם, אבל הפעם האגודלים לא באוויר, אלא צמודים אחד ליד השני, כמו זוג נעליים בארון. לא חובה, אבל כדאי לשים עליהם מימחטת כותנה דקיקה או טישיו כדי שלא יחליקו על רירית הפה. מכניסים אותם – הציפורניים בצד של השיניים – מתחת לשפה העליונה. אבלו ל'עומק' של רק הפרק הראשון שלהם! שפה עליונה 'ארוכה' ומתוחה מאוד, כמו רוצה לכסות על השיניים. להקפיד לא לכווץ קמטוטים, הפה במצב 'O'.

נושמים עמוק, ותוך כדי נשיפה, (16) האצבעות דוחפות/מותחות את השפה העליונה החוצה או קדימה, והיא מתנגדת בכל הכוח ורוצה כאילו להידבק לשיניים.

ב': 'לגהץ' שפתיים מבפנים עם הלשון, כמו בתנועת ניקוי יסודית משאריות אוכל. לצד ימין ולצד שמאל, כמה פעמים. לאט בכוח, ובלי לכווץ.

ג': לנשום עמוק, לנפח שפה עליונה רפויה מאוד, כשהאוויר חודר תחתה בינה ובין השיניים, ויוצא דרך הפה הסגור רפוי כל זמן הנשיפה. משהו כמו אנחת ה'אוף' של התלמידים. להקפיד לא לקמט שפה עליונה.

10. פה, שפה תחתונה, בניית שירבוב שיבעי סקסי:

את השפה העליונה, שלא פעילה כרגע, 'להלביש' מתוח על השיניים כמו היתה ציפית, כדי לא לכווץ אותה בזמן העבודה על השפה התחתונה.

אצבעות מורות נכנסות רק פרק אחד לתוך הפה, בין השפה התחתונה, והחניכיים של השיניים התחתונות הקידמיות. פה בצורת 'O'. נשימה עמוקה, ותוך כדי נשיפה איטית, פידקי האצבעות המעוצבות בצורת קרס מנסים להרחיק קדימה את השפה התחתונה, והשפה מפעילה התנגדות, ומנסה להדק את האצבעות לחניכיים.

לא לשכוח שלעולם אין לסחוב עם הידיים הרבה יותר חזק מאשר השריר יכול להתנגד, כי זו לא חוכמה. הידיים הן לעולם חזקות יותר משרירי הפנים, ואנחנו מבקשים רק לספק התנגדות סבירה לשריר, כדי לספק לו הזרמנות לפעול ולהתחזק.

11. פיתוח השריר הזיגומטי הקטן, ליצירת 'מילוי' קדמי ושמת עליונה סקסית משורבבת, הדיוק ממצב דפת המבונס לאמייני לזיקנה:

הפעם, כפות הידיים צמודות מאוגרפות גב אל גב ורק האצבעות המורות וקוסות באוויר. בין האף לשפתיים יש קמט בשם 'תלם הצחוק'. מכניסים רק פרק ראשון של האצבעות המורות לתוך הפה, ומנסים לגעת בתלם הצחוק הזה מבפנים. הפה בצורת 'O'. לנשום עמוק, ותוך כדי נשיפה איטית, לנסות 'למתוח' בעזרת האצבעות את הפה. חשוב למתוח לא הצידה, אלא קדימה!, כשהשפה העליונה מתנגדת כמובן בכל כוחה, וכך השריר הזיגומטי הקטן מתחזק.

אחרי כמה תנועות מתיחה ואימוץ המקום, ניתן לאתר את השריר המתנועע בקלות. הוא מצוי בצד הפנימי של הלחי, קרוב לניבים, וזה מרגיש לאצבעות כמו שני ורידים שמנים בתוך בשר הלחי. כשמאתרים את מיקומו מדוייק, שם מנסים למתוח אותו לקדימה, כדי שהשפה תתנגד.

לזכור שאפילו אם התנועה היא נכונה אך מבוצעת מהר, אין לה ערך. רק באיטיות תוך מנוחה בת כמה נשימות בין החזרות על התרגילו

12. פיתוח השריר הזיגומטי הגדול, להחזרת הבשר הגולש מעל עצם הלחי הגבוהה:

ידיים באותה תנוחה כמו בתרגיל הקודם. להכניס רק פרק ראשון של האצבעות המורות אל מקום שהוא בערך על קו דימיוני שמתווח בין קצות הפה, לעצם הלחי. מעט מתחת לשריר הזיגומטי הקטן. בניגוד לשריר הזיגומטי הקטן, הזיגומטי הגדול יורגש מצד פנים הלחי, כמו סרט מתיחה שמן שחוצה את הלחי לשנים ומגיע עד החיבור הפנימי של הלסתות. כשמוידים את הלחיים, חשים בהם, ולומדים להבדיל ביניהם.

לתירגול עצמו יש להכניס רק פרק אצבע אחר, אבל לצורך האיתור והלימוד האנטומי, להכניס פנימה אפילו שני פרקים וחצי של האצבעות. פה בצורת 'O'. נושמים עמוק, ותוך כדי נשיפה איטית, רצופה, מושכים בשקצות האצבעות על הנקודה הנכונה יותר הזו את בשר הלחיים החוצה, והפה מתנגד. לשים לב לא לבצע מתיחה אופקית, כמו שעושים הילדים שמותחים לעצמם את הפה! זווית המתיחה של האצבעות צריכה להיות עדיין באלכסון גבוה, גם אם השריר מגיע כאילו אופקי עד קצה הפה.

13. לחיים מרצקות:

א': לסגור פה, לנשום עמוק, לנפח לחיים, להניח במהודק את כפות הידיים, באצבעות צמודות, על הפה ועל החלק התחתון של הפנים. הלחיצה החזקה על הפה נועדה למנוע את בריחת האוויר ולשמור מהתהוות קמטוטים סביבו. לא לאמץ את שאר חלקי הפנים. לנשוף איטי את האוויר דרך האף, כשכל אותו הזמן הידיים מגבירות את הלחץ על הכלוך'. האוויר הממלא את הלחיים ללא מוצא מהווה התנגדות, והידיים הלוחצות חוק מכריחות את שרירי הפנים לעבוד.

ב': להגיד חזק, במימיקת פנים מוגזמת את העיצורים. אָה אָה אִי אוֹ אוּ.

ג': להחליט שהפנים כאילו מתכווצים במאומץ לגודל נמלה. הכל לכווץ, ולהרפות.

נותרו לנו רק עוד כמה תרגילי עיניים ומצח אבל את עשרים השורות האלו עד הגם. ונשלם – בפעם הבאה.

איור: עמיר רום

הגיגת מחירים במודלית!!
פרסים ומתנות לכל קונה

מודלית
שם שמוביל

אנו פותחים את מרכז המכירות החדש 700 מ"ר
אולם תצוגה במוצ"ש 29.10.88 ומזמינים את הקהל
הרחב ומברכינו לכיבוד והרמת כוסית

את רהיטי מודלית בעיצוב ייחודי ובאיכות מעולה ניתן לראות
בחנויות המובחרות ברחבי הארץ **ומעתה!** גם באולם התצוגה החדש!

* מערכות ישיבה * פינות אוכל
* חדרי שינה * חדרי ילדים
* מזנונים * כורסאות טלוויזיה

שעות פתיחה
א'–ו' 8.00–21.00
שבת 10.00–24.00

★ עד 38 תשלומים

* אפשרות לתשלומים באמצעות ויזה וישראכרט. המבצע כפוף לתקנון החברה.

חבר באיגוד, יצרני מוצרי עץ ורהיטים בישראל

מודלית בע"מ

מפעל ותצוגת הרהיטים: רח' לישנסקי 10, ראשל"צ
אוה"ת החדש (צמוד לנעלי אליס) טל' 03-9616443

חולון ← כביש בן גוריון - רח' לישנסקי ← ראשל"צ
נלי
מודלית

למודלית
שפע ברכות והצלחה
סלונית תעשיות בע"מ

למודלית
איחולי הצלחה
דקורדיט
התאגדות יצרני הריפוד

למודלית
איחולים לרגל התעבורה למפעל ואולם תצוגה חדש בראשל"צ
טירת השטיחים

למודלית
שפע ברכות
רנדו תעשיות רהיטים
רנדו קלאסיק

למודלית
איחולים לברכה והצלחה
דקובר רהיט

למודלית
שפע ברכות ואיחולים

למודלית
קבלו את ברכותינו להצלחה
אופנת פקולוג'י

למודלית
רנבי
יבוא עורות
ובדי ריפוד

למודלית
איחולים לרגל התעבורה של המפעל ואולם התצוגה לראשל"צ
אלכסנדרוביץ
בדי הדר

למודלית
רהיטי גדיר

למודלית
ברכותינו להצלחה
אלמור

למודלית
שפע ברכות
בן שושן דמוי עור

מובילי ג'קי לצפון

למאיר ודוד
ארם

ארז פלסט

דבנת

קונבסעקס

דינה פלסט

רהיטי שגלי

נוה עצמון רהיטים

מאיר בנאי, תקליט שלישי: „כשאני מרגיש שאני מתחיל לתפוס אצלי פוזה, חוסר רגישות שלי כלפי עצמי וכלפי מה שאני באמת צריך להוציא, אז אני נלחם בזה בכל דרך אפשרית"

מאיר בנאי. תצלומים: גדי דגון

'אני גם בנאדם מצחיק'

מאיר בנאי עבר תקופה של שינויים בחייו בשנה האחרונה. הוא הספיק הרבה. קודם כל, להתחתן עם ענת, מאורע שהוא מגדיר כחשוב בחייו, ושנית – לבסס את מעמדו כמוזיקאי־יוצר מוכר ומצליח.

לפני כעשרה חודשים יצא אלבומו השני, „גשם" שבו מימש את התקוות הגדולות שתלו בו, וזכה בביקורות אוהדות מאוד. התקליט היה לרב מכר ובימים אלה עומד מאיר לקבל „תקליט זהב" על מכירת 20 אלף עותקים. עכשיו יוצא אלבומו השלישי, „הופעה חיה" ובו מבחר מתוך השירים המצויינים שהרכיבו את המופע שלו. זאת ההזדמנות לבחון כה עבר על מאיר בתקופה הזו, מה נשתנה ואיפה הוא עומד היום.

חיצונית, אין הרבה חדש: הוא גר באותה דירה (בכרם יוסף) ומנהל, פחות או יותר, את אותו אורח חיים צנוע. ההצלחה לא עלתה לו לראש, ובכל זאת, הוא בטוח יותר בעצמו ובדרכו האמנותית. יחסו להופעות חיות מעניין: כשיצא האלבום „גשם" ודובר על הצורך להופיע עם להקה, הביע מאיר חשש שבהופעה לא יוכל לשחזר שוב ושוב את התחושות האמיתיות שחש כששר את השירים במקור.

„אם בכלל אופיע", אמר, „אז רק מספר מועט של פעמים. מקסימום חמש עשרה". עכשיו, אחרי יותר מ־90 הופעות, אני מזכיר למאיר את החששות מאז.

מאיר: „אני חושב שצדקתי באופן עקרוני, אבל לא דייקתי בכמות. הופעתי הרבה פעמים כי הרגשתי טוב עם זה. התחלתי להרגיש שחיקה אחרי 70־80 הופעות, ודווקא אז, לקראת הסוף, בא לי גל חדש של אנרגיה וכיף לעשות את זה. מתוך 90 הופעות היו אולי עשר שהרגשתי בהן פחות טוב".

– הקהל בכלל מרגיש בהבדל בין הופעה שבתחושתך הפנימית היא טובה או לא טובה?

„הקהל נהנה גם בהופעה פחות טובה מבחינתי, ואף הופעה לא היתה ממש נפילה. אבל כשאני מרגיש טוב מאוד אז הקהל קולט את זה ומתלהב הרבה יותר".

– ההצלחה בהופעות ובמכירות התקליט שינתה לך את החיים במשהו?

„משהו בטוח השתנה, ויש לי יותר ביטחון, אבל קשה לי להגדיר את השינוי. אני לא אותו בנאדם, וקרו לי הרבה דברים, אבל אני לא יודע להצביע בדיוק על ההבדל. יש אצלי משהו שלא השתנה בהקשר הזה, וזה שאני מתנגד לפוזה. כשאני מרגיש שאני מתחיל לתפוס אצלי פוזה, חוסר רגישות שלי כלפי עצמי וכלפי מה שאני באמת צריך להוציא, אז אני נלחם בזה בכל דרך אפשרית. למשל כשאני כותב שיר חדש, אם ארגיש שיש בכתיבה שלי איזושהי פוזה, אעזוב מייד את השיר. אני מאוד שומר על עצמי. אני לא נותן לאגו שלי להתנפח ואני גם נזהר לא להיות חלק מכל העניין הזה שנקרא 'בוהמה', מסיבות וכדומה".

– איבדת את הפרטיות בגלל הפרסום?

„כשעשיתי את 'שישאר בינינו' (תוכנית ילדים בטלויזיה) הייתי פי עשר יותר מפורסם, וזה הציק לי. אבל הקהל שקונה תקליטים שלי ובא להופעות לא מציק לי, ואני מאוד מבסוט מזה. אני שונא שמצביעים עלי ברחוב ומזהים אותי, זה מציק. אבל בסך הכל זה לא נורא".

– גילית בהופעות האלה מי הקהל שלך?

„אני יודע להעריך את הרמה של הקהל, את הרגישות שלו. ברור לי שהקהל שלי אינו קהל צעיר מאוד. השירים שלי לא מדברים לילדים. כשיש תגובות לא נכונות, חפיפיות ומזלזלות, לשירים שנראים לי רציניים, זה פוגע בי".

– כשיצא „גשם" אמרת שלא כללת בו את הלהיט הגדול ביותר שלך, „שיר של שפשף" בגלל שרצית שידעו שאתה בראש אחר. בתקליט החדש הוא כן מופיע...

„היתה לי טראומה לגבי 'שפשף' כיוון שזיהו אותי איתו, ובא קהל שחשב שזה הסגנון שלי, קהל שלא היה מוכן להקשיב ל'מחפש את הכיוון'. עכשיו כבר מזהים אותי גם עם דברים אחרים כמו 'גשם' ו'תני לי יד', או אני לא חושש להכניס גם את 'שפשף' בתור עוד צד שלי, עוד דבר שעשיתי ושאני שלם איתו".

– שני השירים החדשים בתקליט, „חותים" ו„יש לה אף כל כך ארוך" הם די עליזים, בניגוד לרוב החומר שלך בעבר. האם זהו נסיון לעשות להיטים? נסיון לשבור תדמיתו כיוון חדש בכתיבה שלך?

„קודם כל לגבי 'יש לה אף כל כך ארוך' חשוב לי להדגיש שזו בדיחה, ולא יותר. שמעתי שיש אנשים שחושבים שזהו שיר פוגע, ולא היתה שום כוונה כזו פרט לצחוק. שני השירים האלה מציגים עוד פן שלי, קצת יותר משעשע, והכנסתי אותם להופעה כי רציתי לעשות שמח. אני גם בנאדם מצחיק".

„אני מאוד שומר על עצמי. אני לא נותן לאגו שלי להתנפח ואני גם נזהר לא להיות חלק מכל העניין הזה שנקרא 'בוהמה', מסיבות וכדומה"

– העובדה שאתה בתקופה טובה בחיים שלך משפיעה על הכתיבה?

„זה לא מזיק לשירים. טוב לי מאוד בחיים שלי עכשיו, אני מאושר, והשירים יוצאים לי עצובים. יש לי עכשיו, למשל, שיר על ליצן בחצר של מלך, ששונא להיות ליצן ושונא את עצמו. שירי אהבה, שיר שכתבתי לאשתי, שירי אכזבה, שירי טירוף".

– מה עם שירים על המצב. פוליטיקה, חברה, אינתיפדה?

„זה לא יוצא לי ואני לא מכריח את עצמי. אם לדוגמא הייתי מדבר עם חייל שבא משם, אני בטוח שהייתי כותב שיר מנקודת הראות שלו. זה לא קרה לי, ולכתוב שירים על המצב על סמך קריאה בעיתונים זה לא מעניין אותי. אני לא מאמין בכוח שיש לזמרים להשפיע על הקהל מבחינה פוליטית או חברתית. פיטר גבריאל עושה את זה, ואני לא מאמין שזה באמת משנה משהו".

– זה יותר קל לכתוב שירים עכשיו?

„זה אף פעם לא היה קשה. העניין הוא שאו שיש את זה או שאין. אם יש לך את זה, זה מתפרץ החוצה והשיר גמור תוך דקות, ואם אין, אז כלום לא עוזר ולא משנה כמה אתה מתאמץ ועובד".

– ומה עם המשך ההופעות?

„אני מתכוון להופיע עכשיו לבדי, במקומות קטנים. אני, גיטרה ופסנתר. זה נורא טוב לי. אחד על אחד. אני לא בנאדם של להקה, קשה לי להתפשר".

– גם בחיים?

„אני לא בנאדם פשרן. עם להקה צריך להתפשר ולא תמיד בא לי. בחיי הנישואים למשל אני לומד לוותר. אני לא בנאדם קל מבחינה זו שאני לא מתפשר על דברים שנראים לי נכונים, בחיים ובאמנות". ■

אוף דה רקורד

יואב קוטנר

הסמיתרינס

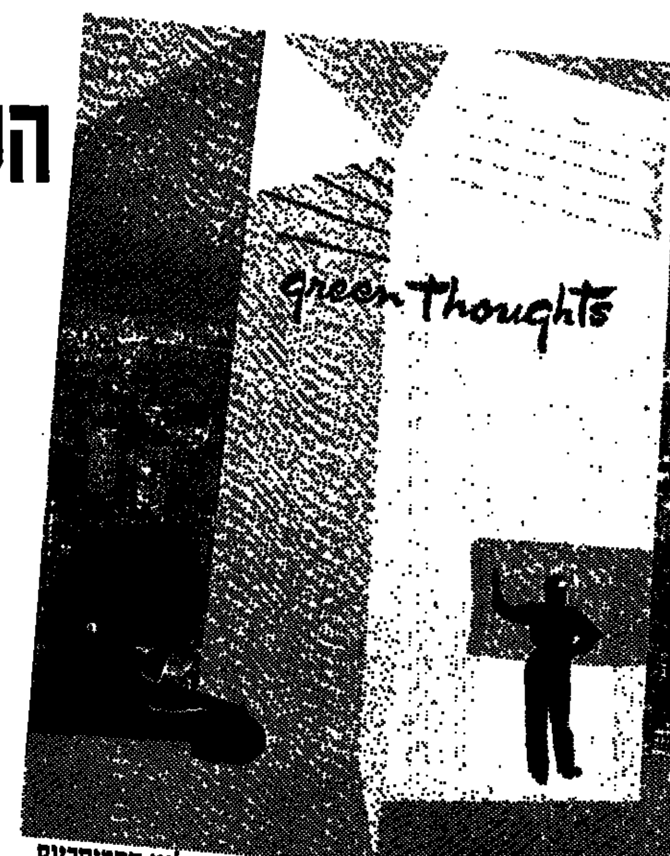

עטיפת תקליט הסמיתרינס

הגל החדש במוסיקת הרוק האמריקנית בשנות השמונים כמעט ולא הגיע אלינו. מבין עשרות הלהקות הצעירות שקמו ופועלות בתחום הזה, טופטפו לכאן שמות בודדים, וגם הם כמעט תמיד בעקיפין. על ה„בר־דינז" שמע הקהל הישראלי, אם בכלל, כשהתארחו אצל רובי רוברטסון, ועל „לוס לובוס" כשביצעו את „לה במבה" בפסקול סרט. ומה עם „הבלאסטרז", „הוסקר דו", „איקס", „נשים אלימות", „רגן אנד פייל", „דל פואגוס", „דל לורדז", „לטס אקטיב" ועוד ועוד הרכבים שונים ומשונים. אז הנה הזדמנות להכיר הרכב אמריקני צעיר, גם בארץ. „מחשבות ירוקות", תקליט ראשון בהדפסה ישראלית של להקה אמריקנית מעניינת בשם „הסמיתרינס" ("THE SMITHEREENS"). רוק מלודי חמוץ מתוק, עם זמר שמזכיר קצת דברים טובים מאנגליה כמו „סקוויז" ואלביס קוסטלו.

הם ארבעה: ג'ים בבג'ק, המנגן בגיטורות ושר, דניס דיקן, תופים ושירה, פט דיניזיו בשירה וגיטרה ומייק מסרוס בשירה. כחברים עוד מבית הספר היסודי, נגנו יחד שנים רבות, ותחת השם „סמיתרינס" הם פועלים מ־1980. את התקליטים שלהם הוציאו תחילה בחברה עצמאית קטנה שהקימו בעיר מולדתם, בניו ג'רסי. הם זכו בביקורות מצויינות (למשל ב„רולינג סטון"), אך עדיין לא בהכרה רחבה.

ב־'84־'83, הופיעו ברחבי ארה"ב עם מלחין הרוק הוותיק אוטיס בלקוול (שכתב, בין השאר, את „אל תהיי אכזרית" של אלביס) והשתתפו בהקלטת שני אלבומים בהפקתו. ב־1985 הותתמו לחברת תקליטים גדולה („אניגמה") והוציאו אלבום בכורה בהפקתו של דון ניקס „במיוחד בשבילך". האלבום זכה בביקורות פנטסטיות בארה"ב, והלהקה נבחרה ללהקת השנה ב„נבחרי המוסיקה של ניו יורק", כשהאלבום נבחר לתקליט הבכורה הטוב ביותר של השנה.

אחרי כשנה של הופעות ברחבי ארה"ב ואירופה, חזרה הלהקה לאולפן ההקלטות והפיקה את אלבומה השני, „מחשבות ירוקות". האלבום הוקלט כמעט בהופעה חיה באולפן, תוך 16 יום, מתוך מטרה לשמור על החיות והספונטניות שמאפיינות את הלהקה על הבמה.

התוצאה בהחלט מוצלחת, ומי שאוהב מוסיקת שנות השישים מעודכנת לסוף שנות השמונים, יהנה מהמחשבות הירוקות האלה. לפחות שיר אחד כאן, „משהו חדש", שמזכיר את להקת „אהבה" ואת אלביס קוסטלו, שווה את התקליט. גם השאר טוב.

את זה שהירחון „קיו" (Q) הוא הדבר הכי טוב והכי מעניין שאפשר לקרוא בקשר למוסיקה בזמן האחרון, כבר ציינתי לא פעם. ירחון אנגלי נקיף, מעמיק, קריא, מסודר ולא שחצני־בלתי־מובן כמו הרבה בריטים (עיתונים) אחרים.

לפני חודשים־גליונות ארודים, צורפה ל„קיו" חוברת מצולמת של זמרי רוק. לגליון החודש של „קיו" מצורפת חוברת צילומים שניה. הפעם של גדולי הגיטריסטים ברוק. „קיו" מיובא לארץ על ידי „בית התקליט" בתל אביב. הנה מתוך צילומי הגיטריסטים, ג'ימי הנדריקס הגדול וקצה הגיטרה בין הרגליים.

זה היה לפני 21 שנה.

תלתן דיגיטלי

מדור זה אינו מתעסק בדרך כלל בתקליטי פיוז'ן, וכל התחום הזה די זר לחתום מעלה. לא שאין בו דברים טובים ומרגשים, כמובן, אבל נדמה לי שלעתים קרובות, מרוב טכניקה לא שומעים את המוסיקה. ירוסלב יעקובוביץ', מוסיקאי מעולה כשלעצמו, קורא לזה „קונפיוז'ן", בשל אי־הבהירות מה זה בכלל...

„תלתן"

בתקליטי פיוז'ן רבים אני חש שהמיומנות הטכנית והנגינה המשובחת מסתירות את הנשמה. זוהי בהחלט הכללה, ומידי פעם כיף להתקל במוסיקת פיוז'ן שיש בה נשמה וחום ומלודיות יפות. כיף כפול ומכופל, אם דבר כזה קורא עם מוסיקאים ישראלים. יש אצלנו הרבה מוסיקאי ג'אז וג'אז־רוק מצויינים, אך מעטים בלבד מגיעים לחשיפה גדולה, ורבים מהם מנגנים במקומות קטנים לקהל מצומצם, או עושים הלטורות כמוסיקאים להשכיר. להקת „ברוש" למשל, היתה להקת ג'אז־רוק משובחת, ומי שזוכר אותם מתחזות ב„זהו זה", מפציצים את בניין הטלוויזיה החינוכית בקטעי ג'אז ופאנקי מהממים, יודע שהיה שם כישרון ופוטנציאל, שרק חלק זעיר ממנו הגיע לקהל הרחב.

כמו „ברוש", מסתובבים בארץ עוד נגנים מעולים וכמעט אלמוניים שאינם ממששים כלל את יכולתם וכשרונם, לפחות לא בתקליטים.

כל הדברים האלה נכתבו בעצם כהקדמה לחדשה המשמחת הבאה: יש לנו עכשיו להקת פיוז'ן טריה ומצויינת, שכן מקבלת צ'אנס לחשיפה, ובגדול: שלישיה צעירה בשם „תלתן" שפותחת את הקאריירה שלה בהוצאת תקליט קומפקט „סקובה" ("SEKOBA"), בהפקת תקליטי „אם.סי.איי". 53 דקות של מוסיקת פיוז'ן רעננה ומקורית, המשלבת בג'אז גם אלמנטים ספרדיים, מזרחיים וישראליים, ונשמעת, מבחינת הביצוע, טוב כמו כל להקת פיוז'ן שמפיקה תקליטים בעולם.

„תלתן" הם שלושה: הגיטריסט קלוד ספרא, בן 30, שחיבר את כל הקטעים בתקליט (פרט לאחד), הבאסיסט חיים עזיקרי, 24, והמתופף אלי בן שושן, גם הוא בן 24. הלהקה קמה לפני כשנתיים, בנהריה, והוקלטה בהפקתו של יהודה קולטון.

בהאזנה לת"ק, המוסיקה מדברת, כאמור, בשפת הג'אז הבינלאומית. העיון בקרדיטים על העטיפה מרמז על הייחוד הישראלי שלהם: ההקלטה נערכה בטבריה. ההדפסה במפעל הת"ק הישראלי בכרמיאל. חוץ מזה, הת"ק נפתח משמאל לימין, ולאיזה עוד להקה בעולם יכול להיות קטע בשם „פאנק הגעתון"?

אומרים ישנה ארץ

חצרות האכרים על רקע התבור

המטבח בבית האכר

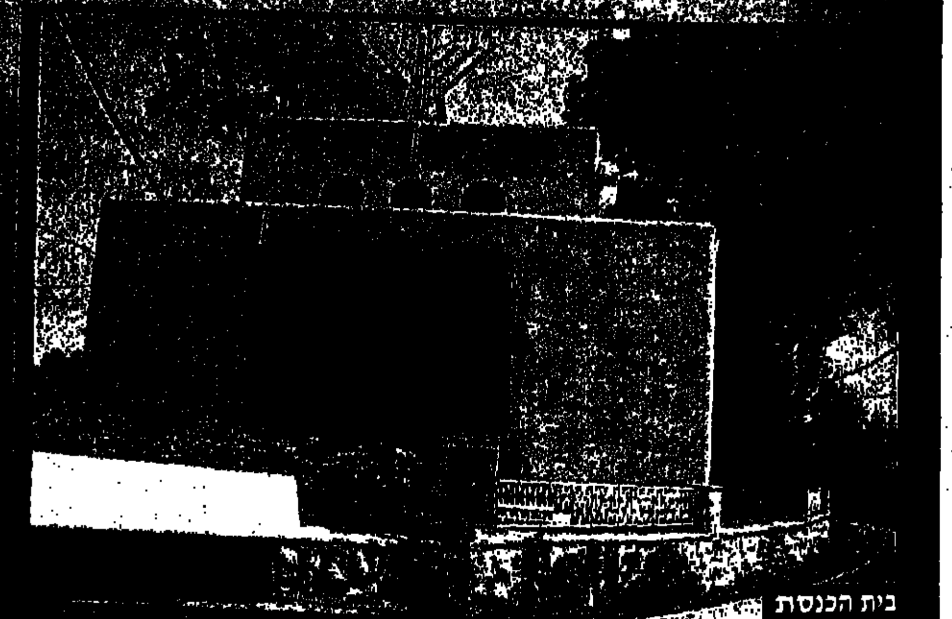

בית הכנסת

חוג בכפר תבור

תצלומים: עמנואל אילן

המערכת ללימודי מבוגרים

לאו במוסך ציבורי מוכר!

מזוג אויר לרכב - התקנה והחזקה

פרטים והרשמה: כל יום מ-08:00-19:00
תל-אביב:
שד' דוד המלך 39, מיקוד 64954, טל': 234507, 234332
התבור 32, מיקוד 65255, טל': 657065, 660086.
בי"ס אורט י"א, רחוב בת-ציון 10 כניסה מרחוב יצחק שדה 76, טל': 300917
הרצליה: ימים א', ה' 16.00-19.00 ימים ב', ד' 9.00-12.00 המרכז החינוכי בן-גוריון 12 (במרתף) טל'. 052-541068

חיפה:
שמריהו לוין 30, מיקוד 33103, טל': 666182, 664671.
קרית מוצקין
בי"ס אורט (ע"י רבמד שקם) טל': 762920
ימים א' עד ה' 16:30-20:30
כפר סבא:
ימים א', ב', ד', ה' 17.00-19.00 אורט כ"ס (ליד המשטרה) טל'. 052-31557

ירושלים:
רחוב-דורות ראשונים 8, טל': 221979, 223033.
אשדוד:
רוגוזין 32, מיקוד 77271, טל': 08-522261
נתניה:
ירושלים 1, מיקוד 42437, טל': 053-622727

תפנית
המרכז ללימודי גרפיקה ואיור מסחרי
קורסי ערב ובוקר
מורים בעלי הכשרה אקדמית
רח' הטשילד 8 ראשל"צ
03-843232

הלוח הכללי
של ידיעות אחרונות
למה לסחוב עניין! פרסם - וסגור עניין!
הלוח הכללי
הטלפון לא מפסיק לצלצל

פעם בשבוע מגיע לי!
לאשה

יד יצחק בן-צבי · האוניברסיטה העברית בירושלים
מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח

מזמין את הציבור לסדרת הרצאות בוקר יום שישי

כ"ד בחשון (4.11.1988)
ד"ר מנחם בן-ששון
הרמב"ם וראשי הישיבה הארץ-ישראלית - מאבק על הנהגת היהודים
יו"ר – פרופ' אליאב שוחטמן, האוניברסיטה העברית ירושלים

ח' בטבת (16.12.1988)
פרופ' שלמה מורג
בבל – תימן – ספרד
פרשיות במסירתן של העברית והארמית בימי-הביניים

כ"ט בטבת (6.1.1989)
פרופ' איירין איבר
בעיות וסוגיות בחקר יהודי קאיפנג וקהילות יהודיות בסין במאה ה-20

י"ט באדר א' (24.2.1989)
פרופ' יוסף שטרית
תנועת ההשכלה העברית בצפון-אפריקה בסוף המאה הי"ט

י' באדר ב' (17.3.1989)
פרופ' יהודה ליבס
המשיחיות של השבתאים

י"ד באייר (19.5.1989)
ד"ר מרדכי גלצר
מסורת הנוסח של משנה תורה לרמב"ם

ההרצאות תתקיימנה בשעה 10.00 בבוקר בצריף של יד יצחק בן-צבי, רח' אברבנאל, גן הכוזרי, רחביה, ירושלים

הסדרה מתקיימת בשיתוף המרכז לשילוב מורשת יהודית המזרח במשרד החינוך והתרבות

כמט
שעור פרטי
אנגלית
ב-5 ש"ח בלבד

מבצע החודש! חינם • קסטה ללימוד עצמי • מילון עברי-אנגלי

תוך זמן קצר להפליא, תוכל ללמוד, לשמוע, לדבר, לקרוא ולכתוב אנגלית נכונה בשיטת הוראה אינדיבידואלית המותאמת במיוחד לך!

קורסי ערב ובוקר או שעורים פרטיים. טיפול אישי. משקה חם. לימוד בקבוצה קטנה

• 12 רמות לימוד (לכל גיל ורמה).
• אנגלית לבגרות • הכנה ל-TOEFL
• קורסים למתחילים – A.B.C (מיועד למחוסרי כל ידע קודם באנגלית השיטה האמריקאית מבטיחה לך התגברות מחסום השפה והפחד "לפתוח את הפה")
• קורסים לעובדי מוסדות ומפעלים (שכה"ל - הוצאה מוכרת ע"י שלטונות המס)

לכל גיל רמה ומטרה

חינם – 24 שעות ביממה:
חייג/י ברגע זה לטל 08-295529, 02-221933, 03-726132, 04-669041, וקבל/י לביתך פרוספקט והזמנה למבחן התאמה – חינם.

משרדינו פתוחים בין השעות 9.00 19.30 רצוף

תל-אביב בן-יהודה 32 בנין אל-על ח 510 טל. 291858	רמת-גן ביאליק 47 מול אורדע טל. 726132	חיפה בלפור 5 פינת נורדאו טל. 669041
הרצליה סוקולוב 35 פ. בן-גוריון טל. 87682	בת-ים רוטשילד 18 פינת בלפור טל. 584161	חולון סוקולוב 48 בנין הסופר טל 880889
פתח-תקוה איכילוב 13 טל. 913665	רחובות הרצל 163 466262	ראשל"צ רוטשילד 35 פסג' חיים טל. 9658801
אשקלון הרצל 36 בית גור טל. 25039	ק. חיים ובזאליק העמקים 3 טל. 740410	באר שבע העצמאות 49 פסג' גולן קניון טל. 73714
ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל. 233195	כפר סבא ויצמן 134 טל. 953181	אשדוד בנין פאן לוד 5 מרכז אי טל 535624
רמלה הרצל 84 בנסב מעל בנק לאומי טל. 242386	קרית אונו מרכז קהילתי רח' צה"ל 104 טל. 716647	נתניה הרצל 24 כיכר ציון טל. 22404

המכונים האמריקאים לשפות

המכון לאקולוגיה אנושית
הדרכה • טיפול • מחקר
נמשכת ההרשמה
למחזור נובמבר בוקר
שיאצו
לימודי תעודה
פרטים והרשמה רמת-גן הגילגל 29
ימים: א'–ה' 09.00–20.00
טלפון: 03-798371, 03-5795444

העתודה האקדמית

ההרשמה לעתודה האקדמית לשנה"ל תש"נ נמשכת ותסתיים ב-10 בנובמבר 88

יכולים להירשם תלמידים הלומדים בכתה י"ב של בתי הספר השונים. על המועמדים להביא עמם בעת ההרשמה צילום ומקור תעודת ציונים של כתה י"א, מכתב מבית הספר כי הם ניגשים לבחינות הבגרות בקיץ תשמ"ט, אישור הרשמה לבחינות הפסיכומטריות של המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, ותעודות זהות של ההורים. על הנרשמים לעתודה האקדמית לבצע את הבחינות הפסיכומטריות של המרכז הארצי לבחינות ולהערכה לא יאוחר מהבחינות שתערכנה ב-4 בדצמבר 88. יש להעביר את טפסי ההרשמה לבחינות אלה עד 10 בנובמבר 88 למרכז הארצי לבחינות ולהערכה.
פרטים נוספים, חוברות הסברה וטפסי הרשמה ניתן לקבל בבתי הספר ובלשכות הגיוס האיזוריות.
לשכת הגיוס תל-השומר – ליד קריאון.
לשכת גיוס חיפה – רח' עומר אל-כיאם 12–14.
לשכת גיוס ירושלים – רח' רש"י 103 (שכונת מקור ברוך).
לשכת גיוס באר-שבע – רח' יד ושם 22.
לשכת גיוס טבריה – רח' נצרת.

המכון לאקולוגיה אנושית
הדרכה ★ טיפול ★ מחקר
קורס צמחי מרפא
היהודי והמעמיק מסוגו בארץ
• שנה אקדמאית
• הרצאות, סיורים, סדנאות
• מיטב המרצים בארץ

הרצאת מבוא פתוחה לקהל הרחב
ע"י ד"ר נמרוד שיינמן
ביום ג' 8.11.88 בשעה 20.30

פרטים והרשמה: רמת-גן הגילגל 29
ימים: א'-ה' בשעות 9.00-20.00
טל' 03-798371, 03-5795444

מימד לאמנות חזותית
המרכז ללימודי אמנות
ההרשמה לשנת הלימודים 88/89
צילום • ציור • פיסול • עיצוב גרפי • עיצוב פנים • עיצוב תכשיטים (צורפות) • הדפס רשת • תחריט
לימודים חלקיים (החל מחוג). לימודים מלאים (5 ימים 4 שנים). תנאי תשלום נוחים. מספר מקומות מוגבל.
פרטים והרשמה לשנת הלימודים בין השעות 08:00 עד 16:00 במשרדנו. רח' ברנר 17 ת"א טל. 03-285592

דיאנה
המכון הישראלי לספרות נשים
קורסים מקצועיים ברמה גבוהה ל:
• ספרות נשים ועיצוב השיער
• פדיקור • מניקור
סלון תסרוקות חריש במחירי מבצע
תסרוקות 4 שקל, ותספורות 6 שקל
החלקות, סלסול, 27 שקל צביעת שיער 18 שקל
• פסים, ובוקלים, 30 שקל
35 שנות ניסיון ותשגים. בהדרכה מקצועית
הסלון פתוח ללא הפסקה
מ-9:00 בבוקר עד 9:00 בערב
ת"א, דיזנגוף 190 (יודפת 4)
229388, 226066, 226494

האוניברסיטה העברית בירושלים
המרכז ללימודים קדם אקדמיים ע"ש יוסף שאלתיאל
הרשמה למכינה קדם-טבע מועד פברואר 1989
– התחילה הרשמה למכינה קדם טבע.
– המכינה נועדה להכשיר תלמידים בעלי תעודת בגרות מלאה ללימודים בפקולטות הניסויות.
– תעודת הגמר של המכינה יכולה לבוא במקום הדרישות למקצוע כללי בתעודת הבגרות או מקצוע מדעי נוסף למועמדים לפקולטה למדעי הטבע.
– משך הלימודים פברואר 1989 – יולי 1989.
סדרי הרשמה
הרשמה וייעוץ ללימודים מתקיימים במשרדי המרכז, בנין בובר-רוסו בהר-הצופים חדרים 325, 326, 302, או בדואר: המרכז ללימודים קדם-אקדמיים, האוניברסיטה העברית בירושלים, 91905.
חובה להביא בעת ההרשמה:
1. תעודת זהות, אישור זכאות לבגרות, שתי תמונות, 50 ש"ח דמי הרשמה.
2. מועמדים חייבים להיבחן בבחינה פסיכומטרית הניתנת ע"י המרכז הארצי לבחינות והערכה, מועד אחרון לבחינה הפסיכומטרית - אוקטובר 1988.

ישר ולענין!
קורסים לאנגלית מדוברת בכל הרמות
הפתיחה בנובמבר
מישלב – המרכז הישראלי ללימודי...

מכון לשפות פ...
מחיר מבצע
ספרדית
אנגלית • ערבית איטלקית
• נמשכת ההרשמה לשנה"ל החדשה • 20 שנות נסיון
• קורסים לכל הרמות, אינטנסיביים, לשיחה שוטפת
דיזנגוף 184, עד 19.30 03-220223, 481539

אומרים ישנה ארץ

ידיעות אחרונות
החברה להגנת הטבע

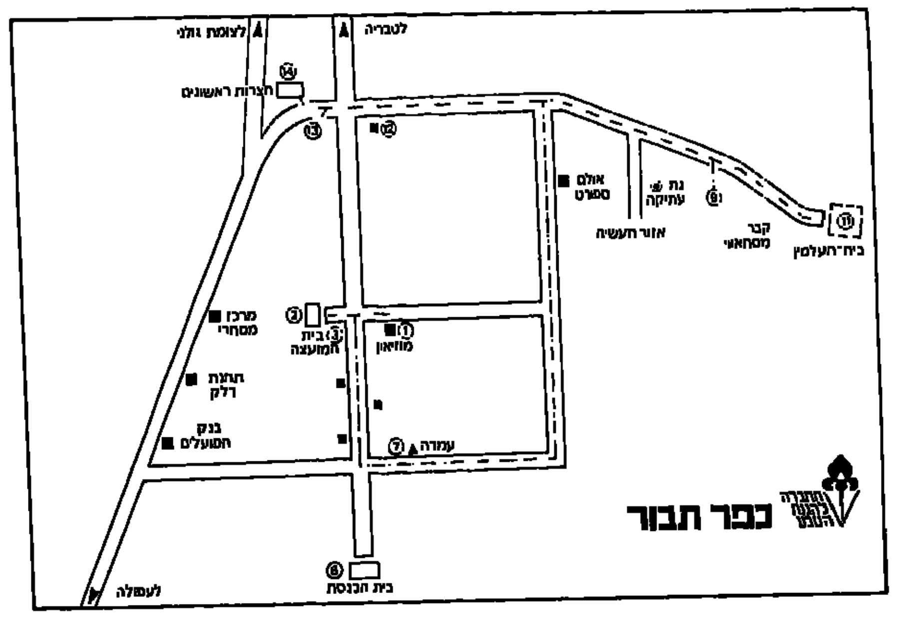

אדמת כפר תבור נרכשה בשנת 1900 על־ידי חברת יק"א, בסיועו של הברון אדמונד דה־רוטשילד. ב־25 באוקטובר 1901 התנחלה כאן קבוצת הראשונים, ב"חושות" נטושות של הכפר הערבי מסחה. הקבוצה מנתה כעשרים משפחות מבני האיכרים בראש־פינה, זכרון־יעקב, מטולה ומאיר־שפיה.

כפר תבור הייתה חלק ממערך היישובים שהקימה יק"א בניהולו של חיים מרגלית־קלווריסקי, בגליל התחתון המזרחי, בשנים 1901־1908.

במקביל לייסוד כפר תבור, הוקמו שלוש מושבות נוספות: סג'רה (אילניה), הסמוכה לחאן ששימש כחווה להכשרה חקלאית למתיישבי המושבות הראשונות, ימה (יבנאל) ומלחמיה (מנחמיה). בהמשך נוסדו המושבות בית גן, כנרת ומצפה. תהליך זה הוסיף למפת היישוב בארץ־ישראל חבל גיאוגרפי המשתרע על 70,000 דונם, ובו שבע מושבות וחווה להכשרה חקלאית.

בתחילה נקראה המושבה מסחה, כשם הכפר הערב שהיה במקום לפני כן. אבל בשנת 1903 ביקר במסחה המנהיג הציוני מנחם אוסישקין, הציע לקרוא למקום כפר תבור – והצעתו נתקבלה. עם רכישת אדמות אום־ג'פל, מצפון למושבה, בשנת 1911, נוסף לכפר תבור רחוב חדש.

סיור בכפר תבור

המגיעים במכוניות פרטיות יחנו את רכבם ברחבת מוזיאון המושבה, הפתוח כל ימות השבוע. מכאן נצא לסיורנו, שבמהלכו נעבור על פני הנקודות הבאות (המספרים מסומנים במפה):

1. המוזיאון. כאן מצויים מוצגים מימיה הראשונים של המושבה: מיסמכים, תמונות, כלי עבודה חקלאיים, כלי בית, רהיטים וכלים שימושיים בתחומי הביטחון, הבריאות, החינוך והחברה. בין השאר מוצג במוזיאון חיזיון אור־קולי, המתאר את תולדותיה של המושבה (החיזיון נמשך 25 דקות).

מיבנה המוזיאון שימש שימש בעבר כבית־ספר וכבית מגורים למורי המושבה.

2. "הקרייץ" (ההצטלבות). שתי דרכים חצו בעבר את הרחוב הראשי, הוא רחוב המייסדים. אחת "חסומה" כיום על־ידי בית יגאל אלון ומשמשת כמדרחוב, והשנייה פונה מזרחה.

בקצות הדרכים שהצטלבו ב"קרייץ" היו שערים בנויים מעץ, ועליהם חוטי תיל דוקרני. השערים נסגרו עם רדת החשיכה או בהגיע ידיעה על אפשרות של התקפת כנופיות. סביב ה"קרייץ" הוקמו מוסדות הציבור של המושבה: בית הוועד, בית־הכנסת, המועדון, בית המרקחת (המרפאה), ה"אחיטוב" (מחסן התבואה) בית־הספר ובית המורים.

3. בית גולדנברג. משמש למגורים עד עצם היום הזה. בחצר הבית מחסנים ורפת, הגובלת עם החומה שהקיפה את המושבה. מן החצר יש יציאה ל"חכורה" – חלקת אדמה ששימשה לגידול ירקות לצרכי הבית ובעלי החיים.

4. בית ראובן גולדמן ובית שלמה גולדמן, משמשים למגורים עד ימינו. הבתים מקורים ברעפים אדומים ובחצרותיהם שרידי החומה.

5. בית אידלבוים. בנוי מעל מרתף ששימש לאיחסון יין ושמן.

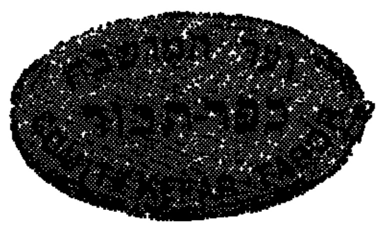

6. בית־הכנסת. מיבנה מבטון מזוין, שעובי קירותיו כ־40 ס"מ. שערי הכניסה עשויים ברזל. נועד לשמש כבית ביטחון, לאחר המאורעות והטבח בחברון ובצפת בשנת 1929. ואכן, בראשיתו שימש מחסה לנשים ולילדים בעת התקפה. מתחת לריצפה של עזרת הנשים, נבנה "סליק" לנשק. ומעל ארון הקודש מצויה דלת ברזל, שממנה עולה אל הגג סולם פנימי. על הגג ניבנה מגדל תצפית ואיתות, ובו חרכי ירי. רק בשנת 1933 הוסב הבניין לבית־כנסת.

7. עמדת ירי. עמדת בטון, ששימשה להגנת היישוב במאורעות תרצ"ו־תרצ"ט. אחת מכמה עמדות דומות, שהקיפו את המושבה.

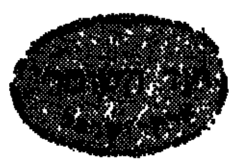

8. המעיין. בהמשך דרכנו מזרחה נמצא עצמנו עוברים על גדותיו של ואדי רחב. ממולנו – צמחיה ירוקה וסבוכה, שבתוכה מפעפעים מים מנביעות קטנות. כאן נמצא המעיין, שראשוני מסחה נטלו את מימיו בחביות לבתיהם. הובלת המים ממעלה הוואדי היתה רצופה קשיים. כפר תבור סבלה שנים רבות ממחסור במים, שחוסל רק בשנת 1954, עם חיבור המושבה לרשת הארצית. אפשר לגשת עד למעיין ואפשר רק לצפות בו, מן הכביש הפונה צפונה.

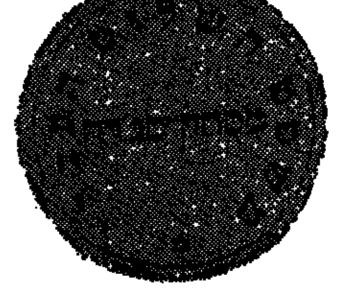

9. גת קדומה. מן המעיין נמשיך אל אולם הספורט, ניפנה מזרחה אל איזור התעשייה ונלך לעבר מפעלי "שחף" ו"המשביר". ממולם נמצאת גת עתיקה, שנבנתה בתקופה הביזנטית. רצפתה, שנשתמרה שלמה, עשויה פסיפס, ובה מפלסים לדריכת הענבים ולריכוז התירוש.

הגת מהווה חלק מתל מסחה, המכוסה חרסים רבים, קברים ושרידי מיבנים, מיישוב שהיה כאן בתקופה הביזנטית.

10. קבר המסחאווי. בתחתית התל, בחלקו המזרחי, תחת שיזף־מצוי גדול, ניתן לראות את קברו של ה"מסחאווי" – שייח' קדוש, בן הכפר מסחה, שייחסו לו סגולות מרפא ועזרה לנזקקים. אגדות רבות נרקמו סביב הילת קדושתו. ערביי הסביבה נהגו לבקר את קבר השייח', לבקש את עזרתו ולזבוח לכבודו בעת שמחה.

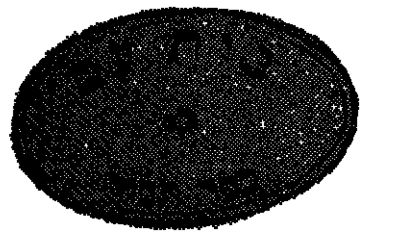

המאמינים ביותר אף נשבעו בו לאימות דבריהם.

11. בית־העלמין: כאן נטמנו מייסדים ומגינים. חלקה מיוחדת הוקדשה לחללי המגורשים מתל־אביב ויפו במלחמת העולם הראשונה, שרובם ניספו ממחלות, ושמם אף לא נודע.

סיור בין המצבות מלמדות על אריכות ימיהם של הראשונים, למרות סבלם.

בחזרה מבית העלמין נמשיך אל כניסתה המזרחית של המושבה. ממולנו – החומה, שחלקה נהרס, אבל ניתן לראות עדיין חצרות ובהן חומה שלמה.

12. בית־הספר. כיום זה בית־הספר למחוננים. המבנה הוקם בשנת 1911, ללא אישור השלטונות התורכיים.

13. החומה הצפונית: עליה שלט ועליו כתוב: "בבית זה היתה אסיפת השומר בפסח תרס"ט – 1909". בוועידה זו הוחלט על הקמת אגודת "השומר", בראשות יצחק ורחל ינאית בן־צבי.

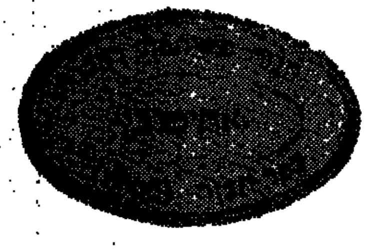

14. חצרות ובתי איכרים. נמשיך מערבה. מימיננו נראה שני בתי איכרים וחצר מאחוריהם. ניכנס פנימה ונמצא עצמנו בתוך חצר מוקפת חומה, שהמיבנים הצמודים אליה שוחזרו. כן ניתן לראות כאן את בתי המלאכה של הרצען, האופה, הנפח, הנגר, ומפרזל סוסים. הבתים נשתמרו בשלמותם. בחצר – מסעדה. לאחר ביקור בחצרות הראשונים נחזור אל מוזיאון המושבה, שם ממתין לנו הרכב.

שימור אתרי כפר תבור

כפר תבור הצטיין במירקם היישובי המיוחד שלו, שכיום קשה לזהותו. היישוב היה בנוי לאורך רחוב מרכזי ובו בתים וחצרות מוקפים חומה. בכפר תבור נעשו נסיונות לשקם מיבנים בודדים, כבית הספר שהוחזר למוזיאון, וחצרות ראשונים, שאף נפתחו לביקורי קהל. עתה צריך עוד לשמור את הבית בו נוסד ארגון "השומר", את שרידי החומה וכן את בתי הראשונים האחרים.

▫ שבתאי גלאון

הטיול בשבוע הבא:
לממשית, העיר הנבטית והנחל

מידע כללי:

- **אורך המסלול:** 1.5 ק"מ.
- **משך ההליכה:** כשעה וחצי.
- **גיל המטיילים:** כל המשפחה.
- **כללי התנהגות:** יש לשמור על השקט במהלך הסיור במושבה, יש להימנע מלטייל במקום בשעות המנוחה. אין להכנס לחצרות ולבתים פרטיים, אלא בהסכמה וברשות.
- **מידע נוסף:** בי"ס שדה אלון תבור.
- **אתרים לביקור:**

מוזיאון "מסחה", כולל מופע אורקולי ב־5 שפות, טל. 06-767583.
חצרות האיכרים, כולל סרטי וידיאו, טל. 06-765844.

ניתן לשלב את הביקור עם הפעלת תלמידים, עיונית ומעשית, ע"י מדריכים, בתוספת תשלום במקום – מסעדת דגים חדשה ופאב.

מפעל הזעתר: טל. 06-765081 (סגור בשבת).

תחנת מידע וסיורים

בשבת, ה־29 באוקטובר, תקיים החברה להגנת הטבע תחנת מידע בחצרות האכרים בכפר תבור. התחנה תפעל בין השעות 10 בבוקר עד 1 בצהריים.

מדריכי הכפר והמוזיאונים ידריכו את המטיילים באתריו של הכפר. ההדרכה מיועדת לחברי החברה להגנת הטבע, שיכנסו לאתרים ללא תשלום.

מי שאינו חבר יוכל להירשם במקום 48 שקל למשפחה לשנה ולצאת לטייל.

עורכת: דפנה מרוז

מודיעין טבע

מרכז המידע למטייל, של החברה להגנת הטבע בשיתוף קק"ל, פתוח לקהל בימים ב', ג', ד', ה', ו', בין השעות 09.00–13.00.

הכתובת: רחוב השפלה 3 תל־אביב (התחנה המרכזית), טל' 03-375222.

לשבוע המתחיל ב־28.10.88 והמסתיים ב־3.11.88

ילידי השבוע

נמנים עם השלישון הראשון של מזל עקרב. שלישון זה נשלט על ידי הכוכבים פלוטו ומאדים, ובמידה מסויימת על ידי נוגה.

ילידי ה־28 באוקטובר מופנמים וסבלניים, בעלי רגשות עמוקים ואישיות סימפטית. הם נוטים להתייחס ברצינות יתרה לכל עניין וחסרי חוש הומור. סביבה אוהדת נחוצה עבורם על מנת שיוכלו לתפקד ביעילות.

ילידי ה־29 באוקטובר פקחים וביקורתיים ובעלי רצון חזק. הם חסרי שקט נפשי ומתעוררים לקראת כל אתגר. כישרוניים בתחום האמנות והכתיבה, אך חייבים לפתח את הצד המעשי על מנת לזכות בהישגים.

ילידי ה־30 באוקטובר נוטים לעסוק בספורט, וניחנים בדרך כלל בבריאות פיזית טובה. אוהבים לעזור לזולתם ושולטים היטב בתקשורת הבין אישית. חייבים ללמוד להתרכז בנושא אחד ולא להתפזר על הרבה שטחים.

ילידי ה־31 באוקטובר בעלי אינטואיציה חזקה במיוחד. נוטים לשלוט בזולתם ושואפים להישגים. חרוצים, שאפתניים וניתן לסמוך עליהם. פגיעים ורגישים במיוחד בתחום הרומנטי.

ילידי ה־1 בנובמבר בעלי מחשבה עצמית וסקרנות אינטלקטואלית. אישיותם רבת עוצמה וכוח. הם ניחנים באומץ לב, ובגישה נועזת. העקשנות וההתמדה מביאים אותם להישגים. מתקשים לקבל דעות מנוגדות לשלהם.

ילידי ה־2 בנובמבר ערמומיים ורגשיים. מזדהים עם מצוקתם של אחרים ומוכנים לצאת למאבקים למען זכויות המקופחים. מאידך, הם נוטים למעורבות מוגזמת בחייהם של הסובבים אותם וכתוצאה מכך להסתכסך ולהתאכזב.

ילידי ה־3 בנובמבר בעלי מוח אנליטי ואינטואיציה חזקה. הם מגיעים להשגים ולהכרה ציבורית בתחום חברתי או מקצועי במהלך חייהם. אולם נטייתם לקיצוניות ולאימפולסיביות עלולה למנוע מבעדם לזכות בהצלחה או להחזיק בה.

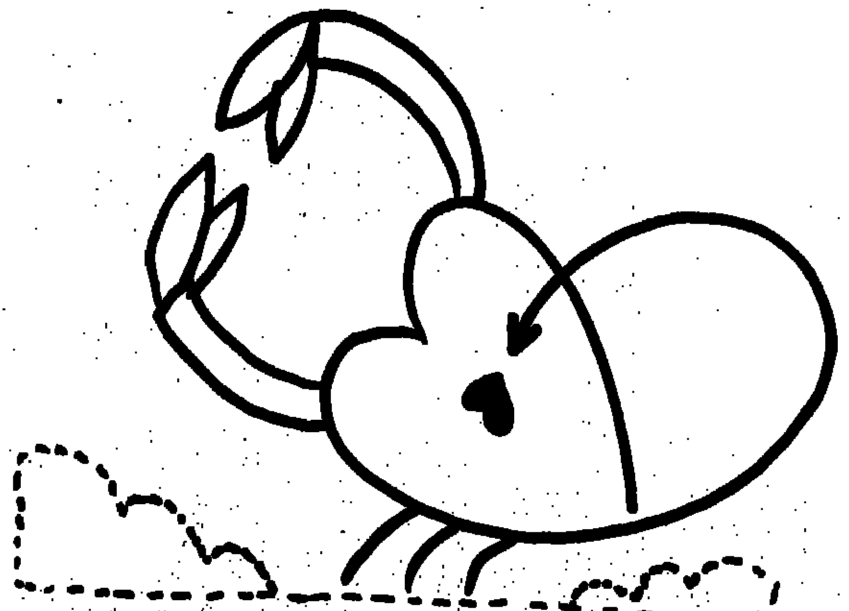

בני מזל עקרב והאהבה

עבור בני העקרב האהבה הרומנטית מהווה פיתוי ואיום באותה מידה. הם נמשכים אליה באינטנסיביות רבה, אך כאשר נוגעים בה הם נרתעים ומנתקים את המעורבות הרגשית ממערכת היחסים. קשה להם להפתח רגשית ולהעניק בשלמות את לבם לבן או בת הזוג, אך במקביל הם קנאיים ורכושנים כלפיהם ותובעים מהם הקרבה מלאה, נפשית ופיזית. האהבה אצל בני העקרב קשורה באופן הדוק עם השנאה, וזו אף זו מהוות את שני הצדדים לאותו מטבע.

גבר בן מזל עקרב בן העקרב פוחד מאוד מרגשותיו שלו עצמו. עבור בן העקרב אהבה רומנטית, משמעותה איבוד השליטה במצב. על כן משקיע הוא אנרגיה רבה בבלימת הנטייה לפתח רגשות. הוא מנסה לדכא את רגשותיו כדי שהשליטה לא תשמט מידיו, ובאופן כזה מצליח הוא בין השאר להפריד בין מין ואהבה. בן העקרב מצוייד בדרך כלל במגנטיות אישית חזקה ובכח השפעה על נשים. ערמומיותו יוצרת מראש יתרון לטובתו בהתמודדות אתן. עם זאת, כאשר הוא בשל ובוגר בנפשו מסוגל בן העקרב לקחת על עצמו אחריות גם בתחום זה.

אשה בת מזל עקרב בת העקרב מעדיפה להשאר מסתורית ובלתי ניתנת להשגה. עם זאת היא מאד אינטנסיבית באהבתה ואיננה יודעת פשרות. האינסטינקטים שלה חדים ועמוקים ועד מהרה תגלה את חולשותיו של בן זוגה. היא תגן עליו בחירוף נפש בעת הצורך, אולם לאחר מכן תחוש מתוסכלת עקב העובדה שהיא נאלצה להתמודד ולשאת באחריות במקומו. מסיזורותה היא שם דבר אך רכושנותה הרגשית מתישה מאד את הסובבים אותה.

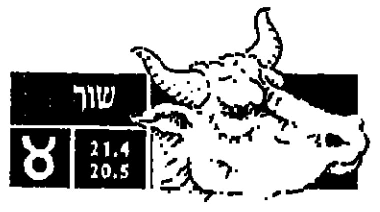

דאגות לבני משפחה הצעירים מתישות אתכם מאוד. אתם נוטים להכנס עמם לעימותים חריפים ללא הצדקה ולהציג בפניהם דרישות קפדניות מדי. המתחים סביב המישור הכספי עדיין גבוהים מאוד. אתם מגיעים לרגע של החלטה חשובה בתחום זה על מנת להסדיר מחדש את השליטה במצב. ארגונו מחדש של התחום המקצועי עומד על הפרק גם הוא. בעיות בריאות דורשות התייחסות רצינית יותר ומוטב לגשת לייעוץ רפואי בבעיה מטרידה.

מצב הרוח שלכם בימים אלה נמצא בתנודות חריפות מן הרגיל. אתם חשים מותשים באופן קיצוני ונוטים להתפרץ או להגיב בחוסר סבלנות כלפי הסובבים אתכם. עם זאת הסבלנות משתלמת ובהדרגה לקראת סוף השבוע חל שיפור במצב. הרגישות הרבה בתחום המקצועי והתחושה של חוסר מוצא מתחלפות באופטימיות זהירה. שינויים בתחום המקצועי עומדים על הפרק לא לפני שאתם מסדירים מחדש את מערכת היחסים עם שותפים בעסקים או בעבודה.

השיפור ביחסים עם בני זוג או בני משפחה נותן אותותיו בשיפור ביכולת לתפקד במצבי לחץ. ענייני הבית מקבלים עדיפות ומתגבשת תכנית לעריכת שיפוצים בבית או להחליף ריהוט או לרכוש מכונית. שיפור משמעותי בתחום הקריירה מעלה לכם את המורל ומחזק את בטחונכם העצמי. מוטב לשמור בסוד את המהלכים בתחום זה ולא לחשוף תוכניות.

אתם צפויים להקלע למצב בו תיאלצו להתמודד עם בעיות בריאות של צעירים במשפחה או בעיות כספיות שלהם או של בני או בנות הזוג. שותפים עסקיים או מקצועיים מתישים אתכם מאד וסכסוך עמם עלול לפרוץ על רקע של ניגודי גישה בתחום הכספי, או המקצועי. זה הזמן להחזיר את האופטימיות על אף הדכדוך. הירח נכנס באמצע השבוע למזלכם ומביא עמו עליה במורל ובנכונות לפעול.

ענייני עבודה מתישים אתכם מאוד ואתם עומדים לכרוע תחת העומס. במקביל גוברים המתחים עם בוסים או עם חברים לעבודה או עם שותפים מקצועיים. בתחום הרגשי אתם עלולים להתאכזב ולהפגע מאוד עקב חוסר רגישות מצד בן או בת הזוג שלכם. דאגות לבני משפחה מגיעות לשיא ואתם צפויים לימים של מתח קשה בתחום זה. אלה אשר נולדו בשלישון האחרון של המזל נדרשים להזהר מפציעות, נפילות ותאונות למיניהן.

מתחים עם חברים לעבודה גוברים מאד, אתם חשים כי הגיע הזמן לבצע שינויים מהותיים בשיטת העבודה או בארגון המקצועי. יוזמה בתחום זה עשויה להועיל ולחסוך בהוצאות לטווח רחוק. בתחום הבריאות מומלץ מאד להכנס למשטר של פעילות ספורטיבית ותזונה נכונה כדי למנוע התדרדרות במצבכם. יעוץ מקצועי בתחום זה יועיל מאד, כוכב נוגה נכנס למזלכם ומגביר את קסמכם האישי.

… בתחום הפיננסי מגיעות לשיא ואתם … לבצע פעולות פזיזות ובלתי שקולות … זה. היזהרו מהשקעה בעלת סיכון גבוה … נעזרים במשפחה או קרובים אחרים … סכם הרבה כוח ואנרגיה. אתם צפויים … למעורבות כלשהי בעניינים או להכנס … לעימותים קשים. בתחום העבודה … חל שיפור משמעותי, ונקיטת יוזמה … המחזירה לכם את קצב העבודה הטבעי.

… קיצוניים בתחום האישי המקצועי … המשפחתי מחזירים אתכם מחדש … לתחושה של חוסר ודאות וזעזועים. אתם … לתגובות תוקפניות וקיצוניות מן הרגיל … נכון לבצע שינויים במערכת יחסים … או מקצועית. האנרגיות חלשות מן … וביקורת רפואית עשויה להיות הדרך … לפתרון בעיות בתחום זה. מנוחה … או נופש קצר יועילו מאוד להעלאת … המורל.

… עם קרובי משפחה או חברים בעבודה … מאוד. אתם נוטים להגרר לוויכוחים … ונקלעים תוך כדי כך לסכסוכים … מאחורי גבכם נרקמת מזימה לפגוע … או ביוקרתכם. בתחום הבריאות … להקפיד יותר מן הרגיל על איזון ולא … למאמץ גדול מדי. במישור החברתי אתם … נפגשים מרתקים ומהרחבת מעגל … החברות.

… כספיות בלתי צפויות מחזירות אתכם … דאגה קיצוניים אולם לזמן קצר בלבד. … חדשים אינם עומדים בציפיות … אתכם שוב ושוב. רכוש משפחתי … תשומת לב מיוחדת. הרגשות הרומנטיים … מאוד והכישורים היצירתיים מוצאים … בדרכים שונות. דאגות לצעירים במשפחה … מאוד, וצפויה אף החרפה ביחסים … זה הזמן המתאים להוריד את קצב … ולעשות קצת "חושבים".

… נוטים השבוע להקלע לתאונות, פגיעות, … או למעורבות בסכסוכים אלימים … נוכחת נטייתכם להתפרצויות … סבלנות קיצוני כלפי הסובבים אתכם. … אתם חשים רצון לנקוט ביוזמה חדשה … בהפעלת תכנית מקצועית בה אתם … ענייני רכוש או מעבר מגורים מקבלים … חיובית. בתחום הפיננסי אתם משפרים … אם כי לטווח קצר בלבד.

… נמצאים במצב בו האנרגיות נמוכות מן … ביקור אצל רופא עשוי להסיר מלבכם … בתחום הבריאות. מנוחה מספקת … לכם לאגור כוחות לימים הבאים בהם … להשקיע אנרגיות רבה. הזהרו מנהיגה … או פזיזות וממכשירים חדים. השינויים … שלכם ובעמדותיכם בנושאים … מקבלים תאוצה חזקה. חוסר עדינותכם … עלולות לעלות לכם בהפסד … מקצועי או עסקי. בתחום זה צפוי …

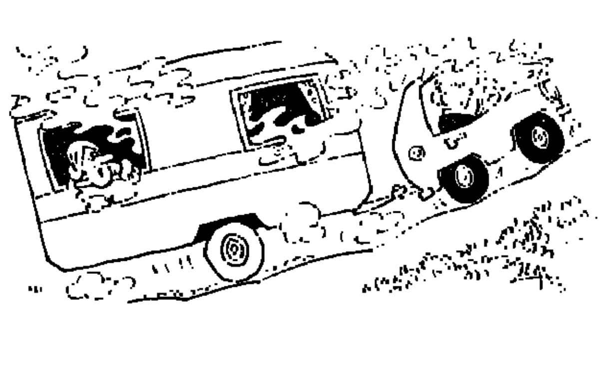

„יש ריח של שמן חם. מה בקשר לצ'יפס?..."

„במחשבה שנייה, תן לי רק ביסקוויט וכוס מים"

„תזוז קצת, משה. אתה מתנשף עליי ממש כמו סוס..."

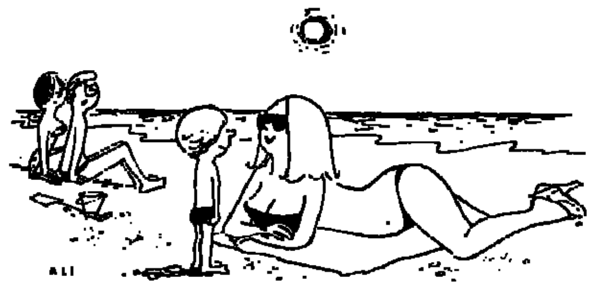

„למה הוא לא עושה ארמונות חול כמו כל ילד בגילו..."

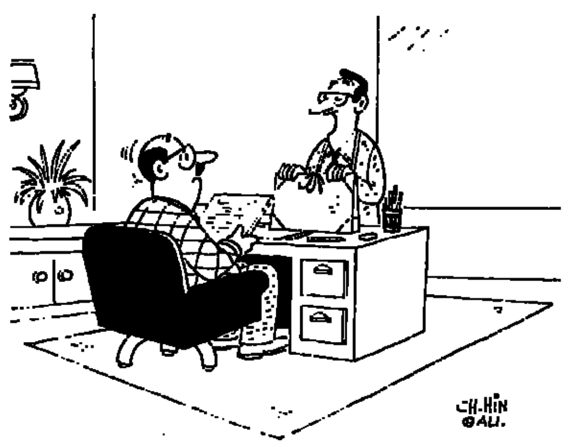

„הייתי רוצה לעבוד במשרד אחר, אדוני. החבר שלי לחדר נוחר"

„זה טוב שיבכה לתוך המשקה. כך יהיה פחות שיכור..."

נוה כרמית
נס-ציונה

דירה לדוגמא
שכונה לדוגמא שכנים לדוגמא

שלבי הבניה בפרוייקט המגורים המפואר נוה כרמית נס ציונה - מתקרבים להשלמתם
כבר יש כל מה שהובטח; בתים מסוגננים, רמת בניה מעולה, (איטונג) ותכנון קפדני של הדירות.
לבחירה - דירות בנות 4,3 ו-5 חדרים ודירות גג מרווחות. מרכז מסחרי שוקק, רחבות מרוצפות וגינון שופע.
יש הוכחות. יש קבלות. בואו לראות את נוה כרמית נס ציונה. הכל בה הוא ממש לדוגמא.

פנטהאוזים ייחודיים בנויים על גג שלם

בואו לבקר בדירה לדוגמא המרוהטת ברהיטי מרס: **דירת 5 חדרים**
בין השעות: 10:00-14:00 ובימי חול בין: 10:00-19:00
משרדי מכירות: נוה כרמית נס ציונה, רח' ביל"ו טל. 08-476391

מגדלי נוה כרמית
ראשון-לציון

דירות 4-5 חדרים ופנטהאוזים בשכונת מגורים מודרנית בלב ראשון-לציון.
בנייה מעולה (איטונג). תכנון פנימי נדיר.

תכנית דירה בת 5 חדרים

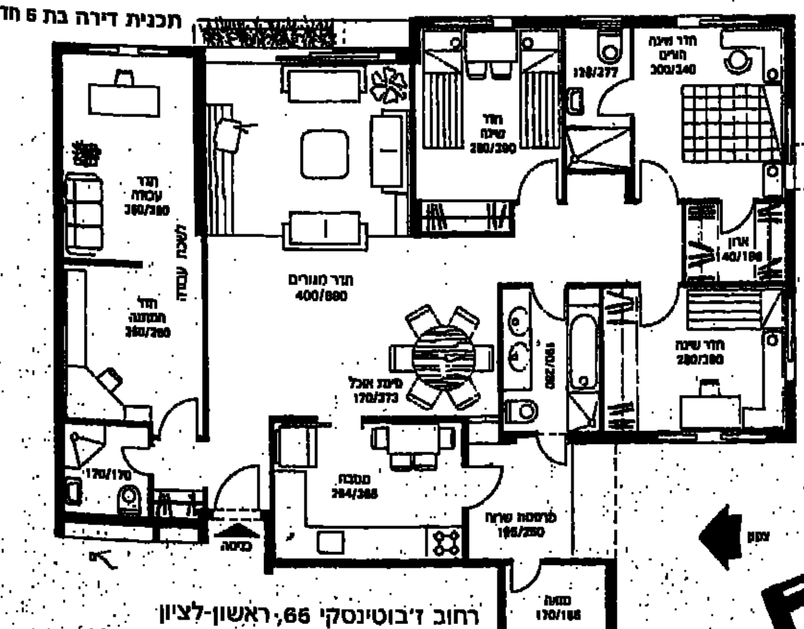

רחוב ז'בוטינסקי 65, ראשון-לציון
(03)941-180 • 953-626/7
שעות קבלה: 08:00-13:00 • 17:00-19:00 (סגור בימי ג' אחה"צ)

קבלנים עם קבלות

שמשון זל"ג בע"מ אחים דוניץ בע"מ

משרד מכירות באתר: נס ציונה נוה כרמית, רח' בילו טל: 08-476391 • פתוח בשעות: 9-13, 16-19. ראשל"צ: שמשון זל"ג בע"מ ז'בוטינסקי 65, טל: 03-941180

הדברים היפים ביותר -2

patio פטיו

30%
הנחה

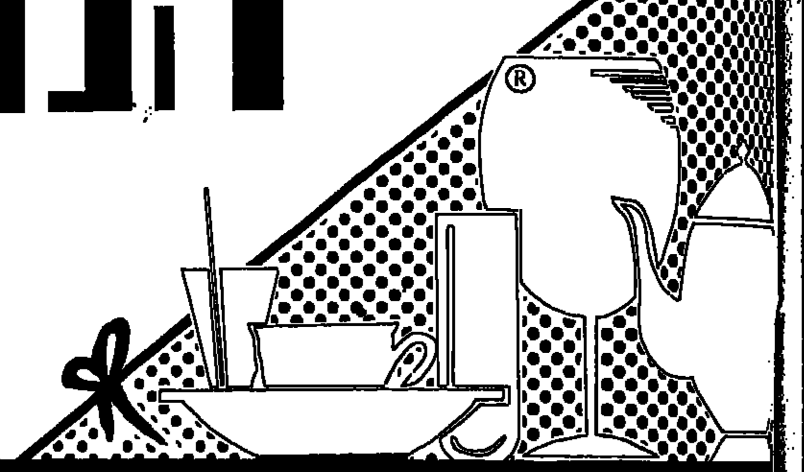

ברשת חנויות פטיו

תל-אביב, ככר המדינה ה' באייר ■ רמת השרון, סוקולוב 32 ■ רמת-גן, פטיו מציאון, חובב 16
ירושלים, מרכז ויסמן, תלפיות, דרך בית לחם 120 ■ רחובות, הרצל 202 ■ נתניה, הרצל 10
חולון, סוקולוב 45, בפסג' ■ רעננה, חנקין 4

הכשרת תמלילניות

אנו נכשיר אותך לעבודה מעניינת ומכניסה

מי"ל ביהס הותיק והגדול להכשרת עובדי משרד וחשבונאות
מוסדו של המכון הישראלי למינהל
אנו נכשיר אותך תוך מספר שבועות ללא תלות בגילך והשכלתך בכל מקום בארץ למקצועות:
★ מעבדת תמלילים על מחשבי P.C תוכנה WORDMILL 4.5 ותוכנות אחרות
★ כתבנות עברית-אנגלית
★ מנהלת חשבונות ★ קלדנית
★ מפעילת מסוף מחשבי P.C
הפניה למקומות עבודה לבוגרות

חייגי ברגע זה לטל. 03-201392 04-664505 02-221933 057-73714

פני עוד היום לסניפי המכון הישראלי למינהל:
הסניפים פתוחים בין השעות: 9.00-1.00 לפנה"צ, 16.00-19.30 אחה"צ

תל-אביב [illegible]	חיפה [illegible]	ירושלים [illegible]	באר-שבע [illegible]	הרצליה [illegible] 9650801	רחובות הרצל [illegible] 466261	[illegible]	[illegible] 22406	
[illegible]	[illegible]	חולון [illegible]	[illegible]	אשדוד [illegible]	כפר-סבא רוטשילד 134 953181	רמלה הרצל [illegible]	אשקלון הרצל [illegible] 25059	קרית אונו [illegible]

מ.י.ל. מכון ישראלי למינהל

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל

היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ

מודיעה על פתיחת
לימודי תעודה דו-שנתיים בנושאים:

א. **מינהל עסקים לאקדמאים**
מועד הפתיחה: **8.12.88**
ב. **מינהל עסקים כללי**
מועד הפתיחה: **15.11.88**
שיתקיימו בתל-אביב בשעות הערב
זכויות בוגרי הקורסים: בהתאם להסכם השכר בשירות הציבורי והעיסקי, הוכרו לימודים אלה כלימודי תעודה, לצורך גמול השתלמות.
קטלוג, פרטים והרשמה: הטכניון, היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ, רח' ליסין 14 ת"א, טלפון: 03-262134

מדוע החלטתי ללמוד ?

אנגלית

בבית ספר "ספיקינג"
מפני שללמוד בספיקינג פירושו ללמוד לדבר אנגלית נכונה בשטף ובביטחון בדרך הטובה ביותר.

הלימודים יתקיימו פעמיים בשבוע בשעות הערב ב:
★ תל אביב - בית ציוני אמריקה, אבן גבירול 26
★ פתח תקווה - בר-כוכבא 63 (ליד אולמי גאולה)
★ נתניה - בית ליגת נשים מקדובלד 6

מפגשי הסבר קביעת רמה ללא תשלום והרשמה ביום ראשון 30.10 וביום חמישי 3.11.88 בשעות: 18.30-19.30

קורסים נפרדים ל: **למבוגרים ונוער** קורסי נוער בת"א בלבד | **שיעורים פרטיים** ע"י מורים מוסמכים 03-9300595

אנגלית לומדים ב"ספיקינג". טל. 9300595

...שפות והשכלה תיכונית | למד והע...

לימודים אקדמיים
...נהל עסקים וחשבונאות לתואר
"בוגר בעסקים"

...ההרשמה ללימודי בוקר במועדים הבאים:
סמסטר ראשון: 26/2/89 - 22/6/89
סמסטר שני: 23/7/89 - 8/9/89

...המסלול וטפסי הרשמה ניתנים לרכישה תמורת 30 ש"ח, החל מה-1/11/88 ...
...יחידת הרשום, בניין המכללה למינהל, רח' שושנה פרסיץ 9, קרית החינוך, תל-אביב, ...5413676, 03-6413676.
...טפסי המועמדות יש למסור ליחידת הרשום עד ה-18/11/88.
...מבחן מיון באנגלית ומתמטיקה תתקיימנה ב-30/11/88.

כי חשוב איפה למדת

המכללה למינהל
מיסודה של הסתדרות הפקידים

מה קורא? ראש 1 השבועון החדש לאנשים...

A.S.A. א.ס.א. College Consultants
לימודים בארה"ב
קבלה לאוניברסיטה מובטחת
טל. 03-5466407 שעות 17.00-20.00

...קורסי בוקר וערב
...הנהלת חשבונות
...חשבונות ממוחשבת
יעוץ מס | ...סטטיסטיקות/קומטריות
קלדנות | תמלילנות
...03-5463... בשעות 09.00-19.00 רצוף

שעה של פנאי

תשבץ
מאת הלל הרשושנים

מספר 1496

21 פרסי ספרים יחולקו בהגרלת בין הפותרים נכונה. פרס א': הספר „ביבליוגרפיה", מאת אורי־צבי גרינברג (טור־מלכא); ועוד 20 פרסי ספרים שונים. המען למשלוח פתרונות: „הלל", תשבץ השבוע מס' 1496, ת"ד 20227, ת"א, (61201).

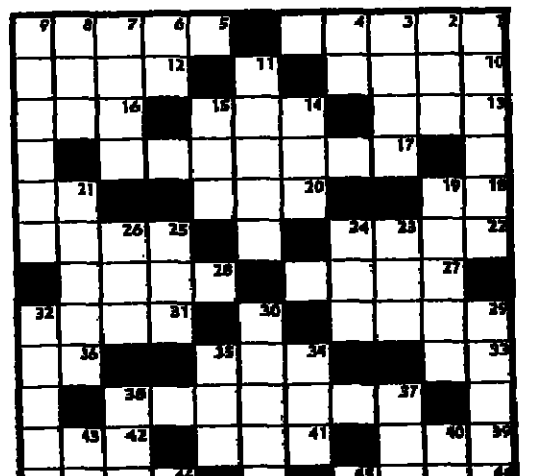

במאוזן – מימין לשמאל: 1) אבן מאבני החושן 5) מתקין צינורות מים 10) עוף מים טהור 12) אחד מטעמי המקרא 13) מין כלי נשק 14) היפוכו של עיקר 16) מרזב עצים אין ראיה אותר 17) שומן צמחים 18) לוחץ; מציק 20) חיה ממשפחת הצבאים 21) בן שבעים 22) הבעה של שמחה 25) חי חיי פשטות 27) אלילם של הפלשתים 28) האישיות השניה במעלה במדינת ישראל 29) קר 31) טיפת גשם 33) שוהה במשך הלילה 34) חבב המישנה 36) מיספד 37) מין פרי הדר 39) חלל כף היד 41) אחות ממצודות השדה 42) כלי מפץ 44) נינו של שם בן נח (בראשית י') 46) „אין... מכניס אורח" 47) מעשה שובבות 48) חקר חיי העם – „פולקלור" בלעז.

במאונך – מלמעלה למטה: 1) מין דג לבן 2) „תרדיף" (שם נרדף) ל„נידוי" 3) איש צבא; חייל 4) יין ישן נושן 6) ידוע למתי מספר בלבד 7) „תרדיף" ל„מזון" או „מאכל" 8) המסיבות והתנאים של מאורע 9) מקום מגוריו של אברהם אבינו אחרי עקידת יצחק 11) רשימה מפורטת באורחה 14) כתר – בארמית 15) שעות החושך 19) עיר בלבנון 21) מחדינה עוינת לישראל 23) „תרדיף" ל„תבואה" 24) תואר אצולה בספרד 25) שער הכבש 26) צירוף מלים בעל מובן מיוחד 29) בקבוק קטן 30) חודש נוצרי 32) עיר מולדתו של דוד המלך 34) בן־רגע 35) אחד ממלכי ישראל 37) כלי לנטילת ידיים לפני הסעודה 38) עיר מולדתו של הנביא עמוס 40) כפתור הפרח 43) „תרדיף" ל„שער הראש" 45) נון „ברות־רגל" 46) „תרדיף" ל„קילטור".

הציור השבועי לילד

לאן הבקבוק נעלם ?

לנסים היה מזנבא מיוחד לבקבוק היין האהוב עליו. יום אחד בבואו לקחת לגימה מבקבוקו גילה כי הבקבוק נעלם. אנא ילדים, עיזרו לנסים למצוא

תשבץ ©
תרתי־משמע

מאת
נדיב אבידן

מספר 255

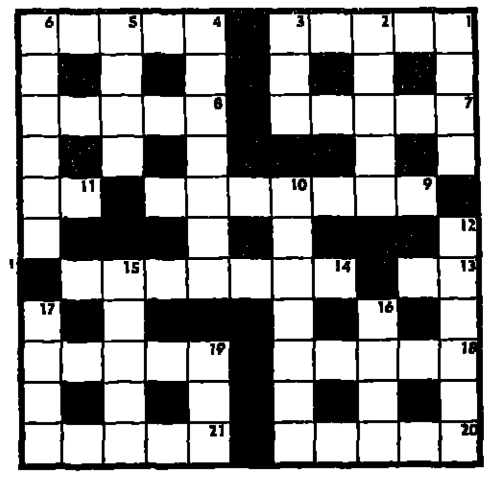

מאוזן:

1. פעם היה עולה חדש טס במילואים (5)
4. יש כאן אי־הבנה – לא פגעו במטרה (5)
7. עפ"י ההלכה, זה לא בסדר להחזיר את השודד (מ) (5)
8. אצלו נשמע כמו סירה (5)
9. בערב, ב – 12 בלילה, הם לא נהגו ביושר (מ) (4,3)
11. השוטר תור מהכפור (2)
13. איך רב יכול למות באמריקה? (2)
14. הגדה בסלנג צבאי (4,3)
18. טל נקי זורם לערוים (5)
19. כוכב במבוכה (5)
20. המשקה עלה כאן (3,2) (עפ"י גיל לוינסון)
21. התרופה להלחנה (5)

מאונך:

1. זרוק בצידי דרכים (4) (עפ"י אילן גולדהירש)
2. במכונית אצל השה, מצאו מטבע זר (5)
3. גם טרנר ישנה (3)
4. הבור סרב להשתתף במבצע (7)
5. כחקלאי, אין אצלו מספיק מקום (4)
6. כבר במעמד הר־סיני, הורו לנו לחפש אמרגן (4,2)
10. מרטיבה טובה בעגלה (7)
12. רב אלוף (4,2) (עפ"י שמעון אבוהלו)
15. חלק די ידוע מעירק (מ)(5)
16. יתכן שהוא גם זקוק לסוס (4)
17. ריקוד המסטולית (4)
19. „19 אופקי"

בין הפותרים יוגרל סך 50 ש"ח
את הפתרונות יש לשלוח לפי הכתובת: תשבץ תרתי משמע „ידיעות אחרונות" ת.ד. 9177, מיקוד 61091 תל־אביב.

חכמים ברבוע

הקוראים המעוניינים להשתתף בחיבור הגדרות ברוח תשבץ תרתי משמע, מוזמנים לשלוח הגדרות למלים עד תשע אותיות (על גבי גלויות בלבד).
המערכת שומרת לעצמה זכות שימוש בהגדרות. בין המשתתפים

תערכנה הגרלות־פרסים יקרי־ערך אחת לחודש.

הכתובת למשלוח הגדרות:
חכמים בריבוע ידיעות אחרונות
ת.ד. 9177
61091 מיקוד

חשבון קטן

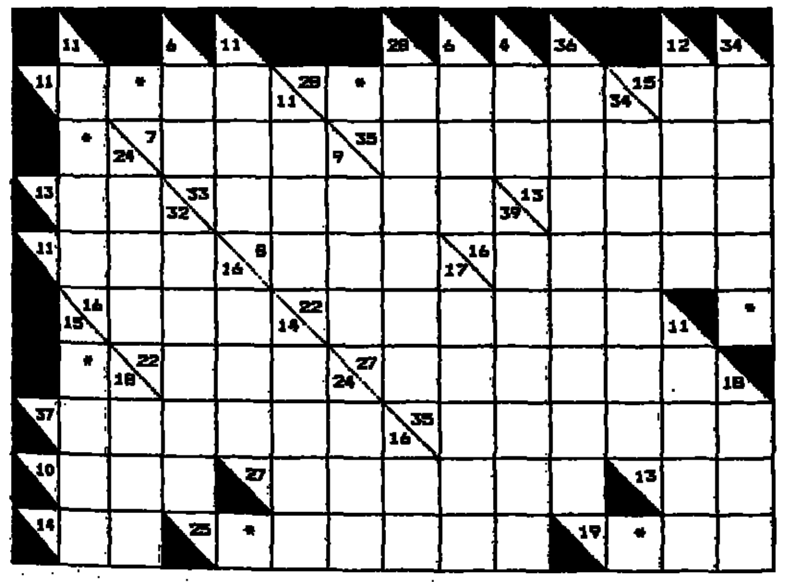

עליך לרשום בכל משבצת ריקה את אחת הספרות שבין 1 עד 9 ועד בכלל, באופן שסכום הספרות יהיה הסכום המודפס בגוף התשבץ. סכום המופיע מעל לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מימין לסכום וזה המופיע מתחת לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מתחתיו. בכל סדרה המהווה סכום, כל הספרות שונות זו מזו.
כפתרון יש לשלוח את סכום 7 הספרות במשבצות המסומנות בסימן *.
בין הפותרים יוגרל הספר „שותפות עוינת" מאת יוסי מלמן.

הפתרונות והזוכים

פתרון חידת „אותיות ומספרים" מספר 1222

2	3	1	0		8	7	
1	7	4			2	6	
	5	7	0				
	5	3	2				
		4	8				

הספרה החסרה „9". שמות הזוכים ב־13 פרסי הספרים – „אותיות ומספרים" מס. 1222.
עמליה שוורץ, נתניה; זאב אדלר, ת"א; רונית מלמד, ר"ג; לאור אילן, ראשל"צ; דבורה רוה, רמת־גן; אשר קולמר, חיפה; מיטל גיגר, מושב עולש; נחמיה טל־יוסף, באר־שבע; הלפון שלומי, טבריה; אונה שץ, אשקלון; דוד פוריס, חולון; שי ברטוב, ת"א.

פתרון תשבץ יום הכיפורים מס' 1490

במאוזן: 1) כר 3) „נעילה" 7) כח 9) לבן 10) צום 11) סמל 12) נר 16) שלמים 15) ריש 16) דינר 18) יבוא 20) רמק 21) בכר 22) שתף 23) רם 25) תם 27) הרמוני 31) סקר 33) ערך 34) חלה 36) לבקן 37) כפיר 38) יום 39) שמע 41) שתף 42) חק 43) רב 44) ריש 46) „הג" 47) בעל־תפלה 49) תגרלתי 50) „לבנון".
*) „תגרלת" – טקס ההגרלה – מתחדשי הלשונאי הלל הרשושנים.
במאונך: „כל נדרי" 2) „דברים" 4) עצל 5) „יום־הכפורים" 6) למי? 7) „כפרות" 8) חלש אפי 13) שר 14) מי 17) נצר 19) בשם 24) מה 25) תף 26) בקבוק 28) רע 29) מר 30) סליחה 31) „סליחות" 32) רקם 34) חמש 35) „הקפנת"

■ את הפתרונות יש לשלוח במעטפה לפי הכתובת: „7 ימים", שבועון „ידיעות אחרונות", „שעה של פנאי", ת.ד. 20227 ת"א, מיקוד: 61201.
■ ישתתפו בהגרלה רק אלה שמעטפותיהם יגיעו תוך 10 ימים מיום פרסום החידה.
■ נא לציין את שם החידה ומספר הגליון על המעטפה.

39) שבלת 40) ערפל 43) רעל 45) שלב 47) בר 48) חן.

שמות 28 הזוכים בהגרלת הספרים – תשבץ יום הכיפורים, מס' 1490:

פרס א': הספר „ביבליוגרפיה" לאורי־צבי גרינברג (טור־מלכא): כפיר טובי, שכונת חב"ד 626/2, נתיבות.

ואלה ה־28 זכו בשא באותר המספרים השונים: גגה מדון, ת"א; לאורה הראל, פ"ת; מליק שמואל, ירושלים; אריאל סנקר, ירוחם; חזי יסקין, פ"ת; כהן אברהם, גדרה; מעודה מירי, ת"א; רחל רבוי, בת־ים; זהבי מאיר ולנה, נס־ציונה; מקל חנה, קרית־חיים; יוחאי איליאל, ירושלים; יוסי אריאלי, פ"ת; עוקם רות, ת"א; וייכהרט יעקב, ראשל"צ; מועלם אסף, יהוד; כץ אבינועם, קרית־ביאליק; לוי שוש, ר"ג; קולכן רות, נהריה; שליאכוב מרינה, ים; ויצנבליט מרים, חולון; רז חיים, ים; דניאל הרסמן, חיפה.

„היכן הרביעי" מגליון 1288

תומר לביא, נתניה; מתן זמיר, קיבוץ רמת־הכובש; יונתן גרסי, מושב גבריאל; דילן מסלארי, ת"א; גלעד איצקוביץ, מושב אשלים; עולי יהושע, רחובות; הדית כרשנון, אשדוד.

גליון 1284

תרתי משמעי: ב־25 ש"ח זכה: יונה מאיר 482/7, אילת (88000).

בתנכ מתנייס: „עם כלביא יקום" מאת חיים הרצוג, זכתה: שורץ נעמה, רח' דבורה 18, קרית־מוצקין.

★★★

שמות 3 חיילי צ.ה.ל. שזכו כאו בספר, בהגרלת תשבץ השבוע מס. 1487

רודי קרן עודד סריקה; שמעון אבוהלו; דוד חביב; שאול לימור.

★★★

שמות 3 חיילי צ.ה.ל. שזכו בהגרלת תשבץ השבוע מס. 1488

מאיר ורד; דב לויטס; אריאל עורקבי; שמעון קובי; דורית איצקוביץ.

אותיות ומספרים

מספר 1228

ת	כ	ו	י	ת
ב	י	ד	נ	ן
ו	י	ר	ל	ר
	ן	נ	ל	ה

לפניכם חידת „אותיות ומספרים". בפעולת החשבון באותיות המספר העליון הוא סכום שני המספרים האמצעיים והמספר התחתון הוא הפרשם. יש לשחזר את פעולת החשבון. בתשובה יש לשלוח את המלה 3928 ★ 12 פרסי ספרים יחולקו בהגרלת בין הפותרים נכונה ★ המען למשלוח התשובה: „אותיות ומספרים מס' 1228", ת"ד 20227, ת"א (61201).

פתרון גליון 1288

● חשבון קטן: 80
● מי יוצא דופן: פורלי היוני הוי ולא נוה.

פתרון תשבץ תרתי משמע מס' 253

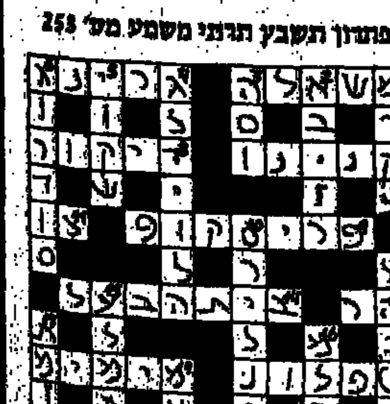

שחמט
מאת אורי צחור

חילופים מפתיעים

רב האמן יהודה גרינפלד הודיע על פרישתו מהנבחרת הלאומית לאולימפיאדת סאלוניקי. ממלא המקום הראשון, האמן הבינלאומי ישראל שרנצל, הודיע שמסיבות אישיות לא יוכל לנסוע לסאלוניקי.
כתוצאה מכך, החליט מרכיב הנבחרת, האמן ידעאל סטפק, לצרף לנבחרת את האמן הבינלאומי יעקב בליימן. לא את ממלא המקום השני, האמן עופר ברוק; לא את רב האמן ולאדימיר ליברזון, שרבר אי צירופו לנבחרת עורר גלי מחאה רבים בחוגים שחמטאיים: לא שחמטאי כנתן בירנבוים, שהיה שלוש פעמים אלוף ישראל והשתתף בגמר האליפות האחרונה של ישראל.
באשר לפרישת גרינפלד, הרי גם אם יש לו טענות צודקות לאיגוד הישראלי לשחמט, הפתרון הנכון, לדעתי, אינו פרישה מהנבחרת. צירופו של בליימן, נראה תמוה בעיני, גם אם בליימן נחשב לדמות המתאימה ביותר מבחינה חברתית. השיקול המקצועי קודם. צריך היה לצרף את ליברזון לנבחרת!

פריצת המבצר

ב־12 משחקיו הראשונים בתחרות הפרס הגדול באיסלנד, ניצח גארי קספארוב רק בשלושה משחקים והפסיד אחד. קשה לנצח רבי אמנים מעולים.
אחד משלושת ניצחונותיו הראשונים, ברייקיאוויק, השיג קספארוב נגד אמן ההתגוננות, רב אמן שקשה מאוד לנצחו, אולאף אנדרסון משבדיה. אלוף העולם הוכיח שהוא מסוגל להתעלות, גם כאשר יריבו מונע ממנו את סיגנון המשחק הטאקטי האהוב עליו.
גמביט המלכה

לבן: קספארוב

שחור: אנדרסון
איסלנד 1988

1. ד4 ופ6 2. ג4 ה6 3. פג3 רב4 4. גורם רב5 5. רזג פ6 6. מצג רזח7 7. חם מבד7 8. רד3 פחט. וכל זה ידוע. אך אנדרסון שינה הפעם מהמשך 8...0־0 9. קוה2 צרב8 10. 0־0 פרב8 שהביא לתוצאה ... גגד קספארוב, בבלפורט. כל זה במטרה להשיג שיוויון 9. רוחז מחוחז7 10. פוחט פ6 11. פ־פ־0 (טעיה מהמקובל כוואריאנט החילופים בגמביט המלכה כאשר הלבן מפתח התקפה באגף המלכה) 11...פבפ6 12. צגט פה6 13. מבן רוח7 14. צגו1 (חשובה אחו אותר", אך יש טיות רבה של הצריכה שלא לש־

חק 14...0־0 בשל 15. וח4. כפי שיתברר גם עתה לא מחוסן השחור בפני התקפה) 15. פא4 פ:א4 16. מה:א4 מבפ8 17. צג:ג3ב6 18. ראפ6 פה6 (האיום צא3, אילץ את אנדרסון להחליש את מערך הרגלים המגינים על מלכו) 19. צג:ג1 צחח8 20. מהב3 מהרם6 21. מו1 מאפ8 22. פר2ו מג7 (במצב שנוצר, כאשר הלבן תוקף, אין זמן להכות על ח2)
23. רו1 פה6 24. צג8 3ז
25. רז2 צג7 26. ח4 צרפ8 27. פרג3 רג8 28. מהא4 ג5!! (המטרה היא לצאת מהלחץ ולפתוח במשחק נגדי. למעשה יתברר שהשחור יאבד רגלי כתוצאה מכך. אך על 28...רב7 בא 29. פה5! והלחץ נמשך) 29. פ:זה5 30. ח:ז5 פ:ז5 31. רב7 ד:ג5 32. ב:ג5 מה:ז4!! מהז4 (לאחר מסע זה יכריע את הכף מיבנה הרגלים העריף של הלבן. נראה שגם לאחר כל מסע אחר, מצב השחור בכי רע. לחץ הלבן „בלתי נסבל") 33. ז:ז4 ד4 34. צ:ג5! צ:ג5 35. ר:ב7+ מ:ב7 36. צ:ג5 ד:ה3 37. ו:ה3 צה8 38. צה5! צ:ה395. ו:ה5 מג6 40. מ:ג2 מר5 41. ב5 מ:ה5 42. א4 ו6 43. ז:ו6 מ:ו6

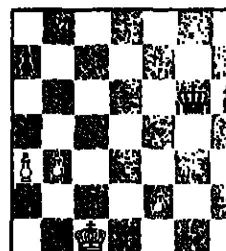

44. ב5 והשחור נכנע. כאן צריך רק לספור כדי לגלות שהשחור מפגר במרוץ להכתרה ובנסיונות למניעת הכתרה. לא רק הרגלים הלבנים באגף המלכה מתקדמים, אלא גם הרגלי ה'.

ניצחון לחברת החשמל

קבוצת חברת החשמל דרום, עם רב האמן ולאדימיר ליברזון בראש, זכתה בבכורה בתחרות לנבחרות מקומות עבודה בשחמט, שנערכה במסגרת הספורט אירה, שאורגנה על ידי המחלקה לספורט עממי במרכז הפועל. התחרות נערכה באילת.
בתחרויות למקומות עבודה זכאית כל קבוצה להציב שחקן אחד בלבד, שלו למעלה מ־2070 נקודות במד הכושר.
שחמטאי חברת חשמל דרום צברו 15 נקודות ב־20 משחקים

בתחרות שנערכה לפי השיטה השוויצרית בחמישה סיבובים. אחריה סיימו: תעשיה אווירית א' 14, תעשיה אווירית ב' 12, קופת חולים, משטרת ישראל ובתי הזיקוק חיפה 11 נקודות כל קבוצה.
ליד הלוח הראשון הפתיע שמואל בראל מנבחרת הועד הפועל שצבר 3.5 נקודות בארבעה משחקים. בראל ניצח את אלוף ישראל בעבר, האמן הבינלאומי נתן בירנבוים („הסנה") ואת האמן אברהם מלאכי („דיסקונט א") וסיים בתיקו עם האמן צדוק דומניץ („דיסקונט ב'").
בתחרות הבזק לקבוצות ניצחה תעשיה אווירית א' שהקדימה את תע"ש. בתחרות בזק ליחידים להם למעלה מ־2000 נקודות מד כושר, ניצח נתן בירנבוים שצבר 12.5 נקודות ב־13 משחקים, בהקדימו את האמן בוריס גולטקין. בירנבוים צבר 12 נקודות ב־12 משחקים בתחרות הבזק הקבוצתית. בתחרות הבזק לשחמטאים להם פחות מ־2000 נקודות מד כושר ניצח דני אלייקים מבל"ל.
אירגנו וניהלו את התחרויות: אהרון איסרס, ישראל גלפר וולדי וייסמן.

מאוצר התחבולות

לבן: מור

שחור: סיידו גונזאלס
בלפורט 1988

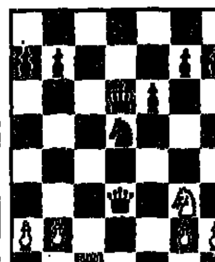

תור הלבן
ללבן שני צריחים תמורת מלכה ורגלי. כפי שתתברר הרי במצב „מעורפל" זה מצא מור דרך לזכיה מהירה באמצעות תחבולה מבריקה. כיצד? הפתרון להלן במהופך.

פתרון

1. ר:ה6! ז:ה6 2. מ:ז6+ מ:ז6 3. צ:ה6 ועם איום צא7 ...

בריג'
מאת רחל שמיר

שינוי בספר השיאים של גיניס

מאז ומתמיד מתנהל וויכוח אם כדאי ללמד ילדים קטנים ברידג', אם כי אין כל וויכוח לגבי אשקוקי(שאח). הסיבה נעוצה כפי הנראה בעובדה שמישחק הברידג' הוא מישחק קלפים וקלפים מזכירים הימורים, שחיתות ומה לא.
בכל אופן לא כולם בדעה זו. כשהתגוררתי בניו־יורק, שיחקתי מיספר פעמים נגד ילד בן שבע (אמריקני ממוצא סיני) בשם דוגי הסיה (HSIEH), שהיה משחק בשותפות עם אביו ובהדרכתו. האב, שלו שלושה בנים, לימד את כל בניו לשחק ברידג' (הגדול שבהם היה אז כבן ארבע־עשרה) וכולם כיום נושאים בתואר LIFE MASTER. התעניינתי ונודע לי שזה לא הזיק להם ולא הפריע בהמשך הלימודים. כולם כיום בעלי השכלה גבוהה.
בבטאון ספטמבר של ה־ACBL (הליגה האמריקנית לברידג') מתפרסמת תמונתו של סם הירשמן שקיבל את התואר בגיל 11 + תשעה חדשים וחמישה ימים.
דוגי הסיה שבין מישחק למישחק זלל ממתקים בגיל 8־7, קיבל את התואר LIFE MASTER בגיל 11 + עשרה תרשים וארבעה ימים. זה היה בשנת 1981 אז זה היה השיא שנרשם בספר השיאים של גיניס כגיל הרך ביותר בו הושג תואר זה. אז פסקו שאת השיא הזה איש (יותר נכון ילד) לא ישבור. והנה כעבור שבע שנים שבר את השיא סם הקטן שהוא גם תלמיד מצטיין ומתעניין במיוחד במטימתיקה. הוא מתגורר עם הוריו, אחיו ואחותו הקטנים, בסאותפילד, מישיגן, ארה"ב.
והרי מישחק ששוחק בכשרון על ידי ה־LIFE MASTER הקטן כשאביו הוא שותפו:

צפון
♠ 7 6 4
♡ Q 6 2
♢ J 7
♣ 10 7 6 4 3

מערב
♠ A 10 9 8 5
♡ 10 5 3
♢ K Q
♣ A 8 2

מזרח
♠ 2
♡ 9 8
♢ 10 9 8 6 5 3 2
♣ Q J 9

דרום
♠ K Q J 3
♡ A K J 7 4
♢ A 4
♣ K 5

חילק דרום – כולם פגיעים.
ההכרזות:

דרום	מערב	צפון	מזרח
1 קלאב	1 ספייד	פאס	פאס
2 בלי שליט	פאס	3 בליש שליט	פאס
פאס	פאס		

כשסם פתח את ההכרזה (פתיחה חזקה – כנראה לפי שיטת הקלאב המרוייק), שמח אביו לעבור כי מערב התערב. אולם כשהבן הקטן קפץ ל־2 בלי שליט, ידע האב שלבנו יד חזקה השווה בערך לפתיחה של 2־בלי שליט והוא השלים את החווה.
מערב הוביל ב־10 ספייד וסם זכה במלכה ספייד. הוא משך את כל חמשת ההארטים ושם לב לזריקות. מערב זרק קלאב וספייד.
עכשיו שיחק סם את המלך ספייד. מערב זכה באלוף ספייד, ובמלך ריאמונד והמשיך בריאמונד.
בשלב זה החלוקה כבר היתה ברורה לסם. כשזכה באלוף דיאמונד הוא משך את הנסיך ספייד ושיחק ספייד לתוך ידו של מערב. למערב נותרו רק שני קלאבים – האלוף והשמינית – והוא נאלץ למסור לכרוז הקטן את הלקיחה התשיעית במלך קלאב לביצוע החוזה.
כל מי שבידו ספר השיאים של גיניס מתבקש לסמן – שיא חדש בברידג'.

מטבעות ומדליות
מאת חיים לנגלבן

מסע קון־טיקי

מטבעת סינגפור הנפיקה סדרת מטבעות לזכר המסע ההיסטורי של „קון־טיקי" בשנת 1947. הוצאת המטבעות היא על פי הסכמה שהוענקה על־ידי ממשלת סמואה המערבית לסינגפור. סינגפור. ההוצאה כוללת מטבעות קשוטים מזהב, כסף ופלאדיום, הנמכרים גם ביחידים, וכן בסט של שלושה מטבעות. ריכוז שכולם מהודים ... בהן, לדוגמה, מטבע הזהב ... בעריך של 100 דולרים; משקלו 7.5 גרם וקוטרו 28.5 מ"מ. כמות ההטבעה המירבית 5,000 יחידות. על הצד הקידמי של מטבע הזהב מופיעה הרפסודה „קון־טיקי", כשהיא מפליגה בים.
מטבע הפאלאדיום בגירסה קשוטה, בעריך של 50 דולרים: אונקיה אחת של פאלאדיום בטוהר 999. קוטרו המטבע 34 מ"מ, וכמות ההטבעה נקבעה ל־10,000 יחידות. על הצד הקידמי מופיעה

הרפסודה ההיסטורית, מול גוש עץ באלוה. זו, אגב, הפעם הראשונה שסמואה המערבית מוציאה מטבע פאלאדיום.
המטבע השלישי הוא מכסף, בגירסת קשוטה, בעריך של 10 דולרים. משקלו אונקיה אחת כסף אבסולוטי. קוטרו 38.7 מ"מ. כמות ההטבעה – 20,000 יחידות. גם על מטבע זה מופיעה הקון־טיקי ונתיב הפלגתה.
כל המטבעות הם בתגמיר קשוט, עם שנת הנפקה – 1988 – ויש להם צד אחורי משותף – הסמל הרשמי של סמואה המערבית. כל אחד מהם ארוז בתיבת תצוגה, ומלווה באישור אותנטיות ממוספר. החתום על־ידי מנכ"ל מיטבעת סינגפור ושר האוצר של סמואה המערבית.
ההוצאה כוללת גם סט של שלושה מטבעות מתוך כמויות ההטבעה המירבית של כל אחד מן המטבעות, הורכבו רק 3,500 סטים שלמים. בנוסף לאישורים הממוספרים, יצורף לכל סט

אישור חתום על־ידי ד"ר תור הייירדאל, מפקד הפלגת המחקר של קון־טיקי, ומנהל קון־טיקי.
זו ההוצאה השניה לכבוד הפלגת המחקר של קון־טיקי. הראשונה היתה מטבע כסף בגירסה קשוטה בן 5 אונקיות, שהונפק בשנת 1986 בכמות הטבעה של 25,000 עותקים. המטבע קיבל את פרס המטבע האמנותי ביותר בתחרות מטבע השנה של 1986.
את מסעה של הרפסודה קון־טיקי יזם האנתרופולוג והארכיאולוג הנורבגי תור הייירדאל ב־1947, במטרה להוכיח כי התושבים הקדומים של דרום אמריקה היו מסוגלים להגיע ברפסודות העשויות מעצי באלזה לאיי פולינזיה שבדרום האוקיאנוס השקט. בכך ניצח הייירדאל להוכיח את טענתו, כי יש קשר תרבותי זמני בין דרום אמריקה לבין איי פולינזיה. המסע בן 101 הימים, עורר עניין עצום בעולם.

על בולים ובולאים
מאת שלמה שמגר

הגדודים העבריים ומשה דיין

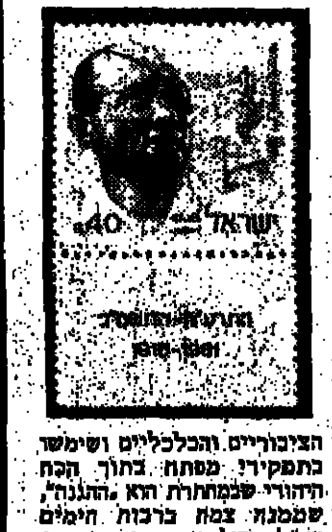

פרשה המופלאה של הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה, במסגרת הצבא הבריטי, הנה פרשת מפתח בתולדות הציונות. לראשונה הוקמה יחידה צבאית שחייליה יהודים, נוער יהודי מתנדב מתפוצות הגולה, (בעיקר מאנגליה, ארה"ב וקנדה) וארץ־ישראל. כלב כל המתנדבים פעמה רוח אחת: השתתפות היהודים בשחרור הארץ מעול הטורקים ולהבטיחה לעם היהודי.
ראשיתה של התנועה בהקמת „גדוד נהגי הפרדות של ציון" שהוקם באלכסנדריה ביוזמת זאב ז'בוטינסקי ויוסף טרומפלדור, שרובם מתנדבים שגורשו ע"י הטורקים מהארץ. הגדוד השתתף במלחמה בחזית גליפולי ב־1915, ופורק לאחר השלמת תפקידו.
בשנת 1917 נעתרה ממשלת בריטניה להקים יחידות יהודיות שילחמו בחזית ארץ־ישראל. הוקם גדוד, הקלעים המלכותיים 38 – ובו מתנדבים מאנגליה

ובמקביל הגדוד ה־39 ובו מתנדבים מארה"ב וקנדה, שוותיו היו בין היתר, דוד בן־גוריון ויצחק בן־צבי, שאף שרתו בו. להחלטה זו קדמה פעולה ענפה ועקשנית שבראשה עמד ז'בוטינסקי. הגדודים אומנו באנגליה ובמצרים והספיקו ליטול חלק במיתקפה הסופית של הצבא הבריטי נגד הטורקים.
גדוד 40 הוקם מקרב מתנדבים מהיישוב היהודי הקטן בארץ ביוזמת קבוצת צעירים, ביניהם אליהו גולומב, דב הוז, ומשה סמילנסקי.
בשנת 1919 אורגנו חיילי הגדודים שנותרו אחר השחרור, בגדוד אחד שזכה לשם „ראשון ליהודה". בשנת 1921, לקחו אנשי גדוד זה חלק פעיל בהגנת תל־אביב נגד הפורעים הערבים ללא אישור השלטונות הבריטיים והגדוד פורק.
הגדודאים, במותם ובלא מתם, נטלו חלק פעיל בהגנת היישוב היהודי, התערו במסגרותיו והיו גורם חשוב בחיים

הציבוריים והכלכליים ושימשו בתפקידי מפתח בתוך הכח היהודי שמתחתית הוא „ההגנה", שממנה צמח ברבות הימים צה"ל. בבול הזכרון שיופיע ב־9 בנובמבר בישראל מצולמת המנורה – הסמל אשר שימש תג־כובע של הגדוד הארץ־ישראלי – „הגדוד הראשון ליהודה", על הקע קבוצת פרשים ובשובל נראה אחד מתגי השרוול של הגדודים. הוא עוצב ע"י צבי נרקיס.
באותו תאריך גם יונפק בול בעיצובה של רות בקמן לזיכרו של משה דיין.

אני בוחרת במכונים
כי עתידי בלימודים!

מדור לימודים

לקראת בחינות משרד העבודה.
הנהלת חשבונות
כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת. הרשמה לקורסים סוג 1+3;2
קורסי ערב מזורזים פעמיים בשבוע במשך 5 חודשים. קורסי בוקר וערב אינטנסיביים 3 פעמים בשבוע במשך 7 שבועות. השיטה המשולבת מקצרת את תקופת הלימודים לחצי ומוזילה את שכר הלימוד בשליש
• הכנה לבחינות סיווג ממשלתיות • קבוצות לימוד קטנות • מרצים מנוסים • לימוד אינטנסיבי • תירגול בעבודה מעשית • השתלמות במיכון + י ב מ
חסרים יותר מ־500 מנהלי חשבונות מדופלמים
כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת.
בחשבשבת
לכבוד המכון הישראלי למינהל, ת.ד 28124 (למסי 15) ת"א, 61281
אבקשכם לשלוח אלי חינם מדריך ללימוד הנהח"ש
שם וכתובת ___ טל ___
קורס כתבנות או אנגלית, חינם לכל נרשם
חינם - 24 שעות ביממה. חייג ברגע זה לטל' 03-201392 03-295529, 057-73714 02-221933, 04-665501 גם בלילות ובשבתות מסורי שמך, כתובתך ומס הטלפון שלך ותקבלי לביתך פרוספקט הזמנה למבחן התאמה - חינם.
מ.י.ל. מכון ישראלי למינהל

גם מזכירה רפואית
וגם מזכירה בכירה
בקורס אחד
הרשמה לקורסי בוקר וערב.
במיקוח איגוד הרשמים הרפואיים בישראל
חינם 24 שעות ביממה
מכון ישראלי למינהל

טכנאי שירות
וידאו - טלוויזיה
• מסלול שנתי למחוסרי ידע באלקטרוניקה • מסלול חצי־שנתי לאלקטרונאים • לחיילים משוחררים תנאים מיוחדים • רוב הקורס בעבודה מעשית - הכוונה לעבודה למסיימים
כולל קורס לאנטנות צלחת לוויינים!
לקליטת שידורי לוויינים וטלוויזיה בכבלים
ללא תלות בגיל, השכלה או ידע באלקטרוניקה
סידור מיוחד למשרתים במילואים
חינם 24 שעות ביממה: חייגי ברגע זה לטל 03 660893 02 233195 04-664505, 057-73714, גם בלילות ובשבתות, מסורי פרטיך, ותקבלי לביתך פרוספקט והזמנה למבחן התאמה - חינם.
מקצוע נדרש • הכנסה גבוהה עבודה מעניינת
לימודי ערב פעמיים בשבוע
מכון להכשרה מקצועית

קורס עיצוב אופנה
חינם - 24 שעות ביממה!
נפתחים קורסי בוקר וערב
לימודי תעודה
מכון להכשרה מקצועית

נפתחים קורסי בוקר וערב בת"א, חיפה, ירושלים, באר־שבע
עיצוב פנים
מתקבלים/ות בעלי/ות כישרון ונתונים לאחר מבחן התאמה.
הקורס לעיצוב פנים מיועד לבעלי גישה אסתטית ויצירתית המתכוונים להפוך להיות מעצבי פנים מקצועיים, לבעלי חנויות שחשוב להם למשוך קהל לחנויותיהם, לבעלי אולמות תצוגה ולכל אדם הרוצה לדעת כיצד לתכנן ליהנות מהמרחב שלו ברווחה ובנוחות מירבית
תכנית הלימודים
שירטוט ארכיטקטוני, שירטוט לעיצוב פנים, נאומטוריה תאורית, תיכנון ארכיטקטוני, חומרים ותהליכים, פרטי בניין, נגרות ודיהוט, עקרונות סטייליים ומזוק, צבע, תאורה, ריהוט וריפוד ועוד
הינך מוזמן/ת לשיחת יעוץ ומבחן התאמה חינם ללא כל התחייבות מצידך:
חינם - 24 שעות ביממה
מכון להכשרה מקצועית

למד בגרות בקלות
וחסוך 1,000 $
הרשמה לקורסים מזורזים למועדי ינואר 89', יוני 89'
לימוד בכתב, לימוד ערב או משולב לפי בחירה.
חינם - 24 שעות ביממה
המכונים האמריקאים להשכלה בכתב בשתוף המכונים הבריטים. 35 שנות נסיון. 95% הצלחה

הכשרה עיתונאית
מכון ישראלי למינהל - מרכז ישראלי לתקשורת המונים
קורס דו שנתי לקומוניקציה ברמה אקדמאית לעיתונאות, יחסי ציבור, דוברות, פרסום וטלוויזיה בהנהלת מר נח הלפרין.
לימודי תקשורת המונים במקצוע, ברמה אקדמאית, עם מיטב מומחים בשטח.
חלימודים בשעות הערב
תכנית הלימודים כוללת:
תל־אביב בן־יהודה 32 בית אל־על ח. 510
טל: 291858, 295529, 201392

מנהל עסקים
קורס ערב לניהול עסק עצמאי
אם פתחת עסק או שאת/ה מתכוון/ת לעשות זאת
חינם 24 שעות ביממה
מכון ישראלי למינהל

למד/י גרפיקה וציור בביתך בזמנך הפנוי
לקבלת פרוספקט חינם ומבחן התאמת כשרון גרפיקה ללא כל התחייבות מצידך
טלפן/י 24 שעות ביממה 03-868410
המכונים האמריקאים להשכלה
המכונים
28 שנות נסיון. 250,000 בוגרים

גרפיקה
הרשמה לקורסי בוקר וערב בת"א
לכ׳ המדרשה לגרפיקה ולצוור
משרדנו פתוח כל יום בין השעות 19.30-9.00 רצוף
ת"א בן־יהודה 32 בית אל־על ח.510 טל. 295529
חינם 24 שעות ביממה

הנהלת חשבונות
בביתך בזמנך הפנוי
03-868410

יעוץ מס
באישור נציבות מס הכנסה
הרשמה לקורסי בוקר וערב
מכון ישראלי למינהל

אוניברסיטאות בארצות הברית
יעוץ ★ הכוונה ★ הרשמה
הכנה לבחינת TOEFL
Israel American Institute
COLLEGE ADVISORS

ממדף הספרים

לילה טוב

ספר הלילה הגדול • מאת: יהודה עמיחי • איורים: אבנר כץ • הוצאת שוקן • 104 עמודים.

מי שחושב שבלילה לא קורה דבר, ישמע עכשיו על מה שקרה בחושך לילדה אחת שהוריה קראו לה עמנואלה. ולא בלילה אחד, כי אם בשבוע תמים של לילות.

יהודה עמיחי מגיש שבעה מחזורים של שירים וסיפורי אהבה. השירים פורצים ללא אזהרה מוקדמת (ללא כותרת), ומסתיימים בבת־אחת בשורות ארוכות של פרוזה, וזאת, כאשר למחבר יש משהו לומר לנו. בדרך כלל ממשיך הסיפור את השיר, והשיר נובע מן הסיפור, כמעט כמו שהיום נובע מהלילה שנובע מהיום. כמעט כמו מחזור החיים.

והכל עשוי בהרבה חן, הומור, שובבות ואהבה:

נרדמים בערב/ נעל וגם גרב/ גם התחתונים/ כולם כבר ישנים./ רק הגופיה,/ במכונת כביסה/ סובבת וסובבת/ זה מה שהיא אוהבת.

עולמה האופטימי והפשוט של עמנואלה מאוכלס מלכים, גמדים וענקים, אבא ואמא ואחים שכולם רוצים מאוד לשחק איתה במשחקים. ויש לה איש קטן בראש, ואיש קטן בבטן, ואיש קטן בכל רגל, ובכל יד, והם אומרים לה מה לעשות והם מתקשרים זה עם זה בטלפון שכוה.

ויש גם מילון מיוחד שבו מופיעות כל המילים המשובשות הראשונות שעמנואלה הוציאה מפיה, ויש רשימה של דרכים לשכנוע ההורים, כדי שירשו לילדה לישון במיטתם. ויש גם סיפורים שמספר האח, דוד, על אחותו עמנואלה. הוא אומר: *היא ילדה מכוכב אחר, היא קוסמת, היא ישנה בקופסת גפרורים, היא ילדה ממוכנת, יש לה סוללה חשמלית בבטן ומחשב בראש, היא מכשפה, היא שעון מעורר, היא...* וכמו שאומר עמיחי:

הכל מסתובב, הכל מסתובב: מכונת הכביסה, מחשבות בלב...

יבשם עוגד

ניד המשפר

[illegible]

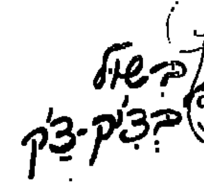

סָלָט שֶׁנּוֹלַד בְּמִקְרֶה

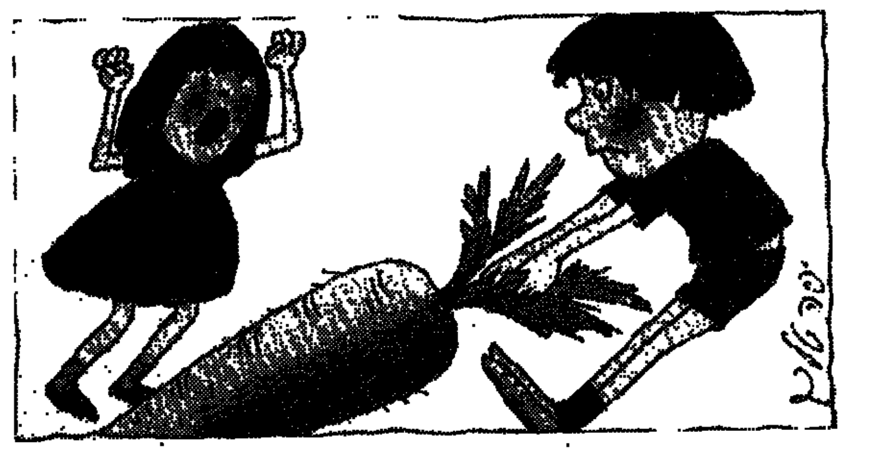

אֲנִי אוֹמֶרֶת לָכֶם שֶׁכָּל הַגִּלּוּיִים הַגְּדוֹלִים נוֹלְדִים בְּמִקְרֶה. הִנֵּה לִפְנֵי יָמִים אֲחָדִים קָנִיתִי קִילוֹ גֶּזֶר כְּדֵי לְהָכִין מִמֶּנּוּ מַאֲכָל שֶׁאֲנִי מְאֹד אוֹהֶבֶת (סְעָם אֶכְתֹּב לָכֶם עָלָיו), אֲבָל כְּשֶׁנִּגַּשְׁתִּי לַמְּקָרֵר אַחֲרֵי יוֹמַיִם, הִסְתַּבֵּר לִי שֶׁמֵּהַקִּילוֹ נִשְׁאֲרוּ רַק שְׁנֵי גְּזָרִים. נוּ, אָז מָה עוֹשִׂים בִּשְׁנֵי גְּזָרִים? הֶחְלַטְתִּי לַעֲשׂוֹת נִסְיוֹנוֹת. גֵּרַדְתִּי אֶת שְׁנֵי הַגְּזָרִים עַל פּוּמְפִּיָּה גַּסָּה וְאָז חִפַּשְׂתִּי בִּמְגֵרַת הַיְּרָקוֹת לִרְאוֹת מָה יֵשׁ שָׁם. הָיְתָה רַק חֲבִילַת שָׁמִיר. לָקַחְתִּי חֹפֶן שָׁמִיר, רָחַצְתִּי וְקִצַּצְתִּי דַּק. הוֹסַפְתִּי אֶת הַשָּׁמִיר לַגֶּזֶר הַמְּרֻסָּק וְעַל שְׁנֵיהֶם הוֹסַפְתִּי שֵׁן שׁוּם גְּדוֹלָה וּכְתוּשָׁה, מִיץ מֵחֲצִי לִימוֹן, וּשְׁתֵּי כַּפּוֹת שֶׁמֶן זַיִת. עִרְבַּבְתִּי הֵיטֵב וְהִנַּחְתִּי עַל הַשַּׁיִשׁ עַד שֶׁהַיְּלָדִים יַחְזְרוּ מִבֵּית הַסֵּפֶר. עַד שֶׁהֵם חָזְרוּ, סָפַג הַגֶּזֶר הַזֶּה אֶת כָּל הַטְּעָמִים, וְהַסָּלָט הָיָה בֶּאֱמֶת מְשֻׁבָּח מְאֹד (אַגַּב, אִם נִשְׁאָר סָלָט כָּזֶה, אֶפְשָׁר לְאַחְסֵן אוֹתוֹ בִּכְלִי זְכוּכִית לְמֶשֶׁךְ שָׁבוּעַ. אֲבָל אֶצְלֵנוּ אַף פַּעַם לֹא נִשְׁאַר כְּלוּם לְאַחְסוּן).

דניאלה שמי

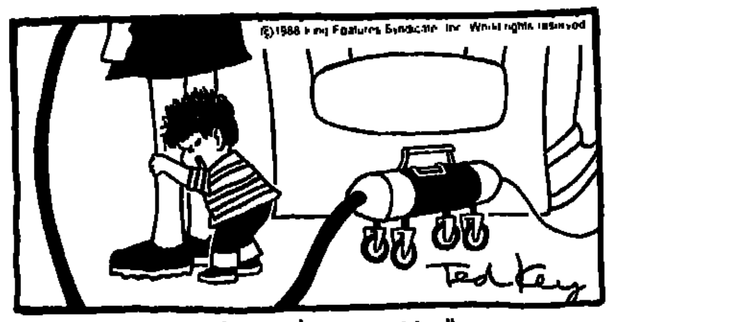
"כמה שאני אוהב אותך."

"דבר ישר, ילד. מה כבר קלקלת הפעם?"

מדף הצעצועים

סרגל רב־משמעות

מאד נעים להקל על חיי התלמידים וגם לשעשע ילדים בעלי נטיות לגראפיקה או ציור.

"רולימון" נראה לא יומרני: כמו סרגל קטן, רחב מאד, מלא חורים בצורות שונות, עם בליטה שבתוכה מגשחל מוט מתכת [illegible] וגם צ'ופצ'יק משונה במרכזו.

אחרי שגומרים להתפלא על היצור המוזר, מגלים שהרולימון מהווה כלי עזר מצוין לשרטוט מכל סוג שהוא.

ראשית – ניתן בקלות לשרטט בעזרתו קווים מקבילים. מוט המתכת מחובר לגלגלים קטנים, בעזרתם הוא נע בקלות על הנייר ואפילו על קיר. מי שניסה לשרטט אותיות על נייר חלק וניסה לתחום אותן בקווים ישרים ומקבילים, יעריך את עזרתו של הרולימון.

וזה לא הכל. עשרה עיגולים שקוטריהם ממילימטר עד סנטימטר, מסייעים לשרטט קווים מקבילים ברווחים מדויקים. לתוך שלישיות חורים במרכז המכשיר משחילים את קצה העט או העפרון, משרטטים בקלות קווים ישרים ובונים זווית ישרה בלי כל מאמץ.

בליטת המתכת הופכת את הרולימון באמצעות לחיצה קלה ותנועה סיבובית למחוגה. יש גם מריוות בין 180 מעלות שילוב שתי פעולות של המכשיר [illegible] לחלק כל מעגל שקוטרו עד 11 ס"מ לשמונה.

אם מרכיבים על הרולימון סרגל עם שקלונות (חורים בצורות [illegible]) אפשר לשרטט בקלות גופים תלת־ממדיים ולחגוג בשרטוטים גראפיים.

המחיר: 28 ש"ח, נכון לספטמבר.

ראובן לרנר, היבואן של הרולימון, מייבא גם שורון מיוחד [illegible] מנוקב לכל אורכו [illegible] חריצים בס"מ. מניחים את החריץ [illegible] לכל־דף אחר, נוטלים עט או עפרון, וראה [illegible] פלא – בעזרת השורון אפשר לשרטט קווים ישרים לאורך, לרוחב ובאלכסון בלי עזרת סרגל. גחמר. המחיר: 10 ש"ח, נכון לספטמבר.

שושנה חן

כרטיס כניסה

חוויה מהממת

משחקי מלחמה • תיאטרון הקרון • רעיון ועיבוד: עלינא אשבל, אלן וינסטון • בימוי ומוסיקה: אלן וינסטון • עיצוב: עלינא אשבל • *תאורה:* אלאן בציינסקי • הפעלה: עלינא אשבל, כרמל ישראלי • תלבושות: מימי דר, מנגו • פחחות: יהודה, יום־טוב שרים • לילדים נבונים ולמבוגרים • כשעה.

הגיבור הראשי הוא החומר, ובמקרה שלנו – פח. המעצבים יצרו 13 תמונות מצרופי חפצים ומגוונות פח, המסמלות מצבי מלחמה שונים בין אנשים, בין בעלי־חיים, בין תרבויות ובין עמים. הם טוענים כי בעולם שכולו פח אין מלים, רק המלחמה היא בלתי נמנעת, והם מוכיחים זאת.

שני אבירים עוטים ועדויים פח, מהמרים על העולם. בובות פח קטנות בשלפות אי מזה ומאיימות להשתלט על כדור הארץ. המשחק הוא לחיים או למוות. תמונה רודפת תמונה. אחרי עלות הירח פורץ קרב תרנגולים, גם הם מפח. כאלה הנמצאים בראשי מגדלים ושבשבות. הקרב שלהם מוביל לוועידת פיסגה. ראשי הגושים מתכנסים להחליט מי ישלוט, איפה, איך, למה וכמה. סופה של הוועידה – חרב איש ברעהו.

דמויות הפח ממשיכות להשתולל בעולם. המוסיקה החיה המופקת מכלי פח, גדלה ומתעצמת עם מראה העיניים וממחישה בעוצמת דציבלים בלתי נסבלת, שכך יאה לה למלחמה, שנשנא אותה.

לצד הפח על שימושיו הרבים, פשוטים ומתוחכמים, כמו לבוש האבירים הבלתי נשכח, אותו עוטות המפעילות מול עינינו במכובדות איטית מסוגננת, נעשה שימוש בחומרים טבעיים ואמיתיים, כמו חול ואש המותירים רושם מרהים.

בהצגה לא נאמרת אפילו מלה אחת, אבל לא קשה לתפוס במה המדובר. סופם של עימותי המלחמה בחדלון וכהרס. אחרי סוף המשחק באה קינה. צער על המתים, ששילמו בחייהם את המחיר הכבד ביותר. ההצגה אינה עוסקת במלחמה מסוימת, היא מטפלת במלחמה כתופעה ומצהירה על התנגדות לכל מלחמה שהיא.

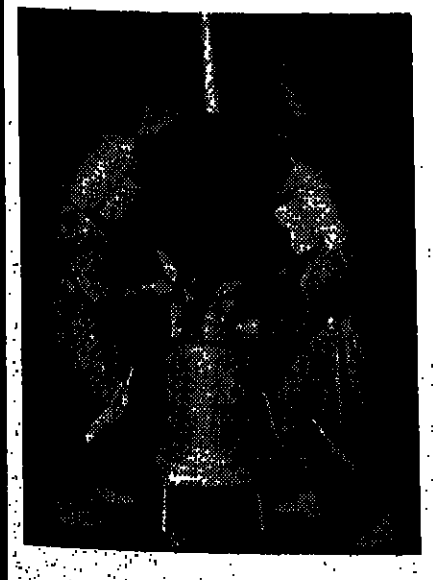

כל התמונות מרהיבות ביופיין, מהממות ביכולת ההעברה של סמליהן ובתחושה העמוקה שהן משדרות. יש יושר ואמת מאחורי המסרים. כל התמונות נארגות בדייקנות וברמה טכנית ללא דופי, לשלמות אחת נהדרת של עדינות, יופי ויזואלי, תיחכום, דמיון, מוסיקה נפלאה והומור.

הצגה מופלאה. מה אימה לקטנים ולגדולים.

שרה ארנון